

Міністерство освіти і науки України
Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

**НОВЕ ПОКОЛІННЯ ВЧИТЕЛІВ
ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:
ВИКЛИКИ І ДОСЯГНЕННЯ**

**Збірник тез доповідей
Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції**

*30 квітня 2021 року
м. Одеса*

Одеса
«Астропринт»
2021

УДК 371/376(063)
Н727

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (протокол № 3 від 27 квітня 2021 року)

Координаційна рада конференції:

Задорожна Л. К. — кандидат філософських наук, ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Кравець Н. Ю. — завідувач науково-методичної лабораторії початкової освіти кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Кузнцова О. В. — кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Левчишена О. М. — кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»;

Ягоднікова В. В. — доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Матеріали тез доповідей конференції публікуються за оригіналами рукописів, за достовірність і точність фактів, цитат, власних імен, статистичних даних та інших відомостей повну відповідальність несуть їх автори.

Нове покоління вчителів для української школи: виклики Н727 і досягнення : збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (30 квітня 2021 р., м. Одеса). — Одеса : Астропринт, 2021. — 284 с.

ISBN 978–966–927–736–7

У збірник увійшли тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Нове покоління вчителів для української школи: виклики і досягнення» з проблеми підготовки та професійного розвитку вчителів в умовах впровадження освітньої реформи. Для керівників, науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої, післядипломної педагогічної та фахової передвищої освіти, студентів, аспірантів, докторантів і всіх зацікавлених осіб.

УДК 371/376(063)

© Комунальний заклад вищої освіти
«Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради», 2021

ISBN 978–966–927–736–7

ЗМІСТ

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

<i>Байдаченко Т. С.</i> Учителі-словесники на шляху до Нової української школи: дистанційні форми професійного спілкування	9
<i>Бирко Н. М.</i> Універсальний дизайн — одна із дієвих концепцій в роботі вчителя щодо забезпечення індивідуальних потреб учнів	12
<i>Власова Г. В.</i> Значення емоційного інтелекту в роботі вчителя Нової української школи	15
<i>Вознюк Л. В., Федоренко А. С.</i> Професійне становлення вчителя Нової української школи	18
<i>Заварова Н. В.</i> Соціально-педагогічний супровід інклюзивного навчання в закладі освіти	21
<i>Зазуліна Л. В.</i> Концептуально-нормативні вимоги до комунікативної компетентності сучасного педагога	24
<i>Карасєвич С. А., Карасєвич М. П.</i> Шлях вчителя до підвищення ефективності роботи у своїй галузі	28
<i>Кокоріна Л. В., Несторук М. С.</i> Педагогічна майстерність в мотиваційних стратегіях навчально-виховного процесу	32
<i>Костенко Р. В.</i> Управлінська компетентність як складова професійної компетентності педагога	34
<i>Кузнєцова А. М.</i> Мовленнєва компетентність як складова професійного становлення вчителя Нової української школи	38
<i>Лук'яничук Г. Я.</i> Менеджмент уроку: управлінські функції вчителя	41
<i>Матяшук В. П.</i> Духовність як засаднича якість успішного вчителя	44
<i>Мойсєсико І. М., Митрофанова Н. І.</i> Особливості комунікативного розвитку дітей з розладами аутичного спектра	49
<i>Несторук Н. А., Пащенко В. І.</i> Шляхи подолання конфліктних ситуацій між учнями та педагогом як фактор успіху навчально-виховної діяльності	52
<i>Нечитайло І. І.</i> Шляхи актуалізації емоційно-оцінної компетентності педагога в процесі підвищення кваліфікації	56

<i>Папач О. І., Масленнікова К. С.</i> Професійні виклики вчителя математики ЗЗСО в добу змін	59
<i>Полупанова Я. М.</i> Особливості діяльності інклюзивно-ресурсних центрів на етапі реформування освітньої системи України	62
<i>Самойленко Л. В.</i> Нова українська школа: шляхи впровадження	67
<i>Суровицька Р. П.</i> Реалізація компетентнісного підходу у процесі навчання учнів початкових класів	69
<i>Федека О. В.</i> Вплив та оздоровчий ефект фізичної активності на організм школярів	73
<i>Шандрук С. К., Ревега О. І.</i> Інтелект і креативність у роботі вчителя в Новій українській школі	76
<i>Шевчишена О. В.</i> Психологічний супровід особистісно-професійних можливостей вчителя в умовах Нової української школи	78
<i>Ятвецька Л. І., Ятвецький В. М.</i> Реалізація дослідницької технології упочатковій школі	81

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

<i>Біязі О. О.</i> Формування соціально-педагогічної компетентності у майбутніх вчителів початкової школи для роботи в інклюзивному середовищі	85
<i>Галушкіна С. І.</i> Досліди та експерименти як прийоми пізнання світу молодшими школярами: розвиток методичної компетентності майбутніх вчителів	88
<i>Гладкій Т. В., Каченко М. В.</i> Реалізація технології візуалізації навчального матеріалу у процесі фахової підготовки учителів біології	91
<i>Іванов В. В.</i> Основи формування психологічної компетентності вчителя початкової школи в умовах реформування освітньої галузі	93
<i>Кінешева А. Ю.</i> Прогностична компетентність майбутніх магістрів початкової освіти: компоненти, критерії, показники	97
<i>Поштарук Л. І., Мульченко А. В.</i> Створення освітнього середовища для формування професійних компетентностей студентів педагогічного коледжу	100

Стахов А. С. Вплив фахової освіти на формування лідерської позиції майбутніх учителів початкової школи	102
Толопко О. О. Формування професійної компетентності у майбутніх учителів шляхом використання ігрових технологій	105
Харченко Н. М. Важливість пролонгованого психологічного супроводу майбутніх вчителів початкових класів	109
Черненко Л. П. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури	113
Четверикова Т. Г. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до використання сервісів групової комунікації	116
Шевченко М. О. Підготовка майбутніх учителів фізкультури до організації спортивно-масової роботи з учнями з особливими освітніми потребами	119

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Братаніч Б. В., Струкова Т. А. Соціокультурні та концептуальні аспекти модернізації сучасної педагогічної освіти	122
Гарачук Т. В. Підсумкове оцінювання як вид контролю: сучасний погляд	126
Гвоздій С. П. Методологічні підходи у підготовці сучасного вчителя	129
Гребенюк А. В. Концепція «напіврозпаду фактів» в оновленні змісту педагогічної освіти	132
Гучко В. С. Критичне мислення: вивчення англійської мови у роботах Пола Дамета і Джона Хьюза	136
Єфімов Д. В., Урядова М. А. Навчання в НУШ як сучасна форма освіти	138
Єфімов Д. В., Соболев Д. Д. Дистанційне навчання як інноваційний та перспективний напрям розвитку сучасної освіти	141
Коршунова К. А. Використання інноваційних технологій для формування педагогічних компетентностей вихователів дошкільних навчальних закладів	144
Кузнецова О. В. Психологічна освіта в системі підготовки вчителя: виклики сьогодення та шляхи модернізації	147

Кузнецова Н. В. Сучасна вища педагогічна освіти України: необхідність парадигмальних змін	151
Кузьменко С. О. Теоретичні аспекти професійних вимог до вчителя Нової української школи крізь призму педагогічних поглядів В. О. Сухомлинського	154
Кулик І. О. Музейний урок як інноваційна форма навчання історії та суспільних дисциплін	158
Лаврова Л. В., Андрущенко Т. Г. Відкрите освітнє середовище та компетентнісний підхід у підготовці педагогів: засади взаємодетермінації	161
Літвінова А. М., Тимченко Г. М., Пенюк В. В. Використання відкритого освітнього ресурсу навчання здоров'ю в системі класичної освіти	165
Луганцова Є. А. Освітня стратегія вивчення другої іноземної мови: позитивне перенесення та інтерференція	168
Нагорна Н. В., Тараймович Н. Б. Розвиток готовності сучасного фахівця до навчально-виховної діяльності	171
Несторук Н. А. Актуальність концепції психолого-педагогічної підготовки викладачів сьогодення	175
Несторук Н. А., Каверіна Г. В. Педагогічний такт та етика викладача	178
Несторук Н. А., Шистко А. О. Вплив педагогічного спілкування на учнів в навчально-виховному процесі	180
Савченко В. А., Світлич С. А., Куций А. М. Діалогічність та людиновимірність педагогічної освіти	184
Титаренко С. А. Фахова підготовка студентів спеціальності «Дошкільна освіта» з використанням мікронавчання	187
Ткаченко С. А., Полякова Е. С., Потышняк Е. Н. Целенаправленное развитие конкурентноспособности будущих специалистов	191

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ:
ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

Анікіна Т. О. Формування професійної компетентності випускника в умовах реформування освітньої галузі за Концепцією «Нова українська школа» на заняттях з образотворчого мистецтва	194
---	-----

<i>Бсляк О. М., Шмигановська О. С.</i> Особливості формування мовлення в умовах Нової української школи	199
<i>Бойчук В. В.</i> Практична підготовка майбутніх вихователів та вчителів початкових класів до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу в Комунальному закладі «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»	202
<i>Бондаренко Л. С.</i> Навчання формуванню математичної компетентності учнів початкових класів	208
<i>Буяновська В. В., Шидловська Ю. С.</i> Навчально-методичне забезпечення мистецької освітньої галузі Нової української школи	212
<i>Буяновська В. В., Шамота С. В.</i> Інклюзивна компетентність випускника закладу фахової передвищої освіти	215
<i>Виштак О. М.</i> Особливості організації педагогічної практики у підготовці вчителів в умовах реформування освітньої галузі (з досвіду впровадження на базі Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»)	218
<i>Герасименко В. М., Герасимова І. М.</i> Рівень сформованості професійних компетентностей випускників коледжу та готовність їх до здійснення освітнього процесу в умовах реформування освітньої галузі: досвід впровадження експерименту	225
<i>Горанська В. П.</i> Особливості створення педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів нового покоління у закладах фахової передвищої освіти (з досвіду роботи Комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж»)	231
<i>Дорошенко В. А.</i> Навчання англійської мови через гру	234
<i>Коваленко Н. В.</i> Підготовка майбутніх вихователів та вчителів до реалізації принципу наступності дошкільної та початкової освіти (мистецька галузь)	239
<i>Крисюк Н. І.</i> Формування професійних компетентностей майбутніх вчителів в процесі підготовки до викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»	244
<i>Ліпінська О. Ф.</i> Формування готовності у майбутніх вчителів до використання сучасних освітніх технологій	247
<i>Мягкоход Н. М.</i> Мета і завдання курсу «Методика навчання української мови» в умовах НУШ	251

Нікіруй В. А. Особливості підготовки вчителів до впровадження інтегрованого підходу в освітній процес початкової школи на заняттях музики з методикою навчання	255
Осадча С. І. Використання ігрових технологій на уроках німецької мови у підготовці вчителів в умовах реформування освітньої галузі	262
Павленко І. О., Панагія В. М. Впровадження інтегрованого підходу в освітній процес початкової школи на уроках музичного мистецтва	267
Печарська В. П. Формування професійних компетентностей під час проходження студентами переддипломної практики . . .	271
Степаненко Т. О. Функціональний потенціал інформаційно-цифрової компетентності вчителя початкової школи	274
Ткачук І. О. Впровадження комплексів загальнорозвивальних вправ під час проведення уроків фізичної культури Нової української школи	277
Шаповалова І. В., Кобальчинська Н. А. Особливості підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі на заняттях з дисциплін філологічного циклу (з досвіду роботи Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»)	280

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Байдаченко Тетяна Сергіївна

заслужений учитель України,

завідувач відділу української мови та літератури,

старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти,

Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

УЧИТЕЛІ-СЛОВЕСНИКИ НА ШЛЯХУ ДО НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Дистанційна освіта не є новим явищем у педагогіці. Але якщо раніше ми говорили про здебільшого такі її переваги, як можливість залучати здобувачів із особливими потребами, здійснювати особистісно зорієнтований підхід до учасників освітнього процесу, то наразі зазначений формат освіти та самоосвіти — один із викликів сьогодення, який гідно зустріли педагоги-словесники Донеччини.

Донецький обласний ІППО надає можливості для дистанційної освіти як дітей, так і дорослих. Передусім на курсах підвищення кваліфікації пропонується зазначений формат, що дозволяє гармонійно поєднувати опанування знаннями та повсякденне життя, сприяє формуванню навичок віртуальної колаборації, тобто вмінню працювати продуктивно та активно взаємодіяти в онлайн-спільноті. Ці вміння дозволяють учителям-філологам не лише брати участь у низці методичних віртуальних заходів, реалізованих відділом української мови та літератури на сторінках сайту та засобами різноманітних онлайн-сервісів, а й організувати якісний процес дистанційного навчання.

Форми професійного спілкування, запропоновані вчителям української мови та літератури впродовж останніх років, ґрунтуються на фундаментальних положеннях Концепції «Нова українська школа» [2]. Серед реалізованих заходів вебконференції та семінари, онлайн-виставки методичних матеріалів, віртуальні авторські творчі майстерні педагогів-новаторів, робота методичної онлайн-вітальні тощо.

Наприклад, корисним для вчителів став науково-практичний веб-семинар «Філолог Нової української школи: реалії та перспективи». Великою популярністю наразі користується Всеукраїнський методичний марафон «Весна із «Соняшником», до якого долучилася й Донецщина (вебінар «Сонячний шлях формування особистості»).

Підтвердженням здатності до інноваційної діяльності є активність філологів у роботі методичних віталень із таких тем: «Нова українська школа: зроби перший крок», «Принцип дитиноцентризму на уроках української словесності», «Нове викладання «Чорної ради» Пантелеймона Куліша в школі: до 160-річчя першого україномовного історичного роману», «Україно! Ти для мене диво!», присвяченої 85-річчю від дня народження Василя Симоненка тощо. В опублікованих у межах віталень матеріалах педагоги висвітлили своє бачення української школи майбутнього. Причому презентовано не тільки уроки, позакласні заходи, освітні проекти. Також інтерактивне забезпечення вражає розмаїтістю та змістовністю: кроссенси, стрічки часу, інтерактивні плакати та вправи, пазли тощо можна переглянути на сайті відділу [1].

Активно проходять на Донеччині й методичні віртуальні виставки. Наприклад, плідною була робота виставки-презентації інтерактивних методичних матеріалів учителів області щодо вивчення творчості П. Глазового «Сміх людський — чудесна штука! (Павло Глазовий)», присвяченої 95-річчю від дня народження письменника.

Підготувати вчителя до викладання української мови та літератури в Новій українській школі покликані також віртуальні авторські творчі майстерні: «Інтеграція елементів українознавства на уроках української мови та літератури як засіб виховання свідомого патріота України» (автор — Сітькова І. М., учитель Часовоярської ЗОШ І—ІІІ ступенів № 15 Бахмутської районної ради), «Розвиток ключових компетентностей учнів через текстоцентричне інтегроване навчання на уроках української мови та літератури» (автор — Царюк О. О., учитель КЗ «Маріупольська спеціалізована школа І—ІІІ ступенів № 66»), «Розвиток філологічно обдарованої дитини в умовах НУШ» (автор — Шингоф І. Л., старший викладач кафедри суспільно-гуманітарної освіти) тощо.

В оновлених програмах з української мови та літератури з метою увиразнення ключових компетентностей введено наскрізні змістові лінії: «Екологічна безпека і сталий розвиток», «Громадянська відповідальність», «Здоров'я і безпека», «Підприємливість і фінансова

грамотність» [3]. Протягом 2020 року було організовано 4 обласні зональні семінари-практикуми з теми «Реалізація наскрізних змістових ліній на уроках української мови та літератури», кожен із яких був присвячений окремій наскрізній змістовій лінії. Три з них, підготовані педагогами Бахмута, Лимана та Костянтинівки, відбулися онлайн. Відеозаписи заходів розміщено на сайті відділу та на каналі You Tube. Як свідчить зворотний зв'язок, така форма професійного спілкування є досить зручною та ефективною. Тому ця практика продовжена у 2021 році: Донецьким обласним ІППО спільно з центром професійного розвитку м. Маріуполя організовано й проведено онлайн-семінар із теми «Цифровізація філологічної освіти в Новій українській школі», у межах якого педагоги узагальнили досвід упровадження найрізноманітніших дистанційних форм в освітній процес.

Сучасна епідеміологічна ситуація в Україні змусила перевести в дистанційний формат навіть ті заходи, що традиційно проводилися в очному. Тож маємо досвід реалізації онлайн Обласного фестивалю «Шукай краси, добра шукай!», Обласного методичного параду «Окрилений філолог». Звичайно, це тимчасово, але можна відзначити і плюси такої роботи: до зазначених заходів залучена (а значить, і мотивована до професійного зростання) набагато ширша аудиторія, аніж дозволяє очний формат.

Отже, тільки спрямований на самоосвіту, компетентний у сфері інформаційних технологій учитель може впроваджувати дистанційне навчання. Саме тому відділ української мови та літератури Донецького обласного ІППО постійно шукає нові форми професійного спілкування онлайн, упроваджує різноманітні методи та прийоми дистанційної роботи на курсах підвищення кваліфікації та в межах міжкурсівих заходів. Активна участь у них педагогів — свідчення глибокої внутрішньої мотивації наших учителів та визнання значимості порушених проблем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інформаційно-методичний Інтернет-сайт відділу української мови та літератури Донецького ОІППО. URL: <http://viddilukrfilelog.wix.com/novamova>
2. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Освітні програми. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>

Бирко Надія Михайлівна
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки та психології,
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ДИЗАЙН — ОДНА ІЗ ДІЄВИХ КОНЦЕПЦІЙ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ПОТРЕБ УЧНІВ

Галузь освіти сьогодні спрямована на те, щоб забезпечити розвиток, виховання та навчання здобувача освітніх послуг — зокрема учня ЗЗСО.

Завдання сучасного вчителя полягає в тому, щоб виявити відмінності своїх вихованців та вибудувати навчальний процес так, щоб забезпечити ефективний навчальний досвід для кожного, тобто знайти такий підхід у викладанні, який буде зорієнтований на будь-які потреби здобувачів освіти.

Врахування індивідуальних потреб учнів, стилів навчання, стилів інтелекту, стилів мислення, інтересів, обдарувань, багатоманітностей, особливих освітніх потреб, можливостей — все це підсилює концепції універсального дизайну. Саме універсальний дизайн робить можливим повноцінно, безболісно включити в освітній процес усіх і кожного зі здобувачів освітніх послуг і, зокрема дітей із особливими освітніми потребами. Саме такий підхід, така концепція займається розробкою ефективних, раціональних та зручних методів, способів і систем навчання. Тобто, поєднує у собі багато елементів, серед яких — розробка навчальних матеріалів, організація навчального процесу, впорядкування навчального середовища тощо.

В Законі України «Про освіту», від 5 вересня 2017 року, в ст. 1 № 28 є вживання термінології:

Універсальний дизайн у сфері освіти — дизайн предметів, навколишнього середовища, освітніх програм та послуг, що забезпечує їх максимальну придатність для використання всіма особами без необхідної адаптації чи спеціального дизайну [3, с. 5].

УДО — це підхід, що забезпечує основу для розроблення різноманітних навчальних продуктів та навколишнього середовища з урахуванням потреб усіх здобувачів освіти на початковому етапі здобуття освітніх послуг.

Це стосується всіх аспектів навчання: програми, навчального плану, оцінки знань, викладання, шкільного дизайну, бібліотеки, спортивних майданчиків, вебсайту, інструкцій тощо.

Загальновідомо, що діти навчаються й розвиваються в різний спосіб, і нам, педагогам, це дуже важливо враховувати у стратегіях реалізації навчального процесу. Кожен учень наділений своїми сильними та слабкими сторонами. Говард Гарднер, професор Гарвардського університету, який досліджував розмаїття вмінь і здібностей людини, людський мозок і його вплив на навчання, розробив «Теорію множинного інтелекту», в основу якої заклав велику кількість різних талантів/нахилів/компетентностей, що здатні допомогти людині ефективно взаємодіяти з навколишнім світом. Вчений виокремив 8 типів інтелекту (центрів компетентності): міжособистісний, кінестетичний, візуально-просторовий, внутрішньо-особистісний, музичний, логіко-математичний, вербально-лінгвістичний, натуралістичний (природничий) [1, с. 7–10].

Окрім Г. Гарднера, науковими дослідженнями щодо ефективності навчального процесу орієнтованого на потреби дітей займалися вітчизняні та зарубіжні науковці, такі як Л. Виготський, Г. Драйден, Дж. Вос, Ч. Спірман, Б. Даймонд, Л. О'Браєн, К. Данн, Р. Данн, М. Гріндер, Е. Грегорс, Дж. Лі-Теллієр, Б. Де-Портер, Б. Прешінг та ін.

Залежно від того, якому способу сприйняття інформації людина віддає перевагу, як упорядковує та обробляє інформацію, більшість науковців дійшли висновку і виділяють 3 основні стилі навчання, які називають сенсорними:

1. Аудіальний (навчаюся, слухаючи).
2. Візуальний (поки не побачу, не повірю).
3. Кінестетичний (навчаюся, діючи, через фізичні відчуття).

Сенсорні стилі навчання розкривають сильні сторони дитини, труднощі і стратегії навчання.

У навчанні, враховуючи саме сенсорні стилі навчання здобувачів освіти, Р. Зеєф, Тім Лорман, Девід Харві, Дж. Деппелер пропонують дотримуватись 3 способів реалізації універсального дизайну в навчанні, які є ефективними у колективі з широким різноманітним діапазоном потреб:

Множинні способи представлення навчального матеріалу: врахування сенсорних стилів навчання, зрозумілість інструкцій, використання малюнків, пісень, жестів, використання натуральних демонстраційних матеріалів.

Множинні способи залучення учнів (участі, способів мотивації): врахування сильних сторін учнів, надання можливостей для вираження і комунікації (робота в групах, парах), врахування інтересів учнів.

Множинні способи оцінювання вивченого матеріалу: використання різних способів відповідей (диктант, вибір правильної відповіді, пошук варіантів вирішення ситуації), робота над проектом, проблемно-пошукова діяльність [1, с.19–20; 2, с.111].

Завдання сучасного вчителя полягають в тому, щоб створити програму і навчальні матеріали, які підходять усім. Саме це є і сутністю концепції універсального дизайну. Готуючись до сучасного уроку, вчитель-практик повинен пам'ятати наступні правила:

1. Усі діти у різний спосіб сприймають інформацію.
2. У різний спосіб можуть представляти засвоєння матеріалу.
3. Головне завдання — забезпечити ефективний і оптимально корисний навчальний досвід для всіх (соціальну і навчальну активність усіх учнів)

Така робота вчителя може складатися з кількох етапів:

Етап 1. Аналіз.

Етап 2. Проектування.

Етап 3. Розробка.

Етап 4. Використання.

Етап 5. Оцінювання результатів [4].

Розробляючи навчальну програму, підбираючи методи та форми організації освітнього процесу, обираючи матеріали відповідно до визначених етапів, учитель має проаналізувати проблеми, які можуть виникнути у здобувачів освітніх послуг з різними індивідуальними особливостями, а також спробувати передбачити, які потреби дітей необхідно задовільнити в першу чергу. Саме оцінка індивідуальних потреб учнів дозволить швидко знайти найкращі рішення, а не просто використовувати загальні програми. Тому подальшими діями педагога будуть врахування різноманітних індивідуальних особливостей з дотриманням таких вимог, як:

1. Передбачити декілька методів використання різноманітних дидактичних матеріалів.
2. Забезпечити декілька способів демонстрації набутих знань.
3. Забезпечити декілька режимів включення та взаємодії [4].

Отже, універсальний дизайн — це чудова можливість обрати найкращі засоби та методи навчання для того, щоб максимально врахувати потреби кожного здобувача освітніх послуг в освітньому процесі та успішно впоратися з таким непростим завданням сучасності, як робота з дітьми з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навч.-метод. посіб. Харків: Ранок, 2018. 160 с.
2. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навч. посіб. К.: Україна, 2019. 300 с.
3. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. *Голос України*. 2017. № 178–179. С. 1–10.
4. Універсальний дизайн: як стати ближче до учнів з особливими освітніми потребами. URL: <https://naurok.com.ua/post/universalniy-dizayn-yak-stati-blizhche-do-uchniv-z-osoblivimi-osvitnimi-potr>

Власова Ганна Володимирівна

викладач,

КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ЗНАЧЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Стрімкість змін у сучасному суспільстві з кожним роком набуває нових швидкостей. Цей факт призводить до думки, що вчитель сьогодні достовірно не може знати до чого він має готувати учня. Але однозначно зрозуміло, що дитині недостатньо дати лише знання та сформувавши навички. Для успішної самореалізації людини потрібні сформовані життєві компетентності та пов'язані з ними наскрізні вміння.

Концепція Нової української школи визначає ряд наскрізних вмінь, що пов'язані з ключовими компетентностями. Ми плануємо детально дослідити проблему конструктивного керування емоціями, або у широкому розумінні — емоційний інтелект.

У науковій літературі представлено досить багато напрацювань з проблеми вивчення емоційного інтелекту. Так, наприклад теорію емоційної компетентності розробив Д. Гоулман; емоційний інтелект як уміння «інтелектуально» керувати своїм емоційним вивчали Х. Вайсбах та У. Дакс; теорія емоційно-інтелектуальних здібностей була представлена Дж. Майєром, П. Селовеєм; передумови розвитку емоційного інтелекту, гендерні відмінності у виразності компонентів емоційного інтелекту вивчались І. Андреевою; Т. Березовська довела можливість розвитку емоційного інтелекту шляхом спеціально організованого навчання; Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига досліджували основні функції емоційного інтелекту тощо.

Незважаючи на велику кількість досліджень у зазначеній області, ми вважаємо що питання емоційного інтелекту не достатньо вивченим з точки зору його значення для педагогічної практики.

Емоційний інтеле́кт (EI) (англ. Emotional intelligence) — група ментальних здібностей, які беруть участь в усвідомленні та розумінні власних емоцій і емоцій оточуючих. Люди з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції і почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими (матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії).

Однією з особливостей особистості молодшого школяра є те, що він мало усвідомлює власні переживання і не завжди може зрозуміти їх причини. На труднощі, які виникають під час освітнього процесу дитина частіше реагує — гнівом, страхом, образою. У таких ситуаціях дитина потребує підтримки і допомоги дорослих, тому важливо, щоб батьки та педагоги розуміли її проблеми, переживання. Тільки тоді вони зможуть надати дитині ефективну допомогу.

Отже, ми можемо зробити припущення, що сучасному вчителю Нової української школи для здійснення успішної професійної діяльності, а саме якісної організації освітнього процесу в ході якого здійснюється безпосередній вплив на формування особистості учня, вкрай необхідно бути обізнаним у сфері емоційного інтелекту. Загальновідомо, що доросла особа для дитини є прикладом для наслідування, відповідно у самого педагога має бути високий рівень розвитку емоційного інтелекту.

Савченко Ю. Ю. пропонує наступні завдання, які будуть сприяти розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці: читання книг з аналізом настрою і почуттів персонажів; різні види театрів; ігрові вправи «Вгадай настрої»; аналіз ситуації з життя дітей; демонстрація фотографій, малюнків осіб з основними емоціями і пізніше з відтінками емоцій; малювання «власного настрою», а також близьких, друзів та аналіз причин настрою [3]. Хочемо зазначити, що вищезгадані вправи в певній інтерпретації ми рекомендуємо впроваджувати в процес навчання майбутніх вчителів початкової школи з метою підвищення рівня розвитку емоційного інтелекту.

Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига зазначають, що особистість, яка володіє емоційним інтелектом проявляє наступні властивості: усвідомлює власні емоції, може їх регулювати, спроможна мотивувати себе

до діяльності, може розпізнавати та розуміти емоцій, що виникають в інших людей [2].

Для усвідомлення власних емоцій і почуттів — доцільно використовувати такі види завдання, як: намалюй, де живуть емоції: страх, смуток, радість, злість; виконай малюнок «Користь і шкода від емоцій»; дай письмову відповідь на питання «Як я виглядаю, коли переживаю гнів, радість, на що я схожий, коли переживаю ці емоції?» [4].

Для формування умінь керування власними емоціями пропонуємо такі завдання: покажи частини тіла, які виражають емоцію: сум — обличчя, радість — губи; гордість — спина; смуток — рухи; страх — ноги; побудуй по дві скульптури протилежні за значенням: оптимізм — песимізм, радість — смуток, натхнення — знесилання, любов — ненависть; промов фразу з різними відтінками; опиши життєву ситуацію та проаналізуй, які емоції виникають, чому, як це впливає на самопочуття, діяльність [4].

Наступним показником емоційного інтелекту є розпізнавання емоцій інших людей, для розвитку цієї навички Мельник О. М. пропонуємо наступні вправи:

Вправа «Заморожені» сприяє аналізу способів взаємодії між людьми: люди без емоцій — «заморожені», а люди з емоціями — «гарячі», вони намагаються жести, мімікою, дотиком, словами розморозити. Важливо вчити домовлятися під час виконання спільних завдань, планування діяльності, дискусії, вирішення конфліктів.

Вправа «Емпатія»: два учасники сидять один проти одного, розглядають аркуш із цифрою 6 (без крапки). Назвати цифру, хто правий? Перевернути аркуш або помінятися місцями. Що змінилося, як досягти взаєморозуміння?

Вправа «Дзеркало» — повторювати рухи один одного по черзі під повільну музику.

Розвиток емоційного інтелекту дітей — довготривалий та системний процес, що потребує особливої уваги з боку дорослих. Відповідно, подальшого дослідження потребує аналіз ефективності форм і методів розвитку емоційного інтелекту, як дітей, так і дорослих. Тому що неможливо дорослому з низьким рівнем розвитку емоційного інтелекту ефективно працювати з дітьми із зазначеного питання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект / пер. з англ. С.-Л. Гумецької. Х. : Віват, 2020. 512 с.

2. Носенко Е. Л., Коврига Н. В. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія. К. : Вища школа, 2003. 126 с.

3. Савченко Ю. Ю. Розвиток емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 12. С. 12–16.

4. Мельник О. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 73. т. 1. С. 128–133.

Вознюк Лідія Володимирівна

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітнього менеджменту,
державної політики та економіки,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Федоренко Анна Сергіївна

*здобувач освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

ПРОФЕСІЙНЕ СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

У сучасних соціально-економічних умовах істотно видозмінюється професійна підготовка майбутніх вчителів. Саме з появою нової української школи зростають і вимоги до професійної підготовки вчителя. Діяльність учителя на сьогоднішній день носить багатофункціональний характер. Дана умова і є тією рушійною силою, яка підштовхує систему вищої професійної освіти і, зокрема, професійну підготовку бути більш особистісно орієнтованою. Особистісно-орієнтований підхід в системі педагогічної освіти розглядається як орієнтація, спрямована на розвиток індивідуальних здібностей і особливостей професійного становлення майбутнього вчителя, формування професійно-значущих якостей його особистості, так само його творчої індивідуальності [1]. Адже саме творча, індивідуальна, неординарна, така, що має свій стиль викладання, особистість учителя здатна виховувати та навчати самостійних і успішних школярів.

Педагог, як вважають багато дослідників, повинен надихати своїх учнів на творчість, створення нового, оригінального, на формування

того, що необхідно суспільству на даному етапі його розвитку, а вчитель особистим прикладом може вести за собою дітей, щодня показуючи їм приклад у всьому, а для цього він повинен бути професіоналом, якому постійно необхідно досягати нові вершини знань спільно зі своїми учнями.

Внаслідок цього вважаємо, що в процесі професійної підготовки важливим елементом в вузі повинна стати не тільки передача знань, формування компетенцій майбутніх фахівців, пріоритетними повинні бути становлення, розвиток особистості вчителя і його самовдосконалення. При розгляді процесу професійної підготовки педагогів в умовах сучасної освіти, перш за все, слід провести аналіз поняття «професійного становлення вчителя».

Процес професійного становлення починається з моменту формування професійних намірів. Даний процес обумовлений суперечністю, що виникає між необхідністю вибору професії та недостатністю знань і уявлень про професію. На даному етапі всередині особистості виникає суперечність між професійно-технічним устремлінням особистості та педагогічною орієнтацією професії, що обирається [2]. Рішенням даного протиріччя виступає загальне розуміння, професійне спрямування, світогляд і потреба в самоствердженні.

Далі відбувається перехід від навчально-пізнавальної до навчально-професійної діяльності, наслідком якого є перехід до реальної професійної діяльності. Результатом даного етапу є формування професійно важливих якостей, а саме:

- професійної спрямованості;
- педагогічних умінь і здібностей;
- психологічної готовності до професійної діяльності;
- соціальної зрілості.

Після закінчення вищого навчального закладу у особистості настає стадія професіоналізації. Вихідним чинником виступає невідповідність між творчим характером педагогічної діяльності та сформованими в процесі навчання репродуктивними способами її здійснення і недостатньою сформованістю професійної позиції. Результатом даного етапу виступають отримання професійного досвіду, професійно-ціннісні орієнтації, формування професійної позиції, професійно важливих якостей і професійне самовизначення.

Заключний етап професійного становлення — стадія майстерності. Головне протиріччя даного етапу — це невідповідність між новаторським виконанням професійної діяльності і традиційними

способами здійснення її на практиці. Як результат ідентифікація особистості з професією, інтеграція професійно важливих якостей в індивідуальний стиль діяльності, професійна зрілість і творча активність.

Таким чином, в процесі професійного становлення вчителя умовно можна виділити три основні етапи:

— освоєння знань і умінь на основі конструювання понять і смислів;

— рішення професійних задач на основі моделювання інноваційного освітнього середовища;

— вибудовування власної траєкторії професійного руху.

Професійне становлення учителя є продуктивним процесом, внаслідок якого особистість педагога освоює особливості професійної діяльності, формує здатність до проектування власного вектору професійної діяльності, визначає своє місце в професії і способи реалізації себе в ній.

Нові вимоги до шкільної освіти, що висуває нова українська школа, припускають зміни у змісті, технологіях і методах професійної підготовки студентів за напрямом педагогічної освіти [3].

Сьогодні у зв'язку з новою освітньою парадигмою пріоритетною метою є спрямованість на розвиток активності та самостійності студентів у навчальному процесі. Основна мета впровадження особистісно-орієнтованих інноваційних технологій — формування активної особистості вчителя, що самостійно будує та коригує свою навчально-пізнавальну і майбутню професійну діяльність.

Сутність процесу професійного становлення вчителя нової української школи вбачаємо в удосконаленні низки значущих характеристик вчителя, таких як професійно-особистісні якості, а також підвищення рівня знань, умінь і професійних компетентностей, які необхідні для успішного виконання педагогічної діяльності.

Вважаємо, що проблема становлення професіоналізму вчителя в сучасних умовах розвитку суспільства та освіти хоча і визнана значущою і важливою, проте, як і раніше, вимагає пильної уваги як з боку вчених, так і педагогів-практиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горбатюк О. Г. Особистісно орієнтований підхід до навчання в ВНЗ у сучасних умовах. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія Педагогічна*. 2014. № 20. С. 252–253.

2. Кокун О. М. Психологічні особливості професійного становлення вчителів. *Проблеми сучасної психології*. 2010. № 7. С. 278–289.

3. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

Заварова Наталія Володимирівна

завідувач науково-методичної лабораторії

корекційної та інклюзивної освіти,

старший викладач кафедри психології,

соціальної роботи та інклюзивної освіти,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Однією із умов ефективного впровадження інклюзивного навчання в закладі освіти є організація соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами, який здійснює команда психолого-педагогічного супроводу. Це регламентовано наказом Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти» [4].

До складу команди психолого-педагогічного супроводу входять працівники психологічної служби (практичний психолог, соціальний педагог) закладу освіти, які вивчають особливості та потреби дітей з особливими освітніми потребами, забезпечуючи їм соціально-психологічний супровід, а також сприяють прилаштуванню освітнього середовища до потреб дитини з урахуванням її особливостей та можливостей, забезпеченню соціальних потреб [1].

Соціально-педагогічний супровід інклюзивного навчання в закладі освіти можна визначити як процес спрямований на підтримку, допомогу, забезпечення та захист дитини з особливими освітніми потребами [5].

Виходячи з цього, предметом соціально-педагогічного супроводу є визначення інтересів й здібностей дитини, особливості мети та мотивації навчання, з урахуванням її сильних сторін й компенсаторних механізмів.

Соціально-педагогічний супровід інклюзивного навчання включає в себе сферу діяльності педагогів, дефектологів, соціаль-

них педагогів та психологів закладів освіти, кожна з яких охоплює певну складову спільного комплексного процесу, направленою на стимуляцію самореалізації дитини, її самовизначення та самостановлення.

Соціально-педагогічний супровід, організований на принципах комплексного та особистісно орієнтованого підходів здатний стати головним чинником успішності впровадження інклюзивного навчання та допоможе дітям з особливими освітніми потребами реалізувати право на здобуття якісної освіти та розвиток і виховання в сім'ї.

Змістовні складові соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання повинні, по-перше, бути комплексними та соціально виправданими, а по-друге, — педагогічно доцільними та створювати широкі можливості захисту прав дітей з особливими освітніми потребами з боку держави, територіальної громади, закладу освіти і безпосередньо сім'ї.

Провідна роль учасників команди психолого-педагогічного супроводу полягає в можливості допомоги дитині з особливими освітніми потребами з визначенням власних можливостей, прийняттям рішень, пошуком шляхів подолання проблем, які заважають самостійному досягненню бажаних результатів у навчанні, самовихованні, спілкуванні з однолітками, виборі майбутніх планів та способу життя.

Для оцінки ефективності соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання можна виділити три основні критерії, за якими можливо зробити висновок, що процес супроводу сприяє розвитку особистості та її успішній соціалізації:

1. Когнітивний критерій — самостійне визначення та ідентифікація особистості, пізнання особистістю самої себе, власних схильностей, потреб та здібностей, використання їх для самоактуалізації та зростання, для того, щоб знайти своє місце у житті, професійно самовизначитися.

2. Мотиваційно-ціннісний критерій — створення особистістю власних духовних та моральних цінностей, мотивів провідної діяльності на кожному віковому етапі та на їх основі формування власного життєвого та професійного шляху.

3. Особистісно-діяльнісний критерій — це можливість особистості реалізуватися в сфері спілкування та предметної діяльності. Цей критерій передбачає створення в закладі освіти соціокультурного та психологічного середовища, яке дає можливість особистості задовольнити її різноманітні інтереси та потреби в діяльності [2].

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України» соціальний педагог закладу освіти сприяє взаємодії закладу освіти, сім'ї і суспільства у вихованні здобувачів освіти, їх адаптації до умов соціального середовища, забезпечує консультативну допомогу батькам [3].

З метою забезпечення соціально-педагогічного супроводу інклюзивного навчання соціальний педагог закладу освіти, використовуючи методи соціально-педагогічної роботи, виконує наступні функції:

- здійснює соціально-педагогічний патронаж;
- виявляє соціальні проблеми, які потребують негайного вирішення, та, при потребі, направляє до відповідних фахівців з метою надання допомоги;
- вивчає соціальні умови розвитку дитини, сприяє її адаптації у колективі;
- інформує про мережу закладів позашкільної освіти, залучає дитину до участі у гуртках, секціях з урахуванням її можливостей;
- надає рекомендації учасникам освітнього процесу щодо шляхів ефективної інтеграції дитини в колектив однолітків, формує позитивний мікроклімат у дитячому колективі;
- захищає права дитини за відповідним дорученням, представляє її інтереси у відповідних органах та службах.

Таким чином, соціально-педагогічний супровід можна визначити, як вид діяльності, який є формою соціальної підтримки та передбачає впродовж певного терміну надання дитині з особливими освітніми потребами чи сім'ї комплексу правових, психологічних, соціально-педагогічних, соціально-економічних, соціально-медичних, інформаційних послуг соціальним педагогом, а також, у разі потреби, спільно з іншими фахівцями різних установ та організацій (психологами, педагогами, юристами, медичними працівниками тощо).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Колодна Н. А. Організаційні аспекти комплексного соціально-медико-психологічного супроводу дітей з порушеннями зору. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. Вип. 23 (234). С. 32–36.
3. Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України : Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.0.2018 № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18#Text>

4. Про затвердження примірного Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609. URL: <https://mon.gov.ua/ua/pr/pa/pro-zatverzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-v-zakladi-zagalnoyi-serednoyi-ta-doshkilnoi-osviti>

5. Савченко С. В. Социализация студенческой молодежи в условиях регионального образовательного пространства. Луганск : Альма-Матер, 2003. 406 с.

Зазуліна Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри менеджменту та освітніх технологій,

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КОНЦЕПТУАЛЬНО-НОРМАТИВНІ ВИМОГИ ДО КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Одним із компонентів «формулі» Нової української педагогічної школи проголошено педагогіку партнерства, що ґрунтується на співпраці між учнем, учителем і батьками. Цінності та принципи педагогіки партнерства покладено в основу законів України про освіту, Державних стандартів освіти та Професійного стандарту, сучасної державної освітньої та кадрової політики.

Основою (інструментарієм) педагогічної діяльності є міжособиста комунікація, яка виступає визначальною складовою професійної компетентності кожного освітянина та чинником реалізації педагогіки партнерства. Компетентність розглядається як певна інтегрована система знань, вмінь, навичок, мотивів, ціннісно-сміслових установок тощо [3, Р. 1, ст.1, п.15].

Науковці визначають комунікативну компетентність (надалі КК) як сукупність знань, вмінь і навичок, які проявляються в комунікативних діях і забезпечують ефективність процесу спілкування. Це здатність ефективно взаємодіяти з оточуючими завдяки розумінню себе і інших при постійній зміні психічних станів, стосунків між особистостями і умов соціального середовища. Високих результатів у своїй діяльності може досягти лише той педагог, який вміє налагодити стосунки з вихованцями, батьками, якому притаманні вміння

зрозуміти своїх партнерів, спрямувати процес спілкування на досягнення педагогічних завдань [наприклад, 7]. На наш погляд, головні складові КК можна визначити як *диспозиції* (ціннісно-сміслова сфера), *знаннєвий* (теоретична база) та *діяльнісний* (практичний) компоненти. КК передбачає широке коло комунікативних вмінь, серед яких виділяють прості та складні.

До *простих вмінь відносять*: вміння вербального і невербального спілкування; вміння розподіляти свою увагу; вміння соціальної перцепції (сприймати та розуміти внутрішній стан партнера за зовнішніми ознаками); вміння здійснювати прогнозування реакції партнера по спілкуванню; вміння «подавати себе» у спілкуванні з даною аудиторією; вміння керувати своєю поведінкою в спілкуванні; вміння аналізувати й оцінювати власну КК (здійснювати рефлексію). *Складні комунікативні вміння передбачають*: встановлення ділових та емоційних контактів з партнерами; реалізацію діалогу як взаємодії різних смислових позицій, пошуку консенсусу; пристосування у спілкуванні; вміння здійснювати «комунікативну атаку»; втримання й переходу ініціативи під час комунікації; вміння спрямовувати процес спілкування на розв'язання педагогічних завдань тощо.

У процесі моніторингу діяльності педагогів (особливо під час атестації, конкурсів, внутрішнього моніторингу, зовнішнього аудиту) виникає проблема адекватної та академічно добросчесної оцінки комунікативного аспекту професійної компетентності вчителів [1, ст. 41, п.3; 3, ст. 45, 48, ст. 54, п.1; 8]. Окрім загальних законів про освіту, головним документом для оцінювання, самооцінювання діяльності й компетентностей педагогів на сьогодні є новий професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» (надалі Стандарт) [5, п. 5]. З п'яти груп трудових функцій, визначених Стандартом, дві безпосередньо стосуються організації комунікативної взаємодії. Шонайперше, це «Навчання учнів предметів або інтегрованих курсів» (А), а саме «Мовно-комунікативна компетентність» (А1) та «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» (Б). (У дужках подані умовні позначення згідно Стандарту.) Враховуючі інші законодавчо-нормативні документи можна визначити такі аспекти оцінювання КК:

1. Вільне володіння державною мовою та викладання предмету державною мовою [1, п. 7; 3, ст. 7, п. 1, 2; 4, ст. 5, ст. 12, п. 1, ст. 22; 5, А1.1, А1.2].

2. Здатність розвивати та формувати мовно-комунікативні навички в учнів [4, ст.12; 6, додаток, критерій 3.3; 5, А1.4].

3. Організовувати партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу [2, ст.14; 4, ст.22, п.3; 5, п.5–7; 6, додаток, критерій 3.4]. Відповідно вчитель має виявляти наступні компетенції.

Б1. *Психологічну*, яка полягає у вмінні аналізувати та керувати власними емоціями; у знаннях та вміннях враховувати вікові та індивідуальні особливості здобувачів освіти; умінні сприяти формуванню позитивного фону спілкування; позитивної самооцінки; мотивувати учнів до відповідального навчання та саморозвитку; створювати учнівську спільноту з ефективною взаємодією (Б1).

Б2. *Емоційно-етичну*, що сприяє збереженню психічного здоров'я, вмінню запобігати та продуктивно вирішувати конфліктні ситуації; організувати безпечну та конструктивну взаємодію з партнерами по спілкуванню; здатності розуміти цінність спілкування у глобальному світі (Б2).

Б3. *Педагогічного партнерства*, що виявляється у здатності рівноправної міжособової взаємодії; залученні батьків до освітнього процесу, вибудови індивідуальної навчальної траєкторії учнів; в організації співпраці з колегами, іншими фахівцями у процесі інклюзивної освіти тощо(Б3).

У пунктах 6 та 7 стандарту описані *вимоги до знань та вмінь із врахуванням рівня кваліфікації педагогів*.

4. Виявлення під час спілкування громадянської та соціальної компетентностей: поваги до інших, уміння конструктивно співпрацювати у соціумі, розуміння правил поведінки та спілкування, що є загальноприйнятими в різних спільнотах і середовищах та ґрунтуються на спільних моральних цінностях; спроможність діяти в умовах невизначеності та багатозадачності [1, р. п. 7, п.п. 9].

Ми вважаємо, що саме знання усіма учасниками освітнього процесу концептуальних та нормативно-правових вимог щодо комунікації та спілкування сприятиме об'єктивності та прозорості як внутрішнього, так і зовнішнього оцінювання діяльності педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової середньої освіти: постанова КМУ від 30.09.2020 р. № 898. Дата оновлення: 30.09. 2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-erednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 19.04.2021).

2. Концепція нової української школи / Л. Гріневич та ін.; за заг. ред. М. Грищенко. Київ, 2016. 34 с. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola> (дата звернення: 19.04.2021).

3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Дата оновлення: 18.04.2021. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 19.04.2021).

4. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 р. № 463-IX. Дата оновлення: 01.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення 17.04.2021).

5. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільсько-го господарства України від 23 грудня 2020 року № 2736. Дата оновлення: 23.12.2020. URL: [file:///C:/Users/luser/Downloads /%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_2736%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/luser/Downloads/%D0%9D%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B7_2736%20(1).pdf) (дата звернення 12.03.2021).

6. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: Наказ МОН України від 09.01. 2019 р. № 17. Дата оновлення: 13.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення: 15.02.2021).

7. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2006. 256 с.

8. Шадий С. Сучасний педагог: шляхи розв'язання проблеми адекватного оцінювання рівня професійної діяльності педагогів. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/241423.pdf>. (дата звернення: 19.04.2021).

Карасевич Сергій Анатолійович
кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач кафедри спортивних дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Карасевич Марина Петрівна
викладач фізичного виховання,
КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»

ШЛЯХ ВЧИТЕЛЯ ДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ У СВОЇЙ ГАЛУЗІ

*Лише той Учитель,
хто живе так, як навчає.*
Г. Сковорода

У цій роботі висвітлено основи для підвищення ефективності роботи вчителя у галузі фізичного виховання і спорту. Етапи роботи вчителя, як шлях до підвищення ефективності роботи. Вчитель, як приклад для оточуючих; професійні та морально-етичні вимоги. Розуміння фізичної культури, як шляху, що сприяє повноцінному щасливому життю.

Проблема розвитку творчого потенціалу особистості гостро стоїть у сучасному світі у кожній цивілізованій країні. Дбаючи про потенціал суспільства взагалі і кожної людини зокрема, вони проводять різноманітні реформи в освіті, оптимізують та модернізують її заради покращення її якості. Усе це разом пов'язано з впровадженням діагностичних методик, які сприяють виявленню й розвитку потенціалу кожної особистості, що навчається.

На сьогоднішній день в психолого-педагогічній діяльності досить гостро стоїть проблема розробки вдосконалення та впровадження різних діагностичних методик в освітньому процесі. Залежність продуктивності навчання від кількості, якості, повноти, своєчасності, глибини, об'єктивності контролю є загальною закономірністю дидактичного процесу [3, с. 8–10].

Весь оточуючий нас світ і наш внутрішній світ можна уявити як сукупність явищ, природа яких може бути різною. Можна говорити про фізичні, біологічні, психічні, соціальні явища. Підмічаючи їх і потім досліджуючи, ми накопичуємо інформацію, осмислення і творче виконання якої забезпечує поступ як окремих спільнот, так і людство в цілому. Фізичне виховання є одним із соціальних явищ, яке

ще з прадавніх часів підмічене людьми і постійно ними вивчалось і вивчається з метою пізнати закономірності фізичного вдосконалення людини для тих чи інших потреб, що диктується життям, а також закономірності оздоровлення і підтримання рівня її життєдіяльності якомога довше.

Пізнання людиною такого феномену як фізичне виховання почалося давно і надалі йшло безперервно, хоча, безумовно, цей процес не можна зобразити графічно у вигляді прямої лінії, що під певним кутом піднімається вище і вище. Так, сходження від більш низького до більш високого рівня мало і має місце, це безсумнівно, але динаміка процесу складна, неоднозначна, були періоди більш інтенсивного і менш інтенсивного розвитку [2, с. 6].

Сьогодні ми усвідомлюємо, що фізична активність — це лише один із багатьох чинників, що впливають на здоров'я.

Фізична культура — це насамперед культура, а не просто нарощування фізичних кондицій за допомогою рухів. Це інтегрований комплексний предмет, що має не тільки задовільнити потребу в русі, але й допомогти людині стати на шлях, що сприяє повноцінному щасливому життю [4, с. 27].

Розглянемо етапи роботи, як шлях до підвищення ефективності роботи вчителя у галузі фізичного виховання і спорту.

Учись у вчителя. Етап початкової загальної фізкультурної середньої освіти, що ставить метою опанування базових основ фізкультурно-оздоровчої діяльності. Для цього необхідно вдосконалювати навички базових рухових дій і їхнє варіантне використання в навчальних завданнях, розширювати руховий досвід учнів шляхом засвоєння нових рухів різної координаційної складності та формувати навички виконання фізичних вправ різної педагогічної спрямованості, структури та психофізіологічного змісту; збільшити рухову активність за рахунок цілеспрямованого розвитку основних фізичних якостей.

Учись разом з учителем. Етап опанування навичок і вмінь використовувати засоби й методи фізкультурно-оздоровчої діяльності в різноманітних формах фізичної культури. Він реалізується через: розширення рухового досвіду за рахунок опанування рухових дій обраного виду спортивної спеціалізації; удосконалення функціональних можливостей організму засобами загальної спеціальної фізичної підготовки; вплив на розвиток основних психічних процесів; виховання індивідуальних психічних рис та особливостей засобами і методами командно-ігрової діяльності й створення уявлень щодо

індивідуальних психофізіологічних і фізичних можливостей, підтримання оптимального функціонального стану; навчання основам знань з педагогіки, психології, анатомії, фізіології та гігієни фізичного виховання, заходів профілактики травматизму, коригування постави; формування організаційно-методичних умінь у самостійних заняттях фізичною культурою різноманітної функціональної спрямованості.

Учись бути вчителем. Етап опанування самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності та її впровадження в індивідуальний спосіб життя. Це передбачає розширення рухового досвіду коригувальної та прикладної спрямованості; розширення знань про різнобічні форми рухової активності, застосування їх для самовдосконалення, міцного здоров'я формування адекватної самооцінки особистості; формування навичок та вмій використання фізичної культури у повсякденному житті [4, с. 28–29].

Саме слідуючи таким етапам та маючи велике прагнення вдосконалювати свої навички у даній професії, можна досягти плідних результатів.

Успіх учителя фізкультури в роботі з дітьми багато в чому визначається його ставленням до них. Найкращими вчителями фізкультури є ті — хто люблять дітей, які знають їхні інтереси і запити, вміють будувати взаємовідносини з ними на основі взаємної поваги і довіри.

Діти дуже чулі. На добре ставлення до себе вони відповідають щирою повагою і любов'ю. Саме це потрібно педагогові для того, щоб не тільки вчити учнів, а й виховувати їх.

На жаль, є ще чимало вчителів, які в своїй роботі обмежуються тільки тим, що вчать дітей, але не докладають достатніх зусиль до того, щоб у процесі навчання виховувати їх. Навчити, звичайно, легше, ніж виховати, але в тому й полягає педагогічна майстерність учителя, щоб об'єднати в єдиний процес ці два важливих засоби підготовки нашої молоді до життя [1].

Щоб стати справжнім майстром педагогічної праці, вчитель фізкультури мусить систематично підвищувати рівень своєї методичної підготовки. Активна участь в методичному об'єднанні, вивчення методичної і наукової літератури, взаємне відвідування уроків з наступним їх аналізом, творча підготовка до проведення уроків — ось основні форми підвищення методичної освіти вчителя.

Є хибна думка, ніби справжнім учителем, майстром своєї справи може стати тільки та людина, яка народжена для педагогічної праці.

Педагогічна майстерність набувається в результаті тривалої, наполегливої і кропіткої роботи вчителя над собою.

Організатором і керівником фізичного виховання учнів є вчитель фізкультури. Отже, перед ним стоїть важке, але благородне завдання — виховання в учнів високих морально-вольових якостей. По-справжньому виховувати в учнів почуття патріотизму може тільки той педагог, який палко любить свою Батьківщину. Виховуючи високі морально-вольові якості в учнів, вчитель має бути прикладом бездоганного ставлення до сім'ї, до людей, що його оточують.

Вчитель фізичної культури повинен брати активну участь в усіх ланках роботи навчального закладу і, у свою чергу, залучати до розв'язання питань фізичного виховання весь педагогічний колектив [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабанский Ю. К. Педагогика: учебное пособие для студентов пед. институтов. М.: Просвещение, 1983. 608 с.

2. Іващенко В. П., Безкопильний О. П. Теорія і методика фізичного виховання: навчальний посібник. Ч. 1. Черкаси: Видавництво Черкаський ЦНТЕІ, 2005. 263 с.

3. Савченко Л. О. Методика використання педагогічної діагностики підвищення якості освіти майбутніх вчителів: навчально-методичний посібник. К.: КНТ, 2014. 216 с.

4. Скорина О. В. Складові успіху роботи вчителя. *Фізичне виховання в школах України*. 2017. № 11. С. 25–29.

5. Чернокозова В. Н. Этика учителя. К.: Радянська школа, 1973. 173 с.

Кокоріна Людмила Володимирівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Несторук Микола Сергійович
здобувач вищої освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ В МОТИВАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЯХ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

Педагогічна майстерність — знання особливостей педагогічного процесу, уміння його побудувати і привести у рух (А. С. Макаренко); досконале, творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних психолого-педагогічних умов для розвитку особистості школяра [2]; досконале творче виконання учителем-вихователем професійних функцій на рівні мистецтва, результатом чого є створення оптимальних соціально-психологічних умов для становлення особистості вихованця, забезпечення високого рівня інтелектуального і морально-духовного розвитку [1]. Викладачі можуть впливати на мотивацію здобувачів освіти до навчання своїми особистісною поведінкою, матеріалами, використаними на уроках, відносинами з молоддю і атмосферою, яку вони створюють на заняттях. До числа найбільш важливих мотиваційних стратегій відносяться винагорода і покарання. Науковці сходяться на думці, що нагороди більш ефективні, ніж покарання. Обидва вони використовуються на заняттях у формі похвали і докору. Але ні нагороди, ні покарання не повинні бути надмірно використані, в іншому випадку вони втрачають свою мотиваційну силу.

Без сумніву, роль викладача дуже складна в області мотивації. Він повинен бути в змозі знайти баланс, щоб запобігти розчарування або нудьги. Умови розвитку навчальної мотивації — поведінка викладача, ймовірно, є найбільш важливою, і це також не єдине, чим вчитель може впливати на здобувачів освіти: ентузіазм з приводу предмета; хороші відносини зі здобувачами освіти; очікування успіху від тих, кого навчає. Викладачі, які дійсно захоплені своїм предметом, можуть вплинути на ставлення своїх здобувачів освіти до вивчення предмета. Захоплений, професійний вчитель хоче, щоб його здобувачі освіти

були успішними в досліджуваному предметі. Однак, хороші відносини з підлітками залежать не тільки від ентузіазму вчителів і старанної праці. Гумор, особисте ставлення до їх потреб і труднощів, інтерес до своїх захоплень і т. д. також грають дуже важливу роль. Навчання не повинно бути відрізане від реального життя здобувачів освіти. Для розвитку теплих особистих відносин з молоддю вчителі повинні приймати особистості своїх здобувачів освіти, вміти слухати і звертати на них увагу, тобто вітати їх, запам'ятовувати їх імена, посміхатися, помічати зміни стрижки або одягу тощо. Вчителі також повинні бути доступні для особистого контакту зі здобувачами освіти. Очікування успіху від тих, кого навчають, є ще однією мотиваційною стратегією. Якщо підлітки відчують, що вчитель вірить у своїх вихованців, їх результати навчання можуть підвищитись. Викладач повинен гарантувати здобувачам освіти, що робити помилки абсолютно нормально, коли хтось вчиться.

Професіонали середньої та вищої освіти часто стикаються зі старшокласниками, які так бояться провалити іспит або завдання, що, врешті-решт, сам страх, а не складність завдання, заважає їм досягти своїх академічних цілей. Страх провалу. Здобувачі освіти часто посилаються на наступні наслідки, серед яких особисте почуття сорому за свою нездатність і некомпетентність, біль від необхідності визнавати свої недоліки і обмеження, почуття провини і марності; пов'язані з кар'єрою: зниження шансів на ринку праці та зниження шансів на гідний дохід й відповідний соціальний статус. Ви можете підтримати здобувачів освіти просто допомагаючи їм краще зрозуміти, чого вони бояться. Як тільки підлітки більше усвідомлять «страх за страхом» і навчаться визначати свої проблеми, вони зможуть почати думати про те, як впоратися і подолати свій страх.

Ефективними шляхами подолання страху й зволікань у навчально-виховному процесі є такі: у навчально-виховному процесі вчитель не повинен допускати між здобувачами освіти яскраво виражені елементи змагальності; педагог не повинен як занадто хвалити певного підлітка, так і публічно принижувати та сварити його. Особливо негативно впливають насміхання та сарказм від педагога; під час навчання викладач повинен приділяти увагу розвитку творчих здібностей молоді, що допоможе захопити та зосередити увагу на певному виді завдання; створення позитивного психологічного та емоційного клімату між підлітками; підвищувати самооцінку особистості як важливого компоненту упевненості у собі.

Залучення здобувачів освіти до навчальної діяльності має відбуватися на базі низки умов, серед яких першочерговими є належне матеріально-технічне забезпечення дисциплін; забезпечення сприятливого мотиваційного супроводу, метою якого є перетворення зовнішніх стимулів у внутрішні, використання фасилітації [3, с. 165], яка передбачає не просто допомогу здобувачеві освіти досягти його цілей, а й створення необхідного емоційного фону діяльності.

Отже, завдяки створенню сприятливої та безпечної атмосфери на заняттях педагогічні менеджери можуть стимулювати мотиваційну атмосферу у своїх здобувачів освіти. Тільки після того, як ті, кого навчають, відчують себе в безпеці і легко, тільки після того, як їм сподобається викладач і предмет, вони захочуть старанно працювати, а це означає, що здобувачі освіти мотивовані.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. Київ: Знання, 2007. 447 с.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. 5-те вид., доп. і перероб. Київ, 2007. 656 с.
3. Dignen B. Facilitation : Bringing out the best. Business Spotlight. 2008. N. 1. P. 50–56.

Костенко Ростислав Валерійович

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

УПРАВЛІНСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА

В сучасних умовах все більшу увагу вчених привертає компетентнісний підхід, який розглядається як один із важливих концептуальних принципів визначення цілей освіти з урахуванням вимог, які висуває до неї суспільство, зокрема ринок праці. Основною відмінністю компетентнісного підходу є формування у особистості здатності до застосування набутих знань, умінь, навичок, особистісних якостей на практиці у реальному житті, зокрема у професійній діяльності, що робить фахівця більш конкурентоспроможним на ринку праці.

Вченими ґрунтовно досліджено проблеми формування професійної компетентності майбутніх фахівців (Н. Бордовська, А. Вербицький, І. Зязюн, М. Кабардов, С. Кубицький та ін.); сутність і специфіку управлінської компетентності (В. Болотова, Л. Ващенко, І. Зимня, Т. Шамова та ін.); структуру управлінської компетентності (О. Борисюк); проблеми розвитку управлінської компетентності керівників підприємств (М. Дороніна, В. Лугова, Д. Серіков, С. Доронін) проблеми удосконалення управлінської компетентності керівників закладів освіти (Л. Васильченко, О. Зайченко, О. Овчарук, А. Хуторський та ін.). Проте, не зважаючи на значну кількість проведених досліджень, досі немає єдиної думки з приводу визначення самого поняття «компетентність». Деякі питання викликають і спроби вчених визначити поняття «компетенція». У наукових працях можна зустріти як ототожнення цих двох понять, так і окреме визначення кожного з них.

Так, О. Жигайло розмежовує поняття «компетенція» та «компетентність». Поняття «компетенція» визначає як «сукупність взаємозалежних якостей особистості (знання, уміння, навички, способи діяльності), необхідних для якісної продуктивної діяльності». Натомість, компетентність визначає як володіння відповідними компетенціями [2, с. 79].

А. Хуторський вважає, що компетенція у перекладі з латинської *competentia* означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має пізнання та досвід. Компетентна у певній галузі людина має відповідні знання та здібності, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь та ефективно діяти у ній [1, с. 108].

Ю. Панфілов, Б. Фурманець виокремлюють всередині компетентнісного підходу два базових поняття: 1) «компетенція», що розглядається ними як сукупність якостей особистості, узагальнених інтелектуальних, професійних, комунікативних, методологічних, світоглядних та інших умінь; 2) «компетентність» як «володіння відповідною компетенцією, що включає особистісне ставлення до неї і предмету діяльності» [4, с. 62].

М. Головань вважає, що компетенція є деякою відчуженою, наперед заданою вимогою до підготовки особи (властивості або якості, потенційні здатності особи), натомість компетентність визначається як «володіння компетенцією, що виявляється в ефективній діяльності і включає особисте ставлення до предмету і продукту діяльності; компетентність — це інтегративне утворення особистос-

ті, що інтегрує в собі знання, уміння, навички, досвід і особистісні властивості, які обумовлюють прагнення, здатність і готовність розв'язувати проблеми і завдання, що виникають в реальних життєвих ситуаціях, усвідомлюючи при цьому значущість предмету і результату діяльності» [5].

На нашу думку, слова «компетентність» та «компетенція» можуть позначати в українській мові як тотожні поняття так і різні, оскільки обидва слова іншомовного походження і в іноземних джерелах теж застосовуються по-різному. Дискусії вчених з приводу визначення понять «компетенція» та «компетентність» більше нагадують спробу домовитись, у якому значенні слід вживати кожне з цих слів. Все це є наслідком невдалого запозичення двох іншомовних слів «competence» та «competency», які використовуються в англійській мові з одним значенням. У ситуації, що склалася, більш раціональним видається звернутися до Закону України «Про вищу освіту», в якому поняття «компетентність» визначається як здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей [8]. Цікавим є те, що визначення поняття «компетенція» в ньому відсутнє, а у змісті поняття «компетентність» ми бачимо всі ті педагогічні феномени, формуванням яких вже не перший рік успішно займаються вітчизняні і зарубіжні педагоги. Одночасне комплексне формування цих феноменів дає свій позитивний результат — всебічно і гармонійно розвинену особистість, здатну до творчої, професійної та іншої діяльності. І відбувається це незалежно від того, якими іноземними словами педагоги будуть називати результат своєї діяльності. Отже, в сучасних умовах постає потреба використовувати на позначення наукових понять слів з української мови, що дозволить уникнути у майбутньому подальшої плутанини у визначенні тих понять, які можна досить вдало пояснити без вживання слів іншомовного походження.

На думку О. Попової, «...професійна компетентність менеджера освітньої галузі — це сукупність ключових, базових і спеціальних компетентностей, які доповнюючи одна одну, проявляються в процесі вирішення професійних завдань різного рівня складності, у різних контекстах з використанням визначеного освітнього простору» [6, с. 356]. Можна цілком погодитись з вченою, що сучасний керівник галузі освіти повинен мати такі ключові компетентності як нормативно-правова, фінансова, інноваційна, технологічна, інформацій-

но-комунікаційна, оцінювальна, наукова та управлінська. Остання, на її думку, є інтегральним критерієм професійної майстерності менеджера освітньої галузі [6, с. 356].

М. Ведерніков, В. Клімас зазначають, що управлінська компетентність є складовою професійної компетентності [7, с. 181].

Досить ґрунтовно дослідив управлінську компетентність, зокрема теоретичне обґрунтування цього поняття, О. Борисюк, який зазначає, що в умовах сьогодення, яке характеризується динамічністю інноваційного розвитку, затребуваним є фахівець, який має високий рівень управлінських знань, умінь, досвіду, генерує нові ідеї, готовий іти на ризик, швидко приймає рішення, прагне постійного вдосконалення. На його думку, підготовка фахівців, які володітимуть високим рівнем управлінської компетентності є умовою досягнення професіоналізму та успішності управлінської діяльності [3, с. 11].

Погоджуючись з думкою вчених, вважаємо, що управлінська компетентність є важливою складовою професійної компетентності педагога. Відповідно до ст. 26 Закону України «Про освіту» керівник закладу освіти призначається засновником у порядку, визначеному законами та установчими документами, з числа претендентів, які вільно володіють державною мовою і мають вищу освіту [9]. Таким чином, формування управлінської компетентності є обов'язковим компонентом процесу професійної підготовки майбутніх педагогів у закладах вищої освіти, оскільки будь-який фахівець з вищою освітою має право претендувати на посаду керівника закладу освіти. Перспективами подальших наукових досліджень є розробка методики удосконалення управлінської компетентності педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хуторской А. В. Дидактическая эвристика: Теория и технология креативного обучения. М.: Изд-во МГУ, 2003. 416 с.
2. Жигайло О. Формування професійної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів. *Молодь і ринок*. № 6 (89). 2012. С. 78–81.
3. Борисюк О. М. Сутність та структура управлінської компетентності керівника. *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2014. Вип.16. С. 11–21.
4. Панфілов Ю., Фурманець Б. Компетентнісний підхід в освіті: досвід, проблеми, перспективи. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2017. № 3. С. 55–67.
5. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.

6. Попова О. І. Професійна компетентність керівника освітньої галузі у вимірі сьогодення. *Актуальні проблеми державного управління*. № 2(42). 2012. С. 350–357.

7. Ведерніков М. Д., Клімас В. А. Сутність управлінської компетентності керівника у системі управління персоналом. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/31242/Sz_19-52.pdf?sequence=1 (дата звернення: 20.04.2021 р.).

8. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556 — VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 20.04.2021 р.).

9. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: [hhttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text) (дата звернення: 20.04.2021 р.).

Кузнєцова Анастасія Миколаївна

старший викладач кафедри теорії й методики

мовно-літературної та художньо-естетичної освіти,

Миколаївський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В основі професійного становлення сучасного педагога — органічне поєднання багатьох компетентностей: інтелектуальної, предметної, методичної, соціальної, комунікативної, мовленнєвої, інформаційної, продуктивної, психолого-педагогічної, мотиваційної, цифрової, екологічної, підприємницької.

Особливе місце належить мовленнєвій компетентності, позаяк це сукупність знань, умінь і навичок послуговуватися мовою як важливим засобом спілкування в різних комунікативних ситуаціях. Учителі використовують слово як знаряддя праці, носій інформації, засіб духовного впливу і в такий спосіб сприяють піднесенню культури й духовності здобувачів освіти. Недаремно «спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами» є ключовою компетентністю Нової української школи [1, с. 15].

Мовленнєва компетентність освітянина ґрунтується на нормах сучасної української літературної мови й передбачає дотримання загальноприйнятих правил щодо вимови й написання слів, формо- і словотворення, слововживання і поєднання слів у сполуки, побудови

речень і тексту, вживання розділових знаків і доречного стилю мовлення.

Кожна мовна норма має свої «слабкі» категорії, тобто такі, що викликають певні складнощі в засвоєнні й уживанні як здобувачами освіти, так і педагогами. Наприклад, для орфоепічних норм — це наголоси, розрізнення [г] — [ґ], твердий [ч]; для орфографічних — нововведення Українського правопису (2019), написання складних власних назв і прислівників; для лексичних — розрізнення паронімів, синонімічне розмаїття, власне українська лексика; для граматичних — ключний відмінок, ступені порівняння прикметників і прислівників, відмінювання числівників, активні дієприкметники, побудова простих і складних речень; для стилістичних — мовні засоби публіцистичного й наукового стилів мовлення.

Безперечно, кожен учитель повинен володіти всіма нормами сучасної української мови в обох її формах. Хоч акцентологічні норми (правильне наголошування слів) стосуються тільки усного мовлення, це ніяк не применшує їхнього значення для формування й розвитку мовленнєвої особистості.

У небагатьох родинах південно-східного регіону нашої держави говорять українською літературною мовою: переважно це місцеві говірки (народна мова), суржик (російсько-український) або російська мова (теж не завжди літературна). Школа є мало не єдиним українськомовним середовищем, де здобувачі освіти чують унормовану українську мову, і не тільки на уроках учителя-філолога. Саме грамотне чи неграмотне усне мовлення педагогів є зразком для наслідування здобувачами освіти. Не знаючи правил, учні повторюють за вчителями наголоси питомих українських та іншомовних слів, загальноживаних і фахових (терміни, поняття).

Наведемо перелік слів із проблемним наголосом, які варто запам'ятати:

Іменники: *навчАння, завдАння, запитАння, читАння, обрАння, видАння (друк) і виданнЯ (заміж), заслАння, уподОбання*; у множині: *книжкИ, дужкИ, казкИ, сторінкИ, копійкИ, вІрші*, але *дві (три, чотири) кнИжки, дУжки, кАзки, сторІнки, копІйки; вИпадок, вИтрати, вимОва, вимОга, зАгадка, зАкладка (у книзі) і закладка (закладання), зАкрутка, пОдруга, пОзначка, поклИкання (потяг, схильність) і покликАння (на когось, на щось); мілімЕтр, сантимЕтр, кіломЕтр; листопАд, мерЕжа, серЕдина, спІна, довІдник, фОрзац, каталОг*;

Прикметники: *новИй, тонкИй, товстИй, гучнИй, черствИй, кО-сий, зрУчний, текстовИй, фаховИй, черговИй, пІдлітковий, рИнковий, одноразовИй, відсотковИй, стовідсОтковий.*

Займенники: *абИхто, абИякий, котрИй, ніЯкий.*

Числівники: *одинАдцять, чотирнАдцять, сімдесЯт, вісімдесЯт.*

Дієслова: *кИдати, нестИ, вестИ, везтИ, розповістИ, кажУ, пишУ, ношУ, люблЮ, роблЮ.*

Прислівники: *рАзом, натицЕсерце, пІдтюпцем, горІлиць, долІлиць [2].*

Під впливом місцевих говірок та інших мов більшість з указаних слів вимовляють з ненормативним наголосом, калькуючи зокрема польську чи російську (*листОпад, спинаА, нОвий, сімдесЯт, нЕсти, лЮблю, разОм*).

Варто зауважити, що кальки бувають не тільки орфоепічними (акцентологічними), а й лексичними та граматичними (словотвірними, морфологічними).

До часто вживаних лексичних кальок належать такі: *приймати участь, зайняти призове місце, слідуєчий, бажаєчий, задати питання, підняти проблему, підняти руку, підібрати приклад, вірна відповідь, підвести підсумки*. Натомість маємо говорити й писати так: *брати (взяти) участь, посісти призове місце, наступний, охочий, поставити питання (спитати), порушити проблему, піднести руку, дібрати приклад, правильна відповідь, підбити підсумки*.

Щоб уникнути типових граматичних кальок, освітянам потрібно дотримувати наступні мовні норми:

– використовувати правильну форму наказового способу І особи множини (*повторімо, прочитаймо, пригадаймо, ознайоммося, ходімо, а не давайте повторимо, давайте прочитаємо, давайте пригадаємо, давайте ознайомимось, давайте сходимо*);

– не зловживати дієприкметниковими суфіксами -ач- (-яч-), -уч- (-юч-) як штучними словотвірними формами, не властивими українській мові, крім фразеологізмів (*підсумковий урок, узагальнювальне слово, розвивальне навчання, учні-читачі, чинний закон, а не підсумовуючий урок, узагальнююче слово, розвиваєче навчання, читаєчі учні, діючий закон*);

– правильно відмінювати числівники, уникаючи граматичних російнізмів (*п'ятдесяти, шістдесятьом, вісімдесятьох, а не п'ятидесяти, шестидесятьом, восьмидесятьох*);

– використовувати нормативні прийменникові конструкції (*після закінчення, за освітою, щовівторка, через неухважність, за життя, про*

всак випадок, а не по закінченню, по освіті, по вівторках, із-за неувважності, при житті, на всак випадок).

Отже, дотримання норм сучасної української мови сприятиме гармонійному розвитку мовленнєвої компетентності вчителя, а значить — і його професійному становленню. Мовленнєва діяльність компетентного педагога є не тільки засобом передачі знань, формування наукового світогляду, позитивних якостей учня, вона виконує функцію емоційно-естетичного впливу у процесі розвитку всебічно розвиненої особистості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. М. Грищенка. К., 2016. 40 с.
2. Орфоепічний словник: Близько 40 000 слів / укл. М. І. Погрібний. К.: Рад. школа, 1984. 630 с.

Лук'янчук Галина Ярославівна

*старший викладач кафедри менеджменту освіти,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти*

МЕНЕДЖМЕНТ УРОКУ: УПРАВЛІНСЬКІ ФУНКЦІЇ ВЧИТЕЛЯ

Реформа української освіти, окреслена концепцією «Нова українська школа», провідним принципом освітнього процесу визначає максимальне врахування індивідуальних фізичних, психічних та інтелектуальних особливостей дитини. Метою НУШ є формування особистості з критичним мисленням, інноватора, патріота. Кожна з трьох складових моделі випускника такої школи вимагає глибокого осмислення методології освітнього процесу, яка відповідала б потребам, інтересам, прагненням, здібностям, можливостям сучасного учня.

Сутність педагогічної діяльності аспектно розкривали у своїх дослідженнях В. Кан-Калик, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Д. Ярмаченко, Я. А. Коменський, О. Захаренко, Ш. Амонашвілі, І. Зязюн, Т. Сорочан, В. Григораш, О. Залужний, Г. Костюк, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Г. Сухобська, А. Щербаков, І. Л. Холковської. Сутність педагогічної майстерності вивчали С. Єлканов, О. Дубасенюк, Н. Побірченко, В. Кремень, І. Холковська, В. Вітюк, І. Дереза. Проблеми освітнього

менеджменту представлені роботами В. Бондаря, В. Маслова, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, З. Рябової, В. Мельник, інших. «Шкільний менеджмент — це комплекс організаційних форм, цілеспрямованих впливів керівника школи на діяльність персоналу та прийомів управління взаємодією освітніх процесів, до яких належить навчально-виховний, навчально-пізнавальний та самоосвітній процеси» [4, с. 133].

Із запровадження компетентнісно зорієнтованої парадигми, орієнтації освітнього процесу на формування в учнів вміння вчитися, організації освітнього процесу на основі партнерської взаємодії змінюються роль і функції вчителя на уроці. Проблематика менеджменту сучасного уроку та управлінська діяльність вчителя, особливості його управлінських функцій в наукових дослідженнях розкриті недостатньо. Це і стало поштовхом до написання даної публікації з метою розкрити зміст управлінських функцій вчителя в сучасній школі, що реформується.

Готуючи урок, вчитель здійснює одразу декілька управлінських дій, які створюють канву навчального заняття. Перш за все, це прогностична функція, що спрямовує педагога зорієнтуватися на добірі начального матеріалу відповідно до рівня готовності учнів засвоїти той чи інший зміст та передбачити особливості окремих його складових. Виокремити важливі та другорядні компоненти змісту, оцінивши можливість впливу цих складових на розвиток учнів.

При підготовці уроку та структуруванні його компонентів важливу роль відіграє функція планування освітньої діяльності. НУШ створює можливості для внесення часткової корекції вчителем в освітні програми, надаючи можливість варіювати як обсягом і частково змістом, так і вибором видів діяльності та методів і прийомів педагогічної роботи. Вчитель мусить обрати оптимальний набір матеріалу, видів діяльності, продумати особливості етапів уроку, щоб освітній процес мав системний, послідовний, осмислений та завершений характер. Виважено потрібно підійти до вибору структури, методів, підходів, розмаїття завдань і вправ, здійснити тайм-менеджмент уроку, передбачити можливі відхилення та непередбачувані ситуації. Крім того слід детально спланувати оснащення уроку, вибрати оптимальний варіант, щоб не перевантажити урок або не збіднити його відсутністю ефективного обладнання.

Організаційна функція полягає в умінні спрямувати учнів на виконання навчальних завдань. Тут слід врахувати те, що найефективнішою буде навчальна робота, що створює мотиваційне тло для самостійної

освітньої діяльності через домінуючий дослідницько-пошуковий метод. Адже цей метод працює на задоволення пізнавальних інтересів учнів, що закладені в кожній людині. Оскільки основним завданням вчителя НУШ є навчити учнів вчитися, то організаційна функція може бути сформульована так: вчитель — це організатор самостійної дослідницько-пошукової (домінуючий в НУШ метод навчання) навчально-пізнавальної діяльності учнів. На наш погляд, організаційна функція є домінантною між усієї решти функцій, оскільки більшою мірою на сучасному уроці педагог керується провідним лейтмотивом педагогіки М. Монтесорі, який звучить з вуст дитини: «Навчи мене зробити це самому!» Педагог більшою мірою організовує і спрямовує до засвоєння матеріалу учнями, коли підводить їх до того моменту, що вони самі відчувають силу здобути пропоноване нове знання через створення проблемних ситуацій. Також в ході уроку необхідно координувати навчальну діяльність, оскільки можливі відхилення від плану, непередбачувані імпровізації та нестандартний розвиток подій.

Тісно переплітається з організаційною і функція контролю та оцінювання діяльності здобувачів освіти, тобто порівняння фактичних результатів із запланованими. Контроль має бути своєчасним, підтримуючим, базуватися на деталізації та аналізі. Крім того, результати контролю є відправною точкою для подальшого планування діяльності на наступному етапі освітньої діяльності. Вчитель має не лише забезпечити засвоєння матеріалу, але й, оцінюючи результати їх освітньої діяльності, сформулювати усвідомлене ставлення до змісту оцінки. Виставлена чи оголошена вчителем оцінка, у свою чергу, повинна бути такою, щоб давати привід учневі для відчуття власної успішності та мотивувати його до досягнення нових «перемог над собою». Щоб навчання учня було успішним і не втрачався інтерес до учіння, важливо показувати позитивну динаміку в просуванні його на шляху до успіху. Навички змістового вербального супроводжуючого процесуального оцінювання, яке називають формативним або формувальним, необхідні вчителю не лише для того, щоб підтримувати мотивацію учня, але й для формування в нього адекватного ставлення до власних навчальних досягнень і розуміння змісту оцінки як такої.

Протягом уроку вчитель здійснює також функцію мотивації діяльності здобувачів освіти. «Мотивація — це таке регулювання спонукаючих стимулів людини, при яких виникає бажання працювати так, щоб сприяти досягненню цілей організації» [1]. Виконання цієї функції дозволяє вчителю стимулювати пізнавальну активність ді-

тей, вселяє віру у власний потенціал та силу. Зрозуміло, що мотиваційна функція є наскрізною протягом всіх етапів уроку. Вона створює синергетичне тло всього процесу навчання на уроці, об'єднуючий вплив в колективі та проникає в інші функції, бо вони всі пов'язані між собою і спрямовані в центр освітнього процесу — на самого учня.

Виконання зазначених вище функцій створює управлінську систему роботи вчителя та регулює освітню діяльність на уроці, що заснована на інтерактивній моделі навчальної взаємодії усіх суб'єктів.

Отже, сучасний вчитель — це педагог, що наділений усіма основними функціями менеджменту. Їх єдність утворює управлінську систему діяльності вчителя, яка має структуру взаємопроникності функцій одна в одну, та взаємозалежність яких визначає зміст, якість, обсяг, послідовність, результативність його педагогічної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільна енциклопедія. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Завалевський Ю. І. Особливості конкурентоспроможності сучасного вчителя. *Народна освіта*. 2015. № 3 (27). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=3695
3. Методична робота в школі: теоретичні засади; система роботи; досвід / укл. Григораш В. В. Х. : Основа, 2009. 304 с.
4. Освітній менеджмент: навчальний посібник / за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. К.: Шкільний світ, 2003. 400 с.
5. Сорочан Т. М. Концепція науково-методичної роботи в добу освітніх змін: традиції, інновації, перспективи розвитку. *Методист*. 2013. № 2 (14). С. 7–12.

Матяшук Валентина Петрівна

*кандидат історичних наук, завідувач кафедри педагогіки,
КЗ Львівської обласної ради «Львівський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти»*

ДУХОВНІСТЬ ЯК ЗАСАДНИЧА ЯКІСТЬ УСПІШНОГО ВЧИТЕЛЯ

Після виходу у світ книги Ф. Кумбса «Криза освіти в сучасному світі» в 1970 році вчені активно досліджують питання її розвитку, особливо після проголошення у 2016 р. Четвертої технологічної революції, яка ознаменувала перехід від технократичного суспільства до

інформаційного. Виклики, з якими зіткнулося при цьому людство, потребують не просто змін в освіті, але й переосмислення ролі вчителя в нових умовах.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій свідчить про різноманітність підходів до висвітлення постаті сучасного вчителя. З позицій особистісно-орієнтованих і духовно-гуманістичних питань досліджували В. Бак, О. Сухомлинська, Л. Хомич, І. Бех, Е. Помиткін, В. Кушнір, О. Мороз, антропологічних — А. Лой, Т. Троїцька, А. Черній, Н. Хамітов, М. Култаєва, В. Загороднюк, В. Макареня, І. Предборська, І. Радіонова, В. Табачковський, особистісно-професійного розвитку — І. Зязюн, О. Савченко, С. Сисоєва, С. Єлканов, О. Глузман, Н. Кузьміна, М. Шкіль, С. Сагарда, М. Елькін; соціально-освітніх — Г. Філіпчук, М. Євтух, І. Бойченко, Т. Розова; нові ролі вчителя Нової української школи досліджували Т. Молнар, Н. Савченко, В. Андрущенко, Л. Ликтей, Н. Бахмат, Н. Бодруг, І. Волинець, З. Мірошник, Л. Глійчук, Ю. Коноваленко, О. Фісун, О. Макара, О. Малишко, А. Федорович, З. Шишкіна, В. Примакова, І. Табачек, І. Чухан, З. Мірошник, К. Осадча та інші.

Попри таку широку зацікавленість наукових кіл до скромної постаті вчителя недостатньо дослідженими бачимо ті вічні цінності педагогічного служіння, які в усі епохи при різних владах вирізняли справжнього Вчителя від учителів — виконавців освітнього замовлення, продиктованого чи то державною політикою (а вона далеко не завжди є насправді гуманістичною та соціально орієнтованою), чи то власниками глобальних корпорацій, ідеологами тоталітарних партій тощо, які фінансують розвиток освіти у своїх інтересах.

Метою даної роботи є розгляд вічних цінностей вчительської праці, які забезпечують актуальність духовно-гуманних педагогічних ідей якісної освіти на тлі зміни епох.

Спробуємо розглянути постать сучасного вчителя крізь призму запропонованого С. Рубінштейном методу дослідження того, що являє собою та чи інша людина. Першими запитаннями на цьому шляху є: що вона хоче, що для неї є привабливим, на що спрямовані її намагання? [1] Це питання про спрямованість, настановлення й тенденції, потреби, інтереси та ідеали вчителя, які формуються в залежності від зовнішніх обставин — державної освітньої політики, і внутрішніх — духовного наповнення особистості педагога.

Ще у ХХ ст. офіційну освітню політику й її замовлення на освіту пересічного учня вдало означив учитель-гуманіст Януш Корчак:

«Суспільство дало тобі маленького дикуна, щоб ти його обтесав, вдресирував, зробив зручним для всіх, і чекає. Чекають держава, церква, майбутній роботодавець. Вимагають, чекають, стежать. Держава вимагає офіційного патріотизму, церква — догматичної віри, роботодавець — чесності, а всі разом — посередності і смиренності» [2, с. 113]

Але чи такої освіти потребує душа дитини, яка прийшла у цей світ прожити життя не для того, щоб здійснитися як фахівець чи реалізуватися в соціальній ролі, це вторинне завдання, первинне — прожити життя як людина? Саме таке завдання ставили всі видатні педагогі-гуманісти, зокрема В. Сухомлинський наголошував на тім, що інженером можна стати за п'ять років, а на людину треба вчитися впродовж усього життя.

Діти XXI ст. з його доступом до інформації потребують не стільки вчителя-предметника, скільки вчителя-натхненника, вчителя-наставника, вчителя-вихователя, під мудрим керівництвом якого вони, використовуючи всі надбання своєї епохи, пройдуть шлях становлення своєї людяності, набуваючи при цьому необхідних для подальшого професійного навчання й особистісного розвитку компетентностей, учителя, який сам свідомо йде шляхом духовного вдосконалення і спрямовує на цей шлях своїх учнів. Насамперед духовного, а вже потім професійного, адже, за визначенням В. Франкла: «Людина живе в трьох вимірах: соматичному, психічному та духовному. Духовний вимір не може бути ігнорованим, тому що саме він робить нас людьми» [3, с. 11].

Концепція нової української школи зазначила, що «нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін». Агентом змін обіцялась низка стимулів для особистого і професійного зростання, передбачалося, що вчитель стане таким собі універсальним солдатом, здатним поєднати в межах свого 45-хвилинного уроку функції «не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини» [4]. Тобто це зовнішній запит до особистості вчителя.

Друге запропоноване С. Рубінштейном запитання: а що може людина, виходячи з власних здібностей та обдарувань? [1] У випадку з нашим учителем звернімо увагу ще й на те, що він може, виходячи не тільки з власних талантів, а й із власного досвіду виживання в освіті? Реформа обрушилася на його голову тріскотною іншомовних слів, які перекрили вимоги вчорашнього дня, коли від нього очікували,

що він має бути актором, лікарем, скульптором, психологом, адвокатом, сценаристом, режисером тощо. Затверджені на національному рівні професійні стандарти вчителя конкретизували його функції, нові моделі підготовки дозволили право вибору, де і як підвищувати свою кваліфікацію, тема успішного вчителя, якого називали то «агентом змін», то «білою вороною» та урочисто проголосили здатним зробити школу успішною, кілька років розбурхувала активність освітянської спільноти. Проте відомий освітній експерт В. Громовий дав наступну оцінку: **«Слухняність і терплячість є тими нормами, які століттями вбиваються в голови нашим освітянам.** Слухняність — готовність принаймні імітувати виконання будь-яких вказівок зверху. Терплячість — готовність десятиліттями чекати «світла в кінці тунелю» і стоїчно переносити будь-яку наругу», — і підтвердив цю думку словами ексдиректора школи, який звільнився через те, що «системі не потрібні фахівці з освітнього менеджменту, потрібні фахівці з окоманіювання!!!». Можна було б зігнувати такі думки, але дефіцит підприємців їх підтверджує. «За останні роки в Україні зменшується кількість фахівців у сфері освіти. Експерти навіть жартують, що незабаром професію вчителя занесуть до Червоної книги... За словами тимчасового очільника МОН Сергія Шкарлета, для покриття дефіциту педагогічних кадрів знадобиться 42 роки» [5].

Третє запитання від С. Рубіншейна: що з тенденцій і установок увійшло в тіло і кров людини та закріпилося як стрижневі особливості особистості? [1] І тут виявляється, що пропонувані реформою зміни не сприймаються вчителем як його власні думки і цілі, народжені душею і виколісані рефлексією власного практичного досвіду, а як накинута кимось не зовсім ясно для чого.

В. Франкл зазначає, що духовну сферу людини складають відповідальність і свобода [3, с. 18], які надихають її спрямувати волю та енергію для реалізації сенсу свого життя і в даному випадку ще й професійної місії вчителя, яку гуманна педагогіка означає як виховання шляхетної людини, тобто сприяння становленню в характері учня шляхетних якостей, а вже потім розвиток решти компетентностей випускника школи.

Таким чином, там, де школа стверджується як «майстерня людяності, до якої дитина ходить облагороджуватися, стати особистістю, мати друзів, навчитися любити і творити [6, с. 71], де вона «береже і зміцнює дух народу, дух нації» [7, с. 50], гуманна педагогіка як стан учительського духу допомагає йому попри всі виклики зовнішнього

світу плекати світ внутрішній: усвідомлювати відповідальність за взяття на себе місію плекання майбутнього людства навіть при відсутності державної підтримки, вільно розвивати свої здібності і таланти, знаючи, що дитина насамперед потребує виховання через пробудження і розвиток духу. Це дає йому сили і безстрашність бути самому героєм духу і вести за собою дітей до світла знань і культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рибалка В. Особистість у філософсько-психологічній концепції С. Л. Рубінштейна. *Психологія і суспільство*. 2003. № 2. С. 12–18. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/29591/1/Рибалка.pdf> (дата звернення 01.04.2021)

2. Корчак Я. Как любить ребенка: Книга о воспитании: Пер.с польск. М.: Политиздат, 1990. 493 с.: ил.

3. Франкл В. Основы логотерапии. Психотерапия и религия. СПб.: Речь, 2000. 286 с.

4. Нова українська школа : Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/pova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.03.2021 р.).

5. Бондар М. Чому професія вчителя поступово вимирає в Україні та чи зміниться це після підвищення зарплат. Освіта 24 : веб-сайт. URL: https://education.24tv.ua/chomu-profesiya-vchitelya-postupovo-vimiraye-novini-ukrayini_n1429943 (дата звернення: 29.03.2021 р.).

6. Амонашвили Ш. Мысли. Днепропетровск: ЗАО «Радегаст-Сервис»; Днепродзержинск:Издательский лом «Андрей», 2008. 208 с.

7. Амонашвили Ш. Рыцарь Гуманной Педагогики. Ларец чести и служения. М.: Издательский Дом Амонашвили; Д.: ЗАО «Радегаст-Сервис», 2009. 108 с.

Мойсесенко Ірина Михайлівна
старший викладач кафедри загальної,
спеціальної педагогіки, реабілітації та інклюзивної освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

Митрофанова Надія Іванівна
здобувач освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИЧНОГО СПЕКТРА

*Аутизм всеосяжний: він визначає кожну подію, кожне почуття,
сприймання, кожну думку, кожне відчуття і кожний аспект існування.*
Джим Сінклер

Проблема розладів аутичного спектру для світового і українського суспільства не є новою. Кожного року показники частоти встановлення діагнозу «розлад аутичного спектру» збільшується, а загально-визнаної методики корекції не існує.

Особливі зусилля, починаючи з 90-х років ХХ століття, спрямовано на вивчення специфіки психічного дизонтогенезу аутичних дітей, пошуку першопричин і логіки аутичного розвитку, що дало змогу виявити наскрізний характер цього порушення (L. Wing, E. Ornitz, V. Hermelin & N. O'Connor, F. Volkmar, H. Tager-Flusberg, C. Lord). Усе більше дослідників схиляються до тієї думки, що аутизм позначається на усіх рівнях психічної організації.

Такої самої думки притримуються й українські дослідники, які займалися і продовжують займатися проблематикою аутизму (Багрій Я. Т., Марценківський І. А., Островська К. О., Романчук О. І., Смоляр Г. Г., Тарасун В. В., Хворова Г. М., Чуприков А. П., Шульженко Д. І. та ін.). При цьому слід зазначити, що на сьогодні немає загальноприйнятих теоретико-методологічних підстав стосовно вивчення особливостей порушень різних структур та функцій психіки у разі аутизму, а також — взаємозв'язку між ними [2].

Аутизм — це розлад, який виникає внаслідок порушення розвитку мозку і характеризується відхиленнями у соціальній взаємодії і спілкуванні, а також стереотипністю у поведінці та інтересах. Всі вказані ознаки з'являються у віці до 3 років [3].

Це порушення розвитку виявляється у ранньому віці і супроводжує людину все життя. При цьому, якщо вчасно розпочати ефективну корекційну роботу можна уможливити достатню адаптацію особи з аутизмом до спільноти інших людей. Тому аутичні порушення можна сприймати як особливий спосіб життя, але багато у чому відмінний від того, який мають звичайні люди.

Основним порушенням при розладах аутичного спектру є брак комунікативних навичок. Саме спілкування виступає основою соціалізації дитини. З аутичною дитиною є проблемним навіть встановлення первинного контакту. Тому без налагодження соціальної взаємодії неможливо перейти до корекції когнітивної та поведінкової сфери.

Дітям з аутичними порушеннями властиві складнощі в усвідомленні власних емоційних станів, труднощі у створенні образу себе та партнера, невміння регулювати тривалість й інтенсивність контакту та вибирати посильні для неї засоби спілкування (доторкання, контакт очей, співвідношення поз користування конкретними невербальними діями, регуляція інтонацій та інших просодичних елементів). Через відсутність безпечного емоційно-комунікативного простору та відповідної взаємодії, дуже повільного розширення простору «Я» дитина з розладом аутичного спектру під час спроб налагоджувати контакт з оточенням увесь час набуває негативний досвід.

Такі діти зазнають великих складнощів в мовленнєвих проявах. Виявлено, що дітям з аутизмом властиві особливості розвитку комунікативно-мовленнєвих навичок та їх становлення в ранньому віці. Так, із перших днів життя важко зрозуміти, чому така дитина плаче (плач може бути інтенсивним й тривалим у часі). Часто взагалі відсутні етапи лепету і гуління, а якщо і є гуління, то воно здебільшого механічного характеру, позбавлене інтонаційного компонента, обмежене, може нагадувати крик або пищання. А це свідчить про затримку формування основних складових мовленнєвої сфери, недорозвиток слухової уваги, фонематичного слуху, функції наслідування (наприклад, дитина не фіксує погляд на органах артикуляції матері, не намагається повторювати звуки).

Часто спостерігається відсутність реакції на мовлення дорослого, відсутність фіксації поглядом на тому, хто говорить. Дитина може не реагувати на словесні подразники, може не «розуміти» простих побутових інструкцій і зверненого до неї мовлення, і водночас бути дуже чутливою до немовних звуків.

Порівняно з мовленнєвим розвитком аутичних дітей, комунікативні проблеми є більш складними. Порушення експресивного мовлення в них має широкий діапазон — від аутизму до лексично багатого мовлення, проте з вербальними прагматичними помилками (використання мовлення для комунікації) і численними семантичними (пов'язаними зі значенням слів). Порушення саме прагматичної сторони мовлення є відмінною рисою особи з аутичними порушеннями. Діти з аутизмом мають значні труднощі в розумінні мовлення, особливо це стосується складної побудови запитань.

Аутичні діти, які мають проблеми з мовленням, не намагаються компенсувати цей брак за допомогою використання жестів або міміки. Незважаючи на рівень розвитку мовлення, типовою є неможливість і невміння розпочинати й підтримувати діалог, підтримувати тему розмови, реагувати на зворотну реакцію співрозмовника.

Відмінною ознакою мовлення у осіб з аутизмом є ехололія. Більшість дітей з аутичними порушеннями зазнають труднощів у використанні мовних конструкцій із непрямим змістом і займенників. Значущим є також той факт, що прагматична складова мовлення найбільш порушена порівняно із семантикою чи синтаксисом. Отже, спектр порушень комунікації й мовлення у осіб з аутизмом дуже широкий, проте найбільш характерними є порушення його соціального аспекту.

Деякі діти розмовляють «механічною» роботоподібною мовою, не відповідають на звернене до них мовлення або пронизливо високим голосом. Вони можуть не відгукуватися на власне ім'я, унаслідок чого в них помилково передбачають зниження слуху.

Відмінною ознакою мовленнєво-комунікативного розвитку дітей з аутизмом є ехололія та повторюване нав'язливе вживання слів, фраз або запитань. Проблеми в дітей з аутизмом можуть бути з неправильним використанням особових займенників.

Приблизно одна третина дітей і дорослих з аутизмом не користуються мовою взагалі. Звичайно, не всі діти з аутичними порушеннями зазнають таких складних і численних мовленнєво-комунікативних труднощів, багато з них набувають достатньо розвинених мовленнєвих навичок. Якщо йдеться про порушення мовлення і здатність дитини з розладами аутистичного спектра взаємодіяти з людьми, які її оточують, то варто звернути увагу на відсутність взаємозв'язку між рівнем розвитку мовленнєвих і комунікативних навичок. Так, дитина з аутизмом, яка має у своєму словнику значну кількість слів і складні

речення, може погано розуміти сенс сказаного або не використовувати наявні мовленнєві навички у процесі спілкування [2].

Отже, порушення комунікації й мовлення у осіб з аутичними порушеннями дуже відрізняються — від неможливості набути будь-яких функціональних мовленнєвих навичок до багатого літературного мовлення та здатності вести розмови на різноманітні теми, однак, без урахування, інтересу співрозмовника до теми розмови. Більшість дітей з аутизмом не мають значних проблем зі звуковимовою, проте переважна їх більшість мають проблеми з використанням мовлення та (або) проблеми з розумінням значення слів і висловлювань, інтонацією й ритмом мовлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухіна І. Родинний супровід дітей раннього віку з аутизмом : метод. рекомендації. 2017. 70 с.
2. Сухіна І., Риндер І., Скрипник Т. Психологічна модель раннього втручання для дітей з аутизмом : посібник / за ред. Сухіної І. В. Київ-Чернівці: Букрек, 2017. 192 с.
3. Пугівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник / за заг. ред. Колупаєвої А. А. К., 2010. 363 с.

Несторук Наталя Анатоліївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Пащенко Валерія Іванівна

*здобувач освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ МІЖ УЧНЯМИ ТА ПЕДАГОГОМ ЯК ФАКТОР УСПІХУ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Конфлікти у нашому житті мають як позитивні, так і негативні наслідки. Майже у кожній сфері життя ми можемо стати на захист однієї зі сторін конфлікту, або ж навпаки стати його безпосереднім учасником. Особливу роль відіграють гарні відносини в учнівському

колективі, бо гарно налагоджена атмосфера — це запорука якісного здобуття знань учнів й доброзичливого спілкування між собою, а також гарне ставлення до вчителів.

Метою роботи є аналіз конфліктних ситуацій між учнями й педагогами та з'ясування шляхів їх подолання, як фактору успіху навчально-виховної діяльності.

Існує багато визначень терміну «конфлікт», але хотілось би виокремити один. Слово конфлікт походить від латинського «conflictus», що означає зіткнення. Під конфліктом зазвичай розуміють зіткнення протилежно спрямованих, несумісних один з одним тенденцій у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях індивідів або груп людей, пов'язане з гострими емоційними переживаннями [3, с. 9].

Виокремлюють наступні види конфліктів, суб'єктами яких є учасники педагогічного процесу:

1. Конфлікти, що виникають в процесі навчальної діяльності як реакція на перешкоду до досягнення цілей навчальної діяльності. Цей тип конфліктів виникає при порушенні взаємозв'язків ділового характеру.

2. «Конфлікти очікувань». Конфлікти, що виникають в процесі навчальної та позанавчальної діяльності, як реакція на поведінку, яка не відповідає прийнятим нормам відносин між педагогами та учнями, що не відповідає рівню очікувань їх по відношенню один до одного. Цей тип конфліктів виникає при порушенні взаємозв'язків «рольового» характеру.

3. «Конфлікти міжособистісної несумісності». Конфлікти, що виникають в процесі навчальної та позанавчальної діяльності через особистісні особливості вчителя та учнів, особливості характеру і темпераменту [2].

Всім відомо, що з кожної ситуації є вихід, на кожне питання завжди знайдеться відповідь. Так і у подоланні конфліктів можна знайти шляхи до їх вирішення. Вийти з конфліктної ситуації під час навчального процесу так, щоб ніхто не залишився ображеним, не мав сумнівів та продовжив навчання у гарно налагодженій атмосфері. Тому розглянемо як саме можна знаходити шляхи до розв'язання конфліктних ситуацій між учнем та педагогом.

По-перше, треба заспокоїтись та оцінити ситуацію як учню, так і педагогу. Для того, щоб заспокоїтись просто необхідно проаналізувати весь конфлікт та почати його вирішувати мирним шляхом.

По-друге — зважити всі за та проти, з'ясувати першочергову причину конфліктної ситуації. Можна поставити собі особисто такі питання:

— Що мене дратує? Чому учень / вчитель роздратований?

— Чому я так реауюю на це?

— Чи гарна у мене поведінка?

— Чому інші вчителі поводять себе зі мною інакше, а саме з цим вчителем у нас виник конфлікт? / Чому інші учні поводять себе на уроці так, а саме з цим учнем в нас виник конфлікт?

По-третє, необхідно вміти слухати один одного під час конфлікту та його вирішення для того, щоб подальша навчальна атмосфера була якомога краща не тільки для обох сторін конфлікту, але й для оточуючих.

По-четверте, виявити спільну мету, способи вирішення проблеми. Треба навчитися будувати конструктивний діалог.

По-п'яте, зробити висновки після вирішення конфлікту, адже вони допоможуть у майбутньому уникати помилок у спілкуванні між учнями та педагогами. Коли ситуація владналась, треба запам'ятати всі стратегії вирішення конфлікту. Вони допоможуть вирішити конфлікти швидко й не залишити образ для обох сторін [1, с. 7].

Гарні відносини між учнями й вчителем — це шлях до успішного навчально-виховного процесу. Чому саме так? Як вже було згадано раніше, що кожную ситуацію можна вирішити. Особливу увагу хотілось привернути до того, що незважаючи на те, що за допомогою конфліктних ситуацій ми можемо сформувати вміння ведення конструктивного діалогу, вміння слухати один одного, але це не є ефективним способом до успіху у колективі та під час навчального процесу.

В чому саме полягає успіх навчально-виховної діяльності? Для цього питання існує декілька відповідей, які хотілось би висвітлити у цій роботі. Гадаємо, що кожна людина так чи інакше має успіх у якійсь галузі. Це може бути сфера діяльності, у якій вона працює або якою цікавиться.

Щодо педагогічної сфери, то саме у ній можна виокремити той факт, що будь-який педагог має бажання мати успішну кар'єру, гарних учнів, чудову атмосферу у класі. Чи вистачить одного бажання вчителя для того, щоб мати успішну навчально-виховну діяльність? Звісно, не тільки вчитель відіграє головну роль у процесі навчання, але й учень також є його безпосереднім учасником.

Оскільки наша тема присвячена саме тому, що подолання конфліктних ситуацій між учнями й педагогами є фактором успіху навчально-виховної діяльності, тож не тільки вірно структурований педагогічний процес є запорукою успіху, але й вміння формулювати свої думки під час проблемних бесід є також невід'ємною частиною якісних професійних відносин між учнями й педагогом.

Професійні відносини мають бути не тільки у шкільному середовищі, але й між студентами та викладачами. У будь-якому закладі освіти формуються відносини між об'єктами та суб'єктами навчального процесу. Варто завжди пам'ятати про те, що не тільки поведінка учнів відіграє важливу роль під час уроку, але й налаштування на навчальний процес. Особливо якщо є конфліктна ситуація, то треба відразу реагувати на неї, а не залишати її без нагляду. Тому що кожен конфлікт веде до не зовсім гарних результатів. Добре, якщо конфлікт вирішився та обидві сторони задоволені висновком, а поганим є те, що будь-хто може не сприйняти всю ситуацію та не зробити жодних висновків з неї.

Отже, у роботі був здійснений аналіз конфліктних ситуацій між учнями й педагогами та з'ясування шляхів їх подолання як фактору успіху навчально-виховної діяльності. Виявилось, що не так складно вирішити конфлікт. Головним є те, що, незважаючи на всі перешкоди у подоланні будь-якої ситуації у колективі, треба бути більш обережним зі своїми словами та мати змогу завжди контролювати свою поведінку під час будь-яких обставин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клименских М. В. Педагогические конфликты в школе : учебн. пособие. Екатеринбург: Урал, 2015. 76 с.
2. Конфлікти учня з вчителем: шляхи вирішення. URL : <https://ppms22.ru/child/3-sovety-psikhologa-v-reshenii-lichnykh-i-shkolnykh-problem/konflikty-uchenika-s-uchitelem-puti-resheniya.html> (дата звернення: 22.03.2021).
3. Леонов Н. И. Конфликтология : учебн. пособие. Воронеж: НПО «МО-ДЕК», 2006. 232 с.

Нечитайло Інна Іванівна
*старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

ШЛЯХИ АКТУАЛІЗАЦІЇ ЕМОЦІЙНО-ОЦІННОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА В ПРОЦЕСІ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Сучасний світ швидко змінюється, що викликає необхідність трансформацій у сфері освіти, зокрема в частині підготовки та підвищення кваліфікації фахівців. Переважна більшість науковців вважають, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу.

Поняття компетентності та компетентності є центральними категоріями компетентнісного підходу в освіті, які в педагогічній науці досить плідно розробляються і різнобічно розглядаються [3, с. 23–30]. Усталеним є визначення, яке застосовується у нормативних документах: компетентність — динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність (постанова КМУ від 23.11.2011 № 1341 «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій») [2, 5].

Щодо становлення професіонала у сфері педагогічної діяльності, то, на наш погляд, саме емоційна компетентність заслуговує особливої уваги сьогодні. Розвиток вказаної компетентності важливий в першу чергу тому, що це забезпечить педагогу ефективну міжособистісну взаємодію та дозволить особисто розвиватися.

Поняття «емоційна компетентність» є актуальним у тих сферах, де відбувається інтенсивне спілкування з людьми. У роботах Д. Гоулмана [4], М. Райнольдса [6] емоційну компетентність розглядають як необхідну умову успішності й лідерства в професійному середовищі; І. Андреевої [1] — як чинник розвитку особистості. Також емоційну компетентність виділяють серед багатьох понять, що характеризують процеси та результативність розпізнавання та ідентифікації патернів експресії вираження перебігу емоцій, емоційних станів та почуттів при міжособистісному спілкуванні. Емоційну компетентність також відносять до тих якостей особистості, що поліпшують вказане розпізнавання, тим самим здійснюючи вплив на ефективність міжособистісної взаємодії й подальшого спілкування [1, с. 85].

Нестабільна ситуація сьогодення в нашій країні створює для педагогів нові виклики, що потребує від них стійкої емоційної рівноваги. Саме тому постає питання про пошук шляхів актуалізації емоційної компетентності педагогічних працівників закладів дошкільної та початкової освіти на курсах підвищення кваліфікації.

Досвід викладання низки курсів підвищення кваліфікації, запроваджених у КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» у 2021 році, дозволяє визначити певні умови, що сприяють розвитку емоційної компетентності педагогів. Конкретно, було організовано навчання за курсами:

1. «Навчання через гру» для початкової та дошкільної освіти (відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 26 грудня 2018 року № 1454).
2. «Ігрові технології у роботі вихователя групи продовженого дня».
3. «Інтерактивне навчання дошкільників: інструменти та умови реалізації».
4. «Softskills: навички успіху вихователя».
5. «Інноваційні педагогічні технології у дошкільній освіті: теорія і практика».

Кожен з вказаних курсів має специфічний зміст, але загальним у їх викладанні є використання активних методів та різноманітних форм інтерактивної роботи, спрямованої на створення умов для міжособистісної взаємодії й аналізу власних емоційних станів, особливостей емоційної саморегуляції, соціальних вмій.

Робота під час проведення вказаних курсів підвищення кваліфікації також була спрямована на систематизацію знань про ключові компоненти професійної компетентності, удосконалення навичок конструктивної поведінки педагогів, удосконалення умінь створювати відповідні умови навчання, поєднувати різні види роботи, працювати в команді, використовуючи партнерський стиль взаємовідносин, актуалізацію знань змісту та структури, особливостей застосування діяльнісного та компетентнісного підходів у роботі з дошкільниками та учнями початкової школи тощо. Особлива увага в процесі викладання приділялась розвитку навичок встановлення контакту, вираження та розуміння емоцій.

Слухачі курсів підвищення кваліфікації за вказаними спецкурсами, у свою чергу, відмічали:

– що вони отримали нові знання та навички використання технік розвитку емоційного інтелекту педагога;

— що вони розвили вміння використовувати компетентнісний та особистісно орієнтований підхід у роботі з дітьми;

— у них з'явилося бажання впроваджувати підходи і практики Нової української школи, удосконалювати уміння поєднувати різні види роботи, працювати в команді, використовуючи партнерський стиль взаємовідносин;

— у них розширилося розуміння ролі педагога-фасилітатора, ментора та розуміння вимог сучасності щодо розвитку «гнучких навичок» як пріоритету освіти, їх місця у психологічному портреті вчителя та учнів тощо.

Спираючись на результати роботи, ми можемо сказати, що компетентнісний та особистісно орієнтований підходи є ефективною основою у навчанні педагогів у системі неперервної освіти. Через реалізацію даної технології слухачі опановують принципи організації та впровадження цих підходів до навчання дітей та розвивають власну особистість. І це є шлях до актуалізації емоційної компетентності педагога. Саме такий педагог успішно рухається до мети, яку ставить перед собою, протидіє фрустрації та є конкурентоспроможним у сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева И. Н. Азбука эмоционального интеллекта. СПб. : БХВ-Петербург, 2012. 288 с.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція / Байер О. М., Безсонова О. К., Гавриш Н. В. та ін. К., 2021. 38 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

3. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.

4. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / [пер. с англ. А. П. Исаевой]. М. : АСТ : Москва : Хранитель, 2008. 478 с.

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

6. Рейнолдс М. Коучинг: эмоциональная компетентность: Направьте свои эмоции (EQ) на успех в работе. М. : Центр поддержки корпоративного управления и бизнеса, 2003. 103 с.

Папач Ольга Іванівна
кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри методики викладання і змісту освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

Масленнікова Катерина Сергіївна
викладач математики,
Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг
НУ «Одеська юридична академія»

ПРОФЕСІЙНІ ВИКЛИКИ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ ЗЗСО В ДОБУ ЗМІН

В Україні продовжується реформування освіти. У 2021/2022 навчальному році учні пілотних закладів освіти почнуть навчання в 5 класі, а за рік — і всі випускники НУШ з початкової школи перейдуть в середню. Якість реалізації реформи і як наслідок — якість освіти найбільшою мірою буде залежати від того, наскільки вчителі середньої ланки школи готові змінювати своє професійне обличчя.

Державний стандарт базової середньої освіти є логічним продовженням Державного стандарту початкової освіти, а його зміст визначає професійний рівень вчителів, які би мали його впроваджувати [1]. Вимоги до вчителів проглядаються крізь перелік ключових компетентностей; наявність спільних для всіх ключових компетентностей наскрізних вмій, які як використовуються на всіх уроках, так і формуються засобами всіх предметів. У стандарті прописані орієнтири для оцінювання учнів, яке визначається як зворотний зв'язок, як можливість побачити динаміку навчальних досягнень учня та орієнтир у вибудовуванні його індивідуальної освітньої траєкторії. Стандартом передбачена академічна свобода вчителя, право на створення авторських програм, на інтегрування предметів в рамках галузі та за її межами, розподіл навчальних годин між галузями. Педагогічні колективи закладів освіти мають право обирати варіант типового навчального плану, враховуючи професійні можливості педагогів закладу. Окремим пунктом вважаємо за потрібне відмітити бажаний рівень володіння цифровими інструментами, розуміння їх можливостей та потенціалу.

Всі новації, визначені в Державному стандарті базової середньої освіти, мають здійснювати вчителі, і виникає запитання стосовно того, наскільки вони спроможні та умотивовані, щоб впровадження стандарту було успішним. Не в останню чергу це залежить від того,

наскільки ґрунтовно вчителі ознайомилися з документом, яким вони мають керуватися в наступні 8 років. Опитування вчителів математики, які проходили підвищення кваліфікації в КЗВО «ОАНО» з жовтня 2020 року показало, що кількість вчителів, не ознайомлених з документом, в окремих групах досягає 50 %, ще 30 % — 40 % ознайолювалися фрагментарно або лише колективно. Тому нині як і раніше актуальною залишається думка М. Рубінштейна про те, що вчитель є початок і кінець будь-якої реформи [3, с.87].

На нашу думку, до проблем професійного характеру, які гальмують педагогічне зростання вчителів, у тому числі і вчителів математики, на нинішньому етапі реформування освіти можна віднести:

- недостатньо високий базовий рівень предметних знань;
- недосконалий методичний та цифровий інструментарій, що використовується в роботі;
- низьку мотивацію до здійснення рефлексії власних професійних практик і як результат — до інноваційної діяльності;
- недостатньо сформовані ціннісні орієнтири та установки на запровадження партнерських відносин з учнями;
- невисокий рівень готовності до самоосвіти.

Опосередковано загальний професійний рівень вчителів математики до певної міри можна визначити, проаналізувавши результати Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року». Максимальна кількість балів за фахову контрольну роботу цього року на II етапі конкурсу по Одеській області становила лише 14 балів з 30 можливих. Такий же рівень предметних знань фактично був продемонстрований на III етапі конкурсу. Мінімальний здобуток за фахову контрольну роботу становив лише 15 % виконаних завдань, 21 з 25 конкурсантів показав якість виконання від 32 % до 52 %. Переможець показав рівень у 82 %. Хочеться звернути увагу на долю контрольної роботи, у порівнянні з іншими випробуваннями вона вартувала 50 балів, в той час як майстер-клас вчителя — 30 балів, а дистанційний урок — 20 [2]. Така розбаловка свідчить про те, що найважливішим з професійних якостей вчителя залишається знання предмету. Оскільки для контрольної роботи на конкурс були підібрані ускладненні завдання для учнів 5–11 класів, виникає питання про якість знань досвідчених вчителів.

Окремо про якісний предметний рівень свідчить і неприпустимо малий відсоток учнів, які нині вивчають математику на поглибленому рівні — лише близько 200 учнів по всій області. Нажаль складно знайти вчителя, який міг і хотів би викладати математику на погли-

бленому рівні, а аналіз якісного складу вчителів, які викладають математику в області, показав, що близько 120 з них взагалі не мають базової освіти як вчителі математики. Серед них приблизно однакова кількість вчителів, які мають споріднений або неспоріднений педагогічний фах, близько 20 % — не мають педагогічної освіти.

Окремим викликом є сталі суб'єктивні деструктивні моделі професійної поведінки вчителів, які виникають як результат відсутності якісної системної рефлексії власної діяльності. Зарубіжні науковці, зокрема австрійські, такі як Вінкель Р. [6], Кліпперт Х. [4], Мюллер А. [5], підкреслюють, що більшість вчителів та викладачів є прихильниками конструктивного навчання лише на рівні теорії. Однак, коли мова йде про реалізацію та конкретні дії, домінуючими виявляються повчання та стандартні опитувальні методи.

Підводячи підсумки, хочеться відзначити, що всі професійні виклики вчителів є викликами і для фахівців закладів післядипломної освіти, на яких покладена відповідальність за підготовку вчителів до роботи в 5–6 класах за стандартами НУШ. Означені професійні виклики є орієнтирами щодо змісту освітніх програм та навчальних планів підвищення кваліфікації вчителів, які реалізовуватимуть компетентнісний потенціал математичної освітньої галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Всеукраїнський конкурс «Вчитель року 2021». URL: https://mon.gov.ua/ua/konkursi-dlya-pedagogiv/konkurs-uchitel-roku/uchitel-roku-2021?fbclid=IwAR14ZAw0F-ibkb4KnvKVRT_X612HT7g6Etq57rEo0TMIiXzLiH-GrNRmM0
3. Рубинштейн Н. Н. Жизненные комплексы в трудовой школе. Критическое обоснование комплексного преподавания. М., 1925.
4. Klippert H. Heterogenität im Klassenzimmer. Wienheim und Basel: Beltz. 2010.
5. Müller A. Können die wo fertig sind früher gehen. Bern: hep NMS Bibliothek-Flexible Differenzierung. Abgerufen von NMS Bibliothek-School Walkthrough. Abgerufen. 2013. URL: <http://nmsvernetzung.at/mod/glossary/view.php?id=2396&mode=entry&hook=6332#viereinhalb>
6. Winkel R. Theorie und Praxis der Schule-Oder: Schulreform konkret — im Haus des Lebens und Lernens. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehr, 1997.

Полупанова Яна Миколаївна
завідувач ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ІНКЛЮЗИВНО-РЕСУРСНИХ ЦЕНТРІВ НА ЕТАПІ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Діти з особливими освітніми потребами все більше визнаються потенційно активними членами суспільства за умови надання їм необхідної сервісної підтримки. Її реалізація є важливою умовою успішності інклюзивної форми освіти у діяльності інклюзивно-ресурсних центрів. Вони постають спільним майданчиком для дітей, батьків, установ, педагогів і органів влади для забезпечення і практикування інклюзивного навчання.

Вітчизняні науковці, зокрема А. Бугайчук, Т. Євтухова, В. Ляшенко, Л. Кашуба, О. Столяренко, А. Шевчук та інші досліджують проблеми нормативного забезпечення підтримки дітей з особливими освітніми потребами. Д. Білова, Л. Даниленко, Л. Ковригіна, К. Моїсєєвко, О. Ткачук та інші вивчають особливості організації процесу надання підтримки інклюзивної освіти окремими фахівцями та установами. Порівняльний аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду діяльності інклюзивних ресурсних центрів здійснено Н. Софій.

Актуальною проблемою постає комплексне дослідження сучасних напрямків функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні.

Вперше модель інклюзивно-ресурсного центру набула свого розвитку в рамках реалізації українсько-канадського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами в Україні» Інститутом спеціальної педагогіки НАПН України спільно з Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» і Національною асамблеєю інвалідів України протягом 2008–2013 рр.

На сьогодні інклюзивно-ресурсний центр є установою, що утворюється з метою забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти, шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педа-

гогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення їх системного кваліфікованого супроводу [1].

Натомість А. Бугайчук стверджує, що інклюзивний ресурсний центр має бути державно-громадським утворенням, в органах правління його представлені всі зацікавлені сторони, у тому числі освітні заклади і батьківська громадськість. На думку науковця, лише тоді інклюзивний ресурсний центр постане компетентним посередником між усіма зацікавленими особами процесу надання освіти дитині з особливими потребами в оптимальній формі [3, с. 7].

В основі діяльності інклюзивно-ресурсного центру лежить забезпечення права дитини на освіту. Тому він здійснює свою діяльність з урахуванням таких принципів, як: повага та сприйняття індивідуальних особливостей дітей, дотримання найкращих інтересів дитини, недопущення дискримінації та порушення прав дитини, конфіденційність, доступність освітніх послуг з раннього віку і міжвідомча співпраця.

Л. Кашуба узагальнила напрямки роботи інклюзивного ресурсного центру:

- створення фонду ресурсних матеріалів (нормативно-правових, програмно-методичних, дидактичних, інформаційно-комунікаційних технологій тощо);

- створення та постійне оновлення електронної бази наявних у регіоні освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами;

- вивчення позитивного досвіду роботи щодо впровадження інклюзивної освіти в Україні і за кордоном;

- аналіз, відбір, розробка та апробація практико-орієнтованих технологій психолого-педагогічного супроводу дітей, що навчаються за інклюзивною формою;

- залучення соціальних партнерів для ефективного просування впровадження інклюзивної освіти в освітніх закладах області;

- інформування представників батьківської громадськості про існуючі форми надання освіти дітям з особливими освітніми потребами, допомога їм у вивченні нормативно-правової бази з цього питання;

- консультативна допомога (навігація) батькам дітей з особливими освітніми потребами щодо обрання оптимальної форми освіти з урахуванням наявності транспорту, обладнання, асистування тощо;

- координація дій освітніх закладів та установ — партнерів інклюзивно-ресурсного центру з метою надання повного спектру освітніх

послуг кожній дитині з особливими освітніми потребами з урахуванням її індивідуальних особливостей;

- координація дій освітніх закладів та установ — партнерів інклюзивно-ресурсного центру з метою надання кожному педагогічному працівнику, який безпосередньо впроваджує інклюзивну освіту в навчальному закладі, методичної допомоги шляхом поглиблення їх знань та компетенцій в області інклюзивної освіти;

- участь у розробці та реалізації програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо питань впровадження інклюзивної освіти;

- обстоювання інтересів дитини з особливими освітніми потребами на отримання нею якісної освіти відповідно до її індивідуального розвитку;

- здійснення просвітницької роботи в суспільстві з метою поширення інформації про розвиток інклюзивної освіти шляхом проведення інформаційних кампаній, друку інформаційних бюлетенів, флаєрів тощо, розміщення відповідної інформації на сайтах департаменту освіти і науки територіальних громад, в засобах масової інформації, організації семінарів, майстер-класів, тренінгів, круглих столів, конференцій із залученням зацікавленої батьківської громадськості [4, с. 2].

Комплексна психолого-педагогічна оцінка розвитку дитини з особливими потребами є кінцевим результатом процесу оцінювання, що орієнтує фахівців інклюзивно-ресурсних центрів на визначення оптимального індивідуального освітнього маршруту. Її завданнями є:

- визначення наявності особливих освітніх потреб у дитини;

- встановлення стану розвитку дитини, його сильних та слабких сторін;

- розробка рекомендацій з організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг дитині, а також рекомендацій щодо освітньої програми, особливостей організації освітнього середовища, потреби в індивідуальній програмі розвитку;

- розробка рекомендацій з організації освітнього процесу дитини для адміністрації закладу освіти, педагогічних працівників, батьків або законних представників дитини [8, с. 10].

Організація надання ефективної допомоги дітям з особливими освітніми потребами в межах територіальної громади залежить від об'єднання зусиль інклюзивно-ресурсних центрів і органів влади, закладів (установ) освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, які надають освітні, соціальні та медичні послуги, а також громадськості.

Взаємовідносини інклюзивно-ресурсних центрів з іншими закладами та установами оформлюються шляхом укладання угод про співпрацю, в рамках яких визначаються предмет, права, обов'язки сторін та інші умови договору [9, с. 6].

Від взаємодії інклюзивно-ресурсного центру та команди психолого-педагогічного супроводу дитини у закладі загальної середньої та дошкільної освіти залежить ефективність організації надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг.

Інклюзивно-ресурсний центр має право залучати науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти для надання консультацій педагогічним працівникам закладів дошкільної, загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної освіти), батькам або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами з питань організації інклюзивного навчання; залучати за попередньо погодженим графіком студентів закладу вищої освіти до проходження практики в інклюзивно-ресурсному центрі.

Заклад вищої освіти може організовувати спільно зі спеціалістами інклюзивно-ресурсного центру круглі столи, тренінги, семінари, конференції з питань організації інклюзивного навчання; впроваджувати курс «Основи інклюзивного навчання» для майбутніх вчителів із залученням до проведення практичних занять педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру; проводити «Дні відкритих дверей» для дітей і молоді з особливими освітніми потребами, а також відповідну профорієнтаційну роботу із залученням фахівців інклюзивно-ресурсного центру та ін. [6, с. 63].

На особливу увагу заслуговує взаємодія інклюзивно-ресурсного центру і ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти. Останній, відповідно до покладених на нього завдань, здійснює підвищення професійної компетентності педагогічних працівників інклюзивно-ресурсного центру, закладів освіти щодо інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами шляхом організації та проведення тренінгів, семінарів, вебінарів; надає в межах компетенції пропозиції щодо удосконалення законодавства з питань навчання дітей з особливими освітніми потребами відповідному структурному підрозділу з питань діяльності інклюзивно-ресурсного центру органів управління освітою тощо [5, с. 14].

Важливим результатом діяльності інклюзивно-ресурсних центрів стає налагодження міжвідомчої координації з профільними управліннями, департаментами та громадськими організаціями, які займа-

ються розв'язанням різного роду проблем дітей з особливими освітніми потребами. Просвітницька робота реалізується і у взаємодії із ЗМІ через оприлюднення інформації про функціонування окремих інклюзивно-ресурсних центрів, висвітлення успішних історій навчання і виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Модель функціонування інклюзивно-ресурсних центрів в Україні враховує кращі зарубіжні та вітчизняні напрацювання і максимально залучає матеріальний та кадровий потенціал системи освіти. Вона задовольняє як інтереси батьків і дітей з особливими освітніми потребами, так і колективи педагогів, що безпосередньо працюють в інклюзивних класах. Фахівці інклюзивно-ресурсних центрів надають комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку дитини з метою визначення особливих освітніх потреб, розробляють рекомендації щодо програми навчання, надання психолого-педагогічної допомоги. А як частина запланованого єдиного регіонального інформаційного ресурсного простору інклюзивно-ресурсний центр забезпечує інформаційно-координаційний супровід педагогічних працівників дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів з питань організації інклюзивного навчання і консультативно-психологічну допомогу батькам.

Перспективами досліджень у даному напрямку є вивчення міжнародного та вітчизняного досвіду організації системи психолого-педагогічної діагностики та супроводу дітей з особливими освітніми потребами, а також нових компетенцій фахівців інклюзивно-ресурсних центрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>

2. Положення про ресурсний центр підтримки інклюзивної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. № 617. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180617.html

3. Бугайчук А. Інклюзивна освіта в Україні: крок за кроком. *Директор школи. Шкільний світ*. 2019. № 3. С. 4–13.

4. Кашуба Л. В. Інклюзивна модель навчання: компетентнісний підхід. *Завучу. Усе для роботи*. 2019. № 13–14.

5. Коврігіна Л. М. Формування готовності вчителя до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2020. № 11. С. 10–16.

6. Моїсєєвко К. Соціально-психологічний супровід інклюзивної освіти. *Соціальний педагог*. 2019. № 11. С. 62–64.

7. Софій Н. Інклюзивні ресурсні центри: канадський досвід та українські реалії. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 1. С. 34–40.

8. Ткачук О. Діти з особливими освітніми потребами: діагностика і шляхи розвитку. *Завуч*. 2018. № 16. С. 8–12.

9. Чайко В. Ще раз про інклюзію. Думки та спостереження фахівців-практиків. *Дефектолог*. 2019. квіт. (№ 4). С. 4–8.

Самойленко Лілія Вікторівна

консультант,

*Центр професійного розвитку педагогічних
працівників Сумської міської ради*

НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА: ШЛЯХИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Потужну державу і конкурентну економіку забезпечить згуртована спільнота творчих людей, відповідальних, активних, підприємливих, саме таких повинна готувати школа України. Джон Вільям Гарднер говорив: «Освіта сьогодні на диво неефективна. Ми надто часто даємо молодим людям зрізані квіти, тоді як повинні навчити їх вирощувати власні»[1]. Мета Нової української школи — виховати інноватора та громадянина, який вміє ухвалювати відповідальні рішення та дотримуватися прав людини. Відтепер головне завдання для учнів українських шкіл — опанувати за дванадцять років навчання не просто окремі предмети, але так звані «компетентності».

Сьогодні неможливо навчати традиційно: у центрі освітнього процесу здобувач освіти. Від творчої активності на уроці, уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, спілкуватися з учителем, з іншими учнями залежить успіх не лише у свідомому опануванні шкільної програми, а й особистий успіх. Школа — суспільний інститут, вона має відповідати на запит суспільства, відповідати тим викликам, що постають перед українським суспільством.

Нова українська школа — це ключова реформа Міністерства науки і освіти України, яка розпочалася 2018 року.

Нова українська школа — це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальни-

ми громадянами. Водночас батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

Учитель Нової української школи — людина, на якій тримається реформа освіти. Без педагога зміни неможливі, тому головний принцип НУШ — умотивований учитель. Потрібно сприяти особистому та професійному зростанню педагога, підвищувати його соціальний статус. Учитель отримав свободу навчати і навчатися, свободу дій — обирати матеріали, імпровізувати, експериментувати. Цю свободу дає Закон України «Про освіту».

Який сучасний учитель НУШ? Компетентний, креативний, відкритий, ерудований, емоційний, творчий, винахідливий, провідник знань, навчає та забезпечує якісне викладання, хвалить зусилля, сприймає кожного як особистість, порівнює учня з ним «учорашнім», компетентний в інформаційно-комунікаційних технологіях. Можна зробити новий стандарт освіти, покращити освітнє середовище, але якщо вчителі не будуть умотивовані, не будуть використовувати ті методи та прийоми, які допоможуть дітям отримати реальні компетентності, що їх вимагає сьогодні XXI століття, а це не лише знання, а вміння їх застосовувати, то будь-які зміни не матимуть успіху. Тому учитель розвивається, окреслює проблеми більш високого рівня й залучає учнів до активного процесу. Активний процес навчання у сучасній школі — це вихід за межі класу, за межі навчальної програми. Відтепер ключове завдання учителя — дати змогу учням засвоїти необхідний матеріал за допомогою діяльнісного підходу. Упровадження в освітній процес найрізноманітніших форм, серед яких навчальні ігри, групові проекти, експерименти, лепбуки, екскурсії, моделювання життєвих ситуацій. Учні отримують цілісне уявлення про світ. Упровадження інтегрованого навчання — важливий чинник осучаснення освіти. Виконуючи комплексні справи, що охоплюють матеріал різних освітніх галузей, діти набувають необхідних життєвих компетентностей. Інтегроване навчання — це активне навчання, де учні — активні учасники, а учитель модератор і фасилітатор.

Діти — вільні пошуковці, які розуміють, що таке життєві цінності. Вони шанують і довіряють своїм наставникам. Діти вчаться спілкуватися, чути та розуміти іншого, його почуття, тому виховувати їх потрібно на засадах добра та любові. Учителі початкових класів залучають учнів до активної самостійної діяльності. Зацікавленість, викликана вчителем на уроці, переростає у стихійний інтерес до знань,

прагнення навчатися впродовж життя. «Діти, повинні робити те, що хочуть, а хотіти вони повинні саме того, чого хоче педагог», — говорив Ж. Ж. Руссо [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афоризмы и цитаты Джона Гарднера. СІТАТУ.SU веб-сайт. URL: <https://citaty.su/aforizmu-i-citatu-dzhona-gardnera>
2. Руссо Ж.-Ж.. Избранные произведения. М.: Государственное издательство художественной литературы, 1961. 750 с.

Суровицька Рита Петрівна

учитель початкових класів,

Глухівська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів № 2

Глухівської міської ради Сумської області

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти освітній процес здійснюється шляхом упровадження компетентнісного підходу в навчально-виховний процес початкової школи, що забезпечується розробкою навчально-методичного забезпечення щодо формування ключових компетентностей молодших школярів, вдосконаленням професійної майстерності вчителів початкових класів.

Сучасна школа повинна забезпечити формування і розвиток інтелектуальної, творчої та ініціативної особистості, що здатна жити в нових умовах, реалізувати себе в професійній діяльності, бути успішною, удосконалювати свої знання протягом життя і сприяти розвитку суспільства.

Останнім часом у європейській педагогіці є популярною Концепція «компетентності», в основі якої лежить ідея виховання компетентної людини та фахівця, який не лише має необхідні знання, що забезпечують його конкурентоспроможність на ринку праці, професіоналізм, високі моральні якості, але й уміє діяти адекватно у відповідних ситуаціях, застосовуючи ці знання і беручи на себе відповідальність за певну діяльність.

Проблема компетентнісного підходу в середній освіті в Україні набула ґрунтового розв'язання. Ідеї її вирішення знайшли відобра-

ження в роботах видатних психологів і педагогів: С. Бондар, А. Макаренка, С. Подмазіна, І. Родигіної, В. Сухомлинського та інших.

Особистісно зорієнтований і компетентнісний підходи зумовлюють чітке визначення результативної складової засвоєння змісту початкової загальної освіти. Учителю початкових класів необхідно не тільки дати учням певний обсяг знань та умінь, але й сформувати особистість, здатну приймати виважені рішення та брати на себе відповідальність, мати власну позицію, творчо мислити, уміти займатися самоосвітою, критично оцінювати інформацію, співпрацювати в колективі, адаптуватися до умов життя, здатну до мобільності, швидкої зміни соціальних ролей, тобто бути людиною компетентною, яка ставить мету, впевнено до неї йде та досягає успіху.

Компетентнісний підхід полягає у спрямованості навчально-виховного процесу на досягнення результатів, якими є такі ієрархічно-підпорядковані компетентності учнів, як ключова, загальнопредметна та предметна. Компетенція — це суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини. Під загальною навчальною компетентністю розуміють здатність особистості адекватно сприймати та обробляти інформацію, логічно мислити, осягати сутність зв'язків між явищами та об'єктами дійсності. Рівень володіння цією компетентністю визначає успіх особистості у будь-якій інтелектуальній і практичній діяльності.

Українські вчені Н. Бібік, О. Локшина, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін. визначили таку сукупність ключових компетентностей сучасної освіти: уміння вчитись; громадянська; загальнокультурна; компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій; соціальна; підприємницька; здоров'язбережувальна [2].

Ключовими компетентностями, що реалізуються в Новій українській школі, є:

— уміння вчитися, що передбачає оволодінням молодшими школярами загальнонавчальними вміннями й навичками: навчально-організаційними, загальнонавчальними, загальнонавчальними, контрольні-оцінними;

— загальнокультурна, що формує в учнів здатність аналізувати та оцінювати досягнення національної та світової культури, орієнтуватися в культурному та духовному контексті сучасного суспільства, застосовувати методи самовиховання, орієнтовані на загальнолюдські цінності: духовно-моральні основи життя людини; особливості національної і загальнолюдської культури в побутовій і культурно-

дозвільній сфері; культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ; роль науки та релігії в житті, засвоєння наукової картини світу;

– громадянська, що полягає у здатності людини активно, відповідально та ефективно реалізовувати права та обов'язки з метою розвитку демократичного суспільства: усвідомлення своєї належності до різних елементів природного, етносоціального й соціально-культурного середовищ; знання своїх прав і обов'язків; екологічне мислення; бережливе ставлення до природи, до людей, до самого себе;

– здоров'язбережувальна, яка забезпечується здатністю учнів застосовувати в умовах конкретної ситуації сукупність здоров'язбережувальних компетенцій, дбайливо ставитися до власного здоров'я та здоров'я інших людей: уявлення і поняття про здоров'я, здоровий спосіб життя та безпечну поведінку; усвідомлення здоров'я як вищої життєвої цінності; взаємозв'язок організму людини з природним і соціальним оточенням; удосконалення фізичної, соціальної, психічної та духовної складових здоров'я; дбайливе ставлення до свого здоров'я (здорове харчування, розпорядок дня, гігієнічний догляд за тілом, загартовування тощо);

– ІКТ, що виявляються у здатності учнів використовувати інформаційно-комунікаційні технології та відповідні засоби для виконання особистісних і суспільно значущих завдань: орієнтація в інформаційному просторі, володіння та оперування інформацією; уміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел, користуватися різноманітною довідковою літературою;

– соціальна, яка формує здатність особистості продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, виконувати різні ролі та функції в колективі: проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів та потреб різних соціальних груп, індивідумів, відповідно до соціальних норм та правил, наявних в українському суспільстві; продуктивно співпрацювати з різними партнерами у групі та команді, використовувати різні ролі та функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та керувати власними взаєминами з іншими; конструктивно розв'язувати конфлікти, досягати консенсусу, брати на себе відповідальність за наслідки вчинків.

Міжпредметна компетентність передбачає формування в учнів здатності застосувати до міжпредметних проблем знання, уміння, на-

вички, способи діяльності та ставлення, що належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей.

З метою формування ключових компетентностей учнів початкових класів в умовах сьогодення поряд з традиційними педагогічними технологіями навчання використовують інноваційні, інтерактивні технології навчання.

На етапі актуалізації опорних знань учнів та і під час узагальнення навчального матеріалу інтерактивний метод «Мікрофон» дозволяє учням вільно висловлювати свої думки, своє ставлення до виучуваного матеріалу. З метою залучення великої кількості учнів до обговорення, швидкої перевірки знань дітей використовують технологію «Карусель» та метод «Обговорення проблеми в загальному колі», під час закріплення нового матеріалу продуктивним є використання методів «Навчаючи — вчуся», «Навчальні пари», «Два — чотири — усі разом», а під час рефлексії — інтерактивний метод «Незакінчені речення» тощо.

Отже, упровадження в навчально-виховний процес початкової школи компетентнісного підходу вимагає підбору методів, форм і засобів навчання, використання яких дозволить найбільш оптимально формувати в молодших школярів ключові компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p> (дата звернення: 13.04.2021).

2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за ред О. В. Овчарук. К.: К. І. С., 2004. 192 с.

Федека Оксана Володимирівна
*вчитель фізичної культури,
Побузький ліцей Побузької селищної ради*

ВПЛИВ ТА ОЗДОРОВЧИЙ ЕФЕКТ ФІЗИЧНОЇ АКТИВНОСТІ НА ОРГАНІЗМ ШКОЛЯРІВ

*Якщо людина сама стежить за своїм здоров'ям, то важко
знайти лікаря, який знав би краще корисне для її здоров'я, ніж він сам.*

Сократ

Саме у шкільному віці фізична культура відіграє важливу роль у становленні рухової діяльності. Набуті вміння і навички, а також якості, як фізичні, так і інтелектуальні сприяють фізичному вдосконаленню у зрілому віці. Відомо, що на фізкультурно-спортивних заняттях можна організувати широкий спектр ситуацій, що вимагають певного ризику, сміливості, що дозволяє ефективно впливати на вольову сферу школярів і формувати у них такі вольові якості як рішучість, дисциплінованість, настирливість, цілеспрямованість, послідовність.

Фізкультурно-спортивні заняття також багаті ігровими та змагальними моментами, організованими за певними правилами, що відповідають етичним нормам. А це дає можливість формувати у дітей гуманістичні стереотипи поведінки і знову ж таки розвивати вольові якості [1, с. 31].

До шкільного віку відносяться діти від 6–7 до 17–18 років. Відповідно до існуючої системи загальної освіти цей віковий період поділяється на 3 етапи: молодший, середній і старший.

Нині склалося науково обґрунтована система фізичного виховання, розрахована на залучення до фізичної культури усього підростаючого покоління. Основа цієї системи — обов'язковий курс фізичного виховання, що здійснюється за державними програмами. Він поєднується з різноманітними формами використання фізичної культури у режимі навчального дня і домашнього побуту [4, с. 74].

Фізичне виховання — один із напрямів діяльності загальноосвітніх і спеціальних шкіл, складова всієї системи виховання, навчання, освіти та оздоровлення дітей 6–17 років. Мета фізичного виховання у шкільні роки — зміцнити здоров'я, підвищити рівень фізичного стану, фізичну підготовленість і працездатність, задовольнити потреби окремих учнів і суспільства у формуванні духовно і фізично розвиненої людини та її активної життєвої позиції [4, с. 78–79].

Методи навчання рухових дій на кожному етапі навчального процесу фізичного виховання в школі визначаються конкретними завданнями, особливостями учнів, специфікою навчального матеріалу, зовнішніми умовами навчальної роботи. Засоби вирішення завдань — загальноорозвиваючі вправи, рухливі і спортивні ігри, а також вправи, котрі сприяють зміцненню здоров'я, гармонійному фізичному розвитку, формуванню необхідних рухових якостей, правильної постави та становленню школи рухів. Вправи необхідно добирати таким чином, щоб вони відповідали усім цим вимогам. Методика фізичного виховання залежить від вікових особливостей розвитку організму учнів [4, с. 86].

Фізична освіта повинна відігравати провідну роль у фізичному вихованні підростаючого покоління, а вирішення оздоровчих завдань знаходиться на підпорядкованій позиції, але, в той же час, перше не повинне здійснюватися за рахунок другого і навпаки.

В питаннях фізичного виховання підростаючого покоління методичний пошук треба концентрувати на шляхах оптимального поєднання фізичної освіти і оздоровлення дітей. Основна трудність полягає в тому, що при вирішенні завдань фізичної освіти, тобто при формуванні рухових умінь і навичок, рівень функціонування організму дітей виявляється недостатнім для досягнення оздоровчого ефекту [1, с. 51].

При заняттях фізичними вправами потрібно притримуватись наступних порад: *перше правило* — систематичний лікарський контроль. Оцінка фізичного розвитку, електрокардіограма, рентгеноскопія або флюорографія грудної клітини, аналіз сечі і крові, функціональне обстеження серцево-судинної, дихальної, нервової і м'язової систем, поглиблені консультації у спеціалістів по направленню лікаря-терапевта. До цього ще потрібно додати і неухильне дотримання правил гігієни — все це забезпечує успіх і надійно захистить організм людини, що займається фізичними вправами від випадкових хвороб (недугів).

Друге правило — поступовість у досягненні мети. Безглуздо, наприклад, пізнавати ази легкої атлетики, приймаючи участь у марафонському пробігу, стрибати на лижах з трампліна не вміючи керувати лижами, прилучатися до загартування методом «моржування» й т. п. Для цього потрібно ретельно оцінити свої можливості, всесторонньо готувати свій організм, поступово збільшувати навантаження і ускладнювати вправи, що виконуються.

Наступний етап — якісна розминка. І це не сумна формальність. Підготовчі вправи, у думці уявлення структури наступних дій допомагають привести у оптимальний стан нервову систему, активізувати дихання і кровообіг, «розігріти» м'язи і «прокрутити» суглоби. В результаті людина краще орієнтується в просторі, її рухи стають більш чіткими, економними, внутрішні органи і системи знаходять здатність витримувати самий «жорсткий» режим фізичних і нервово-емоційних навантажень. Принципіальна схема підготовчої частини оздоровчого тренування доволі проста. Легка пробіжка або прискорена ходьба тонізують організм в цілому. Обертання і махи руками, повороти та нахили голови і тулуба, присідання, махи і випади ногами, енергійні підскоки або ритмічні підйоми на носках детально проробляють опорно-руховий апарат. Імітація наступних рухів як би програмує роботу нервово-м'язового комплексу. Все це буквально за 10–15 хв. [2; 3].

Здоровий спосіб життя, відпочинок, пізнання світогляду, спорт, естетичне виховання — все це входить в соціальні функції занять оздоровчою фізичною культурою. За зневагу до фізичної культури, за невміння й небажання рухатися людина розраховується передчасним занепадом свого здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Івашенко, В. П., Безкопильний, О. П. Теорія і методика фізичного виховання : навчальний посібник. ч.1. Черкаси: Видавництво Черкаський ЦНТЕІ, 2005. 263 с.
2. Митяева, А. М. Здоровьесберегающие педагогические технологии : учеб.пособие для студентов высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2008. 192 с.
3. Назаренко Л. Д. Оздоровительные основы физических упражнений. М.: Владос-Пресс, 2003. 240 с.
4. Теорія і методика фізичного виховання : навчальний посібник. т. 2. Київ: Видавництво НУФВСУ «Олімпійська література», 2012. 370 с.

Шандрук Сергій Костянтинович
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології та соціальної роботи,
Західноукраїнський національний університет

Ревега Олег Іванович
здобувач вищої освіти,
Західноукраїнський національний університет

ІНТЕЛЕКТ І КРЕАТИВНІСТЬ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

В умовах трансформації шкільної освіти як ніколи актуальним є питання професійного становлення та розвитку особистості сучасного вчителя, який нестандартно мислить, має високий інтелектуальний потенціал та постійно розвивається. Адже такому педагогу буде легше реагувати на постійні виклики, що супроводжують його фахову діяльність та вільно орієнтуватися у професійному просторі Нової української школи, де він проявить себе, зможе продукувати оригінальні ідеї й максимально зреалізувати свої творчі здібності. На нашу думку, саме високий інтелектуальний потенціал та креативний підхід до професійної діяльності кожного окремого вчителя може забезпечити ефективність всього освітнього процесу.

У дослідженні зазначеної проблематики доволі цікавим видається питання дослідження взаємозв'язку інтелекту та креативності. На думку одних науковців ці два поняття відмінні, незалежні один від одного (Thurstone L., Guilford J., Getzels L., Jackson P., Taylor C., Gruber H. та ін.). Інші ж переконані у їх тісному взаємозв'язку (теорія «інтелектуального порогу» Torrance E., концепція Wollach M. and Kogan N., модель «інтелектуального діапазона» Дружиніна В. М. та ін.). Але є й такі автори, котрі наполягають на думці про нероздільність інтелекту та креативності (Wechler D., Eysenk N., Terman L., Sternberg R. та ін.). Так, вони переконані, що креативність розглядається як прямий результат розвитку мисленневих процесів, а відтак високий рівень розвитку інтелекту забезпечує високий рівень креативності і навпаки. Ще один підхід сконцентрований на виділенні некогнітивних факторів креативності, при цьому провідна роль відводиться мотивації, особистісним особливостям, системі суб'єктивних оцінок тощо (Tannenbaum A., Barrone F., Maslow A., Богоявленская Д. Б., Холодная М. А. та ін.).

Отож, висвітлення зазначеної тематики передбачає, насамперед, узмістовлення основних понять. Грунтовний аналіз літературних

джерел [1; 3; 4] дав нам змогу зробити висновок про те, що провідне завдання інтелекту (від лат. *intelligentia* — «здатність розуміти») полягає в можливості здійснювати гнучке і одночасно стійке пристосування до фізичної та соціальної дійсності, а його основне призначення — структурування (організація) взаємодії людини з середовищем. Визначною його особливістю є те, що він одночасно поєднує індивідуальний досвід особистості, природні, вроджені та пізнавальні здібності людини і конкретне середовище, яке чинило на них вплив. Відтак, високий рівень інтелектуального розвитку вчителя Нової української школи має забезпечити не лише його своєрідність і неповторність, але й універсальність можливостей процесу пізнання [1]. Зауважимо, що професійна діяльність педагога — це, насамперед, відповідальність за підростаюче покоління, зокрема за формування в учнів прийнятних взірців наслідування та ціннісних орієнтирів, створення еталонів, які сприяють розвитку високих естетичних, моральних та інтелектуальних стандартів. Звичайно, для того щоб стати справжнім наставником та прикладом для наслідування, вчителю необхідно самому володіти значним рівнем інтелектуального розвитку.

Разом з тим, для виконання першочергових завдань сучасної школи, зокрема роботи в умовах постійних викликів і змін, вчителю необхідно одночасно з інтелектуальними здібностями розвивати ще й свій креативний потенціал. На нашу думку, саме креативність (від англ. «creativity» — створення нового; здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації; синонім «творчості») педагога у даному випадку відіграє провідну роль, адже забезпечує йому можливість поглянути на існуючі ситуації з іншого, нестандартного боку, вийти за межі наявних проблем та, врахувавши безліч умов, знайти оптимальний варіант їх вирішення [2].

Відтак, з одного боку, ми погоджуємося з думкою окремих дослідників про те, що прояв креативності, не залежить від рівня розвитку інтелекту, а креативність обов'язково припускає інтелектуальний розвиток вище за середній рівень, оскільки лише такий рівень може забезпечити основу творчої продуктивності, а тому для реалізації креативності потрібна інтелектуальна ініціативність, але сама креативність не обов'язкова для простої інтелектуальної діяльності [4].

Але з іншого — ми переконані, що для ефективної професійної діяльності в умовах освітнього простору сучасної школи вчителю необхідно дбати і про свій інтелектуальний розвиток, достатній рі-

вень якого дає можливість приймати одночасно швидкі та виважені рішення, а також використовувати свій креативний потенціал, який зробить останні ще й оригінальними і нестандартними, іншими словами такими, які відповідають викликам сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Потоцька І. С. Інтелектуальний та креативний компоненти педагогічної обдарованості майбутніх вчителів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. 1 (32). 258–264.
2. Психологический словарь. URL: <http://www.psi.webzone.ru>.
3. Шандрюк С. Становлення креативної особистості: від творчого потенціалу до професіоналізму (текст на англ. мові). *Психологія і суспільство*. 2017. № 1. С. 139–144.
4. Torrance E. P. The nature of creativity as main test in its testing. *In: The nature of creativity*. N. Y.: Cambridge University Press. 1988. P. 43–75.

Шевчишена Оксана Володимирівна

кандидат психологічних наук,

старший викладач кафедри педагогіки та психології,

Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Світ, в якому ми проживаємо, щороку набуває складного та динамічного характеру. Саме тому інтеграція людини в сучасний соціум потребує від неї значної кількості зусиль та компетентностей задля розв'язання проблематичних питань, які постають в її житті.

Стрімкі зміни, які супроводжують наше суспільство, охоплюють різні сфери життєдіяльності, в тому числі і освітню галузь.

Сучасна Україна перебуває на етапі оновлення освітньої галузі. Інтеграція школи в єдиний світовий освітній простір потребує вчителя з новим професійним мисленням; фахівця, який би відзначався здатністю долати педагогічні стереотипи, а відтак, напрацьовувати та втілювати нові підходи в навчання та виховання підростаючого покоління, зумовлені освітніми викликами сучасності.

В одній із своїх праць І. Зязюн наголошує, що педагог повинен виконувати «не роль «фільтра» для пропускання через себе навчальної

інформації, а бути помічником в роботі учня, бути не головною діючою особою в групі школярів, а режисером їхньої взаємодії як один з одним, так і з вчителем» [1, с. 56].

Тому сучасній школі потрібний вчитель, який є взірцем педагогічної та духовної культури, відзначається прагненнями оволодівати техніками гуманістично орієнтованої професійної діяльності та сповідувати морально-етичні цінності, прийняті в суспільстві.

Нова українська школа є тим нормативним документом, який відображає освітні виклики сьогодення. Відштовхуючись від вище згаданої концепції можна вважати, що школа має бути в авангарді суспільних змін. Педагогіка партнерства, готовність до інновацій, нові стандарти й результати навчання, автономія школи і вчителя є тими основними положеннями, які пронизують даний документ.

Однак, чи психологічно готовий вчитель до сприйняття психології сучасної дитини, до діалогової взаємодії з нею? Чи замислюється він над важливістю в контексті власної професійної діяльності тих чи інших компетентностей, які б сприяли реалізації завдань, які пропонує нам Нова українська школа? Ці та інші запитання на даний момент часу продовжують залишатися відкритими, а відтак, потребують посиленого розгляду.

Що стосується *ключових компетентностей* людини, то О. Цільмак наголошує, що їх слід класифікувати у відповідності до спрямованості особистості (на себе, на інших, на діяльність) [2]. Відповідно, серед *ключових компетентностей*, як наголошує автор, доцільно виокремити:

– *особистісну* (яка пов'язана з внутрішнім світом людини, її світоглядом, потребами, переконаннями, мотивацією, інтересами, схильностями, індивідуально-психологічними особливостями тощо);

– *соціальну* (яка пов'язана з оточенням, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості, її взаємодією з соціальним середовищем тощо);

– *діяльнісну* (що пов'язана з провідною діяльністю особи — гра, навчання, трудова, професійна, наукова діяльність тощо).

Вище згадані поняття переплітаються між собою (здатні взаємодоповнювати одне одне). Що стосується вище згаданих ключових компетентностей, то в умовах освітніх викликів сьогодення для вчителя вагому роль починає відігравати, на нашу думку, саме особистісно-професійна компетентність.

Якщо перевести даний тип компетентності в площину професійної діяльності вчителя, то понятійний зміст *особистісно-професійної*

компетентності, на нашу думку, акумулює в собі комплекс особистісних якостей (характеристик), налаштувань та світоглядних позицій, навичок критичного аналізу себе як фахівця.

Для того щоб вчителю вдавалося досягати конструктивної взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, зокрема з дитячою аудиторією, а відтак професіоналізму в обраній професії, то йому варто попрацювати над собою, над своїм внутрішнім світом (над своїми внутрішніми можливостями).

Відповідно, в контексті піднятої проблематики окремої уваги заслуговує таке питання, як психологічний супровід особистісно-професійних можливостей вчителя в умовах Нової української школи.

Саме психологічна служба закладів загальної середньої освіти покликана допомогти педагогу в усвідомленні чинників, які заважають йому ефективно втілювати активні підходи у взаємодії з учнями, зумовлені освітніми викликами сучасності. Відповідно, перед психологами постає важливе завдання, яке полягає в тому, щоб націлювати вчителя на усвідомлення у своїй професійній діяльності педагогічних стереотипів та їх негативний вплив досягнення партнерської взаємодії зі школярами.

Тому в контексті психологічного супроводу особистісно-професійних можливостей вчителя психологам важливо моніторити професійну діяльність педагогів, їхнє розуміння ефективності педагогічної взаємодії, а відтак важливість відповідних особистісних якостей, необхідних для її забезпечення.

Корекційні заходи мають бути націлені на розвиток у вчителя свободи творчості, креативних якостей особистості, критичного та позитивного мислення, емоційного інтелекту.

Одним із шляхів допомоги вчителю у посиленні особистісно-професійної компетентності є навчання технологіям саморозвитку та самоосвіти задля стимулювання особистісного ресурсу (особистісно-професійних якостей (характеристик)).

Стимулювання особистісного ресурсу педагогічних працівників можливе шляхом застосування активних методів навчання (тренінги, ділові ігри, семінари-практикуми, майстер-класи тощо). Мета подібних методів навчання має зводитись до розвитку в педагогів психологічної готовності до діалогової (партнерської) взаємодії з усіма учасниками освітнього процесу, а відтак готовності до напрацювання світоглядних позицій, які б відповідали вимогам сучасної освітньої практики. Окремої уваги заслуговує наявність у вчителя культури са-

моаналізу, що й має стати для нього запорукою подальшого вдосконалення себе як особистості, своїх внутрішніх можливостей, і особистісно-професійної компетентності зокрема.

В цілому, якщо відштовхуватись від аналізу наукової літератури з приводу даної проблематики, так і від оцінки педагогічної практики, то можна стверджувати, що цей вид ключової компетентності повинен давати змогу педагогічному працівнику по-іншому сприймати освітні виклики сьогодення, бути психологічно готовим сприймати інноваційні зміни освітнього простору, адаптовувати свої професійні можливості (інноваційні підходи) до психологічних можливостей сучасних дітей, а відтак демонструвати особистісно-професійний рівень у відповідності до вимог, зумовлених Новою українською школою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зязюн І. А. Інтелектуально творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія. К.: Віпол, 2000. 636 с.
2. Цільмак О. М. Складові структури компетентностей. *Наука і освіта*. 2009. № 1–2. С. 128–134.

Ятвецька Лариса Іванівна

*старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

Ятвецький Володимир Мойсейович

*старший викладач кафедри методики викладання і змісту освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

РЕАЛІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Приведення змісту освіти у відповідність з особистісними запитами учнів, суспільства, світовими стандартами відбувається шляхом впровадження компетентісно орієнтованого підходу, який вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти, що закріплено відповідними законодавчими та державними документами про освіту [1, 2, 3].

Реалізація компетентісного потенціалу у початковій освіті здійснюється на основі активної партнерської взаємодії всіх учасни-

ків освітнього процесу, побудові множинних зв'язків між ними, що сприяє як формуванню ключових компетентностей, так набуттю низки наскрізних умінь, які є спільними для всіх компетентностей.

Як зазначає О. Я. Савченко: «Ключова компетентність охоплює низку загальних навчальних і пізнавальних умінь. Ці вміння ми розуміємо як здатність учня виконувати навчальні та пізнавальні дії відповідно до мети й умов, у яких виконується навчальне завдання. Кожне вміння є складним утворенням з багатьох операцій (дій)» [4]. На цій основі у освітніх програмах початкової школи зазначені рекомендовані форми організації освітнього процесу із застосуванням діяльнісного підходу на інтегрованій та інтегровано-предметній основі відповідно до циклу навчання. Як зазначено у пояснювальній записці до типових освітніх програм, очікувані результати навчання, окреслені в межах кожної галузі, досяжні, якщо використовувати інтерактивні форми, до яких, зокрема, віднесено дослідницьке навчання [5].

Методологічне обґрунтування дослідницького навчання знаходилось у центрі наукової уваги видатних педагогів різних часів, зокрема Дж. Локка, А. Дістервега, Дж. Брунера, К. Ягодовського, П. Блонського, Д. Богоявленського, В. Успенського, С. Каплан, М. Скаткіна, І. Лернера В. Андреева, А. Алексюка та ін. Упродовж XX століття тривала напружена й плідна робота вчителів, методистів, дидактів, які шукали можливості проведення наукових досліджень у навчанні, вивчали й аналізували різноманітні аспекти запровадження дослідницького методу в пізнавальній діяльності учнів. На сучасному етапі розвитку педагогічної науки та практики доведеним фактом є висока ефективність запровадження дослідницьких прийомів і методів.

Аналіз освітніх програм початкової школи показує, що вони мають значний інтеграційний потенціал на основі включення учнів в практику виконання різноманітних завдань дослідницького характеру: спостережень, вимірювань, моделювання, експериментування, виконання проєктів [7]. Зміст дослідницького навчання дає змогу позбутися фрагментарного, констатуючого викладу навчання, при цьому дослідження виступає не просто набором методів і прийомів учіння, а є його змістом і сенсом. В учня, таким чином, формується уявлення про дослідження не просто як про набір приватних когнітивних інструментів, що дозволяють продуктивно вирішувати пізнавальні завдання, а як про ведучий спосіб контакту з навколишнім світом і навіть ширше — як основний шлях формування особливого

стилю життя, при якому пошукова активність займатиме провідне місце. У цих умовах робота з розвитку загальних умінь і навичок дослідницького пошуку в учнів постає як завдання, що має самостійну цінність. Це не просто один із шляхів цікавого освоєння якоїсь галузі дійсності, а спосіб розвитку поведінки заснованого на домінуванні проявів пошукової активності в різних життєвих ситуаціях [6].

Акцентування уваги на дослідницькому характері діяльності потребує глибоко розуміння принципів, сутності та функцій дослідницького методу (технології), оскільки формування дослідницьких умінь дітей — довготривалий та складний процес.

На сьогоднішній час в умовах дослідницького навчання поняття «дослідження» набуло широкого трактування, не обмежуючи його лише емпіричним пізнанням: вміння бачити проблеми, вміння структурувати матеріал, отриманий в результаті власних досліджень, вміння доводити і захищати свої ідеї і навіть вміння отримувати принципово нову інформацію на основі аналізу текстів, як художніх, так і наукових, написаних іншими, — є у полі уваги при впровадженні дослідницької технології. Повноцінні дослідження проводяться також за допомогою уявних експериментів, шляхом віртуального експериментування з математичними або комп'ютерними моделями.

Отже, за дослідницького методу навчання вчитель висуває, у формі дослідницьких завдань, проблеми та проблемні задачі в певній системі, а учні їх виконують самостійно, тим самим здійснюючи творчий пошук. Як указує І. Я. Лернер, більшість дослідницьких завдань повинна утворювати невеликі пошукові задачі, які потребують проходження всіх чи більшості етапів процесу дослідження. Важливим є саме цілісність їх розв'язання, що і забезпечує виконання дослідницьким методом його функцій, до яких І. Я. Лернер і М. М. Скаткін відносять поряд з формуванням рис творчої діяльності, організацією творчого засвоєння знань в процесі розв'язання проблемних задач на основі оволодіння методами наукового пізнання, також формування інтересу, потреби у творчій діяльності, оскільки поза діяльністю мотиви, що виявляються в інтересі і потребах, не виникають.

Отже для технології навчання як дослідження є актуальним також визначення рівнів мотивації: споглядального (учня приваблюють лише яскраві факти й ефектні демонстраційні досліди), споглядально-діяльнісного (спрямованість й зацікавленість вирішенням нескладних дослідницьких завдань) та діялісно-дослідницького і дослідницького рівня мотивації, який є найвищим [6].

Організація освітнього процесу початкової школи на основі дослідницької технології являє собою забезпечення освітньої підготовки учнів за умов систематизованих (за періодами навчання й за навчальними предметами) навчальних досліджень із урахуванням їх комплексного впливу на виховання школярів і цілеспрямоване формування їхніх особистісних якостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року. URL: <http://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
3. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 21.02. 2018 р. № 87 (зі змінами від 24.07.2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>
4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як ресурс інноваційного розвитку шкільної освіти. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 33. С. 161–167. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I
5. Навчальні програми для 1–4 класів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya>
6. Андреев В. І. Дослідницький метод навчання. М., 1986.
7. Особливості організації дослідницької діяльності учнів у сучасному закладі освіти : Матеріали обласної науково-практичної Інтернет-конференції. Черкаси: КНЗ «Черкаський ІОПОПП», 2018. 103 с. URL: <http://library.ippro.com.ua/attachments/article/460/%D0%94%D0%BE%D1%>

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ: ВИКЛИКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Біязі Мар'яна Іванівна

викладач,

КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Не дивлячись на ті труднощі, які відбуваються сьогодні, в Україні відбудовується нова філософія освіти, яка базується на необхідності змін — поєднанні загальноосвітньої та спеціальної системи навчання в одну єдину систему інклюзивної освіти, яка буде ґрунтуватися на основних принципах гуманного ставлення до особистості та створення якісної освіти. Саме тому в Україні почалось впровадження інклюзивної освіти, включення дітей з особливими освітніми потребами в навчання в загальноосвітній школі, що дасть їм можливість відвідувати школу за місцем проживання.

Впровадження інклюзивної освіти досить нове поняття для України, до нього не готові ні вищі педагогічні навчальні заклади, які здійснюють професійну підготовку майбутніх вчителів початкової школи, ні педагогічні колективи різних типів навчальних закладів, які вже навчають таких дітей [1, с. 15].

Система інклюзивної освіти вимагає від вчителів початкової школи змінити особистісну психологічну готовність до соціально-педагогічної діяльності, прийняти і усвідомити нові способи організації навчально-виховного процесу, опанувати сучасні методи навчання в інклюзивному класі. Саме тому вищий педагогічний навчальний заклад повинен готувати сильну особистість, здатну працювати в інклюзивному середовищі, розв'язувати складні задачі.

Виходячи із визначення соціально-педагогічної компетентності — комплексна характеристика особистості майбутнього вчителя початкової школи, його значущі та професійно важливі якості, результат підготовки у вnz, який формує його як вчителя інклюзивного навчання, визначає його компетентність і окреслює діяльність в інклюзивному середовищі.

Зважаючи на це визначення, навчання студентів у вnz має свою особливість. Особливе місце в підготовці студентів посідає педагогічна практика, вона дає можливість визначити рівень психолого-педагогічної підготовки та допомогти поглибити і узагальнити рівень знань, вдосконалити свої професійні вміння та навички [2, с. 82].

Професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів в інклюзивному середовищі вимагає від вnz створення інноваційного педагогічного процесу. Основними напрямками підготовки майбутніх вчителів є соціальне спрямування — формування компетентності, яка розвиває риси характеру, а вони відображають професійну та соціальну спрямованість, а також характеризують ставлення до дітей, та педагогічне спрямування — оволодіння знаннями, які мають пряме відношення до процесів навчання, виховання та розвитку особистості, а також знаннями про індивідуальні особливості дитини з різними порушеннями.

Поняття професійної компетентності у сфері інклюзивного навчання — це накопичення та поєднання знань, умінь та навичок, необхідних для соціально-педагогічної діяльності, а професійна компетенція — здатність використовувати набуті знання для вирішення нестандартних педагогічних ситуацій. Для реалізації соціально-педагогічної діяльності в інклюзивному середовищі вчителю необхідно володіти високою культурою, стійкістю, особистісними якостями і, в залежності від виду діяльності, вмінні перевтілюватися в різні ролі [3, с. 124].

Для формування соціально-педагогічної компетентності у майбутнього вчителя початкової школи необхідно розвивати соціально-педагогічні цінності роботи в інклюзивному середовищі, тобто долати бар'єр у ставленні до дітей з особливими освітніми потребами, створювати щирі взаємовідносини та поважати одне одного, посилювати підтримку дітей, які мають повільний тип діяльності, розвивати командну роботу, виконувати професійні обов'язки, маючи на увазі освітні потреби учнів.

Під час вивчення дисциплін професійної підготовки, можна не дотримуватися змісту і послідовності викладу матеріалу, так як запро-

поновано в підручнику, а треба розширювати, збільшувати, оновлювати матеріал новітніми досягненнями та методами, які пов'язані з впровадженням інклюзивної освіти в Україні.

Можна сказати, що методика викладання навчальних дисциплін, після вивчення яких студенти набувають основні компетенції, які визначають соціально-педагогічну компетентність, буде покращуватися на багатьох ступенях отримання освіти шляхом використання інноваційних методів навчання та вдосконалення їх змісту.

Формування соціально-педагогічної компетентності майбутнього вчителя початкової школи розвиває сутність поступового здійснення професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі. Визначено, що соціально-педагогічна компетентність-комплексна характеристика індивідуальності спеціаліста, його найвизначніші особистісно значущі та професійно важливі якості, які є результатом професійної підготовки у вищому навчальному закладі [4].

Соціально-педагогічна компетентність вчителя початкових класів в інклюзивному середовищі зобов'язує педагога бути досить підготовленим, з професіоналізмом, мати відповідний рівень творчості, не тільки мати педагогічні знання, а й вміти їх застосовувати в нестандартних ситуаціях, які часто виникають в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, мати такий рівень інклюзивної компетентності, який дасть змогу якісно і ефективно здійснювати свою професійну діяльність в умовах загальноосвітнього закладу, в класі де здійснюється підготовка дитини з особливими освітніми потребами та її нормотиповими однолітками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 2. С. 7–18.
2. Поліхроніді А. Створення інклюзивного освітнього середовища в сучасних навчальних закладах. *Наука і освіта*. 2016. № 6. С. 82–85.
3. Шевців З. М. Основи соціально-педагогічної діяльності: навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2017. 248с.
4. Шевців З. М. Діагностика сформованості соціально-педагогічної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів. *Педагогічні науки: Збірник наукових праць Херсонського державного університету*. 2016. Вип. LXXIII. т. 2. С. 127–133.

Галушкіна Світлана Іванівна
викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ДОСЛІДИ ТА ЕКСПЕРИМЕНТИ ЯК ПРИЙОМИ ПІЗНАННЯ СВІТУ МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ: РОЗВИТОК МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Період дитинства — це найважливіший етап формування особистості, це фундамент, який детермінує траєкторію розвитку індивіда протягом усього його подальшого життя. Успішні, впевнені в собі діти є запорукою благополуччя суспільства країни [1, с. 5].

Дитина за своєю природою — дослідник. Особливо яскраво пошукова активність виявляється в молодшому шкільному віці, коли невеликий життєвий досвід не дає можливості отримати відповіді на всі питання. Вчитель може використовувати це природне прагнення до пошуку у своїй освітній діяльності [1, с. 2].

Широкого використання набувають дослідницькі методи навчання, саме під час вивчення предмета «ЯДС», що дає можливість учням самостійно поповнювати свої знання, заглиблюватись у суть досліджуваної проблеми і шукати шляхи її вирішення. Це важливо для визначення індивідуальної траєкторії розвитку кожного школяра, формування творчої особистості та креативного мислення.

Дослідження — це, перш за все, прояв цікавості. Воно веде дітей до власних маленьких відкриттів, але лише після того, як у них народжуються питання і відповіді на них; а ми — педагоги, виступаючи в ролі помічників, направляємо їх пошук в потрібне русло, сумніваємося або переконуємося разом з дітьми. Дослідницький процес — це «результат роботи самосвідомості особистості...» [1, с. 5].

Розглянемо загальноприйняте трактування поняття «дослідження». *Дослідження* в повсякденному вжитку розуміється переважно як процес вироблення нових знань, один з видів пізнавальної діяльності людини. Дослідження, по суті, це процес пошуку невідомого, нових знань, один з видів пізнавальної діяльності людини [2, с. 50].

Досліди — це дослідження, за яких об'єкти поміщають у штучно створене або натуральне (природне) середовище, а дослідник вступає з досліджуваним предметом в активну взаємодію. У процесі дослідів підтверджується або спростовується гіпотеза, вибудована на основі наявних теоретичних даних. Цінність дослідів полягає у сприянні ро-

зумінню явищ, що відбуваються у природі; виявленні причинно-наслідкових зв'язків [5, с.71].

Саме тому науково-дослідницька діяльність — одна із самих активних та цікавих форм роботи, яка вимагає високого рівня знань, перш за все, від самого вчителя, володіння методиками дослідження, наявності бібліотеки зі спеціалізованою літературою і взагалі, бажання поглиблено займатися дослідницькою діяльністю з учнями [1, с. 3].

Дуже важливо правильно організувати керівництво навчально-дослідницькою діяльністю для студентів педагогічних фахових коледжів спеціальності 013 Початкова освіта. Ця діяльність під керівництвом викладача пов'язана з рішенням творчого завдання із задалегідь невідомим результатом і передбачає наявність основних етапів, характерних для дослідження в науковій сфері. Це дозволяє розвивати пізнавальний інтерес, самостійність, культуру навчальної праці, вміння систематизувати, узагальнювати і поглиблювати свої знання, застосовувати ці знання студентами під час педагогічної практики.

Дослідницька діяльність не може бути абстрактною. Дослідник повинен добре усвідомлювати суть проблеми, інакше весь хід пошуку її вирішення буде безрезультативним. Водночас викладач має спонукати студента до розв'язання проблеми, уникати надмірного опікування і лише за нагальної потреби спільно шукати її розв'язання, пам'ятаючи, що вже в самій співпраці «студент — викладач» закладено принцип рівноправності, партнерства [1, с. 53].

На перших етапах навчання студенти не володіють навичками методики проведення дослідницької роботи, так само як і учні навичками дослідницької роботи. Тому викладач або вчитель має проводити демонстраційні досліди, показувати, як треба працювати з предметами, вказувати, як слід проводити спостереження, на що варто звернути особливу увагу, як правильно зробити висновки тощо.

Вимоги до проведення дослідів:

Для педагога це дві головні цілі: набуття учнями нових знань і долучення учнів до дослідницької діяльності. Для учнів мета досліді — відповідь на поставлене вчителем проблемне запитання.

Чітка і вичерпна інструкція з техніки виконання досліді. Цю інструкцію вчитель може надати в усній формі, записати на дошці або взяти з підручника.

Контроль учителем ходу проведення досліді, можлива корекція дій школярів, діагностика сприйняття. Вчитель слідкує, щоб учні самостійно виконували інструкцію, за потреби надає допомогу.

Самостійність висновків дітей за результатами дослідю.

Зв'язок результатів дослідю з процесами у природі, життям людини [3, с. 94].

Таким чином, дослідницька діяльність, як ніяка інша навчальна діяльність, сприяє формуванню якостей, необхідних для подальшого навчання, для професійної та соціальної адаптації [1, с. 34].

Дослідницька діяльність завжди була і залишається невід'ємною складовою початкової освіти. Практику проведення навчальних досліджень з молодшими школярами можна вважати особливим напрямком як урочної, так і позакласної або позашкільної роботи, тісно пов'язаної з основним навчальним процесом і орієнтованої на розвиток дослідницької, творчої активності дітей, а також на поглиблення та закріплення наявних у них знань, умінь і навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вербицький В. В. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності. 2020. 34 с.

2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1- 2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентісного підходу : навчально-методичний посібник. К.: Генеза, 2019. 256 с.

3. Горбачук В. Т., Горбачук Д. В. Основи наукових досліджень : навчальний посібник. Слов'янськ: ТОВ «Видавництво «Друкарський двір»», 2013. 124 с.

4. Дівакова І. Інтерактивні технології навчання у початкових класах / авт.-упор. І. Дівакова. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 180 с.

5. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.

Гладкій Тетяна Володимирівна

*кандидат біологічних наук, доцент кафедри фізіології людини та тварин,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

Ткаченко Майя Вікторівна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізіології людини та тварин,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується зростаючими потоками інформації та швидкими темпами її оновлення. Внаслідок цього виникає необхідність впровадження технологій навчання, які забезпечують продуктивне оволодіння знаннями в умовах інформаційного перенавантаження.

Останнім часом увага вчених зосереджується на проблемі візуалізації навчальної інформації. Особливого значення вона набуває у зв'язку зі збільшенням обсягу дистанційного навчання у закладах освіти.

Теоретичні та практичні аспекти візуалізації навчального матеріалу розкрито у працях Л. І. Білоусової, Н. В. Житеньової, Е. А. Макарової, Н. Н. Манько, Н. А. Неудахіної, В. Я. Цветкова, В. Е. Штейнберга та інших.

Разом з тим не виділені дидактичні умови та шляхи впровадження технології візуалізації навчальної інформації у процесі підготовки учителів біології.

Метою дослідження є обґрунтування наукових підходів щодо шляхів застосування технології візуалізації навчального матеріалу у процесі фахової підготовки майбутніх учителів біології.

Термін «візуалізація» походить від латинського *visualis*, що означає «зоровий». Поняття «візуалізація навчального матеріалу» трактується у психолого-педагогічній літературі неоднозначно. Так, деякі науковці ототожнюють візуалізацію з наочністю і розглядають в контексті реалізації принципу наочності [1, 41]. У цьому випадку передбачається представлення певного образу зовні. Інша точка зору пов'язує візуалізацію зі створенням мислеобразу, який є продуктом мозкової інтелектуальної діяльності, тобто виникає у внутрішньому плані і виявляється зовні. З цих позицій, візуалізація — це система прийомів і

методів трансформації інформації і представлення її у вигляді певного образу [1, 41].

Технологія візуалізації навчальної інформації включає такі складові: комплекс навчальних знань, візуальні способи їх представлення, візуально-технічні засоби передачі інформації, сукупність психологічних прийомів використання і розвитку візуального мислення у процесі навчання.

Візуалізація навчального матеріалу дозволяє переводити інформацію, яку отримує студент різними сенсорними каналами, у візуальну форму, що підвищує швидкість обробки і засвоєння навчального матеріалу за рахунок найбільш ефективних способів його опрацювання. Адже на відміну від вербальної інформації, зорова пред'являється цілісно і одномоментно. Відбувається своєрідне згортання інформації за обсягом і тривалістю, що дозволяє інтенсифікувати навчальний процес.

Технологія візуалізації навчальної інформації має неабияке значення у вивченні біологічних дисциплін, що обумовлено самим об'єктом вивчення — будову живих організмів, фізіологічні процеси, особливості поведінкових реакцій важко зрозуміти без відповідного унаочнення. Крім того, оволодіння технологією візуалізації підвищує здатність майбутніх учителів біології до продуктивного навчання [2].

У процесі викладання студентам фахових дисциплін нами використовуються різноманітні методи візуалізації, зокрема написання опорних конспектів, схематичне представлення навчального матеріалу, складання таблиць, зображення біологічних об'єктів, у тому числі виконані власноруч, складання карт пам'яті та інтелект-карт.

Складання карт пам'яті та інтелект-карт в найбільшій мірі за формою запису наближені до природної роботи мозку, тому заслуговують на особливу увагу. Застосування карт пам'яті, інтелект-карт, віртуальних лабораторій та інших методів візуалізації потребує відповідної методичної роботи, суть якої полягає в ознайомленні студентів з раціональними прийомами згортання інформації та її когнітивно-графічним представленням. Для цього у навчальний процес підготовки бакалаврів включено відповідні теми, які розглядаються у процесі вивчення дисципліни «Основи когнітивної педагогіки».

Більш ґрунтовно технологія візуалізації навчальної інформації вивчається здобувачами магістерського рівня в рамках навчального курсу «Нейродидактика»: розкривається фізіологічне підґрунтя візу-

алізації, специфіка сприйняття інформації учнями, роль у цьому процесі структур головного мозку, міжкульової взаємодії тощо.

Студенти не тільки оволодівають відповідним теоретичним матеріалом, але й здійснюють підготовку тематичного портфолію, презентацію уроків біології на засадах технології візуалізації навчального матеріалу. Колективне обговорення представлених уроків формує здатність критично оцінювати запропоновані методичні підходи щодо візуалізації та здійснювати їх модифікацію.

Отже, візуалізація навчального матеріалу дозволяє інтенсифікувати навчальний процес за рахунок оволодіння студентами раціональними способами трансформації отриманої інформації під час вивчення нового матеріалу, сприяє розумінню та запам'ятовуванню нових знань.

Особливостями реалізації цієї технології є формування у майбутніх учителів біології системи теоретичних знань та практичних умінь, потрібних для оптимального використання візуалізації в освітньому процесі з орієнтацією на конкретні дидактичні цілі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоусова Л. І., Житеньова Н. В. Функціональний підхід до використання технологій візуалізації у навчальному процесі. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2017. Т. 57. № 1. С. 38–47.

2. Позднякова Т. Є. Візуалізація та структурування інформації за допомогою ментальних карт на уроках біології : посібник. Рівне : РОІППО, 2018. 50 с.

Іванов Валерій Валерійович

*викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»*

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку нашої країни надзвичайно актуалізується питання виховання та навчання дітей в умовах, що постійно змінюються. Його неможливо успішно реалізувати без належної психологізації методичного супроводу навчання учнів. Очевидно, що ці процеси необхідно розпочинати з початкової школи.

Одним з провідних завдань реформування освіти в наш час є гуманізація навчально-виховного процесу. В умовах гуманізації освітньої системи виникла необхідність зміни діяльності вчителя, його установок, позицій. Рішення проблеми професіоналізму вчителів пов'язане з питаннями вдосконалення професійної підготовки майбутніх педагогів, насамперед підвищення психологічної компетентності вчителя.

Сучасному вчителеві недостатньо володіти лише своїм предметом, необхідно знати особливості його засвоєння учнями, формувати в них потребу в оволодінні метазнаннями (знаннями про знання) та ін. [8, с. 246].

Побудова моделі психологічної компетенції педагога має спиратися на засади, що дозволяють успішно вирішувати професійні задачі. Психологічна компетентність педагога — це наявність основ знань із загальної, вікової, педагогічної, соціальної психології та психофізіології і досвіду, набутого під час педагогічної практики, власної професійної діяльності та підвищенні кваліфікації, необхідних для ефективно педагогічної роботи.

Для здійснення навчально-виховного процесу вчитель має володіти глибокими знаннями психіки школяра, розумінням його психічних станів, уміньми добирати для уроків і заходів інформацію, контролювати свою діяльність і поведінку, а також індивідуальними психічними та фізіологічними властивостями, що забезпечують ефективне формування професійної компетентності.

З іншого погляду, психологічна компетентність педагога спирається на те, що психологічна складова педагогічної діяльності охоплює міжособистісне оцінювання, стереотипізацію, класифікацію, порівняння, зіставлення, аналіз, рефлексію [5, с. 188–189].

Розуміння психологічної компетенції педагога характеризує різні її сторони — це дуже нагадує кількість теорій особистості в сучасній психології, яких нараховується 56.

На підставі теоретичного аналізу ідей та психологічних концепцій відомих дослідників (К. О. Абульханова-Славська, Б. Г. Ананьев, Г. О. Балл, І. Д. Бех, В. С. Біблер, І. А. Зязюн, О. М. Леонтьев, С. Д. Максименко, В. Д. Шадріков) та визначення змісту психологічної культури вчителя (І. Д. Бех, В. І. Войтко, О. В. Проскура, В. В. Рибалка, Р. І. Скульський, Н. В. Чепелева) представлено і детально розкрито концептуальну структурно-функціональну модель розвитку психологічної культури вчителя початкової школи в єдності трьох вимірів: змістовно-особистісного, діяльнісного та генетично-вікового [10].

До змістовно-особистісного виміру належать види психологічної компетенції, що відповідають достатньо розвиненим підструктурам особистості вчителя:

- культура спілкування (комунікативна культура), що відповідає підструктурі здатності до міжособистісного спілкування;

- мотиваційна культура — особистісно-розвивальній спрямованості;

- характерологічна культура, що відповідає підструктурі характеру;

- рефлексивна культура, що кореспондує з високорозвиненою підструктурою самосвідомості з її центральною складовою — психологічною рефлексією поведінки;

- психологічна компетентність, або культура психологічного досвіду — як результат ефективного засвоєння і використання психологічних знань, умінь та навичок;

- інтелектуальна культура, тобто розвинені психічні процеси (психологічне сприймання, увага, пам'ять, мислення, уява);

- психофізіологічна культура, або здатність враховувати у професійній діяльності тип темпераменту, вік, стать, антропологічні ознаки учнів, учителів, свої власні.

Діяльнісний вимір психологічної компетенції вчителя початкової школи охоплює такі компоненти:

- гуманістично-мотиваційний,

- когнітивно-психологічний,

- цілесобистісний (якість людини як фахівця),

- творчо-результативний,

- емотивно-естетичний.

До генетично-вікового виміру психологічної компетенції належить характеристика рівня розвитку всіх означених базових якостей і компонентів в ході професійного становлення вчителя початкової школи.

Психологічна компетентність педагога обумовлена соціогенними і внутрішньоособистісними детермінантами розвитку психологічної культури.

Соціогенні — визначаються суспільною потребою, необхідністю психологічної підготовки вчителя до розвитку особистості учня і виступають у формі настановлень доктрини освіти, концепцій і програм спеціальної особистісно орієнтованої професійної підготовки та перепідготовки педагогів.

Внутрішньоособистісні, а фактично самодетермінанти — зумовлені розвитком і саморозвитком особистості вчителя в умовах особистісно спрямованої педагогічної діяльності, спеціальної підготовки та самопідготовки до неї і виступають як:

— екзодетермінанти (зовнішні); засвоєні і здійснювані мотиви професійної діяльності, а також психологічні знання, вміння, навички;

— ендодетермінанти (всередині); характер, рефлексія, психофізіологічна база.

Отже, взаємозв'язок між соціогенними і внутрішньоособистісними детермінантами розвитку психологічної компетентності та їх дія відбувається у формі певної організації професійної підготовки і перепідготовки вчителя та його безпосередньої психолого-педагогічної діяльності з розвитку особистості учня та власної.

Сучасні педагогічні системи спрямовані на забезпечення гармонізації відносин між учнем і довкіллям, оскільки одним із основних показників якості життя дитини є її здоров'я, педагогіка майбутнього має виконувати здоров'язбережувальну функцію. Темп життя і навантаження учня початкової школи збільшуються, тоді як показники здоров'я знижуються. Отже, учитель має створити і підтримувати комфортну психологічну атмосферу в класі. Тому для ефективної педагогічної роботи важливо знати психологічні особливості дитини, що дозволить педагогу створити оптимальні умови для розбудови ефективного розвивального середовища в початковій школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія освіти. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 408–409.
2. Кочерга О. В. Сенситивність як психофізіологічний стан людини. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2012. № 17. С. 71–74.
3. Кочерга О. В. Сенситивний стан і професійна компетентність педагога. *Проектування розвитку та психолого-педагогічний супровід обдарованої особистості*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 22–23 березня 2012 року, м. Бучач: ТОВ «Інформаційні системи», 2012. С. 22–28.
4. Національна доктрина розвитку освіти України. Інфодиск «Законодавство України». 2007. № 2.
5. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Х.: Прапор, 2009. С. 188–189.
6. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина». К., 2012. С. 161–227.

7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. М.: Когито-Центр, 2002. С. 234.
8. Робинсон К. Образование против таланта. М., 2013. С. 246.
9. Сліпушко О. М. Тлумачний словник чужомовних слів в українській мові. К.: Видавництво «Криниця», 1999. С. 236–237.
10. Созонюк О. С. Детермінанти розвитку психологічної культури вчителя початкової школи : автореф. дис. ... к. психол. наук : 19.00.07. Рівне, 2002. 20 с.
11. Спенсер Л. М., Спенсер Сайн М. Компетенции на работе. Модель максимальной эффективности работы. М.: НИРО, 2005. С. 127.
12. Boyatzis R. E. The competent manager: A model for effective performance / R. E. Boyatzis. New York: Wiley. 1982. — 308 p.
13. McClelland D. Identifying competencies with behaviouralevent interviews. / D. McClelland // Psychological Science, 9(5), 1998, pp. 331–339 [Електрон, ресурс]. Режим доступу: http://www.interviewedge.com/articles/m_art196.htm

Кіншєва Анастасія Юрїївна

*старший викладач кафедри дошкільної і початкової освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

**ПРОГНОСТИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ
МАГІСТРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ: КОМПОНЕНТИ,
КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ**

В останнє десятиліття зроблено низку кроків із змістовної модернізації професійної освіти, щодо підвищення її якості, з інтеграції української професійної освіти в міжнародний освітній простір. Одним із напрямів модернізації освіти є запровадження та реалізація компетентнісного підходу в навчанні. Концепція модернізації освіти орієнтується на розвиток професійної компетентності фахівця, визначає необхідність переходу системи вищої професійної освіти на реалізацію випереджаючої професійної освіти, в основі якої лежить принцип розвитку студентів у процесі професійної підготовки, активізації їх творчого потенціалу, формування здатності до компетентної поведінки в умовах конкурентного середовища [1, с. 30].

Реалії сьогодення свідчать, що інформація застаріває доволі швидко. Мобільна молодь вже не сильно орієнтується на досвід попередніх поколінь. Пріоритетом стає моделювання, у т. ч. прогнозування (побудова, розкриття) перспектив майбутніх подій, явищ, процесів.

Саме інформація на упередження дозволяє отримати максимальну користь в умовах швидкоплинних темпів життя [3, с. 159]. Важливість формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти обумовлена тим, що успішність виконання професійних завдань залежить від здатності студентами розв'язувати складні задачі й проблеми в умовах неповної або недостатньої інформації та суперечливих вимог; уміння приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування технології педагогічного прогнозування; сформованості у здобувачів вищої освіти активної професійної позиції, вміння нести відповідальність за результати власної професійно-педагогічної діяльності [2, с. 173–174].

Проаналізувавши наукові праці Н. Давкуш, М. Севастюк, О. Кабанської, С. Наход, Д. Пузікова, В. Шаравари щодо структури прогностичної компетентності, нами запропоновано об'єднати підходи до структурування зазначеної компетентності у майбутніх магістрів початкової освіти та виокремити три складники, кожен з яких включає певні критерії та показники:

– *мотиваційно-ціннісний компонент* містить інтереси, потреби до здійснення прогнозування у професійній діяльності, передбачає усвідомлення його значення та базується на внутрішній вмотивованості майбутніми магістрами початкової освіти у необхідності постійного застосування прогнозування у професійній діяльності з метою підвищення результативності навчального процесу;

– *змістовий компонент* передбачає оволодіння спеціальними знаннями з педагогічного прогнозування, а саме базовими поняттями прогностики, осмислення сутності і змісту прогнозування у педагогічній діяльності, знання методів, видів, типів прогнозів та отримання уявлення про технологію побудови педагогічних прогнозів підвищення результативності навчального процесу;

– *технологічний компонент* включає практичну здатність успішної реалізації прогнозування в процесі професійної діяльності;

– *результативний компонент* передбачає усвідомлення майбутніми магістрами початкової освіти себе як фахівців-прогнозистів, формуванню в особистості студента впливової прогностичної самооцінки.

На основі аналізу наявних досліджень проблеми формування прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти, а також результатів власного наукового пошуку було визначено чотири критерії оцінювання прогностичної компетентності: мотиваційно-

ціннісний (мотиваційні установки, потреби), когнітивний (оволодіння спеціальними знаннями з педагогічного прогнозування), операційно-діяльнісний (спроможність майбутніми магістрами початкової освіти застосовувати набуті знання у практичній діяльності) та рефлексивний (схильність до ризику, самооцінка).

Мотиваційно-ціннісний критерій пов'язаний з усвідомленням ціннісних ставлення до формування прогностичної компетентності, розумінням значущості здійснення прогнозування у педагогічній діяльності, виробленням установки на професійну значущість прогностичних умінь, що розвивається від позитивного емоційного ставлення до стійкої потреби в прогностичній діяльності, а також з прагненням досягти запланованого навчального результату.

Рівень теоретичної і практичної підготовки відображено у *когнітивному* та *операційно-діяльнісному критеріях*. Система знань та умінь як ключовий елемент змістового та технологічного компонентів забезпечує неперервність формування аналітико-діагностичної, проектно-планової, верифікаційно-коригуючої компетенцій від мотивів реалізації прогностичної діяльності до розуміння змісту педагогічного прогнозування, а в подальшому — здійснення практичної реалізації.

Рефлексивний критерій забезпечує самодіагностику власної прогностичної діяльності, прагнення до подальшого удосконалення, самостійний пошук інформації для аналізу з метою саморозвитку, здатність до рефлексії власного досвіду.

Висновки. Сучасна освіта висуває високі вимоги до викладача. Тому поняття «прогностична компетентність» продовжує доповнюватися та стає більш об'ємним. Воно потребує постійного оновлення та розвитку згідно із сучасними вимогами вищої освіти. Виявлені основні компоненти, критерії та показники сформованості прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти забезпечують можливість цілеспрямованих педагогічних впливів в процесах формування даної інтегративної якості в системі професійного навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають у визначенні рівнів сформованості прогностичної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти засобами інформаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кошонько Г. А. Сутність та структура професійної компетентності педагога. *Теорія і практика професійної підготовки фахівців у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів* : зб. наук. пр. Житомир : ФОП Левковець, 2016. С. 30–37.
2. Мирончук Н. М. Кваліфікаційні вимоги до викладачів вищих навчальних закладів як основа змісту освітньо-професійних програм підготовки фахівців. *Проблеми освіти: Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 82. С. 172–176.
3. Шаравара В. В. Структура прогностичної компетентності майбутніх бакалаврів комп'ютерних наук. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 24. С. 159–164.

Поштарук Лариса Іванівна

*завідувач відділення дошкільної і початкової освіти,
КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»*

Мульченко Аліна Віталіївна

*здобувач освіти,
КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»*

СТВОРЕННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

*В дитинстві відкриваєш материк,
котрий назветься потім — Батьківщина!
Л. Костенко*

Нова українська школа — це ключова реформа Міністерства освіти і науки. Головна мета — створити школу, у якій буде приємно навчатись і яка даватиме учням не тільки знання, а й вміння застосовувати їх у житті. НУШ — це школа, до якої приємно ходити учням. Тут прислухаються до їхньої думки, вчать критично мислити, не бояться висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами.

Впровадження нового Державного стандарту початкової освіти вимагає застосування нових підходів до навчання учнів, відповідно, нової підготовки майбутніх вчителів початкової школи, студентів педагогічного коледжу. Щоб забезпечити професійну спрямованість студентів, необхідно наблизити процес навчання до таких умов, щоб студенти відчували себе активними учасниками педагогічної органі-

зації. Не можна допустити, щоб майбутні педагоги спостерігали за практичною діяльністю зі сторони.

У Концепції Нової української школи велика увага присвячена опису змін в організації сучасного освітнього середовища. Щоб продемонструвати майбутнім педагогам різні види навчальної діяльності, ефективного використання проектної, групової, дослідної діяльності, освітнє середовище, що відображає філософію концепції Нової української школи, в Комунальному вищому навчальному закладі «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка» створено модель навчально-аудиторії, що відповідає навчально-методичним, санітарно-гігієнічним та естетичним вимогам сучасного кабінету початкової школи.

Метою кабінету-лабораторії «Нова українська школа» є підвищення рівня організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що гарантує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством. Серед основних завдань лабораторії можна відзначити такі: посилення практичної підготовки студентів, вивчення ефективності запровадження сучасних методів і технологій навчання в освітній процес початкової школи, створення банку методичних і дидактичних матеріалів для сучасної початкової школи, вивчення, узагальнення та пропаганда позитивного педагогічного досвіду із проблеми організації освітнього процесу в Новій українській школі.

В кабінеті — лабораторії «Нова українська школа» систематично проводиться робота в таких напрямках: проведення занять зі студентами з методик навчання предметів початкової школи, педагогіки, психології; проведення тренінгів для студентів та вчителів початкових класів базових шкіл; організація самостійної роботи студентів із підготовки до навчальних занять, педагогічної практики, написання курсових робіт, виконання індивідуальних дослідницьких завдань, проектів; організація і проведення семінарів, майстер-класів, нарад з проблем сучасної початкової освіти з викладачами коледжу та студентами відділення підготовки вчителів початкової школи.

Отже, створення у педагогічних закладах освітнього середовища, що відображає філософію концепції Нової української школи, є умовою підвищення професійних компетентностей студентів педагогічного коледжу, посилення їх практичної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: poradnik dla wчителя / за заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

2. НУШ — як навчаються школярі. *6262.com.ua*: веб-сайт. URL: <https://www.6262.com.ua/news/2476179/nova-ukrainska-skola-ak>

Стахов Андрій Сергійович

*заступник директора з виховної роботи,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

ВПЛИВ ФАХОВОЇ ОСВІТИ НА ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

На сучасному етапі спостерігається активне переосмислення місця й ролі початкової освіти в динамічно мінливому світі. Аналіз вивченої нами літератури показав, що серед найважливіших чинників, що впливають на його розвиток, розглядаються такі: зміна «політичного ландшафту» у світі й ускладнення соціальних проблем, корінні перетворення в економіці, пов'язані з новим витком науково-технічної революції, підвищення ролі Soft skills, як одного з основних двигунів економічного прогресу й забезпечення конкурентоспроможності країни.

Основна місія сучасної освіти — забезпечення успадкування та розширене відтворення світової й національної культури: духовної, інтелектуальної, соціальної, професійної [1].

Виховання особистості фахівця базується на тому, що це вплив на психіку й діяльність з метою формування особистісних властивостей і якостей — спрямованості, здібностей, свідомості, почуття обов'язку, дисциплінованості, самокритичності, уміння працювати з людьми в команді й вибудовувати міжособистісні відносини й ін.

Однією з основних цілей фахової освіти є створення умов для опанування професійною діяльністю, отримання кваліфікації або, у необхідних випадках — перекваліфікації, для включення людини в суспільно-корисну працю відповідно до її інтересам й здібностям. Опанування професійною діяльністю, під час якої протікає професійне становлення, певним чином впливає на розвиток фахової самосвідомості. Сам процес розвитку фахової самосвідомості схильний до

впливу тих самих чинників і закономірностей, які притаманні розвитку самосвідомості особистості загалом. Розвиток фахової самосвідомості проходить під впливом одного з головних чинників — студенти освоюють саме професійні цінності, у них формуються професійні якості та властивості.

Вчитель початкової школи — це особистість, яка за змістом своєї професійної діяльності має опанувати сукупність універсальних якостей. На думку українських і зарубіжних експертів у галузі вищої (фахової) освіти, загальні вимоги до вчителя початкової школи формуються в такий спосіб: висока професійна компетентність, педагогічна компетентність, соціально-економічна компетентність, комунікативна компетентність, високий рівень професійної, загальної та психологічної культури.

Сучасний учитель початкової школи мусить розуміти, що він відповідальний не тільки за якість освіти, а й за формування особистості учня. Сьогодні випускник закладу фахової освіти має відрізнятися такими якостями, як високоосвіченість, моральність, відповідальність, активність, наполегливість. Саме ці якості притаманні лідеру.

У процесі роботи з організації розвитку й активізації лідерського потенціалу майбутнього вчителя початкової школи необхідний комплекс психолого-педагогічних і соціологічних заходів. Це й розроблення спеціальних діагностичних методик, створення єдиної науково-практичної бази «технології лідерства», організація тренінгів та курсів підвищення кваліфікації для майбутнього вчителя початкової школи, проведення круглих столів, організація навчання для лідерів молодіжних організацій та розроблення різних програм загальнодержавного й регіонального рівня з формування ефективного лідерства та розвитку лідерського потенціалу поміж майбутніх педагогів [1].

Треба зазначити, що на розвиток лідерських позицій майбутнього вчителя початкової школи певним чином впливає зовнішнє середовище закладу фахової освіти, у якому він навчається, територіальне положення закладу освіти й пов'язані з цим особливості його функціонування, матеріальні і й моральні умови життя освітньої спільноти закладу фахової освіти, а також матеріальні та моральні умови життя й діяльність у вільний від занять час.

Розглядаючи процес впливу фахової освіти на розвиток лідерської позиції майбутнього вчителя початкової школи, треба зазначити роботу циклових комісій та структурного підрозділу закладу фахової освіти з виховної роботи.

Роль циклової комісії — основного підрозділу фахового закладу освіти — має важливе значення, оскільки від професійного рівня її викладацького складу залежить якість підготовки майбутнього вчителя початкової школи.

Виховна робота з майбутнім вчителем початкової школи є складником функціональних обов'язків викладацького складу ЦК і проводиться як у процесі навчальних занять, так і в позанавчальний час. До виховного впливу викладачів під час занять належать: особистий приклад (зовнішній вигляд, культура мови, доступність викладу матеріалу, об'єктивність в оцінюванні знань та ін.); постійна вимогливість під час вивчення дисципліни (підготовка до занять); підтримання ладу в навчальній аудиторії, у тому числі дисципліни на заняттях, контроль за зовнішнім виглядом майбутніх учителів початкової школи й ін. [3]. Підрозділ із виховної роботи фахового закладу освіти здійснює життєздатність соціокультурного середовища, що сприяє задоволенню інтересів і потреб майбутнього вчителя початкової школи, розвитку їх особистості. Це середовище є полікультурним простором спільної життєдіяльності всіх суб'єктів освітнього процесу, структура якого зумовлена особливостями закладу фахової освіти в забезпеченні розкриття індивідуальних ресурсів особистості.

Основна мета виховної роботи — це реалізація виховних завдань у спільній навчальній, методичній, інноваційній, громадській діяльності майбутнього вчителя початкової школи, викладачів і працівників, формування й розвиток соціальних компетенцій, таких якостей, які допоможуть випускнику у вирішенні професійних завдань і самореалізації як фахівця й особистості [3].

Система фахової освіти вимагає від майбутнього вчителя початкової школи не тільки мати широкі знання у відповідній сфері, але й бути творчою, ініціативною особистістю, яка вміє приймати сміливі й нестандартні рішення, враховувати безліч чинників, пов'язаних із використанням новітньої техніки й технології, з її соціальними й культурними наслідками.

Для сучасного фахівця професійно значущі й особистісні якості містять у собі «спектр особистісних цінностей, розвиненість яких забезпечує високу якість діяльності, репутацію висококласного професіонала, підвищені заробітки, особистий і службовий добробут, морально-психологічний комфорт, можливості кар'єри» [2].

Зазначимо, що сучасна фахова освіта піддається істотним змінам і реформуванню. Перед нею виникає низка проблем, які впливають на

майбутнього фахівця. Освіта спрямована на саморозвиток, самовиховання, самоосвіту, самопроектування і на відповідальність вчителя за результати своєї праці. Змінюється статус освіти, його функції, завдання та цілі.

Аналіз наявної системи фахової освіти показав, що заклад фахової освіти має високий потенціал для розвитку лідерської позиції майбутнього вчителя початкової школи. Організація освітнього процесу, соціальні взаємодії в навчальній групі, авторитет викладацького складу, система позааудиторної роботи фахового закладу освіти та ін. Водночас цілеспрямованому розвитку лідерської позиції майбутнього вчителя початкової школи приділяється недостатня увага. Бракує системи заходів щодо розвитку цих важливих якостей. Майбутній вчитель початкової школи не може повноцінно проявляти наявну лідерську позицію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коломієць А., Коломієць Л. Психолого-педагогічні засади розвитку лідерських якостей учителів в освітньому середовищі початкової школи. *Лідер. Еліта. Суспільство*. 2019. № 1. С. 91–106.
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 20.04.2021).
3. Семченко Н. О. Формування лідерських якостей особистості. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2004. 125 с.

Толпко Ольга Олександрівна

*викладач психолого-педагогічних дисциплін,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Останнім часом проблема підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів, здатного навчатися впродовж життя, критично мислити, спілкуватися в багатокультурному середовищі, ставити цілі та досягати їх, бути генератором та реалізатором ідей, моделювати освітній процес, впроваджувати нові технології в процес навчання та виховання є актуальною в сучасних умовах.

Професійна діяльність учителя початкової ланки освіти та питань удосконалення процесу його підготовки постійно перебували під кутом зору серед науковців. Вони лишаються актуальними і для сучасної національної системи освіти.

Розвитку професійної компетентності вчителя присвячені роботи Н. Бібік, О. Біди, І. Богданової, А. Богущ, І. Бондаренко, Н. Босак, О. Вознюк, Л. Голованчук, І. Дроздової, О. Дубасенюк, Б. Ельконіна, Л. Карпової, Н. Кічук, Л. Коваль, С. Козак, А. Коломієць, З. Курлянд, М. Левківського, А. Линенко, О. Локшиної, А. Маркової, Г. Мельниченко, Г. Мухамедзянової, О. Палій, Л. Петровської, О. Пометун, І. Прокопенко, Л. Пуховської, С. Савельєвої, О. Савченко, Н. Саєнко, С. Сисоевої, Н. Тализіної, Г. Тарасенко, А. Хуторського, В. Шахова, Л. Шевчук та ін. Учені одностайні в тому, що на сучасному етапі розвитку фахової передвищої та вищої педагогічної освіти метою підготовки майбутнього вчителя початкових класів є формування в нього професійної компетентності.

Якщо взяти за основу загальну класифікацію компетентностей А. Хуторського і виділяти ключові, базові та спеціальні компетентності, то можна стверджувати, що професійна компетентність є нічим іншим, як сукупністю ключових, базових та спеціальних компетентностей.

Компетентність — динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [3, с. 10].

Професійна компетентність вчителя — це сукупність його особистісних якостей, загальної культури та кваліфікаційних знань, умінь, методичної майстерності, гармонійна інтеграція яких в педагогічній діяльності дає оптимальний результат [2, с. 79].

Зміст підготовки учителя початкової школи значною мірою узгоджується з вимогами Державного стандарту початкової освіти. Учитель повинен мати достатній рівень професійних компетентностей для реалізації змістової складової стандарту, для формування в учнів ключових компетентностей, за рівнем сформованості яких визначаються обов'язкові результати навчання.

У Концепції Нової української школи зазначено, що «нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін» [3, с. 16]. Тому зараз доречно говорити про нові соціально-професійні ролі учителя — не як єдиного наставника та джерела знань, а як коуча, фа-

силітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії дитини.

Відповідно до положень Концепції НУШ вчитель початкових класів повинен враховувати своєрідність соціальної ситуації розвитку першокласника у зв'язку з переходом від ігрової до навчальної діяльності, застосовуючи при цьому ігрові та діяльнісні методи навчання [3]. Саме тому початкову освіту в Україні поділено на два цикли: адаптаційно-ігровий (1–2 класи) та основний (3–4 класи). Саме в вимогах до організації першого циклу навчання, який має на меті допомогти учневі успішно адаптуватися до шкільного життя, визначено, що навчання організовується через діяльність, ігровими методами як у класі, так і поза його межами [4, с. 20].

Адже і сьогодні компонент «Що?» залишається незмінним, оскільки дітям як треба було навчитися читати чи рахувати, так і зараз це залишається важливим. А от що вимагає змін, так це компонент «Як?» (як навчати вчителів і навчатися сучасним дітям). Підхід, який працював 5–10 років тому, сьогодні вже не працює. Тому дуже важливо, де діти навчаються та що вони вивчають, але ключове — у який спосіб діти розвивають наскрізні вміння.

З метою підготовки професійно компетентної, соціально активної та творчої особистості педагога, освітній процес у закладі фахової передвищої освіти потрібно максимально наблизити до реальної професійної діяльності.

Тому у педагогічному коледжі в процесі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів викладається спецкурс «Діяльнісний підхід у початковій школі». Метою викладання якого є оволодіння майбутніми вчителями початкових класів ігровими та діяльнісними методами навчання. Основними завданнями даного спецкурсу є: сприяти усвідомленню сутності ігрового та діяльнісного підходів у навчанні молодших школярів; сприяти формуванню вмінь організації педагогічної взаємодії; забезпечити формування ціннісного ставлення до гри, її розвивальних, навчальних та виховних можливостей; ознайомити студентів з методичними основами фасилітування ігрової діяльністю дітей молодшого шкільного віку; забезпечити формування готовності до застосування ігрових та діяльнісних методів навчання в початковій школі; активізувати розвиток гнучкості поведінки, критичності мислення, саморегуляції, рефлексії.

Після закінчення спецкурсу студенти повинні досягти таких компетентностей: здатність упроваджувати ігровий та діяльнісний підхо-

ди в освітньому процесі; здатність обирати необхідні засоби, форми і методи реалізації діяльнісного підходу у початковій школі; здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел; здатність до ефективної міжособистісної взаємодії.

Отже, систематичне впровадження ігрових технологій та діяльнісних методів навчання у освітній процес закладу передвищої освіти дає змогу активізувати та інтенсифікувати навчальну діяльність студентів, забезпечує формування стійких професійних вмінь і навичок шляхом здійснення навчання через практичний досвід в умовах відтворення реальної дійсності, сприяє підвищенню навчальної мотивації студентів, готовності до здійснення інноваційної діяльності, розвитку творчих здібностей, удосконаленню вмінь та навичок соціальної взаємодії, професійного спілкування та колективного прийняття рішень, вдосконалюють здатність майбутніх фахівців до самоаналізу й узагальнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>

2. Жигайло О. Формування професійної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів. *Молодь і ринок*. 2012. № 6 (89), С. 78–81.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Л. Гриневич [та ін.] ; за заг. ред. М. Грищенка. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

4. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / за заг. ред. Н. М. Бібік, Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

5. Рибалко Л. М., Гулько Т. Ю. Формування фахових компетентностей у здобувачів вищої освіти. *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Кременчук, 13 березня 2020 р. Кременчук : Методичний кабінет, 2020. С. 22–27.

Харченко Наталя Михайлівна
кандидат психологічних наук, практичний психолог,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОЛОНГОВАНОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Унікальність професії педагога полягає у тому, що він створює умови розвитку людини, її освіти, а основу педагогічної освіти складає психологічне знання як вчення про сутність людини і закономірності її розвитку. У цьому контексті стає очевидною необхідність підвищення психологічної грамотності сучасного вчителя, адже освітній процес, орієнтований на розвиток різноманітних здібностей людини, може будуватися лише на адекватній творчій основі, ядро якої складають психологія та педагогіка розвитку.

Дослідники О. Є. Клименко та І. Ю. Белова називають п'ять основних видів психологічної компетентності фахівців: соціально-перцептивну (розуміння людей, її основу складають спостережливості і принциповість); соціально-психологічну (знання закономірностей поведінки, діяльності і стосунків людини, включеної у професійну групу, колектив); аутопсихологічну (самопізнання, самооцінка, самоконтроль, вміння управляти своїм станом і працездатністю, самоефективністю); комунікативну (знання різних стратегій і методів ефективного спілкування); психолого-педагогічну (володіння методами здійснення впливу на інших).

Важливо, щоб учитель був творчою особистістю, генератором та реалізатором ідей, впроваджував нові технології в освітній процес, володів цілою низкою спеціальних професійних умінь та навичок. Та найбільш важливим, на нашу думку, є психологічна та емоційна готовність педагога до роботи з дітьми.

У новинах останнім часом все частіше з'являється інформація про випадки насильства та зневажливого ставлення до дітей у дитячих закладах, достатньо зазирнути в архіви українських новин. І це стосується не тільки насилля між дітьми, але і жорстокого ставлення дорослих до дітей, зокрема педагогічних працівників. І такі випадки, на жаль, зовсім не поодинокі.

Зрозуміло, що повага не вимірюється посадою — це цінність, яка не формується після оформлення на роботу, а формується впродовж усього життя. Часто педагоги проявляють агресію по відношенню до дітей у

зв'язку з травматичними подіями свого життя, якщо самі виховувались у сім'ї, де проявлялось насилля до дітей тощо. До неконтрольованої агресивної поведінки педагога може призвести невміння контролювати свої афекти, нервові перенапруження, депресія тощо. Емоційне вигорання також може породжувати нетерпимість до вихованців.

Саме тому надзвичайно важливим є ефективний психологічний супровід майбутніх вчителів, де робота психолога зорієнтована не просто на створенні здорового психологічного клімату в колективі (як у більшості освітніх установ), а саме на формуванні особистості вчителя початкових класів з урахуванням його психо-емоційних особливостей. Перший вчитель має величезний вплив на формування свідомості та структури особистості маленької дитини. Саме перший вчитель закладає основи пізнання та мотивації до навчання, на чому й зацентровано, на нашу думку, зміни у новому державному стандарті початкової освіти. З цією метою, психологічна робота у нашому коледжі проводиться з акцентом на якості особистості майбутнього вчителя, які безпосередньо впливають на формування особистості дитини. Це не просто психологічна підтримка, а саме пролонгована підтримка майбутніх вчителів початкових класів, з початку навчання і до становлення їх як спеціаліста.

На першому етапі було проведено психодіагностику першокурсників щодо ціннісних орієнтацій студентів, діагностику емоційної сфери та діагностику щодо травматичних подій у житті студентів.

Попередні результати діагностування показали, що 20 % з них мають складнощі в адаптації до важких ситуацій і регуляції життєдіяльності життя в цілому. Щодо ціннісних орієнтацій на першому місці у більшості студентів — самостійність, доброта та універсалізм. На останньому — традиції та влада.

Результати діагностування травматичного досвіду в житті студентів: 34 % мають ознаки травматичного досвіду, який супроводжується нестерпно важкими переживаннями. При дослідженні причин, що сприяють травматизації, з'ясовано: 27 % — розлучення або втрата батьків; 20 % — емоційна зневага і приниження однолітками та 16 % — емоційні порушення близьких.

Результати діагностики рівня тривожності представлено на діаграмі (рис. 1).

За результатами діагностики виявляються студенти, які потребують особливої уваги, формуються групи для проведення психокорекційної роботи щодо формування ціннісної сфери, розвитку емоцій-

ного інтелекту, зменшення впливу травматичних подій на особистість (кожна група триває протягом року). За необхідністю та бажанням студентів (не всі діти мають бажання працювати у групі) проводяться індивідуальні консультації та індивідуальна психокорекційна робота.

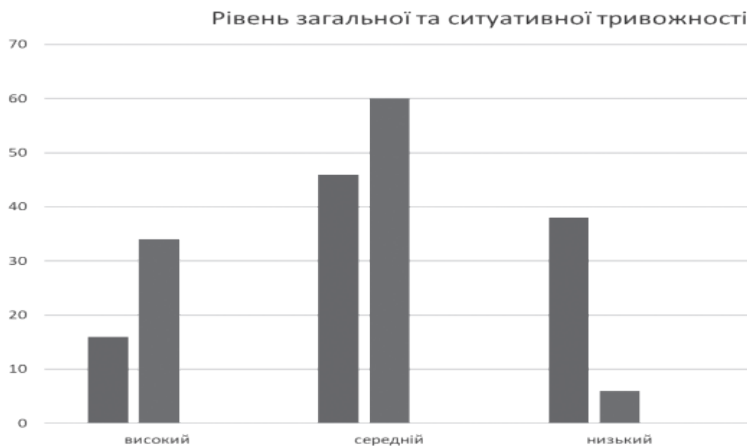

Рис. 1. Результати діагностики рівня тривожності першокурсників

Через рік (після проходження групи) студенти проходять повторне діагностування. За результатами цього діагностування, можливо, студенту та його батькам можуть бути надані рекомендації подумати про реалізацію творчого потенціалу та здібностей студента у іншому напрямку, відмінному від педагогічної діяльності. Не всі є природженими педагогами, і це нормально, коли молода людина «шукає себе». Головне правильно визначитись із вибором своєї майбутньої професії, щоб у подальшому майбутня робота приносила тільки емоційне задоволення.

Розробляється проект підготовки студентів за програмою «Медіація» (профілактика та вирішення конфліктів). Це допоможе у майбутньому створювати партнерські відносини між усіма учасниками освітнього процесу.

І головне, важливо, щоб психологічний супровід студентів не завершувався з закінченням коледжу та виходом на роботу. На нашу думку, впровадження в систему освіти такого виду діяльності як балінтовські групи може допомогти уникнути передчасного емоційного та професійного вигорання.

А наслідки такого вигорання позначаються не лише на самих педагогах, а, що найстрашніше, і на їх учнях. Негативними наслідками професійного вигорання вчителя-початківця для дітей, з якими він працює, стає те, що діти перебувають у стривожено-напруженому стані, невротизуються, гальмується їх розумова та фізична активність тощо. На превеликий жаль, ми маємо значну кількість прикладів, коли така «робота першого вчителя» на завжди «вбиває» в дитині жагу до пізнання, до навчання, а школа викликає асоціації із в'язницею.

Метод «група Балінта» — це специфічний, так би мовити, «інструмент» для дослідження та тренування стосунків між лікарем та пацієнтом. Цей метод був розроблений угорським психоаналітиком Міхаелем Балінтом (1896—1970 рр.) ще на початку 50-х років 20 ст.

Робота в групі Балінта побудована на принципах емпатії, терпимості і підтримки. Працюючи в групі разом над пошуком «загублених почуттів», над формуванням вміння оперувати почуттями — давати їм назву і знати, як з ними поводитися. У подальшому цей вид діяльності став ефективно впроваджуватись у роботу не тільки лікарів, а й педагогів, психологів та психотерапевтів.

Таким чином, психологічний супровід вчителя-початківця, від початку навчання до становлення його як спеціаліста, має велике значення на сприятливий професійний розвиток самого спеціаліста та на емоційний стан дітей, які знаходяться на його вихованні, що у свою чергу поліпшує інтелектуальний розвиток дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева А. Д. Психологическая помощь ребенку, переживающему горе. *Практическая психология образования* : учебник для студентов высших и средних специальных учебных заведений. / под ред. И. В. Дубровиной. Изд. 2-е. М.: ТЦ «Сфера», 1998. 528 с.

2. Завадська Н. Є. Системний підхід у вирішенні проблеми реадптації особистості. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2010. № 4. С. 30—39.

3. Зливков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. К.: Педагогічна думка, 2016. 219 с.

4. Напреєнко О. К., Марценковський Д. І. Депресії при посттравматичному стресовому розладі у дітей та підлітків. URL: <https://neuronews.com.ua/ua/issue-article-2170/Depresiyi-pri-posttravmatichnomu-stresovomu-rozladu-u-ditey-ta-pidlitkiv-#gsc.tab=0>

5. Поснова Т. П. Виявлення конфліктності цінностей молоді за методикою Шварца. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/225>

Черненко Любов Петрівна

викладач фізичного виховання,

КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т. Г. Шевченка»

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Професійна підготовка студентів вищих навчальних закладів спрямована до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі «Фізична культура та спорт», оволодіння ними сукупністю знань про людину і фізичну культуру, розвиток емоційно-ціннісних відношень, моральних норм, умінь передавати цінності фізичної культури школярам.

В даний час потрібно системне освідомлення професійного розвитку майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору в ХХІ столітті, щоб орієнтовано оцінити його місце в українському суспільстві, виявити ступінь його готовності і модернізації системи освіти. На професійний розвиток впливають не тільки індивідуальні особливості майбутнього вчителя фізичної культури, але і особливості інноваційного освітнього середовища у вищій школі.

Між заняттями фізичною культурою й спортом та підвищенням рівня розвитку моральних цінностей існує тісний взаємозв'язок. Отже, перед викладачем фізичного виховання відкриті широкі можливості виховання моральних рис студентів. І тут дуже важливий власний приклад, приклад професійної майстерності, ерудованості, чуйності та володіння високими моральними цінностями. З ростом рівня спортивної майстерності відбуваються зміни у структурі особистості студентів, які займаються спортом, що відображається у якісних показниках розвитку індивідуально-психологічних властивостей.

Фізична культура й спорт сьогодні набули дуже великого значення, бо можуть сприяти утвердженню в молоді таких важливих цінностей, як чесність, доброта, витривалість, дружба, взаємна підтримка, солідарність, наполегливість, вірність та мужність. Фізична культура та спорт можуть навчити любити життя, жертвувати собою, навчити поваги й відповідальності, належної оцінки кожної людської особи у всіх її вимірах — фізичному, психологічному та духовному.

У практиці роботи навчальних закладів педагогами активно впроваджуються такі здоров'язбережувальні освітні технології: пальчиково-

ва гімнастика, горіхотерапія, пальчиковий театр, дихальна гімнастика, казкотерапія, природотерапія, вправи для формування постави, гімнастика для очей, фізкультурно-оздоровчі заходи, традиційні дні здоров'я.

Тотуючи майбутніх учителів загальноосвітньої школи, які будуть виховувати в учнів потребу у здоров'ї, що є важливою життєвою цінністю, свідоме прагнення до ведення здорового способу життя, ми одночасно здійснюємо здоров'язбережувальний вплив на особистість студента. Успішна підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів тісно пов'язана із збереженням і примноженням власного здоров'я, підвищенням працездатності майбутніх фахівців, формуванням професійної спрямованості й мотивації на здоров'язбережувальну діяльність.

У Національній доктрині розвитку освіти одним з пріоритетних завдань є вирішення проблеми формування та виховання творчих продуктивних сил студентської молоді України. Оптимальним засобом для фізичного розвитку особистості студента в умовах внз є позааудиторна спортивно-масова діяльність, яка має велике значення для професійної підготовки майбутніх фахівців.

Студенти коледжу займаються у спортивних секціях, беруть участь у спортивних змаганнях: у спартакіаді області, у змаганнях з міні-футболу, волейболу, баскетболу, настільного тенісу, спортивно-масових заходах міста та коледжу.

Значні можливості для фізичного розвитку й освіти студентської молоді коледжу надає проведення традиційних заходів «Козацькі забави», туристичних походів, змагань з видів спорту.

Спортивним сектором студентського самоврядування разом з викладачами фізичного виховання організуються традиційні свята «Козацькі забави», «Нумо, дівчата!», що дає майбутнім фахівцям не лише можливість отримати безцінний досвід, але й активно відпочити й оздоровитися.

Поряд з традиційними засобами і методами проведення навчально-тренувальних занять необхідно впроваджувати в навчальний процес нетрадиційні форми і методи фізичних вправ: атлетична гімнастика, аеробіка, хатха-йога, стретчинг.

Використання методів та прийомів залежить від професійних здібностей викладача, його особистої зацікавленості, від регіональних та місцевих умов. Тільки об'єднавши всі окремі підходи в єдине ціле, можна створити оздоровчий освітній простір, де будуть реалізовані

ідеї здоров'язбереігаючої педагогіки. Сучасна теорія та практика фізичного виховання потребує від студентів глибоких системних знань біологічних основ життєдіяльності людини, зокрема, особливостей будови та функцій окремих органів і систем організму, його адаптаційних можливостей, системних механізмів гомеостазу, фізіологічних і біохімічних механізмів функціонування організму людини. Саме такі знання опановують студенти в процесі вивчення медико-біологічних дисциплін.

Медико-біологічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту усуває формальний підхід до подальшого вивчення фізкультурно-спортивних дисциплін, формування умінь і навичок планування майбутньої тренерської практики. Медико-біологічна підготовка фахівця з фізичної культури і спорту повинна мати системний характер.

Фізична культура і спорт в навчальних закладах є наймасовішими і дієвішими засобами формування соціально-активних майбутніх фахівців. Отже, метою фізичного виховання у вузах є сприяння підготовці гармонійно розвинених, висококваліфікованих фахівців. Позитивну мотивацію до фізичної культури можна виховувати у студентів на заняттях протягом усього терміну навчання у вузі.

Педагог, щоб бути успішним і затребуваним, повинен бути готовим до будь-яких змін, вміти швидко і ефективно адаптуватися до нових умов, проявляти прагнення бути професіоналом, постійно оновлювати свої знання та вміння, прагнути до саморозвитку, проявляти толерантність до невизначеності, бути готовим до ризику, тобто бути професійно компетентним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко О., Свириденко С. Готовність вчителя до використання здоров'язбережувальних технологій у навчально-виховному процесі. *Здоров'я та фізична культура*. 2006. № 8. С. 1–6.
2. Волкова І. Здоров'я школярів — взаємодія лікарів, педагогів, психологів. *Практика управління закладом освіти*. 2009. № 12. С. 5.
3. Демінська Л. О. Компетентнісний та особистісний підходи в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2011. № 4. С. 182–186.
4. Дубогай О. Д. Фізкультура як складова здоров'я та успішного навчання дитини. К.: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. 128 с.
5. Михайлишин Г. Й. Формування професійних умінь майбутніх вчителів у системі виховної роботи вищих навчальних закладів фізичного виховання :

дис. ... к. пед. наук : 13.00.04 / Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. К., 2006. 227 с.

6. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.

7. Шиян Б. М., Папуша В. Г. Методика викладання спортивних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навчальний посібник. Харків: ОВС, 2005. С. 44.

Четверикова Тетяна Георгіївна

викладач інформатичних дисциплін,

КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ ГРУПОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Кількість різноманітних сервісів для дистанційної роботи сприяє пошуку нових, ефективних ідей їх використання під час освітнього процесу у початковій школі. Зокрема, виникає потреба у використанні дистанційних способів комунікації, взаємодії учнів під час спільної роботи над завданням, колективним проектом. Тому вчитель початкової школи повинен бути обізнаний з можливостями, які пропонують сучасні сервіси для інтерактивної взаємодії та групової діяльності. Формування вмінь майбутніх учителів початкової школи організувати групову діяльність онлайн доцільно здійснювати ще під час навчання у вищому навчальному закладі, зокрема, під час вивчення інформатичних дисциплін та методики навчання інформатики.

На нашу думку, доцільно створити такі умови середовища спільного навчання, які сприятимуть організації зворотного зв'язку, отриманню позитивного досвіду спілкування та імітації освітнього процесу під час виконання завдань. З одного боку студенти виступатимуть в ролі вчителя, розробляючи завдання для інших студентів групи, з іншого — «приміряють» на себе роль учня, беручи участь у групових проектах своїх колег-одногрупників. Це має велике значення, оскільки навчання розглядається не лише як процес формування знань чи навичок, але і як набуття культури, специфічної для цільової спільноти.

Викладач у цьому процесі є посередником та представником спільноти знань, знайомлячи студентів із відповідними видами ді-

яльності, а також із застосуванням їх у межах дисципліни. При цьому завдання для студентів доцільно підбирати таким чином, щоб вони мали змогу апробувати різні освітні платформи при розробці власних ресурсів для початкової школи. Таким чином, вони не тільки розробляють власні завдання, формуючи компетентності у розробці дидактичних матеріалів, а й виступають в ролі учня, оцінюючи якість розробок своїх колег — інших студентів. При цьому здійснюється порівняння, самоаналіз та пошук ефективних методів подачі матеріалу та формування позитивного досвіду діяльності.

Розглянемо окремі види діяльності, які можна реалізувати за допомогою онлайн-сервісів групової комунікації.

Використання інтерактивних дошок (Padlet, Lino, Twiddla) для обговорень для поширення власних ідей чи міркувань є одним з найпростіших інструментів залучення студентів до онлайн-співпраці в реальному часі та покращення процесу навчання. Тут можуть взяти активну участь навіть студенти, які зазвичай уникають участі у дискусіях. Для цього варто розміщувати щоденні або щотижневі дискусійні питання, щоб викликати обговорення та спонукати студентів пропонувати та розглядати альтернативні точки зору або інші способи розв'язування завдань. Обговорення можна структурувати таким чином, щоб кожен зробив свій внесок; окрім того у студентів буде більше часу, щоб обміркувати свою відповідь. Ці віртуальні дошки дозволяють працювати з будь-яким візуальним контентом (реалізують можливість прикріплювати картинки, малювати схеми і графіки, створювати колажі та ін.) індивідуально або з командою.

Одним із методів, який сприяє розширенню віртуального діалогу, є створення підказок для відкритих обговорень, наприклад, можна заохочувати студентів наводити приклади або просити інтерпретувати поняття з різних точок зору. Викладач також може створити можливості для обговорення, де студенти самостійно готують підказку та направляють подальший онлайн-діалог.

Доцільним, на нашу думку, є взаємне рецензування робіт, яке викладач реалізує через анонімне об'єднання студентів у пари для перевірки. Дослідження показали, що процес рецензування має численні переваги як для рецензента, так і для оглядача. Експертна оцінка в групі дозволяє отримати різноманітніші відгуки, що, у свою чергу, дійсно може забезпечити більш значущі наступні кроки для студента та дозволить студентам подумати про способи вдосконалення власної роботи.

Пропонуємо сервіс Eduflow, який містить інструменти, необхідні для успішного огляду: зразки оглядів, рубрики оцінки та вказівки щодо конструктивних відгуків. Цей сервіс передбачає відстеження успішності класу і перевірку домашніх завдань. Окрім того, шаблон зворотного зв'язку Eduflow дає можливість не тільки викладачу переглядати роботи студентів, але й учасникам групи здійснювати анонімний перегляд робіт один одного.

Особливу роль у груповій діяльності відіграють інструменти для управління і організації навчального проекту з колективним доступом, можливість створення списків завдань і вбудовування віджетів зовнішніх сервісів, наприклад, календарів. Зокрема, на початковому етапі організації групової діяльності важливим є планування роботи та розподіл обов'язків між учасниками групи. Тут можна використовувати планувальники завдань — ToDoist, Wunderlis, Doit.im, Any.do — інструменти, що дозволяють організувати список завдань.

Окрім зазначених, існують спеціальні веб-інструменти для керування проектами спільно з колегами, які дозволяють розподіляти рівні доступу і відповідальність, планувати завдання і призначати виконавців із подальшим відстеженням їх виконання. Наприклад, сервіс Casual — наочний інструмент від українських розробників для керування проектами, який реалізує досить цікавий підхід: дозволяє намалювати списки завдань за допомогою візуальних схем.

SpiderScribe, mindMeister, XMind — онлайн-інструменти для створення інтелект-карт та мозкового штурму. Вони дозволяють візуально розробляти, організувати ідеї та ділитися ними, підключивши нотатки, файли, події календаря тощо в картках вільної форми. Ці сервіси використовують для мозкового штурму, планування проектів та багатьох інших творчих завдань.

Є інструменти, які дозволяють поєднувати у собі декілька функцій для реалізації групової роботи. Наприклад, онлайн-середовище для спільної роботи Flinga містить середовище мозкового штурму (Flinga Wall) та спільну дошку (Flinga Whiteboard). Використання цих ресурсів можливе для отримання запитань від студентів під час лекції для наступних відповідей, при організації спільного мозкового штурму для пошуку ідей для конкретного завдання; остаточного відображення процесу навчання, спільного супроводу онлайн-контенту, упорядкування навчальних матеріалів в електронному вигляді, спільне створення карт знань.

Отже, організація ефективної групової діяльності з використанням онлайн-сервісів вимагає ретельного планування та правильних інструментів. Формування навичок їх використання доцільно здійснювати, поєднуючи використання цих ресурсів під час навчальних занять та пропонуючи студентам завдання по розробці власних спільних середовищ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 7 Online Collaborative Learning Strategies to Keep Students Engaged While At Home. URL: <https://www.eduflow.com/blog/online-collaborative-learning-strategies-to-keep-students-engaged-while-at-home> (дата звернення: 09.04.2021)
2. Facilitating deep learning with group work. URL: <https://www.edutopia.org/article/facilitating-deep-learning-group-work> (дата звернення: 07.04.2021)
3. Кодола В. З думкою про учня — уроки, презентації, методика. URL: http://valyakodola.ucoz.ru/publ/distancijne_navchannja/distancijne_navchannja_instrumenti_zvorotnogo_zv_39_zku (дата звернення: 10.04.2021)

Шевченко Максим Олександрович

викладач фізичного виховання,

КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗКУЛЬТУРИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ З УЧНЯМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Нагальною проблемою сьогодення є стан здоров'я сучасних дітей. Перед школою постає важливе питання збереження, зміцнення та формування здоров'я дитини. Звичайно, саме школа має стати місцем, де формуються навички здорового способу життя, де діти починають любити спорт, де формується культура здоров'я. На наш погляд, важлива роль в цьому аспекті належить спортивно-масовій роботі освітнього закладу. І, звичайно, тут особлива увага приділяється організації цієї роботи, тож успіх залежить від компетентності вчителя фізкультури.

На етапі планування спортивно-масових заходів педагог повинен розробити програму, графік проведення, розпланувати заняття, розробити календарі та положення спортивних змагань, план проведення оздоровчо-спортивних таборів та інших видів спортивних заходів. Також, саме в аспекті нашого дослідження, для вчителя фізкультури

важливі знання спеціальної та корекційної педагогіки, психології, фізіології, для того щоб спортивна-масова робота була ефективною в межах роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

Найкращою підготовкою майбутніх учителів фізкультури до організації спортивно-масової роботи буде саме залучення студентів до організації та участі у такій роботі в межах навчання у зво.

Учені зазначають, що у студентів, які систематично займаються фізкультурою та спортом, які є активними в межах цих заходів, виробляється певний розпорядок дня, вони стають більш впевненими, цілеспрямованими, досягають більших висот у житті. Такі студенти більш комунікабельні, вони бажають та вміють спілкуватися з іншими, вони емоційно стійкі, витривалі, такі студенти оптимістично налаштовані, більш енергійні, наполегливі, рішучі, вони здатні стати лідерами та вести за собою колектив. Майбутні учителі, які залучаються до спортивно-масової роботи є більш обов'язковими, сумлінними та зібраними. Такі студенти з легкістю виконують роботу, яка потребує наполегливості, зібраності, напруги, кмітливості. Їм власний самоконтроль.

Тепер розберемося з тим, які спортивно-масові заходи можливі в межах навчання в педагогічному університеті. Важливо пам'ятати, що конкретні форми використання масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходів в умовах зво залежать від статі, віку, стану здоров'я, рівня фізичної і спортивної підготовленості студентів, а також від наявної спортивної бази, традицій закладу освіти та інших умов.

По-перше, виділяють оздоровчі заходи, які представлені груповими заняттями гігієнічного, оздоровчо-рекреаційного, професійно-прикладного та лікувального напрямку. Це може бути ранкова гімнастика, заняття у різних групах, туристичні подорожі під керівництвом громадських інструкторів чи тренерів. Розділення на групи може відбуватися за інтересами, за академічними групами, за факультетами, за місцем проживання. При комплектуванні груп необхідно брати до уваги стать, вік, фізичну підготовленість та інші індивідуальні особливості студентів.

До форм спортивно-масової роботи у зво також можна віднести активний відпочинок у вихідні дні, які представлені туристичними подорожами, прогулянками, іграми, купаннями тощо. Така форма передбачає переважно групові заняття і заходи з використанням оздоровчо-рекреаційних і загальнопідготовчих напрямків та представлена під час зимових та літніх канікул студентів.

Зміст цієї форми реалізується через організацію вихідних днів, зборів у оздоровчо-спортивних таборах; залучення студентів до туристичних подорожей; організацію занять з полювання, рибною ловлі тощо. Під час організації такої спортивно-масової роботи також потрібно брати до уваги вік студентів, їх інтереси, нахили та природні особливості регіону.

Особливо цінним в аспекті нашої роботи є заняття в групах здоров'я, що конкретно готує студентів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Такі групи у зво організовані для студентів, які мають відхилення у стані здоров'я. Найчастіше такі групи представлені гімнастикою, шейпінгом, танцювальною аеробікою, волейболом, баскетболом, футболом тощо.

На наш погляд, найбільш масовою та цікавою для великої кількості студентів є така форма роботи як спортивні змагання. Доведено ученими, що це є найбільш ефективною формою організації масової оздоровчо-фізкультурної та спортивно-масової роботи. Проте важливо пам'ятати, що саме через чітку організацію, спортивні змагання можуть повністю виконати свої функції. Успішне проведення спортивних змагань залежить від рівня підготовчої організаційної роботи.

В нашому зво спортивно-масова робота реалізується дуже активно. Студенти протягом всього навчального року залучаються до різноманітних її форм. Так, традиційними вже стали спортивні флешмоби, «День здоров'я», «Олімпійський тиждень», «Козацькі забави», «Тиждень фізичної культури та спорту», спортивні змагання з різних видів спорту, спортивний табір та багато інших спортивно-масових заходів. Все це, на наш погляд, є запорукою успіху у підготовці майбутніх учителів фізкультури до організації спортивно-масової роботи з учнями з особливими освітніми потребами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організація та методика спортивно-масової роботи: навч. посібник / уклад.: Цибульська В. В., Безверхня Г. В. Умань: ВПЦ «Візаві», 2014. 220 с.
2. Організація та проведення спортивно-масової роботи у ВНЗ. URL: http://www.rusnauka.com/20_AND_2009/Sport/49157.doc.htm
3. Салівон О. В. Підготовка до організації спортивно-масової роботи майбутніх учителів початкових класів як педагогічна проблема. *Наукова скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 1 (6). С. 119–122.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Братаніч Борис Володимирович

*доктор філософських наук, професор кафедри психології,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Струкова Тетяна Анатоліївна

*старший викладач кафедри виховання та культури здоров'я
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТА КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Сучасний педагог є репрезентантом сучасної освіти, а тому педагогічна освіта має відображати основні трансформаційні процеси, які надають освітній діяльності нового змісту та спрямованості. При цьому слід пам'ятати, що освіта загалом являє собою найважливіший і атрибутивний феномен культури, обумовлений її основними ціннісними, змістовними та світоглядними установками, а також специфікою соціальних механізмів трансляції культурного досвіду, відповідних конкретному етапу історичного розвитку суспільства. Відповідно освіта розуміється і як специфічна форма духовної цілеспрямованої діяльності, і як трансляція дисциплінарних знань, і як соціальний інститут.

Розгляд освіти як соціокультурного інституту, що регулює розвиток, що удосконалює соціокультурні процеси і саму людину, притаманний сучасним дослідникам. «Становлення особистості» виступає вищою метою й цінністю освітньої діяльності, це є основою сучасної педагогічної освіти. Для становлення сучасного педагога вимог сьогодення недостатньо. Він формується відповідно до тенденцій розвитку освіти і прогнозу її ролі у суспільстві XXI в. Другий аспект стосується адекватності освіти імперативам соціоприродної

і соціокультурної еволюції людства, забезпечення сталого розвитку на базі суспільного інтелекту та інформаційного суспільства, імперативу гуманізації буття людства в цілому. Третій аспект, світоглядний, пов'язаний зі становленням еволюційного та креативного світогляду сучасного педагога, за своєю суттю еволюційного, ноосферного, креативного.

Сам процес трансформації педагогічної освіти як феномена культури показує зміни в освітній діяльності. Світоглядно-ціннісні інновації виявляються найбільш адекватним для опису процесів становлення педагога XXI століття, оскільки саме в них одночасно виявляються процеси трансляції, інновацій та розмаїття адаптацій, що дозволяє зміщувати акцент в аналізі феноменів освіти з буття на становлення, не ігноруючи момент стійкості. Категорія становлення охоплює найважливіший аспект зміни у діяльності педагога, оскільки припускає мінливість речей, явищ, процесів і передбачає безперервний перехід станів і процесів, включаючи уявлення про перехід від однієї визначеності до іншої.

Проблема трансформації педагогічної освіти набуває нового звучання в ситуації постмодерну. Відповідно в основі становлення сучасного педагога лежать духовно-культурні цінності, своєрідний культурний субстрат освіти у вигляді концентрованого існування культурних форм, змістів і цінностей, які не пов'язані жорстко між собою і можуть за певних обставин поділятися на окремі фрагменти. Разом з тим до елементів культурного субстрату сучасної педагогічної освіти належать і духовно-культурні ціннісні універсалиї.

У цьому сенсі цілісність педагогічної освіти як транслятора культури не прив'язана до виконання вузьких системних завдань, завдяки чому формується сфера відкритості, вибору невизначених можливостей, неспеціалізованості, творчості освітніх закладів та індивідів. Вказана цілісність являє собою безперервне становлення, оскільки формується у процесі безперервного перетворення інформації, що супроводжується рекомбінацією елементів культурно-ціннісного субстрату. Це відповідає уявленням про інформаційну сферу як дисипативну структуру, що реалізує порядок у породжуваному нею хаосі.

Якщо сутність сучасної педагогічної освіти пов'язується з поняттям духовно-ціннісного культурного субстрату, то акциденції (несуттєві, мінливі, випадкові якості) виступають як такі, що задають не лише мінливість, а й якісну характеристику цієї мінливості. Таким чином, завдяки акциденціям освітня діяльність сучасного педагога

завжди перебуває в ситуації приблизної визначеності, або «неповної розмірності». Кожний окремий зв'язок елементів цієї діяльності має передбачуваний і детерміністичний характер, але результат їх сукупної дії можна визначити лише упродовж певного часу. І ця детермінована системними рамками цілісність забезпечує безперервність змін у освітній системі.

Завдяки цьому забезпечується наступність традиційних та інноваційних складових педагогічної освіти. Практично всі її елементи зберігають ознаки свого походження, новоутворена структура характеризується неповнотою як через творчу діяльність людини, так і внаслідок наявності фрагментів сторонніх зв'язків, які вже не можуть бути частиною традиційної навчально-виховної структури. Фрагменти та залишки видалених форм освітньої діяльності за певних умов набувають самостійного характеру, створюючи простір для альтернатив розвитку. Збереження фрагментів втрачених елементів освітніх зв'язків сприяє підтриманню спадкоємності, забезпечуючи при цьому неперервність самого процесу трансформацій. Цілісність можна визначити як позитивний результат рекомбінації різнотипових елементів педагогічної освіти внаслідок духовно-практичної діяльності її суб'єктів.

Серед наслідків трансформацій педагогічної освіти у контексті глобальних ціннісно-соціокультурних змін особливо слід виділити такі як еволюційні зміни в рамках якісної ідентичності освітніх феноменів та процесів в межах системи вищого порядку; дифузійні зміни, пов'язані із зовнішнім проникненням у освітні феномени; індукційні зміни, пов'язані з наявністю всередині самої педагогічної освіти елементів, що виходять за її межі, але є частиною цілісності освіти як соціальної сфери. Важливого значення в процесі змін набувають неінтегровані елементи діяльності педагога як фактори прихованої різноманітності в межах цілісності.

Відчутні зміни відбуваються і в розумінні педагогічної освіти як просторово-процесуального феномена. Якщо раніше педагогічна освіта розглядалася в основному як кадровоформуюча підсистема освітньої сфери і самореалізація педагога стосувалася в основному завдань відтворення людини як працівників, то сьогодні ситуація зовсім інша. Нова педагогічна освіта відображає новітні явища через концепти постіндустріалізму, постмодерну, зрушення загальнонаукової методології від буттєвості до становлення, від ієрархії керування об'єктами — до мережного принципу самоврядування й самооргані-

зації суб'єктів діяльності, від об'єктності до процесуальності результату діяльності. Для теорії й практики навчання та виховання майбутній педагог виступає саме як процес становлення соціокультурної монади й у зв'язку із цим набуває яскраво виражених процесуальних характеристик й інтерпретацій, що передбачає:

- розуміння освітнього процесу як системи взаємозалежних освітніх подій з чітко вираженою ціннісно-виховною спрямованістю,
- принципову незавершеність і навіть неможливість завершеності навчання та виховання як процесу,
- соціалізуючий полісуб'єктний вплив на майбутнього педагога,
- майбутній педагог одночасно виступає об'єктом, суб'єктом і результатом виховання,
- методи освіти інтерпретуються як способи освітньої діяльності,
- освітній простір розглядається як процес розвитку та реалізації суб'єктно-формуючого потенціалу освітньої структури.

Відтак доцільно констатувати, що у сучасній педагогічній освіті відбуваються парадигмальні зрушення, дрейф науки вже не стільки в систему самої освіти, скільки в її результат, педагога як квінтесенцію соціокультурної суб'єктності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна доктрина розвитку освіти України. Інфодиск «Законодавство України». 2007. № 2.
2. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів. Х.: Прапор, 2009. С. 188–189.
3. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина». К., 2012. С. 161–227.
4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. М.: Когито-Центр, 2002. С. 234.

Гарачук Тетяна Володимирівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної і початкової освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»

ПІДСУМКОВЕ ОЦІНЮВАННЯ ЯК ВИД КОНТРОЛЮ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

У контексті реформи Нової української школи до оцінювання навчальних досягнень школярів висуваються зовсім інші вимоги. На перший щабель виступають методи, прийоми та форми оцінювання, які наголошують на перевагах, позитивних аспектах, сильних сторонах молодших школярів. Відтак, стандартне тестування, контрольні та перевірні роботи, які показували чого не вміють, не досягають, не знають школярі відходять у минуле. Однак, актуальним залишається питання мети, ролі та місця підсумкового контролю у сучасній школі.

Нашою метою є проаналізувати погляди на підсумкове оцінювання у контексті Нової української школи.

У Стратегії розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року сказано, що функцією підсумкового оцінювання результатів навчання школярів є контроль відповідності результатів навчання здобувачів вимогам, визначеним у Державному стандарті початкової освіти та/або типових освітніх програмах [4, с. 11]. Відтак цілями підсумкового оцінювання має бути: відповідність встановлених результатів навчання вимогам, визначеним у Державному стандарті початкової освіти або інших нормативних документах; отримання оперативної інформації про стан та якість початкової ланки освіти для аналізу цієї інформації та коригування роботи закладів освіти; повідомлення батьків та зацікавлених сторін [4, с. 11].

У Типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О. Савченко, наголошується, що підсумкове оцінювання передбачає своєрідне порівняння навчальних досягнень школярів 3–4 класів з очікуваними результатами навчання, сформульованими освітньою програмою [5, с. 4].

Фінські дослідники-практики (А. Хурінайнен-Косунен, Р. Палмквіст) тлумачать підсумкове оцінювання як форму оцінювання рівня компетентностей та зазначають, що таке оцінювання проводиться після вивчення теми чи модуля, стосується минулого, обов'язково потребує критеріїв та відповідає на питання «Які були досягнуті цілі, поставлені на даний навчальний рік?» [2, с. 47].

Особливості підсумкового оцінювання Фінляндії:

- базується на оцінюванні компетентності учителя;
- не опирається на особистості молодшого школяра, його індивідуальних характеристиках, темпераменті, ведучій модальності тощо;
- ґрунтується на задокументованих фактах та конкретній інформації;
- у кінці навчального року батьки отримують звіт за рік щодо формування та розвитку навичок роботи, поступу у навчанні, розвитку когнітивних навичок, розвитку наскрізних компетентностей та результатів навчання (2 клас); звіт стосовно індивідуального поступу в оволодінні навчальними предметами з описом визначених критеріїв, розвитку навичок учіння та роботи, наскрізних компетентностей та мотивації до навчання, тлумаченням результатів з кожного предмета у відповідності до поставлених цілей (6 клас) [2, с. 22–24].

Д. Ротфорт, О. Гезей трактують підсумкове оцінювання як «частину оцінювання та забезпечення інформацією для внутрішнього та зовнішнього застосування» [3, с. 20]. Дослідниці зазначають, що підсумкове оцінювання включає отримання необхідної інформації для контролю та звітування, визначення індивідуальних досягнень школярів, установлення результативності навчальної програми [3, с. 20].

На нашу думку, підсумкове оцінювання — це форма оцінювання, яка проводиться на завершальному етапі навчання та має за мету оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу.

Педагоги Дж. Вілмут, І. Булах, М. Мруга тлумачать оцінювання навчальних досягнень учнів як процес для визначення якості навчання та зазначають, що оцінювання не має однакової мети. Час від часу оцінювання може здійснюватися з кількома цілями, однак це може створити труднощі для самих школярів. Відтак варто чітко визначити мету оцінювання, яка суттєво вплине на методи та способи оцінювання, які, у свою чергу, будуть використані для фіксування та звітування про результати оцінювання учнів.

Отож, ними було виокремлено три цілі оцінювання: оцінювання з метою підтримати учня у навчальному процесі (формувальне оцінювання); оцінювання з метою допомогти вчителю оцінити / визначити якість навчальної програми; оцінювання з метою забезпечити інформацію для інших осіб [1].

Зазначено, що результати підсумкового оцінювання можуть: передаватися іншим педагогам чи керівництву ЗЗСО для особливих потреб; надаватися батькам для ознайомлення з успіхами їхньої дитини;

слугувати індикатором для контролю за результатами програм; застосовуватись для відбору учнів; використовуватись для присудження нагород, стипендій чи грантів; використовуватись міністерством для моніторингу успішності школи, інституційного аудиту закладу освіти чи сертифікації вчителів [1]. У перелічених випадках зазвичай використовуються оцінки, відповідні позначки чи бали. Отже, якщо оцінювання підсумовує досягнення впродовж вивчення модулю, програми або курсу і застосовується з двома іншими цілями, то воно називається підсумкове (сумативне) оцінювання.

Отож, варто зауважити, що підсумкове оцінювання:

- застосовується для визначення кількості та якості вивченого матеріалу за певний проміжок часу;

- передбачає підсумкове судження, висновок про досягнення учня під час навчання на основі єдиних вимог та розроблених критеріїв;

- найчастіше використовується у кінці вивчення теми, розділу, модулю тощо;

- надає молодшим школярам можливість показати та переконати інших у тому, чого вони навчилися;

- не є актуальним, а більше стосується минулого;

- виносить певне оцінне судження та не є ціннісним;

- демонструє недоліки, відтак є доказовим;

- вимагає засобів вимірювання та шкали оцінювання;

- не оцінює процес та не дає зворотного зв'язку;

- судить про якість навчання;

- не є індивідуалізованим та завжди позитивним;

- примушує школярів конкурувати між собою.

Висновимо, що процес оцінювання — це важлива та невід'ємна частина освітнього процесу, що досить суттєво впливає на його якість. Розуміння процесу оцінювання, багато у чому, залежить від особистості, професійного розвитку та поглядів педагога. Відтак розуміння та сприймання власного бачення процесу оцінювання в цілому та підсумкового оцінювання, зокрема, суттєво впливає на вибір цілей та задач, які вчителі початкової школи ставлять перед собою, здійснюючи оцінювання. Проте варто не забувати і про особистість дитини, її унікальність та цінність, неповторність і своєрідність.

Перспектива подальших досліджень полягає у вивченні інших форм оцінювання навчальних досягнень школярів, їх сутності, цілей та особливостей упровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання : навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруга. К. : Майстер-клас, 2007. 170 с.
2. Матеріали тренінгу для тренерів НУШ «Педагогіка початкової школи: фінський досвід». Модуль 3. «Практика та інструменти оцінювання в школі». 16–18 жовтня 2019 р. м. Київ.
3. Ротфорт Д. В., Гезей О. М. Нова українська школа : теорія і практика формувального оцінювання у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. Л. Д. Покроєвої. Харків : Ранок, 2020. 144 с.
4. Стратегія розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року. Київ, 2019. 80 с. URL : https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/07/190523_Strategiya-osvitnih-otsinyuvan_UTSOYAO.pdf.
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3- 4 клас : Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli>

Гвоздій Світлана Петрівна

*доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри здоров'я людини та цивільної безпеки,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Підготовка сучасного вчителя нової української школи базується на положеннях, що розкривають буття людини, її становлення, вимагає урахування провідних ідей розвитку теорії і практики вищої педагогічної освіти, потребує визначення базових світоглядних позицій. При визначенні методологічних підходів щодо процесу підготовки майбутніх учителів передбачалось, що ці підходи є адекватними та повною мірою відповідають цілям і завданням підготовки; сукупність методологічних підходів не містить взаємовиключних положень; підходи доповнюють один одного, що дозволяє вивчати закономірності підготовки вчителів у взаємозв'язках і взаємозалежностях. Найбільш вагомими у підготовці сучасних учителів вбачаємо системний, аксіологічний та прагматичний підходи. Отже метою роботи є актуалізувати значимість цих підходів у підготовці сучасного вчителя.

Підготовка сучасного вчителя будується на системному підході. Використання системного підходу зумовлюється тим фактом, що означений процес має основні ознаки та якості різноманітних систем: складаються з сукупності елементів, що утворюють цілісний педагогічний процес; забезпечуються взаємозв'язком елементів педагогічного процесу і якостей, що ним утворюються; структура педагогічного процесу як системи відображає найбільш суттєві й стійкі зв'язки її елементів та їх ієрархічність; процесуальність і динамічність зв'язків елементів підготовки вчителів як педагогічного процесу пов'язані з розвитком і характеризується вдосконаленням структури і функцій системи під впливом внутрішніх чинників [1, с. 65].

Системний підхід дозволяє встановити структурні елементи, виявити причини їх змін, визначити можливі шляхи переведення до іншого якісного стану системи підготовки вчителя. Зазначений підхід передбачає визначення і характеристику взаємодії структурних елементів підготовки майбутніх учителів, які зумовлюють цілісність цього процесу, його функціонування як системи.

Аксіологічний підхід у підготовці сучасного вчителя пов'язаний з упровадженням у вищій освіті гуманістичної парадигми, що розглядає людину вищою цінністю і метою суспільного розвитку. Актуальність цього підходу зумовлена кризовим станом суспільства і перетворенням соціокультурного простору. Підготовка майбутнього вчителя — це процес передачі студентам базових цінностей щодо сенсу людського життя, які формують світогляд, мотивацію, активують внутрішній потенціал особистості, пропонуючи гуманізм і творчу свободу при виборі засобів та заходів самовиховання та самоосвіти.

Аксіологічний підхід у межах виконуваних ним пізнавальних функцій передбачає виявлення соціально значущих цінностей у процесі підготовки майбутніх учителів; визначення цінностей, що домінують у процесі такої підготовки для задоволення індивідуальних потреб особистості; виявлення шляхів, методів і засобів формування цінностей майбутніх учителів тощо. Реалізація зазначених функцій у підготовці вчителя забезпечує визначення і структурування соціально значущих цінностей, сприяє упорядкуванню освітнього процесу, його орієнтації на досягнення головної мети — формування особистості, якості якої адекватні сучасним вимогам суспільства.

Наступний — прагматичний підхід — обґрунтуємо через ідеї Дж. Дьюї. За думкою науковця, тільки перед фактом проблеми людина мобілізує розумові сили і виробляє вміння приймати самостійні

рішення. Завданням освітнього процесу є сформувані ці вміння [2]. Незацікавлене ставлення до суті навчальної інформації, а подекуди і повна відсутність будь-якого ставлення — головна причина низької ефективності освітнього процесу. Оцінна позиція студентів — майбутніх учителів — у цьому випадку це позиція невіри в життєву значимість засвоєваних цінностей, у їх тісний зв'язок із дійсністю. Відтак виникає необхідність використання прагматизму як орієнтації змісту й навчальної діяльності студентів.

У прагматизмі як схильності діяти доцільно, успішно, корисно, мотивовано Л. Смольска [3] виділяє два базових джерела: природне бажання і довільність. На основі цих механізмів, по суті, обслуговуючи їх, виникають розумові стратегії. Класичний прагматизм — це метод пізнання та дій особистості засобами її відкритості — «тут-і-тепер» — досвіду, який збагачується позитивними враженнями від досягнення власних цілей, поставлених на основі практичних запитів.

Прагматичний підхід у підготовці сучасного вчителя передбачає врахування таких вимог:

1) усунення перевантаження майбутнього вчителя інформацією, яка не створює фундамент для нових знань, усі знання, уміння, навички повинні бути затребувані в їхній подальшій педагогічній, соціальної діяльності та необхідні для поглибленої освіти впродовж життя;

2) підвищення ролі самостійної роботи студентів (індивідуальної та під керівництвом викладача) в аудиторний та позааудиторний час, використання методів і технологій навчання, які формують практичні навички аналізу інформації, самонавчання, стимулюють студентів до самостійної роботи, набуття досвіду самоорганізації і виявлення ціннісних орієнтацій.

У підготовці студентів до педагогічної діяльності в закладі вищої освіти потрібно намагатись, щоб вони керувалися не абстрактною метою підвищення свого освітнього рівня, а прагматичними намірами використання набутих знань і умінь у повсякденній діяльності.

Отже основними рисами навчання майбутніх учителів повинні бути:

а) реальність навчального матеріалу — студенти повинні бути оточені світом речей, який постійно розширюється, має реальне значення для них, який вони можуть спостерігати, вивчати, реконструювати;

б) цілісність, під якою розуміється об'єднання у пізнавальній діяльності всіх фізичних, розумових, емоційно-вольових сил студентів.

Для того, щоб мислити, вони мали включати до процесу пізнання свої руки, ноги, очі, м'язи, тому що вони є інструментом інтелекту;

в) навчання «дією» найбільш ефективно забезпечує цілісність пізнавальної діяльності й розвитку особистості.

Упровадження прагматичного підходу в процес підготовки сучасного вчителя дозволяє студентам активно засвоювати, підтверджувати, підкріплювати, перевіряти отримані знання, уміння й навички. Поєднання настанови на особистий прагматизм із соціально значущою системою цінностей дає можливість підготувати фахівця, здатного швидко, адекватно, в інтересах особистості та суспільства реагувати на виклики сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гвоздів С. П. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей до безпеки життя і професійної діяльності : монографія. Одеса: Одеський національний університет, 2016. 420 с.

2. Миронова О. А. Прагматизм Джона Дьюї як ведуча філософія образования XXI века. *Проблеми и перспективы развития образования в России*. 2011. № 7. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/pragmatizm-dzhona-dyui-kak-veduschaya-filosofiya-obrazovaniya-xxi-veka>

3. Смольська Л. М. Одухотворений прагматизм як напрямок соціального дизайну в полі післядипломної освіти. *Наукові публікації. Педагогічний пошук*. 2014. № 2 (82). С. 25–28.

Гребенюк Арсен Вікторович

кандидат філософських наук,

доцент кафедри менеджменту освіти,

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

КОНЦЕПЦІЯ «НАПІВРОЗПАДУ ФАКТІВ» В ОНОВЛЕННІ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Актуальність проблеми. Система освіти в Україні — динамічна, їй належить відповідати як запитам з боку особи та українського суспільства, так і світовим тенденціям. Однак, проблема несвоечасних відповідей лишається однією з головних і присутня зокрема в педагогічній освіті. Вона слідує з принципів самої освіти, зокрема пропедевтичного — подання академічної науки в більш чи менш адаптованому вигляді. Водночас сам процес адаптації наукового знання для потреб

освіти потребує певного часу. Як наслідок інформація часто надходить до здобувачів педагогічної освіти вже застарілою, а самі вони, здійснюючи освітню діяльність, нерідко не орієнтуються в тому, що з відкриттів, винаходів, концепцій актуальне та пріоритетне.

Аналіз досліджень. Проблема застарівання наукових фактів в умовах насталою інформаційного суспільства підсумована в концепції «напіврозпаду фактів», описаній у книзі «Half-Life of Facts» (2012) Семюела Арбсмена, гарвардського математика і співробітника Фонду Кауфмана. Попередниця цієї концепції — «напіврозпад знання», описана австрійським та американським економістом Фріцем Махлупом у «Knowledge production and distribution in the United States» (1962). Суттєвих досліджень, які висвітлюють проблему застарівання фактів у педагогічній освіті не виявлено.

Формулювання мети та завдань статті. Оскільки книга «Half-Life of Facts», де головним чином описано концепцію, не перекладена українською мовою та використовує низку термінів, що можуть заплутати читачів, пропонуємо прояснити суть концепції та можливості її застосування в педагогічній освіті.

Виклад основного матеріалу. Суть концепції Семюела Арбсмена полягає в тому, що в міру наукового поступу старі факти замінюються новими нерівномірно в різних галузях, і цей процес може бути прогнозованим. В розділі 5 автор вказує на те, що науково-технічна революція ХХ ст. посприяла зростанню швидкості застарівання фактів. Згідно з ФЕС, факт може розумітися як: 1) одиничний випадок, в якому представлено вияв певного закону світу; 2) знання, достовірність якого не викликає сумніву, ґрунтуючись на прямому зіставленні з реальністю; 3) судження чи висловлення, що мають статус істинних [4, с. 661]. Семюел Арбсмен віддає перевагу розумінню терміна «факт» саме в третьому варіанті, як інформації при цьому певною мірою деформованої в процесі трансляції, спрощеної з метою зменшення конфліктності з уже наявним знанням.

Застарівання фактів — нормальний процес, однак, його суть можна трактувати по-різному: як досягнення певного віку від часу створення; усталення в системі знань; вихід з ужитку. Книга «Half-Life of Facts» пояснює, що система освіти отримує матеріал з наукових праць, де нові факти встановлюються в різних пропорціях.

Цитована в книзі американська дослідниця Ронг Танг наводила в 2008 році статистику, що праці з наукових досліджень в галузі фізики в середньому застарівають за 13,07 років, економіки — 9,38 р.,

математики — 9,17 р., психології — 7,15 р., історії — 7,13 р., релігії — 8,76 р. Зауважимо, що критерієм «новизни» (актуальності) інформації тут вказано цитованість у нових працях [3].

Відсутність вказівки на джерело, звідки взята пряма чи непряма цитата — поширена проблема освіти, зокрема й педагогічної. За відсутності посилання ускладнюється відстеження актуальності інформації, перевірність, як наслідок пропедевтичність освіти не усвідомлюється її здобувачами. Педагог, який вважає, ніби інформація, надавана в системі освіти, тотожна академічній науковій інформації, не може адекватно виконувати свої обов'язки. Такий педагог віддаляється від розуміння наукового поступу і тим самим сприяє недовірі до академічної науки, враженню, що вона обмежена декількома підручниками — обсягом знань, надто малим, щоб охопити навколишню різноманітність світу. Через це спостерігається розквіт як популярної науки з одного боку, так і псевдонауки з іншого. Розчаровуючись у системі освіти, а саме освіти державної, суспільство шукає їй альтернативи, де цитованість також часто відсутня.

Водночас, нерідко часто цитована інформація також може не відповідати актуальній науковій картині світу. Причини цього криються в історичній значущості багатьох цитованих праць. Важливо, що застарівання інформації не тотожне і її втраті. Неактуальна інформація здатна лишатися на носіях, як-от в архівах на папері в архівах або на жорстких дисках комп'ютерів.

З огляду на доволі широкий простір для трактування чим є застарівання фактів, пропонуємо звернути увагу на термін «період напіврозпаду фактів», наведений у «Half-Life of Facts». «Напів-» тут належить розуміти як критичну неповноту відповідності актуальним даним. Тобто, неповноту, що стає причиною неефективності, збитковості діяльності, яка послуговується такими фактами.

Важливо, що остаточно неактуальною інформація статті не може з огляду на своє знаково-символьне відображення; натомість може наповнюватися новими значеннями. Якщо наукове узгодження нових фактів з ранішими більше неможливе, а тільки заміщення раніших новими, можна стверджувати, що раніші факти застаріли. Зауважимо, що таке узгодження може відбуватися за логікою міфологічного чи магічного мислення. Але вони тяжіють в апеляцію до традиції чи авторитета, а не до доказовості науковими методами.

При цьому, як наголошується і в «Half-Life of Facts», освіта не встрає у гонитву за новинками, а звертається передусім до тих базо-

вих фактів, заміна яких не передбачається найближчим часом. Для підготовки педагогів важливо демонструвати їм, що проривні відкриття, котрі змінювали б ядро будь-якої науки, не можуть бути поодинокими «сенсаціями». Тільки неодноразове повторення спостережень, експериментів, які дають більш-менш однакові результати, дає підстави до перегляду наявних теорій як систем знань.

Майбутнім педагогам і тим, що вдосконалюють свою професійну майстерність, належить розуміти — освіта перетворюється на міфологію, якщо замовчує сам факт своєї пропедевтичної суті; якщо вона замінює собою науку, створюючи ілюзію, нібито є чимось незмінним, де ніщо не застаріває, і містить у собі всю суму наукового знання. Водночас акцентування на темі її незавершеності, гіпотез, припущень, спостережень чи експериментів, які перебувають на краю наукового знання, створює враження внутрішньої суперечності науки, її безсистемності.

Висновки. Педагогічна освіта, як і освіта в цілому, завжди дещо відстає від поступу науки, оскільки повинна обробити сирі факти, щоб надати їх здобувачам освіти в формі, що потім стане підґрунтям для продуктивної адекватної діяльності. Одним з мало досліджених є питання про те, як часто відбувається накопичення критичної кількості фактів, що сприяє оновленню ядра наукового знання й змісту освіти. Концепція «періоду напіврозпаду фактів» здатна слугувати підґрунтям для відсіювання псевдонауки з системи освіти, підбору перевірених фактів, а також давати орієнтири в підборі тих фактів, які засвідчують, що наука та освіта не послуговуються незмінним знанням, а різною мірою оновлюють їх у кожній галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Arbesman S. The Half-life of Facts: Why Everything We Know Has an Expiration Date. Current; 1st edition, 2012. 256 p.
2. Machlup F. Knowledge production and distribution in the United States. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1962. 416 p.
3. Tang R. Citation Characteristics and Intellectual Acceptance of Scholarly Monographs. *College Research Libraries*. 2008. Vol. 69, № 4. P. 356–369.
4. Йолон П. Факт. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. Київ : Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. 742 с.

Гучко Володимир Станіславович
викладач кафедри германської філології,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У РОБОТАХ ПОЛА ДАМЕТА І ДЖОНА ХЬЮСА

Пол Даммет і Джон Хьюс у своїй книзі «Критичне мислення в навчанні англійській мові» [1, с. 3] роблять акцент на критичному мисленні як ключовий компоненті ефективного навчання і дають відповіді на три основні питання: «Що таке критичне мислення? Як воно представлено в контексті навчання? Чому критичне мислення затребуване в процесі навчання?» Як ми можемо створити різні види діяльності із застосуванням елементів критичного мислення, щоб розширити і поглибити процес навчання? Перш за все, щоб відповісти на ці питання, а також визначити роль критичного мислення в процесі навчання, показати, як дана модель може бути використана для більш глибокого розуміння значення окремих слів і пропозицій, більш об'ємних фрагментів інформації, ідей, різних засобів комунікацій, автори книги визначили робочу модель концепції критичного мислення. Важливо відзначити, що види діяльності критичного мислення — це ті частини уроку або вправ, які вимагають більш глибокого розуміння мови або завдання. Робоча модель критичного мислення обумовлена трьома ключовими факторами. Ефективність вивчення мови визначається балансом між початковими і творчими навичками критичного мислення. Жоден з видів навичок не є пріоритетним. Баланс цих навичок — ось, що є домінуючим.

Навички критичного мислення відіграють ключову роль в процесі глибокого вивчення і розуміння мови. Що ж таке критичне мислення? Кожен відповідь на це питання, спираючись на свій власний досвід і світогляд.

Ось лише деякі приклади, наведені Полом Даметом і Джоном Хьюсом: корисний інструмент щоб поліпшити мовні знання студентів; здатність об'єднувати ідеї для формування думки і прийняття рішення; здатність бачити речі з різних точок зору; здатність думати, міркувати і аналізувати проблему; сумніватися, поміркувати над деякими питаннями щоб відрізнити правдиві факти від неправдоподібної інформації.

Наскільки ми можемо судити, в визначеннях поняття критичного мислення немає єдиної думки. Деякі дефініції ґрунтуються на метакогнітивному аспекті. Говорячи про метакогнітивний підхід, мається на увазі мислення про мислення іншого з метою оцінити ефективність висловлювання і усвідомити свої власні помилки і точки зору. Інші підкреслюють раціональну сторону даного аспекту — об'єктивний аналіз і оцінка проблеми або теми з метою формування точки зору судження. Така різноманітність визначень дає привід зробити висновок, що критичне мислення це досить широкий термін, більш існуючий як сучасний модний тренд, ніж чітко сформульована освітня концепція. Більш детальний аналіз визначень критичного мислення розкриває той факт, що велика їх кількість дублюється і має спільні погляди, на тлі яких виділяються три основних види, що дають більш чітку картину — що ж таке критичне мислення.

Перша складова це рефлексивне мислення, що передбачає критичне оцінювання судження і більш глибоке його дослідження. Як стверджує Джон Дьюї (1859–1952), якщо припущення прийнято як істина лише одиний раз, то в цьому випадку ми маємо справу з некритичним мисленням з мінімумом самоаналізу. Обмірковувати і аналізувати — означає пошук додаткових даних і нової інформації, що дозволяє або підтвердити якесь припущення чи факт, або зробити очевидним їх нерелевантність або абсурдність. Які ж питання задає критичний мислитель? Від найпростіших — «Чому?», «Що якщо?», «Що ще?» — до нескінченної кількості питань, основною метою яких є досліджувати більш глибоко і знаходити нові аргументи і інформацію, що підтверджують тої чи інший факт.

Другою складовою критичного мислення є аналітичне мислення, яке визначається як здатність слідувати доводам та доказам в логічному і раціональному порядку. У вищих школах цей аспект розглядається, як здатність мислити раціонально і тверезо про те, що робити і в що вірити. Людина, що володіє критичним мисленням, акцентує увагу на істотність різноманітних доводів і, відповідно, оцінює релевантність цих причин.

Концепція критичного мислення вимагає наявності третьої складової — раціонального мислення, завдяки якому той, хто навчається залишається об'єктивним, неупередженим мислителем, критично оцінює — що є реально і справедливо. Критичне мислення передбачає те, що вивчаючи предмет, потрібно задати собі питання: що є факти, яку правду ці факти підтверджують.

«Ніколи не дай захопити себе, — каже Берtrand Руссел, — захопити в іншу сторону тим, у що б ти хотів вірити, в те, що могло б мати соціальні вигоди, в разі якщо в це можливо було повірити». Однак, в реальності не завжди можливо зробити судження, засноване на фактах, так як факти не завжди точні, підтверджені або доступні. В даному випадку, вважають фахівці, варто притримати свої висновки, не висловлювати свої судження і намагатися прийти до висновку — що є розумне рішення, вільне від упередженого ставлення, забобонів і попереджень. Критичний спосіб мислення, який Д. Дьюї назвав «здоровим скептицизмом», означає, що це не руйнівний і цинічний, а зважений, обдуманий, і обґрунтований підхід [2, с. 9]. Це означає не піддавати ідею сумнівам агресивно, а шукати розуміння цієї ідеї, шукати причини їх появи.

Отже, здатність мислити рефлексивно, раціонально, логічно — ось що учні повинні стимулювати і розвивати у своєму розумінні критичного мислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dummett, P., Hughes, J., (2019). Critical Thinking in ELT: A working model for the classroom. The USA, National Geographic.
2. Dewey, J., (1910). How we think. Lexington. MA: D. C. Heath.

Єфімов Дмитро Володимирович

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Урядова Маргарита Андріївна

*здобувач освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

НАВЧАННЯ В НУШ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ОСВІТИ

Нещодавно з'явилося таке поняття як Нова українська школа, де впроваджують новий стандарт освіти, який є притаманним сучасному поколінню. Сучасна молодь зараз дуже відрізняється від старшого покоління, так само як і наука. Сьогодні вже не актуально навчати

молодь за допомогою традиційних форм навчання, і тому була проведена реформа освіти, яка вже використовується в початкових класах та поступово буде змінюватися в середніх та старших класах [1]. Тому **актуальність** даної теми не може викликати сумнівів.

XXI століття — це століття, в якому великого значення набувають інформаційні технології, які допомагають не тільки спілкуватися один з одним на відстані, дивитися новини, читати електронні книги, а й отримувати повноцінну освіту. В нашому столітті можна отримати спеціальність та накопичити певні знання, не виходячи з дому, бо в Інтернеті зараз можна знайти будь-яку інформацію, яка допоможе вивчити щось нове.

Нова українська школа є сучасною платформою освіти, де інформаційні технології грають велику роль для навчання [2]. Школа нового стандарту буде випускати не тільки високоінтелектуальних та добре розвинених особистостей, а й навчить бути толерантною людиною, яка буде відкрита до взаємозв'язку з соціумом.

Особливістю НУШ як сучасної форми освіти є те, що діти зможуть частково обирати самі предмети для вивчення, а також можуть бути створені міжкласні групи дітей різних за віком. Крім того, сучасний стандарт освіти забезпечує індивідуальний підхід до кожного з учнів. Найголовнішим у сучасній формі освіти є не засвоєння умінь, знань та навичок з основних дисциплін середньої освіти, а формування сильної, демократичної, готової до вирішення життєвих та професійних проблем людини. Треба зазначити те, що головною метою сучасного освітнього процесу є виховання, передусім, законодіючого громадянина та особистості, яка буде здатна навчатися новому протягом життя та вдосконалювати свої професійні навички.

Навчання в Новій українській школі цілком відрізняється від сьогодення. Навчання в сучасній школі буде побудовано таким чином, щоб дітям було цікаво отримувати нові знання. Розроблено нові методи навчання, які відрізняються від традиційних [3].

Сучасне століття, в якому ми зараз живемо показало людству, що це століття нововведень. Можна побачити, що певні нововведення та зміни в житті кожної людини мають свої позитивні наслідки. Сьогодні вже не актуально бути просто високоосвіченою людиною, в XXI столітті кожна особистість повинна бути широко розвиненою, успішною, здатною постійно удосконалювати свої навички та розширювати свій кругозір. Саме цьому будуть навчати в НУШ, де кожна

дитина, закінчивши середню освіту, буде особистістю, яка не буде скутою та боятися висловити свою точку зору людству, аргументувати свої рішення та добре ладнати з суспільством [4].

Нова українська школа дасть змогу знайти таланти в кожного з учнів та розкрити їх. Школа сучасної форми навчання повністю змінює зміст навчання, де головного значення набуває формування компетентностей, які необхідні для успішної самореалізації в суспільстві. Під словом «компетентності» мають на увазі перелік знань, навичок, цінностей та поглядів, які знадобляться випускникам школи в професійному, а також приватному житті. Тобто головна ідея навчання в Новій українській школі націлена на формування особистості, яка зможе в майбутньому адаптуватися до реалій життя та стати успішною.

Традиційні методи навчання та стара модель школи вже не відповідають сучасним стандартам, а тому почали впроваджувати нову форму освіти [5]. Саме завдяки такому сучасному навчанню як Нова українська школа, діти навчаються навичкам, які зможуть використовувати впродовж життя, правильно ставити цілі та обов'язково їх досягати, працювати в команді та створювати нові ідеї.

В Новій українській школі змінюється підхід вчителя до учнів, адже вчитель тепер намагається знайти цікаві методи навчання, щоб дітям подобалось вивчати щось нове, але найголовнішим моментом є те, що вчитель намагається створити гарні умови для навчання та розвитку дітей, щоб була атмосфера довіри та взаємодопомоги. Треба зауважити на тому, що одним із етапів сучасної освіти є впровадження інноваційних технологій, що поліпшують навчання учнів. Між вчителем та учнями простежується довіра, взаємодопомога та взаємоповага, що надає позитивного наслідку при взаємодії. Завдяки такому партнерству між вчителем та учнем, вчитель зможе розкрити та розвинути таланти, здібності, нахили та можливості кожної дитини, адже завданням Нової української школи є виявлення особистих якостей та умінь в кожного з учнів та намагатися розвивати їх протягом всього шкільного життя [6].

У висновку можна сказати, що НУШ як сучасна ланка освіти дасть змогу дітям стати цілісною особистістю, патріотом своєї країни та інноватором, який змінить світ на краще, вдосконалисть його та вигадає щось нове.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа: сайт. URL: www.nus.inf.ua
2. Використання інтерактивних технологій в НУШ. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-interaktivnih-tehnologij-v-nus-341476.html>
3. Нетрадиційні уроки в школі. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/netradicijni-uroki-v-skoli-27671.html>
4. Нова українська школа. Цікава інформація. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/nova-ukrainska-skola-cikava-informacia-189123.html>
5. Нетрадиційні форми організації навчання. URL: сайт <http://ukrefs.com.ua/pedagogika/104550-Netradicionnye-formy-organizacii-obucheniya.html>
6. Зміст сучасної шкільної освіти. *Освіта.ua* : веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/787/>

Єфімов Дмитро Володимирович

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Соболь Дарина Давидівна

*здобувач освіти, Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Розробка прикладних інформаційних систем, вдосконалення засобів обчислювальної техніки і техніки зв'язку, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій й реалізація технологічних відкриттів другої половини ХХ століття визначили розвиток людства в ХХІ столітті. Отже, сучасні гаджети, а саме домашній комп'ютер, планшет, смартфон, які мають доступ до всесвітньої мережі Інтернет, міцно закріпилися у свідомості потенційних користувачів ХХІ століття.

Інформатизація суттєво вплинула на значну кількість сфер людського життя, в тому числі і на освіту. Таким чином, з метою оптимізації навчального процесу на уроках у школах активно та без втрат якості набутих вмінь і навичок використовуються гаджети, інтерактивні дошки та цифрові матеріали.

Однак пандемія Covid-19, яка почалася у березні 2020-го року, поставила під сумнів можливість продовження очного навчання у закладах шкільної освіти та підштовхнула до революційних змін в освіті. У зв'язку з цим було прийнято рішення навчатися з використанням дистанційних технологій. Така форма навчання стала інноваційною для освітньої системи в Україні, бо до цього комунікація учителя та учнів майже ніколи не відбувалася у віртуальному просторі.

Актуальність проблеми розвитку дистанційної освіти полягає в тому, що в реаліях сьогодення кардинально змінюються вимоги до спеціалістів різних сфер — перевага віддається спеціалістам, здатним до генерації абсолютно інноваційних ідей. У зв'язку з цим навчання впродовж життя стає необхідним та з кожний день воно набуває нових форм. Розвиток дистанційної освіти, як різновиду безперервної освіти, нині стає доступним завдяки досягненням в області інформаційних технологій та телекомунікацій.

Мета дослідження — теоретично обґрунтувати, проаналізувати ефективність педагогічних умов організації дистанційного навчання учнів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Під дефініцією «дистанційне навчання» мається на увазі індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти все впевненіше впроваджується в систему освіти країн по всьому світу, наприклад, у Великобританії (Відкритий університет, Інститут освіти Лондонського університету); Іспанії (Національний університет дистанційної освіти); Німеччині (Заочний університет м. Хаген); Канаді (Independent Learning Centre).

Системі дистанційного навчання притаманні як традиційні дидактичні принципи, наприклад, принцип науковості, систематичності та послідовності, доступності, зв'язку навчання з життям, наочності, міцності знань та умінь, індивідуального підходу, диференціації навчального процесу, оптимізації навчально-виховного процесу, демократизації, емоційності навчання та принцип нетрадиційності системи навчання; так і специфічні дидактичні принципи, наприклад, принцип вільного вибору одержуваної інформації шляхом визначеної діяльності та принцип вільного вибору отриманої інформації шляхом

отримання інформації з різних джерел [2]; принцип індивідуальної освітньої діяльності, відповідно до якого учень самостійно обирає цілі, форми та темп роботи [3], принцип ідентифікації, основною ідеєю якого є наявність обов'язкового контролю самостійності навчання, бо при дистанційному навчанні збільшується рівень фальсифікації навчання порівняно з очною та заочною формами навчання [2].

Основними перевагами впровадження дистанційного навчання є: можливість відвідування онлайн-занять за вільним графіком; можливість відвідування занять з будь-якої точки світу за наявності доступу до всесвітньої мережі Інтернет; використання сучасних електронних ресурсів та дистанційних сервісів (інтерактивні дошки: Miro Board, Padlet, Wordwall; соцмережі та месенджери: Tik-Tok, Instagram, Telegram; додатки з Play Market/AppStore); можливість дистанційно отримувати знання учням з особливими потребами [4].

Основними недоліками впровадження дистанційного навчання є: психологічна і технічна невідповідність викладачів; значні грошові витрати для закладів освіти на оновлення матеріальної бази, комп'ютерної техніки, виділення приміщення, забезпечення доступу до інтернет-мережі учителів та учнів; недостатня пропускна спроможність телефонних ліній для організації телеконференцій [4].

Отже, підсумовуючи інформацію щодо дистанційного навчання, можна зробити висновок, що незважаючи на існуючі недоліки, дистанційне навчання — перспективний напрям розвитку освітньої системи. Дистанційна освіта може і повинна зайняти своє місце в системі освіти, оскільки при грамотній та ретельній її організації вона спроможна забезпечити якісну передову освіту, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04#Text>
2. Рыбалко Е. В. Сравнительный анализ дидактических принципов традиционного и дистанционного образования. *Интернет, образование, наука 2000*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. конф., 10–12 октября 2000 р. Вінниця, 2000. С. 161–163.
3. Трохименко В. Дистанційне навчання педагогічних працівників: досвід і проблеми. *Післядипломна освіта в Україні*. 2004. Вип. 1. С. 29–32.
4. Заховайко М. Дистанційне навчання: плюси і мінуси. URL: <http://kpi.ua/805-9>

Коришунова Катерина Андріївна
викладач дошкільних дисциплін,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Інновації в освіті є закономірним явищем, динамічним за характером і розвивальним за результатами, їх запровадження дозволяє вирішити суперечності між традиційною системою і потребами в якісно новій освіті. Сутнісною ознакою інновації є її здатність впливати на загальний рівень професійної діяльності майбутніх вихователів [5, с. 13–16].

Інновація освіти — цілеспрямований процес часткових змін, що ведуть до модифікації мети, змісту, методів, форм навчання й виховання, адаптації процесу навчання до нових вимог.

Інноваційне навчання — це навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [5, с. 13–16].

Отже, впровадження інновацій у педагогічний процес передбачає:

- 1) організацію дослідницьких та навчально-методичних робіт студентами;
- 2) вивчення, узагальнення та поширення кращого вітчизняного, європейського та світового досвіду в цій сфері;
- 3) організація і проведення конференцій, семінарів, круглих столів, тренінгових курсів [5, с. 13–16].

Головна мета впровадження системи роботи — це поліпшення якості навчання шляхом активізації навчальної діяльності, стимулювання активної самостійної роботи студентів, а також створення умов для здорової конкуренції.

Дошкільна освіта в умовах сьогодення потерпає від нестачі кадрів, низького матеріально-технічного забезпечення та багатьох інших негараздів. Для дитини головними соціальними інституціями залишаються сім'я та ЗДО.

У вітчизняній науковій літературі визначено значну кількість понять, які характеризують певний рівень розвитку та професійного становлення особистості педагога, здатного до ефективної реалізації педагогічних завдань. Серед них «професійна компетентність», «пе-

дагогічна майстерність», «професійна зрілість». Поняття «професійна компетентність» обумовлене широтою його змісту, інтегративним характером, що об'єднує такі поняття, як «кваліфікація», «професіоналізм», «професійні здібності» (за дослідженнями В. Введенського, 2003) [5, с. 19–21].

Нами були виокремлені та запропоновані такі професійні компетентності, які увійшли до освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж», як:

1. Здатність дотримуватись вимог нормативно-правових документів, що регламентують організацію освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

2. Володіння базовими знаннями з педагогіки, психології, фахових методик та вміння їх реалізувати у професійній діяльності.

3. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (креативності, ініціативності, свободи поведінки, довільності, самостійності, самосвідомості, самооцінки, самоповаги).

4. Здатність до розвитку різних форм мислення, пізнавальної допитливості, пам'яті, уваги та уяви у дітей раннього і дошкільного віку.

5. Здатність до розвитку мовлення у дітей раннього та дошкільного віку та їхньої взаємодії з однолітками та дорослими.

6. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку первинних уявлень про предметне, природне, соціальне довкілля, властивостях і відношеннях предметів.

7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього та дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста, поваги до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів, народних символів).

8. Здатність до навчання дітей раннього і дошкільного віку суспільно визнаних морально-етичних норм і правил поведінки.

9. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку потреби і звички виконувати самостійну творчу діяльність у різних видах мистецтва (образотворчому, музичному, театральному).

10. Здатність до організації ігрової (провідної), художньо-мовленевої і художньо-продуктивної (образотворчої, музичної, театральної) діяльності дітей раннього і дошкільного віку, як умови для розвитку інтелектуальних, особистісних і фізичних якостей дитини.

11. Здатність до фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку, зміцнення їхнього здоров'я засобами фізичних вправ і рухової активності.

12. Здатність до формування у дітей раннього і дошкільного віку навичок здорового способу життя як фундаменту фізичного та психічного здоров'я.

13. Здатність до індивідуального і диференційованого розвитку дітей раннього і дошкільного віку з особливими потребами відповідно до їхніх можливостей (інклюзивна освіта).

14. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває протягом усього життя людини.

15. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

16. Здатність забезпечувати науково-методичний супровід інноваційної педагогічної діяльності.

В умовах сьогодення, під час дистанційного навчання, ми впровадили таку систему роботи для самостійного опрацювання та рефлексії отриманих знань студентам було запропоновано розробити логіко-сміслові карти та схеми.

Окрім цього студентам пропонується підготувати творчу презентацію на тему: «Сучасні інноваційні технології в системі дошкільної освіти».

Завдання відбувалось у декілька етапів:

1 етап — отримання лекційного матеріалу, який допомагав ознайомитися з темою;

2 етап — пошук періодичних видань та їх рефлексія;

3 етап — підготовка презентації за допомогою програм: PowerPoint, GoAnimate, Scratch.

У пошуку нових форм організації освітньої діяльності знаходиться зараз кожен педагог закладу дошкільної освіти. Тому студентам пропонувалось створити творчий проект: тематичну папку або лепбук.

Отже, інновації у педагогіці пов'язані із загальними процесами в суспільстві, глобальними проблемами. Під інноваціями розуміють нововведення в педагогічній системі, поліпшення, удосконалення ходу й результату педагогічного процесу. Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність — здатність до оновлення, відкритість новому. Нововведення як педагогічне понят-

тя означає введення нового в навчально-виховну, освітню діяльність. Це може бути використання нових методів, способів дій, засобів, нових концепцій, нових навчальних програм, засобів виховання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Апанасенко Ю., Головка В., Ярошевська В. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку до використання педагогічних технологій. *Український психолого-педагогічний збірник*. 2017. № 12 (12). С. 5–10.
2. Балаєва К. Впровадження інноваційних технологій у освітній процес ДНЗ як необхідна умова модернізації дошкільної освіти. Запоріжжя : Вид-во ПГА, 2013. т. 1.: Науки гуманітарного циклу. С. 63–64.
3. Барладим В. Педагогічні технології: аналіз та перспективи їх використання. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2013. т. 37 (5). С. 116 — 126.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. К. : Академвидав, 2015. 304 с.
5. Кошель В., Юрченко Н. Використання інноваційних технологій для самовдосконалення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в професійній діяльності : посібник. Чернігів : ТОВ «Чернігівська картонажно-поліграфічна фабрика», 2019. 150 с.

Кузнцова Оксана Володимирівна

кандидат психологічних наук, доцент,

завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти,

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ШЛЯХИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Концептуальні засади реформи освіти в Україні відображають домінування ідей гуманізму, утвердження цінностей гуманних відносин, духовності, особистісної зрілості людини. Сучасна освітня практика передбачає реалізацію ідей діалогу, співпраці, співтворчості, колективної дії, поваги до особистості, розуміння іншої позиції; самостановлення, саморозвитку, самореалізації особистості та створення необхідних умов для цього; ідей оптимального зіставлення світоглядної та практичної спрямованості освітнього процесу [1]. Вказані орієнтири є визначальними для всіх ланок освіти: від дошкільної до вищої.

В цих умовах особливо важливою є гуманізація педагогічної освіти, оскільки саме система підготовки вчителя створює передумови для подальшого успішного втілення прогресивних підходів, концептів і парадигм, дієвої трансформації освіти на засадах загальнолюдських демократичних цінностей.

Сьогодні достатньо чітко сформульовані вимоги до сучасного педагога, які прописані у Професійному стандарті вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти, вчителя закладу загальної середньої освіти. Визначається, що фахівець має володіти загальними та професійними компетентностями, серед яких: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, компетентність педагогічного партнерства, інклюзивна, здоров'язберезувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювальна-аналітична, інноваційна, здатність до навчання впродовж життя, рефлексивна [4]. Аналіз сутнісних ознак і характеристик цих компетентностей, а також визначених трудових функцій вчителя, вказує на надзвичайну важливість для сучасного педагога обізнаності у сфері психологічної теорії, прикладного психологічного знання, володіння психологічними практиками і, в цілому, психологізації професійного мислення.

Психологія традиційно викладається як навчальна дисципліна в закладах вищої та фахової передвищої педагогічної освіти і складає фундамент професійної підготовки вчителя. Звичними є різноманітні форми і види роботи, де студенти знайомляться з психологією як наукою і прикладною сферою діяльності (спецкурси, написання курсових та дипломних робіт, робота студентських наукових гуртків психологічного спрямування тощо). Крім того, вже 30 років в Україні у закладах освіти вказаного типу розвивається психологічна служба, функціонування якої спрямоване на психологічний супровід учасників освітнього процесу, в тому числі й майбутніх вчителів. Втім постає питання: чи достатньо сучасному молодому вчителю психологічних знань, умінь і навичок, здобутих під час навчання, для вирішення того кола завдань, які вимагає шкільна практика, орієнтована на організацію гуманістичного особистісно орієнтованого освітнього процесу.

В умовах освітніх змін в повсякденне професійне життя вчителя входять практики і технології, націлені на розвиток в учнів суб'єктності, усвідомленості, осмисленості, свободоздатності, особистісного ціннісного вибору й відповідальності, его-ідентичності,

особистісної зрілості, емоційного інтелекту, критичного мислення, асертивності тощо. Все це складні за психологічною сутністю категорії та поняття, якими має оперувати вчитель, розуміючи психологічну природу цих явищ, закономірності їх розвитку в процесі освітньої діяльності, в умовах освітнього середовища. Крім того, сам вчитель як особистість має бути не просто обізнаний в цих питаннях, а мати досвід внутрішніх трансформацій на шляху саморозвитку, пошуку власної суб'єктності, утвердження своєї індивідуальності, правдивого, конгруентного самовираження. Саме такий досвід внутрішньої психологічної роботи є основою вільного й усвідомленого вибору, утвердження свободи вчителя, в тому числі й академічної свободи, яка сьогодні є провідним принципом й ідеєю Нової української школи.

Сучасний вчитель має стимулювати розвиток рефлексії в учнів, наприклад, застосовуючи формувальне оцінювання, яке має на меті поточне відстеження особистісного розвитку учнів і процесу опанування ними навчального досвіду як основи компетентності, забезпечення індивідуальної траєкторії розвитку особистості [3, с.120]. Процес формуального оцінювання через надання конструктивного зворотного зв'язку має стимулювати рефлексію засвоєння змісту навчального матеріалу (відстеження рівня засвоєння знань), рефлексію діяльності, рефлексію настрою, емоційних станів. Проте дослідники вказують, що у процесі формування професійних здібностей вчителя недостатньо беруться до уваги рефлексивні процеси, пов'язані з особливостями педагогічної діяльності, а також чинники, умови та засоби оволодіння професійною рефлексією у різних умовах навчання [2].

Якщо звернути увагу на такий аспект діяльності вчителя, як професійна комунікація, тут також можна спостерігати протиріччя між рівнем вимог і очікувань від педагога як фахівця, який має реалізовувати принципи педагогіки партнерства, вибудовувати психологічно здорові стосунки з учнями, їх батьками, колегами, створювати психологічно комфортне освітнє середовище, й підготовкою майбутніх вчителів до практичної реалізації суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Така робота передбачає як формування гуманістичного світогляду педагога, передусім прийняття цінностей рівності, гідності людини, так і розвиток комунікативних умінь й навичок, оволодіння техніками конструктивного спілкування. При цьому навчання майбутнього вчителя, як правило, не охоплює системне практикування моделей побудови міжособистісних стосунків на основі довіри, саморозкриття, прийняття іншого, рівності сторін, які й є формою встановлення і

реалізації партнерства. Недостатня увага до цих аспектів на етапі підготовки педагога призводить до неусвідомленого відтворення традиційних моделей авторитарного педагогічного спілкування, де вчитель перебирає відповідальність за процес і результат освітньої діяльності на себе, відповідно й повноваження, влада, право на заохочення чи покарання також залишаються вчителю. Аналіз комунікативних установок, позицій вчителя є невід'ємною частиною реалізації педагогіки партнерства, і такий досвід педагог має здобути ще під час навчання, в іншому випадку цей принцип залишиться декларативною ідеєю.

Отже, зважаючи на суттєве поглиблення психологічної складової в професійній діяльності вчителя, що є необхідним для гуманізації освіти, перетворення її на інструмент розвитку людського капіталу, нагальною потребою стало осмислення ролі психологічної освіти в системі підготовки вчителів, перегляд змісту, підходів, методів і форм роботи в процесі викладання психології в педагогічних університетах і коледжах. Актуальним завданням є пошук різноманітних форм залучення майбутніх вчителів до психологічних практик, індивідуальних і групових занять з саморозвитку, особистісного зростання, розвитку міжособистісних стосунків, вивчення групової динаміки тощо. Використання в освітньому процесі підготовки фахівця форм практичної психологічної роботи допоможе не тільки опанувати професійні знання, а й напрацювати особистий досвід, необхідний для становлення сучасного компетентного вчителя, здатного до втілення нової освітньої парадигми і впровадження освітніх змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ельбрехт О. М. Гуманізація освіти: тенденції і проблеми. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2012. Вип.10. С. 33–38.
2. Марусинець М. М. Професійне мислення вчителя: рефлексивний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 2(23). С. 161–167.
3. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Реєстр професійних стандартів. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>

Кузнєцова Нєля Вікторівна
*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»*

СУЧАСНА ВИЩА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ: НЕОБХІДНІСТЬ ПАРАДИГМАЛЬНИХ ЗМІН

Значущість педагогічної освіти для країни не потребує доказу. Всі чинники її становлення та розвитку, а саме: економічні, політичні, соціальні, культурологічні мають досить конкретне втілення і, що найголовніше, очевидні результати, які з часом стають об'єктом моніторингу. Це пояснює важливість методологічного обґрунтування і теоретичного забезпечення трансформацій у меті, завданнях, змісті та технологіях педагогічної освіти.

Метою публікації є з'ясування чинників змін сучасної вищої педагогічної освіти України.

Різні аспекти проблеми педагогічної освіти досліджуються не лише окремими науковцями, до цього долучені наукові колективи різного формату: від кафедр до науково-дослідних лабораторій та інститутів. Слід відзначити праці Н. М. Авшенюк, О. Є. Антонової, Н. М. Дем'яненко, А. А. Сбруєвої, Л. О. Хомич та інших.

Розглянемо основні питання, які стали предметом сучасного освітологічного дискурсу у зв'язку з прийняттям нових нормативних документів, запровадженням нових практик акредитації, вимог до освітніх програм тощо.

1. Узгодження надання освітніх і професійних кваліфікацій у галузі 01 Освіта/Педагогіка для різних рівнів вищої освіти. Проблема надання професійних кваліфікацій є однією з найдискусійніших у сфері вищої освіти. Спостерігаємо суперечливість не тільки у нормативній базі стосовно можливості/неможливості їх надання, а і у позиціях різних інституцій з цього питання (наприклад, НАЗЯВО, МОН України, Еразмус-офісу в Україні, які декларуються на різних заходах, пов'язаних з питаннями акредитації освітніх програм).

2. Чинник затвердження професійних стандартів у галузі 01 Освіта/Педагогіка. Довгоочікуване прийняття Професійного стандарту за професіями: «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти»; Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» [2] стає одним із найважливіших чинників, які необхідно враховувати

при проектуванні, розробці і впровадженні освітніх програм галузі 01 Освіта/Педагогіка. Орієнтація на ці стандарти, реалізація їх вимог при впровадженні освітніх програм дозволить надавати професійні кваліфікації. Одночасно певною перешкодою залишається відсутність багатьох освітніх стандартів. На сьогодні відсутні стандарти для всіх рівнів вищої освіти для спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки та 014 Середня освіта (за предметними спеціальностями). Загальні і професійні компетентності, визначені у вищезазначених професійних стандартах, стають чинником обов'язкового врахування у освітніх програмах галузі 01 Освіта/Педагогіка. Вони власне виконують професіографічну функцію. Сучасний вчитель має володіти загальними (громадянська, соціальна, культурна, лідерська, підприємницька) та професійними (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя) компетентностями [2].

Але якісна освітня програма перш за все зорієнтована на надання освітньої кваліфікації, і основним чинником при її акредитації стає відповідність стандарту вищої освіти. Таким чином, освітні і професійні стандарти галузі 01 Освіта/Педагогіка є обов'язковими нормативними документами, як і для інших галузей. Але, мабуть, це єдина галузь, у якій вони настільки переплетені і синергійні. Аналіз результатів акредитаційних експертиз і прийнятих рішень НАЗЯВО по освітніх програмах галузі 01 Освіта/Педагогіка свідчить, що серед відкладених/умовних акредитацій одними із найчастіше висловлених зауважень є пов'язані саме з узгодженістю між освітньою і професійною кваліфікаціями.

3. Набуття чинності Закону України «Про повну загальну середню освіту», внесення змін до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», затвердження Державного стандарту початкової освіти, Державного стандарту базової середньої освіти, реформування загальної середньої освіти на засадах «Нової української школи» є законодавчими і нормативними основами трансформації змісту і технологій підготовки сучасного вчителя.

4. Запровадження нової процедури акредитації освітніх програм, починаючи з 2019 р. [1], є впливовим сучасним чинником трансформації змісту і технологій педагогічної освіти. Попри уніфікованість

вимог наявних стандартів і тих освітніх стандартів, що готуються до затвердження, у закладів вищої освіти з'явилась можливість закласти у концепцію програми її особливість, урахувати регіональний контекст, передумови її запровадження тощо. Важливою є системність у компетентнісному підході до формування сучасного фахівця, узгодженість між змістом і технологіями педагогічної освіти. Хоча в останні роки вітчизняна наука запозичила відображений у західних практиках підхід щодо розмежування навчання і викладання, закріплений у критеріях акредитації освітніх програм, вважаємо, що у педагогічній освіті домінуючими мають бути технології навчання. При розробці і реалізації освітньої програми гаранту і робочій групі доцільно скласти внутрішню матрицю форм і технологій навчання з метою забезпечення їх повноцінного використання як у класичній логіці від теорії до практики, так і у деяких випадках, навпаки: від практики до теоретичного осмислення.

Таким чином, прийняття низки нормативних документів, у яких задекларована нова модель сучасного вчителя, запровадження нової процедури акредитації освітніх програм, затвердження професійних стандартів у галузі 01 Освіта/Педагогіка є підставами трансформації змісту і технологій вищої педагогічної освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України 11 липня 2019 року № 977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-19>
2. Реєстр професійних стандартів. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=RestrProfesiinikhStandartiv>
3. Стандарти вищої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/zatverdzeni-standarti-vishoyi-osviti>

Кузьменко Світлана Олександрівна

викладач,

Олександрійський педагогічний фаховий коледж імені В. О. Сухомлинського

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНИХ ВИМОГ ДО ВЧИТЕЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПОГЛЯДІВ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Модернізація освітньої системи зумовлює оновлення вимог до вчителя, його компетентностей, умов педагогічної діяльності. Сучасний педагогічний працівник має швидко реагувати на зміни в освітньому середовищі, розробляти і запроваджувати інноваційні методики навчання та виховання, впроваджувати у практику роботи навчальних закладів останні досягнення науки, реалізовувати національні традиції у вихованні молоді, що обумовлює. На сьогодні актуальним залишається завдання підготувати компетентного педагога для Нової української школи. Яскравим прикладом розв'язання зазначеної проблеми є педагогічний досвід вітчизняного гуманіста Василя Олександровича Сухомлинського, творча спадщина якого має велике теоретичне і практичне значення.

Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського є об'єктом дослідження як вітчизняної, так і зарубіжної педагогіки. Педагогічна система, розроблена педагогом-гуманістом, насичена новаторськими ідеями й положеннями, що заслуговує сьогодні на нове осмислення.

Ряд науковців визначають систему вимог до особистості вчителя. Серед них В. В. Радул, Л. Мітіна, В. Сластьонін, Г. М. Мешко, В. М. Гриньова, В. О. Кравцов, С. Т. Золотухіна.

Спираючись на педагогічну спадщину Василя Олександровича Сухомлинського, вважаємо необхідним виокремити поставлені ним професійні вимоги до особистості вчителя, які допоможуть майбутнім педагогам у професійному становленні.

Визначний український педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський наголошував: «Учительська професія — це людинознавство, постійне проникнення у складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється» [5, с. 113]. Людинознавчий підхід є відображенням демократизації і гуманізації шкільного життя, коли в центрі уваги педагога — кожна дитина з її індивідуальними особливостями. Особистісний підхід до навчання і виховання молодшого школяра створює умови для всебічного впливу на дитину, усвідомлення (діагностування) рівня її знань, рівня сформованості рис характеру, компонентів світогляду.

Чільне місце у своїх працях В. О. Сухомлинський відводить ролі учителя, учителя-професіонала, взірця для наслідування. «Учитель це не тільки той, хто передає учням знання та вміння. Це передусім той, у кого дитина, як у батька і матері, вчиться жити» [5, с. 43].

В основі професійної діяльності сучасного учителя лежить головна його функція — керівництво процесами навчання, виховання, розвитку, формування особистості учня. Учитель покликаний не учити, а спрямовувати учіння, не виховувати, а керувати процесом виховання та самовиховання. І наскільки чітко він розуміє цю свою головну функцію, то й відповідно настільки дає своїм учням самостійності, ініціативи, свободи. Справжній майстер своєї справи залишається в навчально-виховному процесі ніби «за кадром», за межами вільно здійснюваного учнями, а в дійсності керованого педагогом вибору.

При цьому учитель, твердить В. О. Сухомлинський, виступає в педагогічному процесі, як організатор, який створює сприятливі умови для самостійного і осмисленого учіння, активізує і стимулює допитливість і пізнавальні мотиви школярів, їх індивідуальну, групову та колективну навчальну роботу, підтримує в ній прояви до співпраці.

Учителеві для якісного виконання головних функцій, виправдання довір'я суспільства щодо виховання підростаючого покоління необхідно мати добру професійну підготовку, яка залежить і від певних якостей особистості. Говорячи про хорошого вчителя, В. О. Сухомлинський наголошував, що він має володіти науковими знаннями зі свого фаху, знати психологію і педагогіку, володіти основами педагогічної майстерності: «Що означає хороший учитель? Це, насамперед, людина, яка любить дітей, знаходить радість у спілкуванні з ними... Хороший учитель — це, по-друге, людина, що добре знає науку, знає її горизонт — найновіші відкриття, дослідження, досягнення... Хороший учитель — це, по-третє, людина, яка знає психологію і педагогіку, розуміє, що без знання науки про виховання працювати з дітьми неможливо. Хороший учитель — це, по-четверте, досконало володіє вміннями і навичками в тій чи іншій трудовій діяльності, майстер своєї справи...» [1, с. 49].

Кожна професія вимагає від людини володіння певними особистими якостями як базою для формування професіоналізму в галузі тієї чи іншої діяльності. Учитель повинен володіти такими провідними якостями. «Одне з найцінніших якостей вихователя — людяність, глибока любов до дітей, любов, в якій поєднуються ласка з мудрою суворістю й вимогливістю батька, матері», — писав В. О. Сухомлин-

ський [4, с. 15]. Інколи педагогові доводиться роками чекати результатів своєї діяльності. Так, Сухомлинський писав: «Праці вчителя ні з чим не можна ні порівняти, ні зіставити. Ткач уже через годину бачить результати своєї роботи. Сталевар через кілька годин радіє з вогненного потоку металу. Хлібороб, сіяч через кілька місяців милується колосками і жменею зерна, вирощеного в полі... А вчителеві треба працювати роки, щоб побачити предмет свого творіння, буває минають десятиріччя, і ледве-ледве починає позначатися те, що ти замислив... Учитель зобов'язаний — перед суспільством, перед батьками — працювати тільки правильно, тільки добре...» [5, с. 241]. Тому без терпимості, сподівання на результативність власних дій у майбутньому вихователіві аж ніяк не можна.

Окрім глибоких знань в межах своєї навчальної дисципліни, учитель має володіти певним рівнем знань з різноманітних галузей. А це досягається лише щоденною кропіткою працею. Адже учні досить високо цінують обізнаність свого вихователя. «Справжній вихователь той, хто йде до вихованців із своїми яскравими думками, ідеями, переконаннями. Йдеться про духовні потреби вчителя виражати себе як особистість, розкривати свій внутрішній світ перед людьми», — виділяв В. О. Сухомлинський [3, с. 198].

У сфері виховання вчитель повинен мати міцний ґрунт, певне вістря, навколо якого і будується уся його діяльність. Так, В. О. Сухомлинський зазначав: «...Необхідно, щоб особистість педагога приваблювала вихованців, надихала їх своєю цілісністю, красою ідейно-життєвих поглядів, переконань, морально-естетичних принципів, інтелектуальним багатством і працьовитістю» [4, с. 197]. Принциповість педагога має впливати з глибокого розуміння ним виховних завдань, знань закономірностей навчально-виховного процесу, особливостей анатомо-фізіологічного і психічного розвитку дітей певної вікової групи. Вимогливість діалектично пов'язана з процесом переконання. Вимогливість — це той інструмент, за допомогою якого учитель допомагає вихованцеві сформувати у собі певні вміння і навички.

Школа в особі вчителя має стати тим духовним храмом, де кожна дитина відчула б справді чуйне, гуманне ставлення до себе, мала змогу знайти у цьому храмі і захист від впливу жорстокості, зневаги до неї. Справедливо зазначав В. О. Сухомлинський про якості вчителя: «Душевна чуйність — це якісь, котрої не можна досягнути тільки навчанням» [4, с.168].

На основі особистих якостей у процесі професійної підготовки у педагога мають бути сформовані необхідні педагогічні вміння. Психолого-педагогічні якості у поєднанні з уміннями створюють надійні підвалини для формування педагогічної майстерності. Вітчизняний педагог-гуманіст В. О. Сухомлинський відмічав: «Я твердо переконаний, що є якості душі, без яких людина не може стати справжнім вихователем, і серед цих якостей на першому місці — вміння проникнути у внутрішній світ дитини. Тільки той стане справжнім учителем, хто ніколи не забуває, що він сам був дитиною» [5, с. 12].

В. О. Сухомлинський писав, що тільки віра вихователя у внутрішні сили вихованця допоможе сформувати повноцінну, впевнену в собі особистість: «Наш найважливіший педагогічний інструмент — вміння глибоко поважати людську особистість у вихованцеві... Самий характер, соціальні основи нашого суспільства вимагають, щоб червоною ниткою взаємовідносин вихователя й вихованців були щирі бажання, бажання вихованця стати кращим і бажання педагога бачити вихованця кращим, ніж він є зараз» [5, с. 269].

Отже, вчитель є головною особою в педагогічному процесі, творцем майбутнього держави, людства. Розвиваються та вдосконалюються технології навчання, використовуються сучасні засоби навчання, проте, без особистості вчителя не можливо досягти високої результативності у навчально-виховному процесі. Тому професійні вимоги до особистості вчителя, які сформулював Василь Олександрович Сухомлинський, залишаються актуальними для сучасної школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сухомлинський В. О. Павлиська середня школа. Вибр. твори : в 5 т. К., 1976–1977. т. 4. 654 с.
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. К.: Знання-Прес, 2008. 447 с.
3. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. твори : в 5 т. К., 1976–1977. т. 4. 654 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибр. твори : в 5 т. К., 1976–1977. т. 4. 670 с.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям. К. : Рад. школа, 1988. 304 с.

Кулик Ірина Олександрівна
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки і методики
викладання історії та суспільних дисциплін,
НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

МУЗЕЙНИЙ УРОК ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Сучасні документи у сфері освіти і науки наголошують на необхідності формування інноваційного освітнього середовища, в якому здобувачі освіти набувають ключових компетентностей, необхідних для успішної життєдіяльності. Модернізація загальної середньої освіти, впровадження концепції Нової української школи зумовлюють потребу в оновленні структури, форм і методів навчання. Метою освітнього процесу проголошується розвиток особистості, яка здатна до самоосвіти і саморозвитку, вміє ефективно діяти в повсякденному житті, адекватно вирішувати різноманітні проблеми. Розв'язання цих актуальних проблем можливе лише на основі впровадження нових педагогічних технологій, спрямованих на формування життєвих та предметних компетентностей. Одним із інструментів вирішення цього завдання, на нашу думку, є використання освітнього потенціалу музейного середовища. Музей має винятковий виховний потенціал і можливості для розвитку особистості. Тому надзвичайно актуальною сьогодні є проблема професійної підготовки майбутніх учителів історії у контексті сучасних інноваційних технологій розширення освітнього простору.

Теоретичні основи інноваційної діяльності в освітній сфері досліджували О. Арламов, С. Гончаренко, І. Дичківська, О. Дубасенюк, М. Євтух, В. Сластьонін, В. Химинець та інші. Проблеми класифікації уроків присвятили свої дослідження О. Вагін, П. Гора, Н. Дайрі, С. Іванов, І. Казанцев, В. Карцов, П. Лейбенгруб, М. Махмутов, В. Онищук, О. Стражев, І. Чередов та інші. Теоретико-методичні засади планування й проведення музейного уроку були в спектрі наукового пошуку О. Власенко, О. Караманова, А. Кравченко, І. Ласкій, С. Назаренко, С. Цибко та інших.

У музейному просторі уроки з історії набувають особливого значення, оскільки дають змогу реалізувати численні міжпредметні зв'язки, вчать аналізувати, узагальнювати, розмірковувати, спостерігати, спілкуватися між собою, шукати і знаходити необхідну інформацію з історичних джерел та розв'язувати навчальні проблеми.

Для ефективного проведення уроку в музеї необхідно здійснити підготовчу роботу: критичне опрацювання навчальної програми з історії для вибору теми музейного уроку (тема має відповідати навчальній програмі з предмету); обґрунтування теми й мети уроку з урахуванням профілю музею й освітніх можливостей музейного середовища; вивчення психолого-педагогічної, історичної, методичної літератури, щоб бути максимально обізнаним відповідно до теми уроку та музейних предметів; з'ясування педагогічних аспектів музейної експозиції (за декілька днів до проведення уроку відвідати музей: визначити об'єкти демонстрації, обрати місця для зупинок, скласти маршрут, визначити відповідні дидактичні методи та прийоми, адже музейний простір вимагає спеціальної методики проведення занять); обґрунтування навчальних інтеракцій з музейними предметами (які інтерактивні технології навчання будуть використовуватися); написання конспекту музейного уроку, підготовка диференційованих завдань та дидактичних матеріалів для інтерактивних вправ; здійснення виховних впливів щодо формування музейної культури учнів.

Під час проведення навчального заняття в музейному просторі потрібно активізувати всі канали сприйняття (чуттєвий, логіко-аналітичний, психомоторний). Необхідно використовувати музейні експонати для актуалізації чуттєвого досвіду здобувачів освіти, як самостійне джерело інформації для створення уявлень про історичні факти, формування історичних понять. Доцільно використовувати традиційні (словесні, наочні, практичні) та інтерактивні методи навчання. Інтерактивні технології перетворюють навчальний процес в музейному просторі з репродуктивного на творчий. Музейний простір наповнюють архівні матеріали, автентичні речі, аудіовізуальні засоби, що дають можливість у доступній формі розкрити наукові проблеми, їхню суть, зміст, перспективні шляхи розвитку. Інтерактивні технології передбачають пошук інформації з різноманітних джерел та її застосування на практиці (документи, наочність, карта), виконання певних розумових операцій (порівняння, узагальнення, аналіз, синтез, виділення головної думки тощо).

Наприклад, інтерактивні вправи «Карусель», «Два — чотири — всі разом», «Діалог», «Синтез думок», «Акваріум» надають можливість застосовувати стратегії дослідження, задавати запитання та шукати відповідь на них, вимагають пошуку альтернативних рішень. Методично правильно організовані інтерактивні вправи «Мозковий штурм», «Аналіз ситуації», «Дерево рішень» створюють ситуацію,

коли здобувачі освіти розуміють, що від них очікується найширший діапазон думок та ідей, що їхня думка має цінність. Використання інтерактивної вправи «Метод ПРЕС» — знаходити й формулювати аргументи, висловлювати думки з дискусійних питань, переконувати інших, надає алгоритм дій щодо вирішення проблемних ситуацій [3].

Здебільшого музейні уроки передбачають застосування спеціальних музейно-педагогічних прийомів: показу, коментування, занурення в історичну епоху, порівняння, реконструкції, цитування, руху, локалізації подій [2, 9–10].

На заключному етапі музейного уроку: підбиття підсумків уроку, фіксація найголовнішого з теми, оцінювання навчальної діяльності учнів та повідомлення домашнього завдання.

Критерієм оцінки навчальної діяльності учнів має бути не тільки обсяг матеріалу, що залишається в пам'яті, а вміння його аналізувати, узагальнювати, використовувати в нестандартній ситуації, вміння самостійно здобувати знання, вести пошуково-дослідницьку роботу, рівень підготовленості до сприйняття інформації в музеї, здатність оцінювати предмети музейно-педагогічного значення, ціннісне ставлення до культурної спадщини українського народу і людства в цілому. Доцільно провести інструктаж щодо виконання домашнього завдання творчого характеру: написати есе, опорний конспект, доповідь тощо.

Таким чином, ефективність проведення уроку в музейному просторі зумовлена такими базовими положеннями: оптимальний добір методів і прийомів, інтерактивний характер педагогічної взаємодії, формування у здобувачів освіти емоційно-ціннісного ставлення до знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Караманов О. В. Музейна педагогіка в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. № 3. С. 9–10.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. К.: А. С. К., 2004. 191 с.

Лаврова Лариса Василівна
кандидат філософських наук, доцент,
завідувач кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

Андрущенко Тетяна Георгіївна
старший викладач кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради

ВІДКРИТЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ: ЗАСАДИ ВЗАЄМОДЕТЕРМІНАЦІЇ

На початку XXI століття після тривалої технократичної перерви в європейський культурний і освітній простір повернувся феномен «соціальне виховання» як основа духовно-ціннісної переорієнтації освітньої діяльності. У відповідності з цим було переглянуто і характер компетентісної орієнтації освіти, зокрема, і у підготовці педагогів. Компетенції — це вмотивовані здатності, і освіта є не сферою послуг, а соціальним інститутом соціалізації та виховання, забезпечення готовності до подальшого розвитку людини, підтримки й культивування вмотивованих потреб соціального індивіда у процесі його вторинної соціалізації. Поняття освітньо-виховного простору несе в собі саме таку.

Поняття інформації за умов духовно-ціннісної орієнтації освітнього процесу набуває сенсу як відправний момент і основа подальшого зрушення у напрямку культурологічного виміру постіндустріалізму. Це означає народження принципово нового фактора в освіті, оскільки духовно-особистісна складова виховання виявляється пов'язаною із принципово новою роллю інформації у житті суспільства. Освітній розвиток інтерпретується у межах концепту людиновимірних систем, що саморозвиваються, при цьому радикально посилюється духовно-етична складова визначення освітньої діяльності. За таких умов актуалізується саме духовно-виховний аспект освітніх новацій. Наприклад, ренесанс переживає науково-освітня програма Б. Д. Ельконіна, де акцент виховання чітко визначає характер освітнього простору.

Актуалізуються й інші суб'єктно орієнтовані концепції. Завдяки роботам теоретиків гуманістичної психології та філософії У. Маслоу, К. Р. Роджерса та інших теорія виховання збагатилася поняттям осо-

бистісного зростання як процесу самотворення особистості та похідними від нього концептами (самоактуалізація, самореалізація, самопідтримка тощо). Розбудовуючи положення діяльнісного підходу, закладеного А. Н. Леонтьєвим, С. Л. Рубінштейном, В. Н. Мясіщевим, Б. Г. Ананьєвим, А. А. Леонтьєв увів у освітню теорію поняття особистісного змісту. Актуалізуються положення про те, що людина проявляється не просто у відносинах, але в системі відносин до суспільства, до праці, до інших людей, до себе (В. Н. Мясіщев), що вона є суб'єктом пізнання, спілкування, праці (Б. Г. Ананьєв), що особливості виховання випливають із особливостей провідної діяльності віку людини (Д. Б. Ельконін) тощо.

Суб'єкт-суб'єктна взаємодія є основою сучасної педагогіки, і саме до неї має готувати педагогічна освіта, оскільки у результаті такої взаємодії трансформуються й освітній суб'єкт, і освітнє середовище. Щоб останнє набуло характеристик суб'єктного, воно має бути відкритим, здатним до трансформації в результаті діяльності кожного суб'єкта. У нормованому освітньому середовищі немає можливості вільного вибору, а отже, і можливостей для суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Тренди суспільного розвитку показують, що область можливостей і сфера відповідальності окремо взятого індивіда неухильно розширюються, посилюється його автономність. У таких умовах глобальні виклики неминуче приводять до більшої затребуваності особистої суб'єктності педагога й змушують його будувати картину світу, опираючись на власні, а не нормативно установлені ідеї, які набулі особистісним досвідом і вкорінені в просторі суб'єктивного життєвого світу. Саморозвиток і самостановлення, осягнення світу через культуру рефлексії досвіду стає основним внутрішнім процесом самостановлення педагога як професійної особистості. При цьому він має ціннісно співвідносити себе не тільки із соціумом, а й зі світом.

Це кардинально змінює орієнтири й засади педагогічної освіти як соціального інституту, оскільки основним замовником стає не суспільство, а сам майбутній педагог. Суб'єктно-орієнтоване освітнє середовище вбудовує в себе суб'єкта і створює можливості для суб'єкта, яку він використовує для свого саморозвитку. Суб'єктно-орієнтоване освітнє середовище має справу не з процесами, а з метапроцесами; включає активність взаємодіючих суб'єктів; містить не тверді сценарії комунікації й діяльності, а можливості як м'які сценарії, що активізуються суб'єктами взаємодії; можливості для само-

розвитку суб'єкта проектується як властивості освітнього середовища. Трансформуючись із кожним актом суб'єкт-суб'єктної взаємодії, суб'єктно-орієнтоване освітнє середовище набуває властивостей атмосфери, свого роду культурного «кокону» становлення індивідів.

Вітчизняна педагогічна освіта має орієнтуватися на сучасні засади організації навчально-виховного процесу. Згідно з європейською моделлю компетентностей, її основою є базові гуманітарні компетентності, такі як мотивація до саморозвитку й активність людини; розвиток мислення й інтелекту, розширення свідомості; комунікативні компетентності, відкритість, доброзичливість; креативні компетентності, повага до культури й творчості, історії, релігії, традицій тощо. У цьому вигляді компетентнісна модель є підставою для визначення безумовного пріоритету виховання над навчанням. Через знаходження компетентностей освітнє середовище забезпечує народження суб'єкта, тобто творення людиною цілісного образу себе у процесі освіти. Таким чином, прийняття освітньою сферою моделі компетентностей слід розглядати як включення суб'єкта в картину світу.

У цьому ж сенсі слід розглядати і педагогічну освіту як «відкритий освітній контент», цілісне віртуальне освітнє середовище, що репрезентує простір віртуальної культури. Це зміст культури, накопичений людством, простір змістів, який виявляється сьогодні у віртуальному вимірі, як культура у віртуальному просторі — третя, віртуально-духовна культура після культур природної та культури матеріальних речей. У просторі сенсів людина виявляє себе, як таку, що перебуває у нерозривних суб'єкт-суб'єктних відносинах зі світом у цілому.

Педагогічна освіта як відкритий простір набуває нових характерних рис і принципів відкритого освітнього контенту, таких як вільна участь у співтовариствах, управління методом суспільного дискурсу, невіддільність особистого внеску від загального результату та його визначеність як суспільного блага, віртуальне середовище буття, що базується на мережно-інформаційній інфраструктурі, відданість мережній етиці, що утверджує безумовний пріоритет свободи волі суб'єкта, множинність і рівноправність усіх точок зору, невід'ємність відповідальності й особистісних прав, а також неможливість створити освітнє середовище, що визначає самоідентифікацію суб'єкта зовнішнім чином, а не через розвиток його духовного світу.

У такому освітньому віртуально-мережному середовищі надаються не уніфіковані знання, а освітні можливості, які можуть бути засвоєні тільки суб'єктом у процесі суб'єктної взаємодії із середовищем.

Це середовище здатне створювати для кожної людини свій власний суб'єктний освітній світ, унікальний і неповторний, зі своїми неповторюваними змістами, прийомами і методами освіти. У масовій освіті такий підхід реалізується на основі використання можливостей віртуальних середовищ e-learning. Цілісність простору сенсів, з якими ми взаємодіємо як духовно-когнітивні суб'єкти, забезпечує діяльність, духовну й мотиваційну єдність усіх суб'єктних внутрішніх світів. Це змушує переглянути уявлення про трансльовану освітою роль людини у світі, принципи облаштування суспільства, оскільки освіта із соціально-орієнтованої трансформується у світоорієнтовану. І ця настроєність на суб'єкта, когерентність середовища стосовно освіти має бути виражена в термінах компетентнісного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
2. Всеукраїнський конкурс «Вчитель року 2021». URL: https://mon.gov.ua/ua/konkursi-dlya-pedagogiv/konkurs-uchitel-roku/uchitel-roku-2021?fbclid=IwAR14ZAw0F-ibkb4KnvKVRT_X6I2HT7g6Etq57rEo0TMiXzLiH-GrNRmM0

Літвінова Анастасія Миколаївна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри валеології,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Тимченко Ганна Миколаївна

*кандидат біологічних наук, доцент кафедри валеології,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*

Пєнов Вадим Васильович

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри здоров'я людини та цивільного захисту,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова*

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТОГО ОСВІТНЬОГО РЕСУРСУ НАВЧАННЯ ЗДОРОВ'Ю В СИСТЕМІ КЛАСИЧНОЇ ОСВІТИ

На сьогодні відбувається реформування умов сучасності не лише завдяки науково-технічному розвитку сучасності, але й постає питання про реформування різних галузей людської діяльності задля адаптації до умов сучасності. Не оминула це коло реформ і система освіти. Нова українська школа – це ключова інновація Міністерства освіти і науки. Головна мета – створити заклад, у якому буде приємно здобувати знання і який даватиме учням не тільки навички та вміння, як це відбувається зараз, а й спосіб застосовувати їх у житті.

Відповідно до ключових компетентцій Нової української школи саме питання про здоров'я займають ланку екологічної грамотності та здоров'я, підкреслюючи «здатність та бажання дотримуватися здорового способу життя». Але актуальним постає питання навчання основам здорового способу життя задля реалізації базової компетентності Нової української школи.

Одним із можливих шляхів вирішення цього питання, на нашу думку, постає у реалізації навчання здоров'ю крізь інформаційно-цифрову компетентність, яка передбачає векторне, а водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для втілення, пошуку, обробки інформації, в публічному оточенні та приватному спілкуванні. Інформаційна й медійна грамотність, основи програмування та відтворення інформаційних технологій, алгоритмічне мислення, роботи з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпеці. Розуміння етичних принципів роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо). А також крізь призму компетентності «Уміння навчатися впродовж життя», яка відо-

кремлена як здатність до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових вмінь і навичок, організації навчального процесу (власного і колективного), зокрема через ефективне керування ресурсами та інформаційними потоками, вміння визначати освітні цілі та засоби їх реалізації, вибудовувати свій навчальний вектор, оцінювати власні результати навчання та успіхи, навчатися впродовж життя [1].

Слід зазначити, що на сайті МОН України указано: «НУШ – це заклад, в який приємно ходити учням. Тут прислухаються до кожної їхньої думки, вчать критично мислити та аналізувати інформацію, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами своєї країни. Водночас батькам також подобається навчатися в даній школі, адже тут панують співпраця, взаємодопомога та взаєморозуміння» [2].

Саме тому на сьогодні актуальним постає питання технологій створення освітніх ресурсів навчання здоров'ю як для дітей, так і для батьків задля реалізації Національної доктрини розвитку освіти в державі у XXI столітті, де піклування про здоров'я молоді, виховання в неї аспектів здорового способу життя визначається як одне з провідних завдань. Прикладом є відкритий освітній ресурс навчання здоров'ю, розміщений в базі LMS Moodle Центру електронного навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна для студентів. Це перший відкритий дистанційний курс «Моє здоров'я» (викладач Тимченко Г. М.). Цей курс створений з метою діагностики та профілактики здоров'я студентів з використанням сучасних електронних засобів діагностики та навчання, а також з метою пропаганди знань про здоров'я та здоровий спосіб життя серед молоді [3].

Курс складається з наступних розділів:

- 1) рухова активність;
- 2) добові ритми;
- 3) сезонні ритми;
- 4) добові енерговитрати та харчування;
- 5) діагностика та моніторинг здоров'я;
- 6) стратегії розвитку особистості в професії.

В кожному розділі є інтерактивна складова, яка допомагає здійснити в дистанційному режимі діагностику шляхом відповідей на запитання анкети-тесту та визначити певний показник діяльності.

Слід зазначити, що завдяки розташуванню електронного паспорта здоров'я та відеопідказувача щодо проведення діагностики здоров'я в

домашніх умовах (кількість переглядів відеороликів за результатами аналітики YouTube становила 230), питання електронної валеологічної діагностики стає доступним для широкого кола користувачів.

Аналіз даних, отриманих в результаті педагогічного експерименту, проведеного у відкритому дистанційному курсі «Моє здоров'я» показав, що серед 183 учасників, які зареєстровані на курс, 150 виконали всі розділи та навчальні завдання, тобто успішність навчання склала 82 % [4].

Слід зауважити, що у зв'язку із відсутністю стандартів до відкритих курсів та освітніх ресурсів в системі відкритого навчання особливої уваги набуває факт розміщення відкритих освітніх ресурсів саме у кращих брендів вишах країни. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна виробив наступний алгоритм створення доступної дистанційної освіти:

- розміщення каталогу відкритих інформаційних джерел за фахом та спеціалізаціями;

- створення каталогу відеолекцій провідних фахівців Каразінського університету Karazin Universarium на каналі YouTube;

- створення власного каналу Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна із розміщенням відеозаписів семінарів, тренінгів, науково-популярних роликів та навчальних відеофільмів;

- створення системи відкритого навчання Каразінського університету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко О. В., Тимченко Г. М., Закревський А. М. Моніторинг здоров'я за допомогою електронних діагностичних систем. *Проблеми сучасної освіти і науки*. 2018. № 8, Ч. 2. С. 95–102.

2. Міністерство освіти і науки. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>. (дата звернення : 14.04.2021).

3. Тимченко Г. М. Відкритий дистанційний курс «Моє здоров'я». *Основи здоров'я*. 2018. № 5. Вип. 89. С. 7–9.

4. Тимченко Г. М., Літвінова А. М., Закревський А. М., Левчук В. Г. Технології створення відкритих освітніх ресурсів та відеосервісів навчання основ здоров'я. *Вісник національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченко. Серія: «Педагогічні науки»*. 2020. № 7. Вип. 163. С. 153–161.

Луганцова Євгенія Анатоліївна
учитель англійської та німецької мов,
Лиманська загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів
№ 3 Лиманської міської ради Донецької області,
методист відділу організаційно-методичного
супроводу розвитку обдарованості,
Донецький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

ОСВІТНЯ СТРАТЕГІЯ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ: ПОЗИТИВНЕ ПЕРЕНЕСЕННЯ ТА ІНТЕРФЕРЕНЦІЯ

Одним із актуальних наукових напрямків у закладі загальної середньої освіти на сьогодні залишається методика викладання другої іноземної мови. Водночас вона залишається достатньо молодою галуззю лінгводидактики. Нагальна потреба в даній методиці виникла після введення у навчальні плани закладів загальної середньої освіти вивчення другої та третьої іноземних мов. Роботи багатьох вітчизняних та зарубіжних учених слугують доказом актуальності досліджень у цій галузі (А. І. Анісімова, В. О. Редько, І. Л. Бим, Н. В. Барішніков та ін.). Необхідність наукової та практичної розробки методики викладання другої іноземної мови, її апробації та подальшого вдосконалення для потреб закладів загальної середньої освіти зумовлена також й сучасними тенденціями мовної освіти, наприклад, тенденцією плурингвізма.

Саме ці обставини зумовлюють потребу аналізу та інтерпретації ефективних методів та прийомів навчання другій іноземній мові, та виробленні на цьому підґрунті специфічних освітніх стратегій. Стратегія — це способи та прийоми виконання завдань, які людина ставить перед собою. Освітня стратегія — це набір операцій та ресурсів, які заплановано, тим хто навчається, з метою досягання поставлених освітніх завдань. Освітня стратегія відрізняється від прийому своїм складним, комплексним характером. Стратегія — це вміння, яке усвідомлене, ефективність якого відома [4, с. 33]. Стратегія перенесення має пізнавальний характер та є однією з необхідних для вивчення другої іноземної мови.

Для якісного засвоєння другої іноземної мови учнями закладів загальної середньої освіти слід враховувати специфіку білінгвізму/мультилінгвізму, яка створюється як природнім шляхом, так і під час освітнього процесу. Лінгвістичне середовище українських здобувачів освіти є достатньо різноманітним. Воно включає в себе державну

мову (українську), рідну мову (російську, новогрецьку, кримськотатарську, угорську та ін.), першу іноземну та другу іноземну мови. Це лінгвістичне різноманіття має й позитивний, й негативний вплив на формування вторинної мовної особистості.

Позитивний вплив рідної та другої мови (включаючи й іноземну) у психологічній літературі називається позитивним перенесенням, або транспозицією, та визначається, як складне явище психіки людини, прихований механізм якого, дозволяє людині переносити знання, вміння та навички, які вона має, у рідну/другу мови на ті, що нещодавно були придбані [1, с. 11]. За І. І. Кітроською, перенесення — це складне явище психіки, прихований механізм, який дозволяє людині використовувати у своїй діяльності (також і мовленнєвій) те, що їй відомо, при нових або відносно нових обставинах [3]. Негативним перенесенням, або інтерференцією називається негативний вплив рідної/другої мови. Термін «інтерференція» використовується для позначення особливого взаємовідношення навичок, яке полягає у негативному «гальмуючому» впливі раніше придбаних навичок на утворення та формування нових. У методичній літературі під мовною інтерференцією розуміють таке проникнення фонетичних, граматичних або лексичних елементів рідної мови у ту, що вивчається, яке викликає порушення прийнятої норми [2, с. 25]. На думку А. В. Щепілової, методичне поняття «інтерференція» — це заміна системи правил мови, яка вивчається, іншою, яка побудована під впливом системи правил рідної чи раніше вивченої іноземної мови [4, с. 41].

З погляду нейропсихології позитивне перенесення та інтерференція пояснюються спільною локалізацією мовленнєвих механізмів у корі головного мозку, де на єдиному анатомічному субстраті розвивається кілька функціональних систем. Системи кількох мов можуть або функціонувати незалежно, або бути пов'язаними між собою постійним чи актуальним (тим, що виникає в момент мовлення) зв'язком. Наявність такого зв'язку обумовлює позитивне перенесення або інтерференцію та залежить від характеру «придбання» навичок [2, с. 27].

Здобувачі освіти здатні здійснювати перенесення на багатьох рівнях, вивчаючи іноземну мову: на рівні розумових механізмів, на лінгвістичному рівні, на рівні навчальних умінь, на рівні соціокультурних знань. Позитивні результати перенесення стають помітними вже із початкового етапу навчання. У свою чергу це дозволяє зробити освітній процес більш інтенсивним та динамічним. Ефективніше за інших використовують перенесення учні із гарним рівнем мовленнєвої під-

готовки у першій іноземній мові. Найкращі результати у першій іноземній мові демонструють саме ті здобувачі освіти, вміння та навички яких були сформовані свідомо. Активніше за інших використовують освітню стратегію перенесення старшокласники. Їхні аналітичні здібності розвинуті на достатньому рівні, вони вивчають іноземну мову свідомо, здатні здійснити перенесення на рівні граматичних узагальнень, на рівні реалізації комунікації у різних видах мовленнєвої діяльності, на рівні навчальних умінь. У здобувачів освіти середньої та початкової ланок позитивне перенесення можливе у тому випадку, якщо педагог самостійно проводить узагальнення та зіставлення, тим самим стимулюючи виникнення перенесення.

Інтерференція є більш значущою також у старшокласників. Найсильніша та стабільна інтерференція спостерігається на рівні навичок. Слід відмітити, що негативні наслідки перенесення спостерігаються у більшості випадків на початковому етапі вивчення другої іноземної мови. Різні види інтерференції зазвичай проявляються на різних етапах вивчення іноземної мови. Наприклад, на початку навчання сильніше проявляється інтерференція вимовних, орфографічних та орфоепічних навичок. На початковому етапі перенесення лексичних навичок із англійської мови у німецьку відбувається на рівні впізнання слів. На просунутому рівні здобувач освіти починає здійснювати стратегію перенесення і в продукції. Вони використовують англійські слова, надаючи їм «німецьке звучання». На етапі формування вмінь інтерференція проявляється на всіх етапах вивчення другої іноземної мови. Проте вона поступово зникає у міру того, як вдосконалюються мовленнєві вміння.

Одже, позитивне перенесення та інтерференція вмінь мовленнєвої діяльності — це об'єктивні психологічні процеси, які відбуваються внаслідок спільного розташування декількох мовних систем у мовленнєвих центрах мозку. Здатність здобувачів освіти до перенесення навчальних, мовних та мовленнєвих вмінь необхідно використовувати як когнітивну стратегію вивчення іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляев О. Білінгвізм і питання інтерференції в мовленні учнів. *Українська мова і література в школі*. 1983. № 1. С. 41–48.

2. Вишневський О. Інтенсифікація процесу подолання граматичної інтерференції рідної мови у процесі навчання іноземної : Методика викладання іноземних мов / ред. Ляховицький. М., Київ, 1980. С. 24–29.

3. Китросская И. И. Некоторые вопросы методики обучения второму иностранному языку в свете психологического анализа явления переноса : дис. ... к. пед. наук. : 13.00.02 / Моск. гос. пед. институт им. Мориса Тореза М., 1970. 230 с.

4. Щепилова А. В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному : учеб. пособие для студентов вузов. М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. 245 с.

Нагорна Наталія Володимирівна

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри педагогіки,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Тараймович Наталя Борисівна

вчитель математики та інформатики,

Рішельєвський науковий ліцей

РОЗВИТОК ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні в сучасному суспільстві спостерігається потреба у висококваліфікованому фахівці, який з перших кроків буде добре орієнтуватися, самостійно знаходити й аналізувати необхідну інформацію, раціонально використовувати отриманні знання для успішного вирішення професійних завдань і проблем.

Розширення демократичних засад в житті сучасного суспільства, відродження національної культури українського народу, його багатовікових традицій і звичаїв висуває актуальні вимоги до нового покоління педагогів. Отже, сьгоднішні вчителі повинні бути орієнтовані на ті тенденції в економіці, культурі, науці, які очікують нас в майбутньому.

Сучасному педагогу доводиться конкурувати із сильними засобами і методами впливу на особистість учня — гаджетами, соціальними мережами, всесвітньою павутиною.

Тому затребуваність у вчителі, навчально-виховна діяльність якої здатна створювати оптимальні умови для розвитку кожного учня як особистості, максимально враховувати його індивідуальні інтереси, сприяти розвитку високоморальних якостей, що дозволять учням стати активними повноправними громадянами своєї держави, і особистісній самореалізації учнів, дуже висока.

Метою дослідження є аналіз готовності сучасного фахівця до навчально-пізнавальної діяльності.

Основна мета навчально-виховної діяльності вчителя полягає в організації навчання і виховання учнів під час здобуття ними повної загальної середньої освіти шляхом формування у них ключових компетентностей і світогляду на основі загальнолюдських і національних цінностей, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання.

Щоб здійснювати навчально-виховну діяльність, у сучасного фахівця має бути сформована важлива особистісна якість — готовність до цього виду діяльності.

Будь-яка діяльність може успішно здійснюватися тільки за умови готовності до її виконання [6; с. 127–131].

Науковці розглядають готовність як особливий психічний стан, що виникає як прояв якісного новоутворення в структурі особистості на певному етапі її розвитку. Це вибіркова активність особистості в процесі підготовки до навчально-виховної діяльності чи її виконання, хоч окремі психологи (І. Зимня) відзначають і готовність до професії [3].

На думку А. Леонової, для досягнення готовності необхідно мати: адекватне відображення спеціальності, професійну майстерність, уміння мобілізувати необхідні фізичні і психічні ресурси для реалізації діяльності. А якщо це так, то стан готовності можна сформувати і розвинути.

В. Шадріков підкреслює, що готовність може розглядатися не тільки як робоча мобілізація професійних та психологічних можливостей, але і як вищий професіоналізм, породжений самовдосконаленням природних даних, особистого досвіду і практики.

Серед наявних у педагогічній науці підходів до тлумачення готовності домінують функціональний (функціонально-психологічний) і особистісний.

За функціонального підходу передбачається, що готовність — це стан, який передуює усвідомленій поведінці індивіда у суспільстві; спонукає особистість до діяльності; є проявом загальної активності особистості; характеризується уміннями мобілізувати себе психічно і фізично.

За особистісного підходу готовність визначають як прояв індивідуальних якостей особистості, що забезпечують високі результати

діяльності. Компонентний підхід до характеристики готовності як цілого, що складається з окремих логічно узгоджених частин (компонентів), теж запропонували психологи. Зокрема, ряд вчених вбачає у готовності до діяльності вирішальну умову «швидкої адаптації до умов праці, подальшого професійного їх удосконалення і підвищення кваліфікації», а в самій структурі готовності до професійної діяльності розрізняють мотиваційний, орієнтаційний, операційний, вольовий, рефлексивний компоненти.

Узагальнення результатів проведеного аналізу літературних джерел показало, що, незважаючи на наявність певних відмінностей у трактуванні готовності до навчально-виховної діяльності і судженнях щодо її багатоконпонентного складу, переважна більшість дослідників дотримуються таких спільних поглядів: готовність до навчально-виховної діяльності є складним особистісним утворенням, набутим у процесі діяльності, а не природженою якістю людини; готовність структурована на окремі компоненти, що проявляються в єдності і взаємозв'язку; готовність є передумовою здійснення діяльності й водночас формування готовності відбувається безпосередньо в діяльності, спрямованій на становлення і розвиток особистості.

Виходячи з вищезазначеного ми визначаємо, що готовність здобувача освіти до навчально-виховної діяльності розглядається як інтегральний прояв ряду властивостей особистості зі спрямованістю на діяльність.

Основними критеріями готовності фахівця є: ступінь розвитку мотивації; ступінь оволодіння системою знань; сформованість у низки гностичних, проєктувальних та організаційних умінь щодо навчально-виховної діяльності.

Провідними у здійсненні будь-якої діяльності є мотиви, тому що немотивованої діяльності не буває.

Дослідники характеризують мотиви як переживання, що спонукають до дії. «У мотиві, як спонукальній силі особистості, виражений вплив на людину об'єктивного світу, який не тільки відбивається у свідомості, але і народжується певним ставленням до дійсності». Отже, мотиви з'являються безпосередньо у процесі діяльності. Це вказує на те, що певний вид мотивації, що спонукає сучасного вчителя до навчально-виховної діяльності, з'являється у процесі її виконання чи, принаймні, після надходження інформації про здійснення цього виду діяльності [7; с. 57–69].

У мотиваційній сфері до навчально-виховної діяльності відповідно до психологічної концепції мотивації навчальної діяльності ми розрізняємо зовнішні і внутрішні мотиви. Внутрішні є результатом безпосередньої взаємодії, виникають спонтанно і можуть як припинити існування, так і розвиватись далі. Зовнішня мотивація з'являється у відповідь на необхідність виконати обов'язкову, передбачену навчальним планом чи змістом навчальної дисципліни, діяльність.

Без уявлень та знань про навчально-виховну діяльність, підготовка майбутніх фахівців була б неповною.

Навчально-виховна діяльність спрямована на формування в учнів загальнолюдських, національних, духовних цінностей в умовах особистісно-зорієнтованої навчально-виховної системи, забезпечення різнобічного розвитку особистості. При цьому **вирішуються завдання** професійної адаптації учнів, розвитку індивідуальної творчої особистості, формування патріотичних почуттів, утвердження національної гідності; виховання та розвитку потреб у здоровому способі життя, збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я учнів, поєднання індивідуального і колективного виховання, забезпечення системи правової освіти.

Процеси навчання, виховання та розвитку учнів є наскрізними. [2]. Їх цілісність забезпечується наявністю у сучасного вчителя загальних (громадянська, соціальна, культурна, лідерська та підприємницька) і професійних (мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя) компетентностей, необхідних для виконання всіх необхідних функцій [5; с. 1].

В процесі нашого психолого-педагогічного дослідження ми дійшли висновків, що усі структурні компоненти як готовності до навчально-виховної діяльності, так і суб'єктної активності між собою пов'язані й, доповнюючи один одного, забезпечують позитивний результат професійної діяльності педагога загалом.

Аналіз складу кожного з компонентів дозволив нам зробити висновок, що такий підхід заслуговує на увагу при розгляді сутності готовності фахівців до науково-дослідницької діяльності, адже мотиваційний компонент може бути представлений інтересом до навчально-виховної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гузій Н. В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2004. 243 с.
2. Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>
3. Зимняя И. А. Педагогическая психология. М. : Логос, 2000. 384 с.
4. Киричук О. Соціально-комунікативна активність особистості в контексті суб'єктно-вчинкової парадигми. *Рідна школа*. 2007. № 5. С. 12–15.
5. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти, «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 23.12.2020 р. № 2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text>
6. Тополенко О. О. Психологічна готовність керівників до прийняття управлінських рішень (теоретична модель). *Вісник НТУУ «КПІ»*. 2007. № 3. Ч. 1. С. 127–131.
7. Чобітько М. Г. Самовдосконалення студентів-майбутніх учителів — у процесі особистісно орієнтованої професійної підготовки. *Педагогіка і психологія*. 2004. № 1. С. 57–69.

Несторук Наталя Анатоліївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

АКТУАЛЬНІСТЬ КОНЦЕПЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ СЬОГОДЕННЯ

Викладачі покликані сьогодні підготувати таке покоління, яке здатне втілювати в життя найкращі цінності суспільства. Значний обсяг нових понять і педагогічних інновацій вимагає від педагогічного працівника нових компетенцій, щоб бути спроможним до системного розгляду всіх змін і в освіті [4, с. 7]. У певних кругах наукової спільноти існує думка, що від педагогічних працівників залежить не тільки успіх навчального закладу, а й розвиток держави. Ситуація, що склалася сьогодні в сфері освіти, вимагає проектування нової структури спеціальної психолого-педагогічної підготовки як майбутніх викладачів, так і діючих.

Разом з тим аналіз досліджень і публікацій Я. А. Коменського, В. Сухомлинського, О. Абдуліна, А. Алексюка, І. Беха, М. Євтуха, І. Зязюна, В. Стрельнікова, В. Горова, І. Ісаєва, Ю. Сорокопуда свідчить про актуальність проблеми психолого-педагогічної підготовки та перепідготовки викладацьких кадрів для освітніх закладів педагогічного й непедагогічного профілю. У низці досліджень йдеться про потребу подолання суперечностей між рівнем сформованості психолого-педагогічної компетентності викладачів і сучасними вимогами щодо викладання у закладах освіти.

Метою роботи є аналіз психолого-педагогічних вимог до педагогічних працівників та обґрунтування структури спеціальної психолого-педагогічної підготовки як майбутніх викладачів, так і діючих, що в реаліях сьогодення адаптуватиме суб'єктів освіти до навчальної діяльності.

Загальноприйняті вимоги до педагогічних працівників упродовж останніх століть залишаються важливими й актуальними до сьогодення. Зокрема, чеський педагог Я. А. Коменський сформував дидактичну систему освіти, у якій головне місце у справі виховання та навчання дітей відвів педагогу, наголошуючи, що його професія «найпочесніша під сонцем», а тому «найкращі з-поміж людей нехай будуть учителями» [2, с. 184].

Студентська молодь з кожним роком стає все більш різноманітною за багатьма аспектами: від мови, культури та віросповідання до способу життя й інше. Згідно з цими викладач повинен чітко усвідомлювати особисту відповідальність за проведення занять; повинен бути орієнтований на пошук і виявлення істини, логічно мислити, вміти знаходити головне в безлічі потоку інформації; мати активну соціальну позицію і бути носієм загальнолюдських цінностей; бути ерудованим, обізнаним у сфері освіти для удосконалення своєї викладацької діяльності; бути терплячим до здобувачів освіти, які допускають помилки при навчанні, але не допускати нахабства і безкультур'я з боку молоді; об'єктивно оцінювати досягнення підлітків разом з доцільною вимогливістю; бути толерантним у спілкуванні, порядним у ставленні до студентів, до їх ініціативи. Надзвичайно велике значення має здатність викладача регулювати і керувати своїм психологічним станом. Уміння володіти собою В. Сухомлинський називає одним із найнеобхідніших, оскільки від нього залежить успішність діяльності педагога [3, с. 165]. Це вимагає від сучасного викладача особливих компетенцій, особливої психолого-педагогічної підготовки.

Не може не звернути увагу на себе і той факт, що для молоді змінилась траєкторія ціннісних орієнтацій педагогічних працівників. Професіоналізм поступився місцем таким особистісним якостям педагога, як справедливість, чесність, доброта, чуйність, порядність, розуміння, сучасність, почуття гумору, простота у спілкуванні, уміння захопити, тактовність, товариськість, об'єктивність, дбайливість і довіра, совісність, емпатія. Хороші відносини зі здобувачами освіти, однак, залежать не тільки від ентузіазму вчителів і старанної праці. Гумор, особисте ставлення до їх потреб і труднощів, інтерес до своїх захоплень і т. д. також грають дуже важливу роль. Навчання не повинно бути відрізане від реального життя здобувачів освіти. Якщо підліткі відчують, що вчитель вірить у своїх здобувачів освіти, їх результати навчання можуть підвищитись. Викладач повинен гарантувати здобувачам освіти, що робити помилки абсолютно нормально, коли хтось вчиться.

У сучасній педагогіці існує дуже багато загальновідомих понять, таких як «педагогічна майстерність», «педагогічна культура», «професійна компетенція», «педагогічна кваліфікація» та ін. Кожне з них неможливо витлумачити без поняття професіоналізму педагога. Всі ці поняття вказують на рівень педагогічних умінь майбутнього викладача. Компетентний педагог повинен мати такі професійні компоненти, як вміння системно сприймати педагогічну реальність; здатність вільно орієнтуватися в предметній області; технологічність; вміння інтегруватися з іншими досвідом; здатність до педагогічної рефлексії; креативність [1, с. 36].

Отже, педагогічну компетентність викладача складає фундаментальна професійна педагогічна підготовка в тісному зв'язку з професійно спрямованою психолого-педагогічної підготовкою, що в реаліїях сьогодення адаптуватиме суб'єктів освіти до навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко Н. А. Компетенції сучасного викладача вищої школи в контексті реалізації його місії. *Вісник Львівського університету. Серія педагогіки*, 2009. Вип. 25.4.1. С. 31–39.
2. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія : навч. посіб. Дніпропетровськ, 2014. 416 с.
3. Каплінський В. В. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Ніланд ЛТД», 2015. 224 с.
4. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

Несторук Наталя Анатоліївна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

Каверіна Ганна Василівна
здобувач освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕДАГОГІЧНИЙ ТАКТ ТА ЕТИКА ВИКЛАДАЧА

Актуальність та важливість досліджуваної теми зумовлюється впливом педагогічного такту та етики на навчальний процес та його ефективність.

Метою роботи є обґрунтування важливості оволодіння менеджментом освіти педагогічним тактом та етикою, а також їх дотримання в освітній діяльності.

За визначенням В. Л. Ортинського, **педагогічний такт** — це педагогічно грамотне спілкування в складних педагогічних ситуаціях, уміння знайти педагогічно доцільний і ефективний спосіб впливу, відчуття міри, швидкість реакції, здатність швидко оцінювати ситуацію і знаходити оптимальне рішення [2]. У підручнику Н. М. Баранова «Етика» знаходимо таке визначення етики: **етика** — галузь філософських знань, наука про мораль, що осмислює, узагальнює, систематизує історію становлення і розвитку етичних теорій, концепцій, які обґрунтовували природу, суть, специфіку, функції моралі, закономірності її розвитку і функціонування, взаємозв'язок з іншими формами духовного та матеріального життя людей [1]. Такт та етика тісно взаємопов'язані одне з одним. Їх головним завданням є досягнення психологічного комфорту в освітньому процесі, що у свою чергу є необхідною умовою його ефективності. Педагогічне грамотне спілкування, що є частиною такту, передбачає професійне спілкування, спрямоване на досягнення максимального освітнього результату. Це означає, що педагог має дотримуватись базових етичних принципів викладання. Слово викладача як і його поведінка мають відповідати принципам педагогічного такту та етики, адже вони справляють вплив на студентів і можуть слугувати факторами, які сприяють ефективності, або неефективності навчального процесу. Отже, постає питання: як викладач може досягти педагогічного такту

та дотримуватися етичних норм? Перш за все доцільно обрати певну модель поведінки, яка передбачає просоціальну спрямованість, відкритість, неупередженість, особисту зацікавленість у добробуті інших. Така модель поведінки забезпечить як самоповагу, так і взаємоповагу суб'єктів педагогічного процесу. Наступним кроком є розробка стратегії, спрямованої на уникнення конфліктів, а якщо вже виникли, то ефективні методи їх вирішення. Викладач має повсякчас підвищувати свій професіоналізм, в тому числі і в знаннях психології, і бути готовим до того, що можуть виникнути конфліктні ситуації. Дуже важливо, щоб викладач міг проявляти емпатичний інтерес та особисте співчуття. Це буде сприяти емоційному розвантаженню, підтримуватиме гармонійну атмосферу у відносинах викладачів та здобувачів освіти. Також викладач має адекватно визначити ціннісні аспекти ставлення до себе та до інших. Необхідно чітко визначити власні принципи викладацької діяльності та сумлінно дотримуватись їх. Безумовно викладач має ще знати етичні принципи вищої освіти, які вже були наведені вище та не відступатися від них. Це має дуже важливе значення, оскільки викладач окрім основних функцій передачі знань та їх контролю виконує ще й іншу функцію, виховну. Це відбувається тому, що викладач має досить сильний вплив на тих, кого навчає, та від процесу його діяльності залежить в тому числі психологічне здоров'я об'єктів навчально-виховного процесу. А це у свою чергу впливає на те в котрій мірі студенти є та будуть свідомими громадянами. На основі визначення поняття «педагогічний такт» можна зробити висновок, яким саме має бути педагогічний працівник, який виховав його в собі. Перш за все педагогічний працівник має бути готовим до складних педагогічних ситуацій, в яких він має педагогічно грамотно спілкуватись. Це передбачає цілий набір знань та навичок, якими має володіти педагог. До них належить: знання психології та зокрема конфліктології, стресостійкість, вміння відстоювати свою точку зору, але в той же час готовність йти на компроміс. Педагогічний такт також передбачає вміння впливати на здобувачів освіти, але в той же час знати міру. Суть полягає в умінні завоювати та втримати авторитет. Це досягається перш за все особистою повагою до себе та здобувачів освіти. Якщо викладач не поважає себе, то буде невелика ймовірність того, що його будуть поважати інші. Отже, аби здійснювати вплив на здобувачів освіти викладач спершу має виховати і підтримувати повагу до себе. Окрім всього іншого викладач має розвивати в собі швидкість реакції. Це означає оперативне ре-

агування на подразники. Яким же чином викладач може розвинути швидкість реакції? По-перше, необхідно уважно слідкувати за станом здоров'я, висипатися, не перенавантажуватися, але в той же час завантажувати мозок роботою. Варіантів цього може бути безліч: від розв'язування кросвордів і до заучування. По-друге, необхідно слідкувати за емоційним здоров'ям. В разі емоційного перевантаження доцільно позайматися спортом, прогулятися на свіжому повітрі, а якщо емоційне вигорання не вдалося подолати, то доцільно звернутися до психолога, можливо, навіть психолога того навчального закладу в якому працює викладач.

Отже, в роботі було обгрунтовано важливість оволодіння менеджером освіти педагогічним тактом та етикою, а також їх дотримання в освітній діяльності; подальше її вивчення й впровадження результатів дослідження принесе плідні здобутки та забезпечить ефективність навчального-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова Н. М. Етика. URL : https://pidru4niki.com/81023/etika_ta_estetika/etika_predmet_znachennya#62 (дата звернення: 03.04.2021).

2. Оргинський В. Л. Педагогіка вищої школи. URL : <https://subject.com.ua/pdf/254.pdf> (дата звернення: 03.04.2021).

Несторук Наталя Анатоліївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

Шистко Анна Олексіївна

*здобувач освіти,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ВПЛИВ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ НА УЧНІВ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Сьогодні викладач школи в Україні перестав виступати в ролі «передавача» навчально-професійних знань. Для того щоб навчання було виховним, воно має бути переконливим, для цього потрібно не

просто передавати знання, а й підтверджувати їх фактами, прикладами та вмiти зiставляти альтернативнi пiдходи.

Вивчення аспекту впливу педагога на учнiв є особливо важливим тому, що школярi, взаємодiючи з дорослими, засвоюють способи поведiнки, спiлкування шляхом наслiдування, в результатi якого переносять характер i особливостi поведiнки дорослого у своє середовище.

Важливими факторами впливу педагогiчного спiлкування на учнiв є емоцiйний стан обох учасникiв освiтнього процесу, учителя та учня. Пiдтвердження цього знаходимо у педагогiчнiй спадщинi А. С. Макаренка, С. Т. Шацького, В. О. Сухомлинського, Ш. О. Амонашвлi та iн.

Метою роботи є аналіз значимості педагогiчного спiлкування як педагогiчного впливу на здобувачiв освiти, задля позитивних змiн у їх поведiнцi пiд час навчально-виховного процесу.

Педагогiчний вплив — педагогiчно доцiльна органiзацiя життєдiяльностi учнiв, у процесi якої вони набувають необхідних моральних та iнших рис i якостей, знань, умiнь, навичок i звичок [2].

Педагогiчний вплив — це такий вид дiяльностi педагога, метою якого є досягнення позитивних змiн у психологiчних характеристиках вихованця. Вчитель намагається подолати психологiчний захист i бар'єри учня. Також це можуть бути змiни у моделi поведiнки, в умовах учня, потребах або вiдносинах з iншими.

Вченi видiляють два типи впливу: прямиий та непрямиий. До прямого вiдносяться вiдкритi дiї одної людини, якi впливають на iншу завдяки її присутностi. До непрямого — опосередкована дiя на iншу людину, наприклад, за допомогою пiдручних матерiальних або нематерiальних засобiв, портрету, авторитету або статусу людини.

Коли ми впливаємо на учнiв, ми змiнюємо не тiльки характеристики їх активностi, а саме її органiзацiю. Важливим фактом є те, що ми можемо зафіксувати змiни, як спостерiгачi.

Якщо розглядати вплив з точки зору учня, то вiн розбирається зi сторони того, на кого впливають. У загальноосвiтнiх школах вiдносини мiж учителем i учнем характеризуються авторитарностiю, що викликає в учня феномен опору.

Учень виявляє два типи опору: усвiдомлений та прихований. Усвiдомлений опiр характеризується вiдкритими дiями учня в сторону викладача. Частiше це фрази «не вчiть мене жити», «менi це не потрiбно». Прихований опiр проявляється вибором тiєї моделi поведiнки,

яка дає учню можливість пережити ситуацію з мінімальними переживаннями. Частіше вихованці обирають брехню, забування, ігнорування тощо.

При неправильному виборі вчителем фрази, слова сказаного з грубою інтонацією, учень може образитись або замкнутись у собі. Однак при взаємодії вчителя як «наставника», діти будуть мати більше шансів вплинути на навчальний процес та покращити своє ставлення до педагога.

Таким чином, розглядаючи усну комунікацію та вплив, ми підходимо до такого важливого поняття, як педагогічне спілкування.

Педагогічне спілкування — професійне спілкування викладача з учнями на уроці й поза ним (у процесі навчання і виховання), що має певні педагогічні функції й спрямоване (якщо воно повноцінне й оптимальне) на створення сприятливого психологічного клімату, оптимізацію навчальної діяльності й стосунків між педагогом і учнями усередині учнівського колективу [1, с. 376].

В рамках усної взаємодії слово вчителя має більше переваги тоді, коли воно пройняте справжнім почуттям, яке розуміється та було сприйнято життєвим досвідом. Діти найтонше відчувають нещирість. Саме чесність виявляє ефективність слова під час вимови.

Вчитель повинен буди обов'язково обізнаним у психології, бо більшість учнів мають хитку та вразливу психіку. Він мусить бути уважним, емоційно вихованим та вправно підбирати стиль спілкування до різних ситуацій.

Сьогодні існує велика варіативність стилів, але до сих пір ґрунтовними є три: авторитарний, ліберальний, демократичний. Також сюди можна віднести: підтримуючий, спілкування-загравання, спілкування-дистанція, спілкування-залякування, дружність і захопленість спільною справою.

Використання певного стилю буде мати свою мету та результати:

— підтримуючий стиль притаманий тому викладачу, який з легкістю надихає інших, дає доцільні поради, виявляє турботу та лояльність до учнів;

— надмірне використання спілкування-загравання свідчить про те, що педагог не має достатньої кількості знань та навичок, які допомогли б будувати відносини за чіткою структурою «вчитель-учні». Не зважаючи на це, «спілкування-загравання» займає певне місце у комунікації, суто за доцільністю використання у конкретній мовній ситуації;

— спілкування-дистанція. Дистанція в цьому разі є показником провідної ролі викладача, але надмірна віддаленість може зруйнувати довірливі стосунки з учнями;

— спілкування-залякування є чистим проявом авторитарного стилю спілкування. Занадто часто дотримання такої взаємодії говорить про низьку кваліфікацію вчителя.

Безсумнівно у педагогічному спілкуванні надзвичайно важливою є установка вчителя. Саме вона завдяки багаторазовому повторенню може опосередковувати активну взаємодію учнів та соціального середовища. Василь Олександрович Сухомлинський вважав, що педагог високої педагогічної культури «учить розмірковувати вголос, він ділиться з юнаками та дівчатами своїми сумнівами, звертається до них за порадою, запрошує до спільних роздумів» [3, с. 323].

Будь-яка зміна діяльності дитини відбувається при наявності вчителя. Саме таким чином учень може усвідомити зміст своїх інтенцій і пережити свої нові якості.

Отже, сутність педагогічного впливу полягає в діяльності педагога задля позитивних змін у поведінці або психологічних характеристик учня. Таким чином, педагогічне спілкування взаємопов'язане з впливом. Педагогічне спілкування може навіть виступати одним із методів чи засобів педагогічного впливу. Головне, що треба пам'ятати протягом реалізації педагогічного спілкування, це те, що основним фактором при постанові фрази чи промові слова є несуперечливість та зрозумілість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : підручник. К.: КНЕУ, 2004. 383 с.
2. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : навч. посіб. К.: Гранма, 2007. 656 с.
3. Сухомлинський В. О. Слово вчителя в моральному вихованні. К. : Радянська школа, 1977. С. 321–330.

Савченко Вікторія Анатоліївна

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Світлич Світлана Анатоліївна

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

Куций Андрій Миколайович

*кандидат філософських наук,
доцент кафедри виховання та культури здоров'я,
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»
Дніпропетровської обласної ради»*

**ДІАЛОГІЧНІСТЬ ТА ЛЮДИНОВИМІРНІСТЬ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ**

Проблему діалогу як екзистенціальну ввів у наукове дослідження Карл Ясперс на базі феноменології й за допомогою герменевтики. Це інформаційна взаємодія людей як суб'єктів, незалежно від мовних або інших семіотичних засобів, метою якого є підвищення ступеня їх духовної спільності або досягнення цієї спільності. Такого роду завдання не може бути вирішене без опори на співпереживання. Відомий філософ М. Бубер став розглядати діалог як фундаментальну ситуацію співіснування Я з іншою особистістю, існування як «події». У концепції діалогу М. Бахтіна діалог стає універсальним поняттям, що пронизує усю людську мову й усі відносини й прояви людського життя, взагалі все, що має сенс і значення.

У межах педагогіки лише діалог може стати способом пізнання та саморозвитку, тому що являє собою об'єктивацію персонального знання. Освітній діалог будується на основі принципів рівності позицій партнерів по спілкуванню, емоційній відкритості, щирості, довірі до іншої людини, прийнятті її як вищої цінності у свій внутрішній суб'єктивний світ. У цій єдності створюються передумови для взаєморозкриття і взаєморозвитку, закладаються передумови для самовпливу і розгортаються процеси саморозвитку. Розкриваючи простір життєвих цілей і змістів, активізуючи потреби й мотиви спілкування й спільної діяльності, діалог є універсальною умовою й узагальненим

способом самоактуалізації особистості і її творчості на всіх етапах розвитку. Діалог розуміється як зовнішній рівень організації відносин і спілкування між людьми, виступає як внутрішня духовна цінність.

У випадку коли особистість діє відповідно до принципів діалогічності, вона вільна, оскільки має місце усвідомлення людиною своїх бажань і прагнень; розуміння, де, у якому місці вона перебуває на шляху до здійснення обраної мети; позначення шляхів, за допомогою яких вона може цю мету досягти; вибір із усього різноманіття намічених шляхів свого єдиного, і діяльність відповідно до виробленого плану для досягнення конкретного результату. Для включення установок особистості на організацію вільної діалогової взаємодії необхідна актуалізація особистісних структур свідомості за допомогою додання змісту спілкування характеристик відкритості, неоднозначності, додатковості, контекстності, нелінійності, особистісних змістів тощо.

Освітня інтеракція з'являється як нерівноважна система особливого типу, стійкість якої забезпечується штучним опосередкуванням зовнішніх і внутрішніх відносин через самодобудовування, самоформування, взаємозв'язки організації й самоорганізації, породження, співучасть, творення, цілісність, мотивування тощо і поєднується поняттями «культура», «творчість», «діалог», «саморефлексія». Розгляд освітніх процесів у гуманістичній інтерактивно-діалогічній парадигмі переносить акцент із традиційного суб'єкт-об'єктного аспекту їх функціонування на соціально-інтеракціональний, суб'єкт-суб'єктний. Суб'єкт розуміється як носій внутрішньої мотивації, що народжується в ідеальному (інформаційному) світі творця змістів.

Діалогічність педагогічної освіти є одним із механізмів забезпечення її людиною вимірності. У діалозі ми можемо розглядати кожну особистість як свого роду космос освіти — освіти, орієнтованої на становлення світу в особистості. Але цього стану особистість досягає лише в тому випадку, якщо вона стає суверенною особистістю. Ближче всього до шуканої моделі освіти є розуміння її цілей і результатів як формування цілісної, універсально розвиненої людини на основі становлення духовного світу особистості як «соціального космосу». Така освіта націлена на саморозвиток, на духовно-культурне зростання, на формування рефлексії й, в остаточному підсумку, на створення умов, у яких може розвинути духовна, вільна й суверенна особистість.

Така духовно орієнтована модель педагогічної освіти може надати майбутньому педагогу можливість розуміти, перетворювати, бра-

ти участь у різноманітних відносинах, суміщувати власне зростання з соціокультурними трансформаціями і інші необхідні для становлення особистості XXI ст. риси. З іншого боку, саме така освіта виростає з сучасних філософських, культурологічних, системологічних, психологічних, управлінських, педагогічних теорій і поглядів, зокрема:

- педагогічної сугестології, антропології і текстології;
- положень теорії соціального проектування;
- ідей синергетичної природи освіти, зокрема аутопоетичних теорій;
- ідей системності й комплексності освітніх феноменів та процесів;
- положень теорії керування інноваціями та ризиками;
- положень соціальної та педагогічної психології;
- розробок інтегруючих підходів у сфері освіти, зокрема розробки просторового-середовищного, комунікаційного, компетентнісного, ресурсного підходів.

Чеснотами такої моделі розвитку педагогічної освіти слід вважати і її прямий зв'язок з класичним спадком, з універсальною класичною освітою, що орієнтувала на гармонійний розвиток людини. Проте тут замість центрації на «об'єктивних» зв'язках, властивих світобудові в цілому, освіта має сьогодні акцентувати універсальність особистості як мікркосмосу.

Особистість у межах людиновимірної освіти є особистістю цільною, її сутністю є здатність стати автором реальності — як власної, суб'єктивної, так і зовнішньої, соціокультурної. Тільки в цій якості особистості — творця самої себе — можна вказувати на величезну цінність такої її характеристики як унікальність, не впадаючи в крайності індивідуалізму, егоїзму, автономії, справжніх ризиків сучасного суспільства. Педагогічна освіта має забезпечити майбутнього педагога у процесі його становлення силами й засобами авторства стосовно її елементів — починаючи від природно даних біолого-генетичних особливостей організму й етнічної належності, і закінчуючи здатностями, інтересами, соціальними ролями духовними цінностями. І тільки сформована у такому сенсі особистість здатна переплавити в цілісність свої природно-соціальні задатки.

Забезпечуючи авторську компетентність майбутнього педагога щодо самотворення, сучасна педагогічна освіта робить його світ постійно відкритим до креативного породження, вона наповнює його новачками, утримує від ентропії, підтримує сталість його розвитку. Вона виступає водночас і необхідною умовою успішності будь-якої

діяльності — економічної, соціальної, політичної, духовної, — оскільки цільна діяльність людини завжди носить особистісний і самопороджуючий характер.

Людський духовний світ, ноосфера, сьогодні вже існує як інформаційна глобальна реальність. Саме людиновимірна універсальність, поєднана з використанням сучасних світоглядно-методологічних новацій, дає можливість сформувати ефективного педагога, забезпечуючи його успішну й позитивну діяльність в інформаційному суспільстві на духовно-ціннісних основах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF>

2. Жигайло О. Формування професійної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів. *Молодь і ринок*. 2012. № 6 (89). С. 78–81.

3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи / Л. Гриневич та ін. ; за заг. ред. М. Грищенко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

Титаренко Світлана Анатоліївна

кандидат педагогічних наук,

*доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ФАХОВА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА» З ВИКОРИСТАННЯМ МІКРОНАВЧАННЯ

Важливою умовою удосконалення процесу навчання у закладах вищої освіти є активізація пізнавальної діяльності студентів. Мета активного навчання — зробити кожного студента безпосередньо активним учасником освітнього процесу, пошуку шляхів і способів розв'язання проблем, що розв'язуються в процесі вивчення курсів різних психолого-педагогічних дисциплін.

Основна ідея мікронавчання — цілеспрямоване й систематичне відпрацювання майбутніми педагогами окремих умінь і навичок (компонентів педагогічної майстерності). На відміну від глобально-

го тренування умінь, здійснюваного, наприклад, під час проведення практичних занять у вищому навчальному закладі, у процесі мікронавчання виробляється покомпонентний аналіз педагогічної діяльності, виокремлюються невеликі «мікроситуації» (провести початок заняття, поставити запитання тощо) в умовах, коли студент повинен тренувати і відпрацьовувати те чи інше конкретне вміння.

Досліджуючи проблему мікронавчання Л. Савенкова описує особливості використання мікрвикладання, моделювання педагогічних ситуацій, ділових ігор з метою формування комунікативних умінь у майбутніх педагогів. Крім цього дослідниця зауважувала, що мікрвикладання, надає можливості набувати практичних умінь підготовки до педагогічної діяльності; за обмеженого терміну педагогічної практики, який відводиться студентам, сприяє набуттю практичних умінь володіння аудиторією, ораторських умінь та умінь самоаналізу і самокорекції лекторської діяльності [4].

Низкою досліджень доведено (А. Дубасенюк, О. Антонова, Л. Кашкуровича, Н. Горина, В. Оконь та ін.), що у студентів, які активно беруть участь у підготовці і проведенні практичних занять із використанням методів мікронавчання, формуються такі якості як комунікативність, емпатія, педагогічна інтуїція, самовладання, педагогічний оптимізм, які поєднуються з глибокими теоретичними педагогічними знаннями [3].

Мікрвикладання, згідно з К. Авраменко, — це «серія мікроуроків для індивідуальних та групових занять студентів, на яких відтворюють мініатюрні ситуації та відпрацьовують алгоритми формування методичних умінь (послідовність запитань при проведенні розбору ситуації, чергування форм організації та контроль за освітньою діяльністю дітей групи) [1].

С. Вітвицька моделювання, рольові ігри, мікрвикладання відносить до нетрадиційних методів і форм навчання та зауважує, що мікрвикладання означає створення маломасштабної ситуації з усіма компонентами навчання [2].

Мікронавчання може бути:

- елементом лекції (виступом студента за 1–2 питаннями);
- «вкрапленням» на 5–10 хвилин виступом студента чи іншого викладача в лекцію;
- елементом практичного чи семінарського заняття, коли студенту пропонується провести фрагмент заняття в ЗВО, присвячене обговоренню 1–2 проблемних запитань;

– елементом індивідуальної консультації, колоквиуму чи заліку, коли студенту пропонується пояснити окремі питання, здійснити рецензування реферата, есе чи іншого виду завдання, виконаного студентом, аргументовано оцінити його відповідь тощо [5].

Як правило, мікронавчання передбачає використання завдань, які носять професійну спрямованість. Наведемо приклад навчальних педагогічних завдань щодо мікронавчання, які бажано використовувати в процесі фахової підготовки студентів:

– надати відповіді на запитання, сформульовані щодо певної ситуації;

– вибрати із запропонованих варіантів вірний розв’язок;

– самостійно сформулювати проблему (питання) на основі аналізу заданої педагогічної ситуації;

– підготувати психолого-педагогічну характеристику об’єктів і суб’єктів виховання та їх взаємостосунків у заданій ситуації;

– розв’язати чітко сформульовану педагогічну задачу на основі використання законів формальної логіки;

– розв’язати педагогічну задачу на основі педагогічних знань, діагностики і прогнозування поведінки учасників ситуації;

– здійснити пошук або зконструювати педагогічні ситуації з використанням літературних джерел або фактів реальної педагогічної практики;

– провести класифікацію підібраних раніше задачних ситуацій із практики освітньої роботи за місцем виникнення і протікання педагогічного процесу;

– провести професійно-педагогічний самоаналіз особистості в умовах конкретної ситуації і намітити план самовиховання;

– проаналізувати педагогічну ситуацію, використовуючи різні поєднання творчих завдань попереднього типу [2].

Проведення практичних занять з використанням мікронавчання має свої особливості. Спочатку студенти отримували наочне уявлення про ту чи іншу ситуацію та про дії, які треба виконувати у цій ситуації (відвідування показового заняття, перегляд кінофрагмента чи відеозапису). Після перегляду ілюстративного матеріалу студенти включалися до проведення заняття за методикою мікронавчання.

Студент, тренуючись, демонстрував перед однокласниками невеличке стисле мікрозаняття (5–7 хв.), спрямоване на набуття певної навички. Під час заняття викладач вів протокол, де фіксував усі

моменти, роблячи оцінювання. Наприкінці заняття студенти також заповнювали спеціальну оцінну анкету, в якій визначали ступінь доступності пояснення, цікавість заняття, доцільність використання вказівок, методичних прийомів тощо.

Після цього починався 10-хвилинний аналітичний період: здійснювався аналіз та самоаналіз проведеного мікронавчання. По закінченні студенту давалися поради, над чим йому необхідно надалі працювати, яку літературу вивчити додатково.

Варто наголосити, що у процесі мікронавчання студент не тільки відпрацьовував певні практичні вміння й навички, а й учився аналізувати власну діяльність, виокремлювати в ній певні складові й визначати умови, за яких може бути використане те чи інше вміння.

Методика проведення практичних занять з використанням мікронавчання полягала в тому, що викладач демонстрував прийом роботи з дітьми в різних видах діяльності. Після цього включалися у підготовку і проведення занять за методикою мікронавчання самі студенти: складали конспекти проведення занять різного типу; розробляли конспекти різних видів ігор; виділяли найбільш раціональні способи організації дітей; визначали питання для спостереження та аналізу за роботою товаришів або вихователів, за діяльністю дітей; проводили в навчальній аудиторії частково або повністю ті форми роботи, які використовуються в закладі дошкільної освіти.

Таким чином, поняття «мікронавчання» є засобом активізації пізнавальної діяльності студентів. Його можна розглядати багатоаспектно — як засіб професійної підготовки, метод та форма навчання, а знання основних навчальних завдань щодо мікронавчання сприятиме цілеспрямованому його використанню під час підготовки майбутніх вихователів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко К. Б. Використання освітніх технологій у процесі методичної підготовки фахівців початкової школи. *Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія. Збірник наукових праць*. 2001. Вип. 3, частина 2. С. 3—6.

2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: Методичний посібник для студентів магістратури. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.

3. Дубасенюк О. А., Антонова О. Є. Методика викладання педагогіки : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., в яких здійснюється підгот. пед. працівників. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. 492 с.

4. Савенкова Л. О. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх педагогів до професійного спілкування : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 1998. 32 с.

5. Сергеев В. Т. Мікровикладання як засіб ранньої підготовки студентів до педагогічної практики. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : науково-методичний збірник / М-во освіти і науки України, Слов'янський держ. пед. ін-т ; відп. ред. Г. І. Льогенький. Слов'янськ : СДПІ, 2001. Вип. 11. С. 14–18.

Ткаченко Сергей Анатольевич

*доктор экономических наук, профессор,
действительный член Академии экономических наук Украины, ректор,
ВУЗ «Международный технологический университет
«Николаевская политехника»*

Полякова Евгения Сергеевна

*кандидат экономических наук, доцент,
проректор по научно-педагогической работе (учебный процесс),
ВУЗ «Международный технологический университет
«Николаевская политехника»*

Потышняк Елена Николаевна

*доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры организации производства, бизнеса и менеджмента,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенко*

**ЦЕЛЕНАПРАВЛЕННОЕ РАЗВИТИЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ БУДУЩИХ
СПЕЦИАЛИСТОВ**

Конкурентоспособность специалистов имеет не только общественную, но и личную значимость, поскольку обеспечивает работникам более высокий профессиональный статус, более высокую рейтинговую позицию на рынке труда, устойчиво высокий спрос на их услуги.

Несмотря на большой интерес современных учёных к вопросам конкурентоспособности специалистов, нерешённым остаётся ряд проблем, важных для моделирования в учреждении высшего образования образовательного процесса, направленного на подготовку конкурентоспособных работников для сферы информационных технологий охраны здоровья на транспорте.

Целенаправленное развитие конкурентоспособности будущих специалистов начинается в учреждениях высшего образования. Рассмотрение конкурентоспособности выпускников как критерия качества профессиональной подготовки образовательной системы — новая тенденция, предъявляющая особые требования и к содержанию контрольно-диагностических процедур, и к организации образовательного процесса в учреждении высшего образования. Тем не менее, образовательные условия подготовки конкурентоспособных специалистов по информационным технологиям охраны здоровья на транспорте не обоснованы, равно как и критерии оценки качества результата образования.

Новые социально-экономические условия функционирования сферы «Информационные технологии охраны здоровья на транспорте», целевая направленность процессов модернизации отечественного высшего образования на подготовку конкурентоспособных специалистов обуславливают проблему выявления социально-экономических предпосылок и теоретико-методологических основ развития конкурентоспособности будущих специалистов по информационным технологиям охраны здоровья на транспорте в системе высшего образования.

Совершенствование системы подготовки преподавателей (научно-педагогических кадров) информационных технологий охраны здоровья на транспорте, научно обоснованное изменение организационно-педагогической структуры управления педагогическим процессом, его форм и методов — существенные проблемы, которые необходимо решать на современном этапе подготовки специалистов.

Проблемы профессионально-педагогической подготовки специалистов в области информационных технологий охраны здоровья на транспорте на основе целостности, интегративности и устойчивости профессиональной деятельности в новых социально-экономических условиях изучались в исследованиях многих авторов.

Однако анализ состояния исследуемого вопроса в теории и практике обучения показывает, что недостаточно полно разработано методическое обеспечение профессиональной подготовки будущих специалистов по информационным технологиям охраны здоровья на транспорте. Профессиональная деятельность специалиста по информационным технологиям охраны здоровья на транспорте направлена на изучение и совершенствование (вплоть до максимально возможного для данного индивида) физических, психических и функцио-

нальных возможностей человека, принципов активного и здорового образа жизни, их практическую реализацию средствами информационных технологий охраны здоровья на транспорте, на формирование личности, её приобщение к общечеловеческим ценностям, ценностям информационных технологий охраны здоровья на транспорте.

Современные условия образования обуславливают потребность в профессиональной подготовке специалиста нового профиля в области информационных технологий охраны здоровья на транспорте. Требуется определенный уровень сформированности таких качеств, как социальная и профессиональная мобильность, ответственность, профессиональная активность и самостоятельность, креативность, коммуникативность и так далее. Развитие указанных качеств личности способствует универсализации профессиональных функций специалиста.

Содержание образования должно быть ориентировано на обеспечение самоопределения личности, создание условий для её саморазвития и самореализации. Содержание образования — наиболее важный компонент процесса профессиональной подготовки специалиста в области информационных технологий охраны здоровья на транспорте. Насколько бы разнообразными и эффективными ни были формы, методы и средства обучения, если неправильно определено содержание образования, то невозможно обеспечить хорошее качество выпускников образовательных учреждений в сфере информационных технологий охраны здоровья на транспорте. Наиболее важными проблемами формирования содержания образования и обучения являются следующие: передача необходимых и достаточных знаний для осуществления профессиональной деятельности; фундаментализация и профессионализация образования; повышение уровня необходимых практических умений и навыков.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ

1. Національна доктрина розвитку освіти України. Інфодиск «Законодавство України». 2007. № 2.
2. Психологічний глумачний словник найсучасніших термінів. Х.: Прапор, 2009. С. 188–189.
3. Психофізіологічне забезпечення становлення фахівця у професіях типу «людина-людина». К., 2012. С. 161–227.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ

Анікіна Тетяна Олександрівна

*викладач з образотворчого мистецтва з методикою навчання,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИПУСКНИКА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ЗА КОНЦЕПЦІЄЮ «НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА» НА ЗАНЯТТЯХ З ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Сучасні підходи до реформування Нової української школи передусім базуються на формуванні в учнів ключових компетентностей на рівні з предметними. У світовому досвіді під сформованими компетентностями розуміють інтегрований результат освіти, який є присвоєним особистістю [1].

Таке досягнення передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок на вироблення і розвиток в учнів умінь, ставлень, цінностей. Завдяки цьому створюються умови для здатності діяти в конкретних життєвих ситуаціях та досягати успішних результатів.

Ідея інтеграції в освіті є значним здобутком дидактики, оскільки за умови її успішного методичного впровадження реалізується мета якісної освіти. Тому інтеграція як вимога об'єднання в ціле компонентів, об'єктів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможлиблюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність.

У Державному стандарті початкової загальної освіти, що ґрунтується на засадах компетентісного підходу, поняття міжпредметна компетентність визначається як «здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи

діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей» [1].

Інформативне суспільство, що стрімко розвивається і змінюється, ставить перед системою освіти завдання підготовки учнів відповідно до вимог часу. Саме тому учні сучасної школи повинні мати не лише ґрунтовні знання й вміння, а й такі якості особистості, як гнучкість, мобільність, критичне мислення, готовність до інноваційної діяльності, варіативної реалізації своїх можливостей, співпраці в колективі тощо [3].

Компетентнісний підхід детермінує необхідність модернізації усіх компонентів загальної мистецької освіти — мети, змісту, технологій, оцінювання результатів навчання (учіння і виховання) самовиховання. У зв'язку з переорієнтацією загальної мистецької освіти на компетентнісний підхід переносяться акценти із засвоєння художньої інформації на формування комплексу загальнокультурних і спеціальних художньо-естетичних цінностей і компетентностей — важливих складників естетично розвиненої особистості [2]. Отже, кінцевим результатом шкільної мистецької освіти має стати не лише система художніх знань і вмінь, виховання грамотного споживача художніх цінностей (перцепієнта), а й розвинена особистість, що здатна керуватися набутими художніми знаннями й вміннями, використовувати отриманий досвід у самостійній практичній художньо-творчій діяльності згідно з універсальними загальнолюдськими естетичними цінностями й світоглядними позиціями, спроможна виступити ініціатором того чи іншого мистецького задуму, проекту, втілювати його у власній творчій діяльності, бути перформативним — оригінальним і виразним у її презентації назовні.

В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та всеукраїнського експерименту за темою «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі» на заняттях з образотворчого мистецтва з методикою навчання здійснюємо формування професійної компетентності студентів КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж». Під час лекцій, моделюючи уроки на практичних заняттях та при проведенні педагогічної практики, створюємо атмосферу, яка враховує традиції й обряди народного і родинного календаря, розглядаючи, порівнюючи твори народного декоративно-прикладного мистецтва різних областей України. Спільно зі студентами коледжу визначаємо їх колористичні відмінності та особливості. Основним фактором при використанні

українських національних традицій у вихованні студентів та учнів початкових класів під час педагогічної практики в Структурному підрозділі «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж», школах м. Білгорода-Дністровського впроваджуємо: бесіди, спостереження, розповіді, конкурси, свята, розваги, екскурсії, виставки творчих робіт студентів.

Ефективність підготовки майбутніх педагогів в умовах реформування освітньої галузі за концепцією НУШ на заняттях з образотворчого мистецтва в КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» забезпечується завдяки опануванню наступних компетентностей.

Мовна компетентність передбачає вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватися рідною та іноземними мовами. Під час педагогічної практики з образотворчого мистецтва студенти проводять уроки у школах на такі теми: «Свято Великодня», «Пасхальні писанки», «Світ народної іграшки», «Веселий килимок» де застосовують уривки віршів з української літератури Л. Українки, Н. Забіли; ознайомлюються з відмінностями колориту вишивок Полісся та Закарпаття, керамічних виробів Косова та Опішні, специфіки Яворівських іграшок та феноменальних творів народної майстрині Марії Приймаченко. Привертаємо увагу дітей до цікавих і незвичних форм читання та розповіді з візуалізацією (комікси). До великих тем, які вивчаються на уроках мистецтва впродовж тривалого періоду, створюємо лепбуки (колективно, у парах, індивідуально).

Математична компетентність просліджується під час пояснення послідовності виконання малюнків у темах зображення людини, малювання анімалістичного жанру (будова тулуба птахів та звірів) архітектури, посуду, натюрмортів, морських пейзажів, транспорту; задіяні такі геометричні фігури, як квадрат, коло, овал, трикутник, прямокутник, конус т. д.

Основні компетентності у природничих науках і технологіях. Добре просліджуються міжпредметні зв'язки з природознавством опираємось на здобуті знання з тем «Світ комах», «Лісові звірята»; читанням — ілюстрування літературних творів, казки народні та авторські «Царство змія», «Котигорошко», «Кирило Кожум'яка»; трудовим навчанням «Театральна маска».

Комп'ютерні технології пронизують повсякденне життя сучасних дітей змалечку через анімацію, відеоігри тощо.

Формування **інформаційно-цифрової компетентності** відбувається також на уроках з образотворчого мистецтва, які побудовані з використанням новітніх комп'ютерних засобів, що сприяють розвитку інтелектуальних і творчих здібностей школярів, забезпечують індивідуалізацію та інтенсифікацію освітнього процесу. Студенти коледжу навчаються застосовувати екранні технічні засоби навчання; мультимедійні, звукові ТЗН в презентаціях; екранно-звукові засоби навчання — відеоривки (з мультфільмів та кінофільмів), гармонійно поєднуючи у структурі уроку різноманітні види діяльності та мистецтва (література, музика, театр тощо).

З метою формування компетенції **уміння вчитися впродовж життя** студентам надаються завдання для самостійного творчого підходу до розкриття заданої теми. Вони пишуть реферати, готують виступи, тобто, вчать самі послідовно розкривати тему, опрацьовувати матеріал і доносити задум до слухача. Наприклад: «Нетрадиційні техніки виконання», «Різновид графіки», «Архітектура» тощо.

Компетентність стосовно **обізнаності та самовираження у сфері культури** формується при проведенні пробних уроків в Структурному підрозділі «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж», школах міста, де студенти вчать давати емоційно-естетичну оцінку творів художників, разом із учнями вони формують поняття «колір»: вивчають колорит картини, який залежить від кольору, від його різноманітності, від характеру кольорових поєднань, кольорової композиції; використовують метод «розповідь за картиною» (Л. Бродська «Засніжений ліс», І. І. Шишкін «Сосновий гай», В. Полєнова «Парк восени»). Так, студенти опановують образотворчі терміни, вчать визначати тип і види колориту, застосовують різні методи та прийоми і цим підводять дітей до самовираження у малюнках колористичного вирішення художнього твору у сфері культури.

Для забезпечення інтеграції з музичним мистецтвом слухаємо уривки з музики для формування творчих здібностей студентів та учнів; на уроках образотворчого мистецтва використовуємо класичні музичні твори, в яких втілено ідеї добра, справедливості, гармонії, краси. Наприклад: «Пори року» та «Лебедине озеро» П. Чайковського, музика А. Вівальді, М. Римського-Корсакова, М. Лисенка, К. Стеценка, які заспокоюють дитячу психіку та налаштовують на творчість; уривки українських пісень, таких як: «Прилетів комарик» муз. народна, сл. В. Гончарук, «Урожайна» муз. народна, сл. Н. Куклов-

ської, «Мама» муз. В. Книш, сл. С. Грицька, що виховують духовність почуттів; задля зняття психологічного та фізичного напруження проводимо фізичні хвилинки для студентів та школярів; ситуативні ігри, сюжетно-рольові ігри, інсценізації, навчальні ігри.

Викладачі коледжу активно впроваджують інтерактивні художньо-педагогічні технології, які передбачають різні форми організації взаємодії студентів у освітній діяльності: роботу в парах, трійках, малих і великих групах. Групова діяльність здійснюється на засадах кооперації.

Соціальна та громадянська компетентності — це реалізація нових підходів до навчання і виховання студентів та молодших школярів потребує формування якісно нового освітнього середовища. Сучасне розуміння феномену естетичного середовища охоплює сукупність обставин, що впливають на людину завдяки комфортному психологічному клімату. При залученні їх до творчості, розвиваються естетичні смаки і можливості. Так на заняттях з образотворчого мистецтва знайомимо та зацікавлюємо здобувачів освіти, з творами живопису, скульптури, архітектури, графіки, якими виражається краса життя, природи, почуття.

Таким чином, в процесі особистої творчої діяльності починає формуватися здатність співпрацювати в команді (завдання в групах), творити, виявляти ініціативу, застосовувати емоційний інтелект, критичне мислення, вміння вирішувати проблеми, оцінювати ризики та приймати рішення, вміння конструктивно керувати емоціями.

Отже, шляхом застосування різноманітних інноваційних технологій на заняттях з методики образотворчого мистецтва та у позакласній роботі: запровадження художньо-мистецьких заходів у режимі дня, популяризації факультативних знань, участь у мистецьких святах і акціях, різноманітних вікторинах, КВК, в конкурсах художньої творчості, виставках, квестах та інше, відбувається формування професійної компетентності випускника КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p>

2. Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В., Калініченко О. В., Руденко І. В. Методика навчання мистецтва у початковій школі : посібник для вчителів. Х.: Веста: Ранок, 2006. 256 с.

3. Концептуальні засади реформування середньої освіти прописано в документі під назвою «Нова українська школа». URL: <http://mon.gov.ua/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8%202016/12/05/konczepczya.pdf>

Бєляк Ольга Миколаївна

*кандидат педагогічних наук, доцент,
директор, викладач методики навчання української мови
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

Шмигановська Олена Сергіївна

*викладач,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В концепції Нової української школи відзначається впровадження особистісно орієнтованої моделі освіти, мета якої — навчити дітей вчитися. Відповідно до Державного стандарту початкової школи, загальними для всіх ключових компетентностей являється уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти. Адже одним із важливих показників інтелекту, мислення, культури людини є її мовлення.

Важливою проблемою сучасної освіти в умовах Нової української школи є розвиток мовлення школярів, адже розвиваючи мовлення, ми вчимо володінню мовою, правильному й вмілому її використанню у своїй практиці.

Мовлення — це вид діяльності людини, реалізація мислення на основі використання засобів мови. Мовлення виконує функції узагальнення і повідомлення, емоційного самовираження і впливу на інших людей [2, 201].

Важливою складовою загального змісту початкової освіти є курс української мови, адже мова — не тільки є окремим навчальним предметом, а й виступає основним засобом всіх інших шкільних дисциплін. Основна мета курсу — забезпечити розвиток удосконалення вмінь і навичок усного мовлення (слухання, розуміння, говоріння); навчити дітей читати і писати, працювати з дитячою книжкою, будувати зв'язні писемні висловлювання; сформувати певне коло знань

про мову і мовні уміння; забезпечити мотивацію вивчення рідної мови.

Педагог повинен орієнтувати учнів на активну мовленнєву діяльність. Адже формування комунікативної компетентності учнів — це складний і багатоаспектний процес, який потребує систематичної роботи.

Важливе місце у формуванні мовлення в умовах Нової української школи є три групи методів розвитку мовлення: імітативні, комунікативні та конструювання тексту.

Мова передається з покоління і засвоюється дитиною шляхом наслідуванням, а саме літературні твори в школі є зразками для наслідування, на якому ґрунтуються імітативні методи (методи навчання за зразком).

Методи формування мовлення «за зразком» охоплюють різні види прийомів і вправ, а саме — різні види переказів прочитаних текстів (стилий, вибірковий, близький до тексту зразка, з творчими завданнями), складання плану прочитаного чи прослуханого тексту, складання речень або компонентів тексту за прикладом, відпрацювання інтонації, пауз, наголосів та вимови за зразком вчителя та інші.

Під час роботи з імітативними методами спостерігається підвищення самостійності та пізнавальної активності учнів, адже вони працюють з різними жанрами та типами мовлення.

Навчання «за зразком» готує учнів до навчання з іншими методами розвитку мовлення.

Комунікативні ознаки мовлення, а саме правильність, точність, логічність, змістовність, доречність, виразність, точність ґрунтуються на комунікативних методах. При впровадженні вказаних методів навчання змінюється підхід до роботи з розвитку мовлення. Отже, надається перевага природним мовленнєвим ситуаціям або близьким до природних, використовуються різні прийоми, а також типи завдань та вправ, як-от: створення діалогів відповідно до мовленнєвої ситуації, накопичення матеріалу для словникового запасу під час екскурсій, рольових ігор, вражень тощо, створення творів за уявою, різні види діяльності для потреби висловлюватися.

Комунікативний метод передбачає володіння учнями вмінням розуміти та вмінням розкривати тему твору, підпорядковувати письмовий твір відповідно до мети, висловлювати в ньому свою думку, свої емоції, ставлення до інших осіб та свою позицію, працювати над композицією (початок, завершення), виокремлювати головне та за-

лежне відповідно до теми та мети, редагувати та вдосконалювати написане.

Розвинуті комунікативні вміння забезпечують учням не лише засвоєнні знання під час навчання в школі, а й здатність швидко й правильно орієнтуватися в будь-яких життєвих ситуаціях.

Поряд з імітативним та комунікативним методами великого значення набуває метод конструювання тексту, який має тренувальний характер та ґрунтується на теоретичних знаннях з розділів мовознавства (синтаксису, лексикології, фразеології, словотворення, фонетики, орфоепії тощо). До конструктивного методу належить значна кількість прийомів та вправ, які спрямовані на розвиток зв'язного мовлення — словникова робота (тлумачення значень слів, робота з синонімами, паронімами, фразеологізмами, включення їх у речення та текст), логічна робота (порівняння предметів, явищ природи за їх ознаками, робота з поняттями та їх значеннями, побудова узагальнень, міркувань тощо), редагування та побудова тексту (складання різних видів та типів тексту, моделювання структури тексту, передача сюжету в діалогічній формі).

Отже, з вищесказаного можна зробити висновки, що імітативний, комунікативний та конструктивний методи доповнюють один одного та складають основу системи розвитку мовлення учнів. Робота над розвитком мовлення школярів в умовах становлення та розвитку Нової української школи залишається актуальною, важливою й переважає урізноманітнення форм організації навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. К.: Освіта, 2006. 268 с.

2. Коваль Г. П., Деркач Н. І., Наумчук М. М. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. Тернопіль: Астон, 2014. 287 с.

Бойчук Валентина Вікторівна
викладач соціальних дисциплін,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

**ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
ТА ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ
В ІНКЛЮЗИВНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В КОМУНАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
«БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»**

У концепції Нової української школи значна увага приділяється соціально-педагогічним аспектам організації навчально-виховного та корекційно-розвиваючого процесу для осіб з особливостями психофізичного розвитку та їх адаптації до умов освітнього середовища.

Модернізація парадигм суспільного розвитку, соціокультурні деформації та зміни в нормативно-правовій базі зумовили об'єктивну потребу в посиленні уваги до питань, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх педагогів до інклюзивного навчання [2].

Розвиток готовності студентів до реалізації інклюзивної освіти є складним особистісно-діяльнісним утворенням, що має компонентний характер і містить такі складники:

– мотиваційний як поєднання ціннісних орієнтацій сенсу, мотивів професійної діяльності та прийняття цінностей інклюзивної освіти;

– когнітивно-змістовий як сукупність теоретичних і методичних знань, що сприяють створенню студентами індивідуальної системи базових знань з різних дисциплін професійної підготовки, опануванню загальними і спеціальними вміннями;

– операційно-діяльнісний як сукупність аналітико-прогностичних, проєктивних, корекційно-педагогічних та комунікативних умінь для реалізації інклюзивного освітнього процесу;

– гуманістично-креативний як можливість опанування гуманістичними цінностями, педагогічним світоглядом, соціально-педагогічною взаємодією, професійно-значущими якостями, серед яких толерантність, емпатія, відповідальність, рефлексія.

Більш високий рейтинг серед якостей особистості як показників розвитку готовності студентів до майбутньої діяльності мають такі, як:

– відповідальність, тому що саме в основі утворення цієї якості лежить механізм інтеріоризації, тобто вбудовування зовнішніх вимог суспільства у внутрішню структуру мотивації, що виступає як активатор професійної діяльності;

– активна участь в житті студентського наукового співтовариства, введення в практичну (квазіпрофесійну) діяльність;

– здатність до взаємодії як механізму самовдосконалення й саморозвитку та форми спілкування;

– здатність до реалізації настанов толерантності та гуманності в контексті сучасної мультикультурності на основі загальнолюдських цінностей [1].

Отже, розвиток готовності — це багатоаспектний процес формування інклюзивної компетентності студентів.

В Україні існують суттєві бар'єри, які заважають успішній реалізації інклюзивних процесів, серед яких «...непідготовленість педагогічного корпусу загальної освіти (дидактична, психологічна, особистісна) до участі в інклюзивних процесах; недостатній рівень компетентності в межах цієї проблеми педагогічного корпусу вищих педагогічних навчальних закладів тощо».

По-друге, особливої уваги потребує процес формування фахових компетентностей студентів до реалізації соціального замовлення суспільства на якісну інклюзивну освіту з опануванням відповідними здатностями і уміннями в контексті організації навчально-виховного, корекційно-розвиваючого процесів для дітей з особливостями психофізичного розвитку та з урахуванням питань адаптаційного характеру освітнього середовища [3].

Професійну мобільність студентів КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» розглядаємо як інтегративну особистісну якість, яка є основою реалізації базових, спеціальних і професійної компетентностей і виявляється в готовності та здатності майбутнього педагога до зміни професійних функцій у межах однієї професійної діяльності та опанування новими спеціальностями в умовах динамічно змінюваного ринку праці.

Саме тому в професійній підготовці студентів було визначено такі орієнтири:

– організація освітнього процесу в системі підготовки повинна бути націленою на забезпечення професійно-особистісного самовираження студентів;

— відмова від традиційних практик проведення лекцій, семінарських занять і переведення їх у площину діалогу, тобто — до «суб'єкт-суб'єктних» відносин між викладачем і студентом при організації навчального процесу;

— створення в освітньому процесі середовища активного навчання та умов для творчої діяльності (корегування змісту, програми, стратегії і тактики викладання навчальних дисциплін, напрямків практичного використання знань, реалізації структурно-логічних міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків тощо);

— орієнтація на активне застосування інтернет-технологій в освітньому процесі не лише як засобів навчання, а й інструменту розв'язання професійних завдань.

Ефективність підготовки майбутніх педагогів до інклюзивної освіти й формування в них ціннісного ставлення до дітей з особливими потребами у КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» забезпечується завдяки застосуванню інноваційних освітніх технологій.

Аналіз результатів підготовки майбутніх педагогів до роботи в закладах інклюзивної освіти, дає змогу стверджувати, що організація освітнього процесу з використанням програми дисциплін «Основи корекційної педагогіки», «Основи дефектології», «Основи логопедії», «Методика організації роботи з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку» з виділенням пріоритетних напрямів роботи, творча співпраця викладачів, вихователів і студентів — є важливими й необхідними складовими професійної підготовки майбутніх педагогів.

Основні форми організації навчання студентів: лекції, на яких засвоюють знання про інклюзивну освіту, лабораторно-практичні заняття, де моделюють уміння та навички майбутньої професійної діяльності в інклюзивному середовищі, самостійна робота в аудиторний та позааудиторний час, орієнтована на майбутню професійну діяльність учителя початкової школи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу.

Педагогічна практика є засобом професійно особистісного становлення майбутнього вчителя початкової школи як компетентного фахівця, індикатором готовності студентів до роботи в інклюзивному середовищі.

Найбільш оптимальним у формуванні інклюзивної компетентності є застосування методів навчально-пізнавальної діяльності, а саме: рольові та ділові ігри, дискусії, мозковий штурм, аналіз професійних

ситуацій, тренінги, підготовка презентацій, відеороликів, створення і використання медіапродуктів тощо.

Формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя є тривалим, складним і цілісним процесом. У свою чергу, реалізація організаційно-педагогічної моделі формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки зумовлює чотири етапи.

Так, підготовчий етап реалізації організаційно-педагогічної моделі (2019–2020 н. р.) був спрямований на проектування і розробку науково-методичного супроводу процесу формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя. Підготовчий етап передбачав вирішення наступних завдань:

- модифікація чинних програм навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки («Основи дефектології», «Методика корекційної роботи», «Основи логопедії», «Методика організації роботи з дітьми з порушенням мовленнєвого розвитку», «Соціальна педагогіка», «Технології соціально-педагогічної діяльності», «Основи соціального дозвілля», «Соціальна психологія», «Основи корекційної педагогіки»;

- підготовка інтегрованих навчально-методичних комплексів до навчальних дисциплін, що включають типові матеріали, а саме: тексти лекцій та їх мультимедійна підтримка, інструктивно-методичні вказівки до проведення семінарських і практичних занять, комплексні завдання до тестів для поточного, тематичного і підсумкового контролю навчальних досягнень студентів, також самоконтролю; список рекомендованої літератури; критерії оцінювання навчальних досягнень студента з дисципліни;

- укладання комплексу практичних завдань для виконання їх у ході педагогічної практики, таких як:

- лінійки, присвячені дітям з особливими потребами в школах міста, за підтримки СССМ (служба сім'ї та молоді);

- тренінг для батьків сімей, в яких виховується дитина з особливими потребами;

- єдина виховна година «Основи продуктивного спілкування» в класах, де навчається дитина з особливими потребами та виготовлення спільної творчої роботи;

- спортивна гра по станціям «Разом до перемоги»;

- круглий стіл з питань інклюзивного навчання за підтримки СССМ (служба сім'ї та молоді) та ЦССМ (центр соціальних служб молоді).

Учасники: класні керівники, в класах яких навчаються діти з обмеженими можливостями, соціальні педагоги ЗНЗ, психологи ЗНЗ, студенти педагогічного коледжу (майбутні соціальні педагоги), батьки дітей з особливими потребами, представники центру соціальних служб, представники відділу освіти;

- святкова програма для дітей з особливими потребами;
- проект зі створення газети «Всі ми різні та всі ми рівні».

У якості завдань другого етапу процесу формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя, пізнавального, визначено такі завдання:

– розвиток і поглиблення інтересу і ціннісного ставлення до інклюзивного навчання дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітній навчальній школі, закладах дошкільної освіти;

– формування якостей інклюзивно компетентного вчителя: морально-особистісних (гуманність, толерантність, альтруїзм, відповідальність, сміливість), особистісно-педагогічних (любов до дітей, педагогічна інтуїція, доброзичливість, емпатія, комунікабельність) і професійно-педагогічних (педагогічний такт, спостережливість, педагогічний оптимізм, професійний ріст, витримка).

Усвідомленню значущості інклюзивної компетентності, позитивного ставлення і стійкого інтересу до питань інклюзії у майбутніх вчителів сприяє:

– залучення до навчального матеріалу цікавих фактів з історії виникнення інклюзивного навчання, досвіду його впровадження в школах зарубіжних країн і України і досвіду підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

– ознайомлення студентів із найважливішими проблемами інклюзії, інклюзивного навчання, інклюзивної школи, інклюзивного класу;

– усунення соціальних бар'єрів;

– поступова і цілеспрямована зміна культури, політики і практики роботи загальноосвітніх і спеціальних шкіл;

– забезпечення відповідної підготовки і перепідготовки педагогічних кадрів до професійної діяльності в умовах інклюзивного навчання;

– демонстрація художніх і науково-популярних фільмів на вищеперераховані теми тощо.

Закріпленню зацікавленості майбутніх учителів інклюзивними проблемами, формуванню професійних і особистісно значущих якостей сприяють:

- екскурсії до загальноосвітніх навчальних закладів з упровадженням інклюзивного навчання;
- волонтерська діяльність студентів;
- участь студентів у проведенні благодійних акцій та аукціонів творчих робіт дітей з особливими освітніми потребами, концертів і спектаклів за їхньою участю в тісній співдружності зі здоровими дітьми;
- відвідування уроків та занять в інклюзивних класах;
- зустрічі і бесіди з корекційними педагогами, логопедами, дефектологами, учителями-практиками, що працюють у школах, де впроваджується модель інклюзивного навчання.

Таким чином, на другому етапі реалізації організаційно-педагогічної моделі у майбутніх учителів планується переважне формування мотиваційно-ціннісного структурного компонента, що входить до складу інклюзивної компетентності майбутнього вчителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альохіна С. Інклюзивна освіта в Україні : здобутки, проблеми та перспективи: резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження. URL : <http://www.twirpx.com/file/974948>
2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
3. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. URL : <http://www.allbest.ru>
4. Кучерук О. С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання URL: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.

Бондаренко Людмила Сергіївна
викладач математики, методики викладання математики,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

НАВЧАННЯ ФОРМУВАННЮ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

В умовах творення нової української школи провідним завданням виховання є створення таких умов, за яких може розвинутися людина європейського мислення.

Важливим завданням НУШ є формування ключових компетентностей учнів початкових класів, в тому числі математичної.

Під час формування в учнів математичної компетентності забезпечується реалізація пріоритетних завдань математичної освіти: підготувати учнів до цілісного сприйняття світу; розуміння ролі математики у пізнанні дійсності; вчити обґрунтовувати власні дії, розпізнавати проблеми, які вирішуються із застосуванням математичних методів; розвивати логічне мислення, вміння виконувати дії за алгоритмом, користуватися знаковою інформацією, орієнтуватися у просторі; вдосконалювати здатність застосовувати обчислювальні навички у практичних ситуаціях, пов'язаних із реальним життям.

Робота викладачів природничо-математичних дисциплін КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж» спрямована на формування умотивованого учителя, який має свободу творчості й розвивається професійно, вміє використовувати у своїй роботі різноманітні методи, прийоми і засоби навчання, бездоганно знає свій предмет, а також методику його викладання, вміє мотивувати учнів до самостійного пошуку необхідної інформації, яка пов'язана як із змістом основного курсу, так і поза навчального матеріалу. Для розв'язання даного завдання необхідно формувати та розвивати професійну компетентність.

З метою формування професійної компетентності на заняттях з методики математики необхідно здійснювати: 1) розвиток математичного мовлення студентів, формування мовленнєвих моделей, що найчастіше застосовуються на уроках математики; 2) опанування прийомів й засобів, що застосовуються на окремих етапах розв'язування комунікативних задач на певному етапі уроку або під час роботи над окремим завданням; 3) формування умінь відстоювати, обґрунтовувати власну думку, позицію; уміння слухати, емоційно забарвлювати власне мовлення.

Відповідно до завдань, визначених проектом «Реформування системи підготовки та професійного розвитку педагогів. Нова українська школа», викладачі коледжу в зміст програмового матеріалу включили питання, пов'язані з місцем математики в системі початкового навчання, плануванням навчального процесу з математики згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти, інтегруванням уроків математики з іншими дисциплінами, моделюванням процесів і ситуацій, що відбуваються в природі і суспільстві; використанням різних джерел інформації, пізнанням форм об'єктів та просторових відношень у навколишньому світі, формуванням аналітико-синтетичних міркувань, створенням та розв'язанням проблемних життєвих ситуацій при розв'язуванні текстових задач. Оновлено методичні рекомендації до організації та проведення лабораторних та практичних робіт, в зміст яких введено лабораторне заняття на тему «Урок математики в інтеграції з іншими предметами відповідно до тематичних тижнів навчання» та практичну роботу на тему «Розробка уроку математики в інтеграції з іншими предметами відповідно до тематичних тижнів навчання». Створено відеотеку із записами уроків, проведених вчителями шкіл та студентами коледжу.

При вивченні загальних питань особливу увагу звертаємо на забезпечення уроків математики. При цьому розпочинаємо з огляду та аналізу підручників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для навчання математики в початковій школі. Більшість шкіл нашого регіону працюють за підручниками Листопад Н. П. «Математика. Підручник для 1–3 класів загальноосвітніх навчальних закладів» та підручниками Скворцової С. О. «Навчальні зошити з математики». Навчальний заклад забезпечено даними підручниками та робочими зошитами, а також презентаціями уроків відповідно до навчальних програм початкової школи. На заняттях методики викладання математики навчаємо поєднувати матеріал, поданий в підручниках, навчальних посібниках та презентаціях з додатковими завданнями, вносити зміни відповідно до особливостей кожного класу, розвивати та поглиблювати власні вміння та навички. З цією метою рекомендуємо додаткові методичні посібники, а також впроваджуємо досвід випускників минулих років. Викладачем коледжу Бондаренко Л. С. створено навчально-методичний посібник «Нестандартний підхід до викладання математики в початкових класах», який містить зразки інтегрованих уроків, сюжети проведення нестандартних уроків, математичні казки, які

можна використовувати на уроках з метою зацікавлення учнів навчальним матеріалом.

Впроваджуємо на власних заняттях та рекомендуємо до використання метод діяльнісного підходу; метод проблемного навчання; метод розвивального навчання; метод особистісно орієнтованого навчання; метод інтерактивних технологій; метод розвитку критичного мислення; частково-пошукові та дослідницькі методи. Визначальною рисою цих методів є активна діяльність учнів як суб'єктів педагогічного процесу, пріоритетність групової, парної та індивідуальної форм організації навчальної діяльності.

На уроках педагогічної практики вчимо студентів коледжу поєднувати метод інтерактивного навчання з груповою роботою на уроці й застосовувати на різних етапах вивчення тем. Наші студенти активно використовують на уроках такі форми групової роботи, як діалог, синтез думок, спільний проект, диспут; інтерактивні методи «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи — вчуся», «Робота в парах», «Ажурна пилка», «Коло ідей», «Акваріум», «Прес».

Важливе місце у формуванні математичної компетентності учнів початкових класів посідають сюжетні задачі, тому велику увагу надаємо формуванню вмінь студентів використовувати додаткові методичні посібники, а також розвитку власних вмінь складання самостійно та разом з учнями сюжетних задач, пов'язаних з життєвими ситуаціями. Сюжетні задачі можна продумати, підготувати, ввівши цікаві відомості із життя. Джерелом таких відомостей можуть бути газети, журнали, енциклопедії, Інтернет.

Пропонуємо студентам орієнтовну тематику завдань, яку можна використати при складанні та розв'язуванні сюжетних задач:

1. Вибір учнями цеглинки улюбленого кольору. Визначення кольору, який подобається найбільшій кількості учнів, найменшій кількості учнів. Зображення діаграм. Створення за допомогою цеглинок LEGO різних предметів.

2. Інформація учнів про домашніх тварин; відомості про поживні речовини овочів та фруктів; відомості про гігієнічні норми користування комп'ютером; відомості про меню шкільної їдальні; інформація про корисну та шкідливу їжу, яку вживають діти; інформація про визначні місця місцевості і т. ін.

На основі даної інформації складаються та розв'язуються текстові задачі, основне завдання яких — ознайомити школярів на практичному рівні зі способами подання інформації. Важливо, щоб учні від-

чували себе учасниками певних подій. Такі задачі є важливим засобом мотивації до вивчення математики та формування математичної компетентності, вони забезпечують зв'язок математики із реальним життям дитини, стимулюють учнів до здобуття нових знань.

Отже, навчання формуванню математичної та інших ключових компетентностей учнів має бути системним і може бути досягнуто за умови гармонійного поєднання різних форм та методів організації навчально-пізнавальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

2. Казначей І. В. Діяльнісний підхід та формування ключових компетентностей учнів на уроках математики: Методичний посібник для вчителів, 2013. URL: <https://shag.com.ua/diyalenisnij-pidhid-ta-formuvannya-klyuchovih-kompetentnostej.html>

3. Скворцова С. О. Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики. *Педагогическая наука: история, теория, практика*. <http://www.intellect-invest.org.ua>

4. Скріпниченко Л. М. Формування математичної компетентності молодших школярів на основі діяльнісного підходу. URL: <https://genezum.org/library/formuvannya-matematichnoi-kompetentnosti-molodshyh-shkoljariv-na-osnovi-diyalnisnogo-pidhodu>

5. Онопрієнко О. В. Формування математичної компетентності школярів у навчальному процесі. URL: <http://www.wikipage.com.ua/1xb2f.html>

Буяновська Віра Вікторівна
викладач образотворчого мистецтва з методикою навчання
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

Шидловська Юлія Сергіївна
здобувач освіти,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

В сучасних умовах інформатизації освіти важлива роль відводиться навчально-методичному забезпеченню. У Новій українській школі вчитель має право вибору форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик, технологій і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання [2, с. 5]. Обізнаність та самовираження у сфері культури, уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, екологічна грамотність і здорове життя — ключові компетентності, які можна реалізувати в мистецькій освітній галузі.

Мистецтво вважається гарним джерелом формування підростаючого покоління. Завдяки творам мистецтва у дітей розвивається естетичний смак, творче та критичне мислення, формується емоційний інтелект, бажання бачити прекрасне та пізнавати його. Сучасному вчителю дуже важливо розвивати в учнів художні смаки та заохочувати їх самостійно створювати красу. Тому майбутньому педагогу варто звернути увагу на підготовку уроків мистецтва.

Готуючись до уроків образотворчого мистецтва, студенти зустрічаються з вибором навчально-методичного забезпечення, використанням посібників, педагогічних розробок. Навчальна та методична література з предметів художньо-естетичного циклу зазначена у Переліках навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України, що розміщені на офіційному сайті МОН. Підручники «Мистецтво» авторів Масол Л. М., Калініченко О. В., Лемешевої Н. А., Кондратова Л. Г., Лобова О. В. можна знайти у вільному доступі в мережі Інтернет.

Зміст підручника інтегрованого курсу «Мистецтво», автор Л. Масол, побудовано за моделлю поліцентричної інтеграції мистецьких знань; це передбачає інтегрування змістових ліній — музичного та образотворчого мистецтв, які органічно поєднуються в єдиний тематичний цикл і збагачуються елементами хореографії, театру, кіно. Музичному та образотворчому мистецтву присвячено окремі блоки підручника і кожний послідовно реалізує в рамках спільної теми дидактичні завдання, притаманні опануванню мови саме цього виду мистецтва. Підручник містить QR-коди, відсканувавши які, можна прослухати мелодію або подивитися фрагмент мультфільму. Це робить навчальний посібник інтерактивним і цікавим для здобувачів освіти.

Серед друкованих періодичних фахових видань варто відмітити науково-методичні журнали «Мистецтво та освіта» і «Мистецтво в школі». Вони ґрунтовно висвітлюють становлення і розвиток в Україні і за її межами особливої педагогічної галузі — педагогіки мистецтва, всебічно розкривають проблеми теорії та історії мистецької освіти, теорії та методики виховання, методики викладання музики, образотворчого мистецтва і художньої культури.

Зручним у роботі педагога є наочний посібник для вихователів, учителів і батьків «Зустрічі з художниками світу». Він дає можливість познайомити дітей з репродукціями картин художників, доступно подати інформацію про митців та їх твори. Особливої уваги заслуговує рубрика «У майстерні художника», яка дає змогу кожній дитині виявити свої мистецькі здібності. Містить додатки для індивідуальної роботи з дітьми [3, с. 2].

Як відкрити цей безмежний світ мистецтва юним дослідникам? Як зацікавити малечу найвідомішими світовими шедеврами? Про це розповіла французька письменниця та мистецтвознавець Франсуаза Барб-Галль на сторінках книги «Як розмовляти з дітьми про мистецтво» [1, с. 15]. *Простими словами і в зручній формі авторка підказує, як навчити дітей «бачити» картину, розуміти її і відчувати. На найбільш поширені й актуальні питання запропоновано лаконічні відповіді, що покликані задовольнити цікавість і заохотити до нових пошуків.*

Інформацію в підготовці уроків мистецтва як молодим, так і досвідченим педагогам можна знайти у невичерпних мережах Інтернету. Доступними та пізнавальними є відеоуроки на платформі YouTube, а саме канали: «Відеошкола», «Нуш для учнів 1–4 класів», «Хмаринка», «Diraena artist» та інші. Цікаві ідеї для уроків образотворчого мисте-

цтва можна черпати з соціального фото-сервісу «Pinterest». Зображення, завантажені на Pinterest, називаються пінами, а колекції, до яких вони належать, — дошки. Соціальна мережа, дає можливість переглядати фото та відеозображення, а також завантажувати власні [4].

Уроки мистецтва можна урізноманітнити інтерактивними методами, які зацікавлять дітей і зроблять урок інноваційним. Наприклад, використання коміксів. Вони були створені для розваг, але в Новій школі можуть стати частиною навчального процесу. І це не дивно, адже комікси приваблюють учнів своєю яскравістю, цікавим сюжетом, через який ненав'язливо подається навчальний матеріал. Комікси створюють спеціально до уроків учителі. Але в учнів також є можливість створити власні малюнки, зображуючи у них людину або казкових персонажів. Такі роботи молодші школярі можуть намалювати на попередньо роздрукованих шаблонах чи створити онлайн на сайті canva.com [5]. Даний сайт пропонує великий вибір заготовок та є зручним у користуванні. За допомогою нього учні можуть створювати власні комікси на вибрані теми.

Отже, навчально-методичне забезпечення в мистецькій освітній галузі є простором для вибору і творчої роботи педагога, для створення унікальних уроків, де розвиватиметься неповторна особистість кожної дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барб-Галль Ф. Як розмовляти з дітьми про мистецтво. Львів: ВСЛ, 2016. 176 с.
2. Куц О. В. Нова українська школа: педагогічна свобода вчителя, безпечний шкільний простір. *Мистецтво в школі*. 2018. № 5. С. 4–6.
3. Фесюкова Л. Б. Зустрічі з художниками світу: комплект наочних посібників для дошкільних закладів і початкової школи. Х.: Ранок, 2008. 20 с.
4. www.pinterest.com
5. www.canva.com/uk_ua/stvoryty/komiksy/

Буяновська Віра Вікторівна
викладач образотворчого мистецтва з методикою навчання,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

Шамота Сергій Вадимович
здобувач освіти,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИПУСКНИКА ЗАКЛАДУ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах становлення Нової української школи особливого значення набуває проблема формування інклюзивної компетентності випускників закладу фахової передвищої освіти.

Сутність поняття «інклюзивна компетентність» тлумачена в працях С. Максимюк, Т. П'ятакової, І. Хафізулліної, М. Чайковського. Інклюзивна компетентність трактується як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання; як необхідний обсяг знань та вмінь, утілених у здатності виконувати професійні функції, зважаючи на особливі потреби здобувачів освіти, та інтегрувати їх у середовище загальноосвітнього закладу, створюючи умови для розвитку й саморозвитку; як інтегральна характеристика педагога (учителя, асистента), що впливає на здатність розв'язувати професійні завдання в умовах інклюзивного підходу до освітньої діяльності [3, с. 8].

Готовність випускників ЗФПО розглядається через два основні показники: професійна готовність та психологічна готовність.

Складовими професійної готовності є:

– інформаційна обізнаність про законодавство в галузі інклюзивної освіти;

– знання основ спеціальної психології та корекційної педагогіки;

– знання індивідуальних відмінностей дітей;

– володіння педагогічними технологіями в роботі з різними категоріями дітей з ООП;

– застосування варіативності у процесі навчання.

Складові психологічної готовності:

– емоційне прийняття дітей з різними типами особливих освітніх потреб;

– готовність до залучення дітей з ООП до діяльності на уроці;

– задоволеність власною педагогічною діяльністю [5, с. 54].

Інформаційна обізнаність випускника ЗФПО щодо основних положень інклюзивної освіти є основою для його професійної позиції.

Зарубіжні дослідники говорять про «досвід трансформації», що переживають педагоги, які стали інклюзивними вчителями і вихователями. Цей процес є природним наслідком оволодіння новими професійними навичками, зі зміною своїх установок щодо учнів, які відрізняються від однолітків. Негативне ставлення до інклюзії зміниться, коли педагог отримає власний позитивний досвід: побачить перші успіхи дитини, прийняття її в середовищі однолітків, щире вдячність батьків. Учителі, які отримали досвід роботи за принципами інклюзивної освіти, розробили такі способи включення дитини з особливими освітніми потребами, зокрема, включати їх до тих же видів навчальної активності, але ставити інші завдання; залучати учнів до групових форм роботи та групового вирішення задач; використовувати активні та інтерактивні форми навчання [4, с. 119].

Для успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) педагог мусить зробити важливі кроки:

1. Ознайомитися з висновком ІРЦ учня, мати уявлення, які психічні процеси та функції потребують підтримки.

2. У процесі навчальної діяльності вивчати динаміку уваги, стомлюваності, темп роботи дитини.

3. Ураховувати стан слуху, зору, загальної і дрібної моторики дитини.

4. Навчитися адаптувати навчальні плани, методи роботи, модифікувати дидактичний матеріал до індивідуальних потреб дітей.

5. Уміти створювати оптимальні умови для спілкування, сприяти налагодженню дружніх стосунків між дітьми, формуванню колективу.

6. Формувати у дітей з ООП досвід стосунків у соціумі, навички адаптації до соціуму.

7. Підготувати дітей класу до того, що поряд з ними навчатимуться учні з ООП, навчити дітей налагоджувати дружні стосунки. Не припускати зневажливого ставлення до дітей з ООП [2, с. 132].

Рекомендації асистенту вчителя при роботі в інклюзивному класі.

Щоб зменшити випадки невиконання завдань: вибірково перевіряти виконання роботи; ставити годинник, щоб учні бачили час; заохочувати учнів, які все виконують вчасно.

Для покращення виконання завдання: винагороджувати за процес, а не за результат. Виконання більшості навчальних завдань можна розбити на три етапи: початок, виконання й завершення. Проте

з деякими дітьми саме початок виконання завдання вже може бути величезним досягненням.

З метою покращення навичок читання: учні мають практикувати-ся зі щоденними матеріалами. Наприклад, шукати назву улюбленого мультфільму в програмі телепередач тощо. Завжди слід використовувати загальноприйняті назви (чоловік, жінка, дитина), спілкуватися без використання сленгу тощо.

Для покращення навичок письма: слід використовувати щоденну діяльність для тренування навичок письма і вправління з правопису. Наприклад, учні можуть вести щоденники подій, що відбуваються в освітньому закладі, складати список справ, що їх потрібно виконати, записувати інформацію, отриману під час бесіди по телефону, заповнювати анкети прийому на роботу, впорядковувати предмети тощо.

Щоб покращити застосування основних математичних дій: учні можуть тренуватися з використанням комп'ютерних програм. Щодня математичні дії мають застосовуватися в ситуаціях, коли йдеться про час, гроші та вимірювання. Дітям слід тренувати такі вправи частіше, за будь-якої нагоди. Наприклад, порахувати здачу грошей в магазині, купити в певному порядку різні речі або слідкувати за своїми витратами [1, с. 164].

Метою навчання здобувачів освіти з осолівими потребами мають стати соціальні навички, догляд за собою, планування щоденних дій, питання здоров'я та безпеки.

Слід надавати можливості для тренування. Створювати для учнів «гру», в якій необхідні соціальні навички демонструються у процесі щоденної життєдіяльності. Створювати умови для обміну досвідом. Визначати особисті інтереси й наявний досвід кожного учня. Планувати групові заняття так, щоб учні дізнавалися більше один про одного і ділилися цією інформацією. Необхідно надавати учням сигнали-знаки для покращення планування своїх дій. Допомогати учням фіксувати і повторювати правильну поведінку.

Отже, інклюзивну компетентність випускника закладу фахової передвищої освіти можна визначити як здатність здійснювати професійні функції в процесі інклюзивного навчання, враховуючи різні освітні потреби здобувачів з обмеженими можливостями, забезпечуючи їх включення в освітнє середовище, створюючи умови для розвитку й повноцінної соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А. Асистент вчителя у закладі загальної середньої освіти з інклюзивною формою навчання: навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. 216 с.
2. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Ранок, 2019. 304 с.
3. Максимюк С. П. Педагогіка : [навч. посіб.]. К. : Кондор, 2005. 667 с.
4. Теорія і практика інклюзивної освіти : [навчально-методичний посібник] / упоряд. Бондар К. М. [2-ге вид., доп.]. *Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг»*. 2019. 170 с.
5. Шевців З. М. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до роботи в інклюзивному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : монографія. К. : Центр учбової літератури, 2017. 384 с.

Виштак Ольга Миколаївна

*викладач методики виховної роботи,
заступник директора з навчально-виробничої роботи,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ НА БАЗІ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «БІЛГОРОД-ДНІСТРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»)

Реформування освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, пов'язаних із визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Ці зміни стосуються впровадження Концепції «Нова українська школа», створення нових освітніх стандартів початкової школи, оновлення й перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Новий зміст і завдання сучасної системи освіти вимагають особливої уваги до особистості педагога — ключової постаті в формуванні особистості учнів.

Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін та умов життя. А це

можливе лише за наявності високого рівня професійної компетентності та розвинених професійних здібностей.

Під професійною компетентністю педагога розуміють особистісні можливості учителя, які дозволяють йому самотійно і ефективно реалізувати цілі педагогічного процесу. Для цього потрібно знати педагогічну теорію, уміти застосовувати її в практичній діяльності.

На базі Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» започатковано проведення всеукраїнського експерименту за темою «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі». Проведення педагогічної практики є невід’ємною частиною його реалізації.

Метою формування педагогічної компетентності випускника коледжу є забезпечення належної професійної підготовки в умовах ступеневої освіти та його конкурентоздатності на ринку освітніх послуг. Адже складовою реформи «Нова українська школа» є підготовка нового вчителя, про це заявив міністр освіти і науки Сергій Шкарлет під час діалогової платформи «Освіта України 2021: стратегічні цілі в дії», яка відбулась 18 березня 2021 року.

Основними завдання формування педагогічної компетентності майбутнього фахівця початкової освіти — випускника коледжу є:

- забезпечення оволодіння технологіями самоорганізації та самоактуалізації;
- створення умов для становлення професійної культури майбутнього спеціаліста;
- активізація формування ключових компетенцій майбутнього вчителя початкової школи;
- формування професійної мобільності студентів;
- організація методичної, дидактичної підтримки студентів;
- формування соціальної активності на основі особистісних якостей та соціальних умінь особистості.

Вчитель Нової української школи повинен бути лідером, який поведе за собою дітей, який любить дитину. Вчитель повинен бути лідером в класі, але бути на рівні учня, а не ставити себе вище за нього. Він повинен розвивати дитину, а не пригнічувати, і розуміти, що кожна дитина — індивідуальна.

Вчитель Нової української школи повинен проявляти ініціативу і брати на себе відповідальність за результат, тому саме зараз відбуваються зміни в підходах до навчання та практичної підготовки майбутніх педагогів початкової освіти в коледжі [1].

В липні 2018 року затверджено Концепцію розвитку педагогічної освіти в Україні, де вказано, що завданням фахової передвищої педагогічної освіти є підготовка кваліфікованих педагогічних працівників для дошкільної освіти, початкової середньої освіти, початкової мистецької освіти, а також вихователів, майстрів виробничого навчання для професійної (професійно-технічної) освіти та асистентів вчителів для різних рівнів освіти на основі базової та профільної середньої освіти, які здатні самостійно виконувати спеціалізовані завдання навчання та виховання, нести відповідальність за результати своєї діяльності та здійснювати контроль за здобувачами освіти [2].

Організація педагогічної практики розглядається в коледжі з огляду на особливості його змісту і функціонування — робота в освітньому просторі багатонаціонального бессарабського краю. За 149 років існування коледжу немає жодної школи на Одещині, де б не працювали наші випускники.

Саме тому педагогічна практика створює умови для участі майбутніх випускників коледжу в цілісному процесі педагогічної діяльності, яка спричиняє потреби самостійно розв'язувати завдання, добирати відповідні форми, методи і прийоми роботи, створювати атмосферу творчого пошуку, стимулювати самоосвіту, самовиховання та самовдосконалення.

Саме в рамках педагогічної практики відбувається адаптація до конкретних умов педагогічної діяльності, тому педагогічну практику розглядаємо як джерело формування, перш за все, базових педагогічних умінь, необхідних майбутньому вчителю в будь-якій сфері освітньої діяльності.

Під час проходження педагогічної практики студенти коледжу застосовують нові педагогічні технології. Це допомагає ознайомитися з ними не тільки теоретично, а й на практиці.

Видами педагогічної практики, які готують вчителя нової української школи в коледжі є:

— Позанавчальна виховна робота в початковій школі (III—IV сем.).

Виховний процес, як наголошується в Концепції Нової української школи, має стати невід'ємною складовою всього освітнього процесу, проходячи наскрізно через систему позакласної роботи, та орієнтуватися на загальнолюдські цінності, зокрема: морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), — соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури,

патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність) [2].

Студенти проводять виховну роботу в початкових класах згідно з програмами «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» та «Нова українська школа» в поступі до цінностей», які допомагають осмислити сучасні виклики виховання та його головні засади, базові моральні цінності сучасного виховання, з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів.

– Практика з додаткових спеціалізацій (V–VII сем.).

На даний час в коледжі для підвищення конкурентоздатності майбутніх вчителів початкової школи відкрито ряд додаткових спеціалізацій «Вчитель англійської мови в початковій школі», «Вчитель основ інформатики в початковій школі», «Вчитель болгарської мови в початковій школі», «Соціальний педагог», «Педагог-організатор», «Керівник дитячого хореографічного колективу», а з нового навчального року планується відкриття спеціалізації «Асистент вчителя інклюзивного класу початкової школи».

– Пробні уроки та заняття (VI–VII сем.).

В ході проведення даного виду практики відбуваються зміни відповідно до освітніх програм НУШ. Всі викладачі-методисти пробної практики та студенти пройшли навчання на освітній платформі EdEra — курс для вчителів початкової школи — та використовують при підготовці пробних уроків інноваційні методи та прийоми навчання — метод проєктів, групова робота, дослідні роботи, ілюстраційно-демонстраційні методи, робота з квіткою Блума, складання інтелект-карт, робота з цеглинками Лего, складання кругів Ейлера.

Уроки проводяться в початкових класах базових закладів загальної середньої освіти міста під керівництвом досвідчених вчителів та у Структурному підрозділі «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж».

– Літня педагогічна практика (VI сем.).

З 2017 року при коледжі діє літній пришкільний табір «Дружба», що був організований для дітей працівників та учнів Структурного підрозділу.

Мета і завдання відпочинкової зміни — спрямувати перебування дітей в літньому таборі на їх комплексне оздоровлення через використання традиційних та інноваційних форм таборової роботи; формувати позитивну мотивацію на здоровий спосіб життя, розуміння

його переваг; забезпечити систематичні заняття фізичною культурою та спортом; залучити учнів до дослідницько-краєзнавчої роботи шляхом здійснення екскурсійної діяльності; формувати цілеспрямований інтерес до вивчення свого довкілля та змістовного проведення дозвілля.

Життя в таборі насичене різноманітними подіями. Вихованці табору із задоволенням брали участь в гурткових заняттях, конкурсах, флешмобах, конкурсах, спортивних змаганнях, екскурсіях. Шкода, що минуле літо перервало діяльність табору, але ми сподіваємось на сприятливі обставини цього року та готуємось до роботи табору.

– Практика «Перші дні дитини в школі».

Метою педагогічної практики «Перші дні дитини в школі» є ознайомлення з особливостями періоду адаптації дитини до нових умов в перший тиждень її перебування в школі. Студенти знайомляться з особливостями освітнього процесу з дітьми в перший тиждень навчання, з особливостями роботи вчителя з батьками першокласників.

Студенти коледжу проходять цей вид практики в початкових класах базових закладів загальної середньої освіти міста та області. Достатньо складним виявилось проведення даного виду практики в 2020–2021 н. р., студенти розпочинали навчальний рік дистанційно, в закладах освіти області діяли суворі карантинні обмеження. Було прийнято рішення про індивідуальне проходження практики в перших класах шкіл Одещини за місцем проживання студентів та дистанційну роботу для тих, хто за станом здоров'я чи складної епідемічної ситуації в населеному пункті не міг відвідувати школу.

Для роботи з такими студентами було організовано відеозйомку роботи в 1 класі Структурного підрозділу «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж». Перегляд та обговорення уроків відбувався в спеціально організованих Google-класах педагогічної практики.

– Переддипломна педагогічна практика (VII семестр).

Мета практики: підготовка студентів до самостійного та творчого виконання основних професійно-педагогічних функцій вчителя початкової школи та педагога відповідно обраної додаткової спеціалізації в реальному навчально-виховному процесі. Переддипломна практика закріплює зацікавленість в обраній професії, формує професійні уміння та навички, реалізує науково-дослідну діяльність підготовки курсової роботи.

Студенти працювали в початкових класах міста і області з 25 січня 2021 року і змогли повністю виконати план переддипломної виробничої практики, 25 студенток одержали пропозиції щодо майбутнього працевлаштування, 4 студентки перейшли на індивідуальні плани навчання. Все це свідчить про позитивну оцінку підготовки випускників до роботи в умовах реалізації Концепції Нової української школи закладами освіти Одещини.

Для підготовки майбутніх фахівців проводиться факультативний курс «Вчителі — агенти змін» — цикл спецкурсів для студентів випускних груп відділення «Початкова освіта» в рамках проведення всеукраїнського експерименту за темою «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі» сертифікованими тренерами — викладачами коледжу Бойчук В. В., Герасимовою І. М., Горбан І. П., Звягіною Л. М., Кошелевою Т. Я., Крисюк Н. І.

Студенти творчо підходять до підготовки уроків та занять, до визначення змісту освітнього процесу та вибору методів і прийомів в рамках виду педагогічної практики, що позитивно впливає на формування їх професійної мобільності.

У майбутніх вчителів формується потреба в отриманні більш повних педагогічних знань, відкритті для себе нової інформації, розвитку своїх аналітичних умінь, що сприяє підвищенню мотивації досягнення компетенції в педагогічній діяльності.

Педагогічна практика найкращим чином дає студентам можливість проводити самоспостереження власного професійного самовдосконалення в педагогічній діяльності, аналізувати прояв своїх професійно-значущих якостей, таких як гуманність, комунікативність, професійна мобільність.

В коледжі впроваджено нову програму пробної педагогічної практики на відділенні «Початкова освіта» згідно нового Державного стандарту початкової загальної освіти та Концепції Нової української школи. Удосконалюються програми педагогічної практики початкової школи на інших відділеннях.

Проводяться спільні засідання предметних комісій та міських методичних об'єднань вчителів щодо впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти та Концепції Нової української школи.

Розширено використання інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) під час проходження педагогічної практики.

Оновлюється відеоархів педагогічної практики уроками 1–3 класів НУШ.

Студенти III та IV курсів традиційно беруть участь в роботі конференції «Тиждень з життя Нової української школи» за підсумками педагогічної практики «Перші дні дитини в школі». Цей вид практики охоплює школи Одещини, де були відкриті 1 класи Нової української школи, вчителі яких пройшли тренінг-курс підготовки до роботи в нових умовах.

Підготовлено ряд методичних збірників до проведення практики «Пробні уроки та заняття в НУШ» на всіх відділеннях коледжу.

Впроваджується проходження різних видів педагогічної практики за індивідуальними планами для студентів старших курсів, які працюють класах нової української школи в закладах освіти Одещини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-konceptiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>

2. Нова українська школа URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. Київ: Літера ЛТД, 2019. 208 с.

Герасименко Володимир Михайлович
директор,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

Герасимова Ірина Миколаївна
методист,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

**РІВЕНЬ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИПУСКНИКІВ КОЛЕДЖУ
ТА ГОТОВНІСТЬ ЇХ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОГО
ПРОЦЕСУ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ:
ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ**

Україна переживає сьогодні період кардинальних освітніх реформаций. Принципово нові вимоги до вчителя, до його підготовки висунула «Нова українська школа» — реформа, що спричинила зміни у сфері освіти. Відтак змінилися пріоритети і завдання педагогічної освіти, бачення її розвитку. З'явилась потреба в новому підході до підготовки вчителів відповідно до нових обставин. Докорінно змінюються освітні парадигми, політика й соціальні пріоритети в освіті незалежної України в умовах реформування освітньої галузі. Головною метою є всебічний розвиток, виховання та соціалізація особистості, яка була б здатна до успішної взаємодії із соціальним та природним середовищем.

З 1 вересня 2017 року, реалізуючи положення нового Державного стандарту початкової освіти, 100 шкіл України розпочали пілотний проект з впровадження нових підходів до навчання. Робота з формування професійної компетентності та підготовки випускників ВНКЗ «Білгород-Дністровське педагогічне училище» Одеської області (Комунальний заклад «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж») в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» розпочалась відповідно до наказу МОН № 314 від 03.04.2018 р. «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня на тему «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі» у 2017–2022 роках», згідно з яким Одеський обласний інститут вдосконалення вчителів (КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради») та 3 педагогічні училища були залучені до експерименту.

З метою забезпечення необхідних умов для реалізації Концепції НУШ була обрана основна тема, над якою почав працювати колектив

училища: «Формування професійної компетентності випускника в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» та визначені наступні напрями управління: перехід на нові стандарти й результати навчання, які спрямовано на формування компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; перехід на педагогіку партнерства; надання більшої свободи вчителю, який постійно повинен розвиватися професійно; нові підходи до фінансування освіти тощо.

З 2017 року на базі ВНКЗ «Білгород-Дністровське педагогічне училище» Одеської області була сформована група викладачів-дослідників всеукраїнського експерименту, які пройшли ґрунтовну підготовку на тренінгах, що проводилися на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» та отримали сертифікати регіональних тренерів. Разом з цим визначено три групи студентів 4-х курсів відділення «Початкова освіта», з якими розпочали підготовку. У 2017–2018 н. р. викладачами коледжу було внесено зміни до робочих навчальних програм методик навчання в початковій школі та програм педагогіки і психології відповідно до Концепції «Нова українська школа», розроблено та проведено спецкурс для студентів: «Нова українська школа та сучасні педагогічні технології в початковій школі».

З жовтня 2017 по квітень 2018 року відбувалось констатувальне вивчення стану готовності студентів коледжу до експериментального дослідження, здійснення кількісно-якісного аналізу й узагальнення його результатів, активна взаємодія та налагодження партнерських стосунків з пілотною школою Шабським начальньо-виховним комплексом «Загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів — гімназія».

З 2017 року на базі училища було відкрито курси підвищення кваліфікації вчителів Білгород-Дністровського району, які впроваджували Державний стандарт початкової освіти у 2018–2019 н. р.

Науково-методичну роботу на концептуально-діагностичному етапі (квітень 2018 — жовтень 2021 роки) у 2018 році було спрямовано на підвищення рівня компетентності викладачів, їх творчої активності та формування потреби безперервного професійного росту шляхом проведення тренінгів, проблемно-цільових, науково-теоретичних та інформаційно-методичних семінарів інформаційно-комунікаційних технологій для викладачів та персоналу училища: «Формування інформаційної компетентності викладача та студентів засобами ІКТ», «Підготовка вчителя до роботи в умовах Нової української школи», «Нова українська школа та сучасні педагогічні технології в початко-

вій школі», «Творчий потенціал та креативність педагога як запорука професіоналізму».

З метою ефективного впровадження реалізації Концепції «Нова українська школа», освітніх інновацій у навчальний процес та для забезпечення особистісно зорієнтованого навчання у 2018 р. була проведена робота зі створення Структурного підрозділу «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Вищого навчального комунального закладу «Білгород-Дністровське педагогічне училище» Одеської області та 31 серпня 2018 року отримано ліцензію. Першою вчителькою Структурного підрозділу стала випускниця 2018 року Журбенко Д. О. У рамках експерименту для реалізації якісної дослідно-експериментальної роботи клас був забезпечений сучасною матеріально-технічною базою, мультимедійними засобами навчання, необхідними дидактичними і навчальними матеріалами, закріплено педагога-наставника, який надавав інформаційну та методичну підтримку.

З метою формування в майбутніх фахівців творчого підходу до педагогічної праці викладачами училища було розроблено та проведено цикл експериментальних спецкурсів для підготовки випускників спеціальності 5.01010201 «Початкова освіта» до роботи в 1-х класах початкової школи у 2019 році згідно з Концепцією «Нова українська школа» та новим Державним стандартом початкової освіти:

— практично-тренінговий спецкурс «Компетентнісний підхід при підготовці майбутніх педагогів в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»;

— «Новий державний стандарт початкової школи. Моделювання навчального процесу в Новій українській школі»;

— «Творчий потенціал та креативність педагога як запорука професіоналізму»;

— «Використання арт-терапевтичних технік у роботі вчителя початкової школи в умовах реалізації концепції «Нова українська школа»;

— «Компетентнісний підхід при підготовці майбутніх педагогів для роботи в умовах інклюзії».

Освітній процес в училищі здійснювався на основі інтегративного підходу до підготовки спеціалістів (педагогіка, психологія, методики навчання; структурно-логічна схема наскрізної підготовки до реалізації освітнього процесу на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів при врахуванні психологічних особливостей студентів).

Апробація навчального, навчально-методичного забезпечення організації освітнього процесу в Новій українській школі проводиться на базі створеного у 2018 році Структурного підрозділу та у початкових класах шкіл міста під час проведення уроків, ранкових зустрічей і виховної роботи в Новій українській школі зі студентами 2–4-х курсів. Викладачі методик навчання та керівники практики не тільки готують студентів до проведення занять та уроків у класах Структурного підрозділу, але й самі проводять окремі уроки та навчають студентів на власному досвіді.

У 2018–2019 навчальному році 25 студентів училища працювали вчителями початкових класів за індивідуальним планом. Це свідчить про те, що вони вже визначились у виборі свого майбутнього як «агента змін Нової української школи» та отримали відповідну якісну підготовку, що підтверджують схвальні відгуки директорів шкіл. Було внесено корективи до програми педагогічної практики (обов'язкове проведення уроків «Я досліджую світ» та інтегрованого уроку в 1–2 класах, сюжетних уроків фізичної культури в 1-му класі), апробовано дидактичне, методичне, навчальне забезпечення нових технологій під час практики.

Науково-методичну роботу у 2019–2021 роках було спрямовано на подальше підвищення рівня компетентності викладачів та персоналу коледжу: «Використання хмарно-орієнтованих засобів навчання при проведенні занять», «Формування інформаційної компетентності викладачів та студентів засобами ІКТ», «Підготовка учителя до роботи в умовах Нової української школи», «Нова українська школа та сучасні педагогічні технології в початковій школі».

Викладачами методик навчання накопичено досвід активного впровадження нових інноваційних технологій з підготовки майбутніх фахівців в умовах реформування освітньої галузі. Починаючи ще з молодших курсів, під час вивчення курсу «Я досліджую світ» викладачі коледжу (Крисюк Н. І., Щербина Н. П.) активно використовують інноваційні методи, серед яких: ментальні карти, проведення досліджень, виготовлення лепбуків, підготовка проєктів, створення коміксів; для засвоєння нових понять активно використовується «Шестикутне навчання» та «Хмара слів». Студенти коледжу під керівництвом викладачів методики навчання української мови (Шаповалової І. В., Кобальчинської Н. А.) вчать добирати нові прийоми роботи для реалізації діяльнісного підходу вивчення української мови молодшими школярами на практиці, вивчають навчання гра-

моти як інтегративну систему, на заняттях моделюють різноманітні мовні ситуації.

Викладачі методики навчання іноземної мови (англійська, німецька) (Осадча С. І., Крістіюгло Т. В., Азізагаєва Л. К.) використовують комунікативно-ігровий метод навчання, який забезпечує дійове, зорієнтоване на особистість навчання іншомовного спілкування, широко застосовують наступні ігри: фонетичні, граматичні, адитивні, лексичні ігри та ігри для розвитку усного мовлення. Дуже дієвим показав себе метод гейміфікації — це використання ігрових елементів у неігровій діяльності (навчальній, трудовій), спосіб впливу на поведінку людей, який має у своїй основі використання ігрових елементів.

Сьогодні здійснення наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти набули в педагогічній практиці особливої актуальності. Наступність у коледжі розглядається як один із принципів неперервної освіти. Розгляд організаційно-методичних основ наступності є провідним між ланками дошкільної та початкової освіти в методах педагогічного керівництва, формах організації практичної діяльності при теоретичній та практичній підготовці студентів відділення «Початкова освіта» та «Дошкільна освіта».

Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі на базі коледжу проходить апробацію власних методичних розробок у закладах освіти та було рекомендовано для практичного використання вченою радою КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Студенти коледжу при написанні курсових робіт вивчають досвід впровадження вчителями шкіл інноваційних технологій в умовах реформування освітньої галузі та на практиці впроваджують набуті знання в коледжі.

Ефективність підготовки майбутніх педагогів до інклюзивної освіти й формування в них ціннісного ставлення до дітей з особливими потребами в коледжі забезпечується завдяки завданням, які спрямовували підготовчий етап реалізації (2017–2021 рр.) на проектування і розробку науково-методичного супроводу процесу формування інклюзивної компетентності майбутнього вчителя. Студенти коледжу набувають досвіду практичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами та працюють за індивідуальним планом асистентами вчителів.

Модернізація парадигм суспільного розвитку, соціокультурні трансформації та зміни в нормативно-правовій базі зумовили об'єктивну

потребу в посиленні уваги до питань, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх педагогів до інклюзивного навчання [2], тому викладачами коледжу було обрано напрям роботи: **«Формування професійної компетентності майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі»**.

Безперечно, участь в експерименті є важливим кроком у впровадженні Нової української школи. Постійна підтримка і тісна співпраця з академією є міцним підґрунтям реалізації основних засад реформування освітньої галузі, впровадження інноваційних проєктів, формування нової генерації педагогів, які будуть «агентами змін» у Новій українській школі.

Реформування освітньої галузі розраховано на роки, адже неможливо швидко змінити освітню традицію, що будувалася в Україні протягом десятиліть. Проте розпочаті зміни вже забезпечують формування у вчителя сучасного покоління нових форм мислення та поведінки в суспільстві, які передбачають уміння прогнозувати і планувати, мислити творчо, критично та самокритично, відповідально та свідомо, бути конкурентоспроможною особистістю. Зміна освітнього середовища — це зміна ставлення до дитини: повага, увага до неї та прагнення знайти оптимальний спосіб для її ефективного навчання. Нам важливо, щоб сучасна школа сформувала особистість дитини, і вона сміливо могла будувати далі своє майбутнє. Тому тільки інноваційна за сутністю освіта може виховувати людину, яка живе за сучасними інноваційними законами глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар С. П., Момот Л. Л., Липова Л. А., Головка М. І. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті. Рівне: Тетіс, 2003. 200 с.
2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
3. Концепція розвитку педагогічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/prozatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Кучерук О. С. Компетентнісний підхід як основа підготовки майбутнього вчителя до реалізації завдань інклюзивного навчання. URL: <http://gnpu.edu.ua/files/naukovi%20chitanny/pedagogika/ZaharchukKluchkovska>.
5. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

6. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / za zag. red. H. M. Bı́bık. K. : Lı́tera LTĐ, 2019. 208 s.

7. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. URL: www.allbest.ru.

Горанська Валентина Павлівна

*заступник директора з навчальної роботи,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ У ЗАКЛАДАХ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВИТИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «ОДЕСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»)

Сьогодні заклади загальної середньої освіти потребують кваліфікованих фахівців, вчителів нового покоління, вчителів з конкурентно придатним європейським та світовим рівнем кваліфікації. Саме тому освітній процес підготовки фахівців початкової освіти у закладах фахової передвищої освіти здійснюється з урахуванням можливостей сучасних освітніх технологій навчання, орієнтується на формування освіченої, компетентної, гармонійно розвиненої особистості. Ці ж завдання стоять і перед Комунальним закладом «Одеський педагогічний фаховий коледж».

Організація освітнього процесу у коледжі забезпечує ефективну підготовку майбутніх вчителів початкової школи, чому сприяють чітко сформовані педагогічні умови, які визначають перелік обставин, від яких залежить та відбувається цілісний і продуктивний освітній процес професійної підготовки здобувачів освіти у педагогічних закладах фахової передвищої освіти.

У вітчизняній педагогіці виділено кілька рівнів педагогічних умов підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. До них належать особистісні характеристики студентів, які визначають рівень їх успішності у процесі навчання та обставини реалізації освітнього процесу, так звані класичні педагогічні умови, до яких відносяться: зміст та організація діяльності студентів; міжособистісні відносини, спілкування в групі; відносини педагогів зі студентами; адаптація студентів до нового освітнього середовища;

взаємодія навчального закладу з навколишнім середовищем та інші [3, с. 90].

Окрім того, процес підготовки майбутнього вчителя на сучасному етапі можна умовно поділити на такі основні компоненти: загальна підготовка (методологічно-розвиваюча); спеціально-професійна (психолого-педагогічна, методична); особистісна підготовка (самовиховання особистості майбутнього педагога, його самовизначення).

Згідно затвердженого Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України у грудні 2020 року професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» випускники коледжу мають володіти певним переліком трудових функцій, загальними та професійними компетентностями, уміннями та навичками, необхідними для їх виконання [2, с. 3].

Саме тому, організація освітнього процесу Одеського педагогічного фахового коледжу спрямована на комплексний підхід підготовки фахівців до майбутньої професійної діяльності та реалізується через якісно організоване теоретичне навчання та практичну підготовку. Розроблена і затверджена освітньо-професійна програма коледжу «Початкова освіта» галузі знань 01 Освіта/Педагогіка повністю відображає нормативний зміст професійної підготовки майбутнього фахівця, встановлює вимоги до змісту, обсягу й рівня освіти фахової підготовки майбутнього вчителя початкової школи, а також передбачає, що важливе місце в системі професійної підготовки майбутніх вчителів належить дисциплінам психолого-педагогічного циклу.

На кожному етапі професійної підготовки майбутніх вчителів за визначеними умовами та компонентами у коледжі застосовуються різноманітні форми роботи, такі як: навчальні аудиторні заняття (проведення лекцій, практичних, семінарських, індивідуальних занять та консультацій); самостійна аудиторна робота студентів, включаючи виконання індивідуальних завдань (підготовка презентацій, творчих проєктів, проведення дидактичних ігор та вправ); самостійна позааудиторна робота студентів (участь в олімпіадах з різних навчальних дисциплін обласного, регіонального та всеукраїнського рівнів; відвідування музеїв, концертів, тематичних виставок; зустріч з відомими науковцями, художниками та письменниками; участь у проведенні творчих конкурсів, благодійних ярмарках, культурно-масових спортивних заходах та святах); практична підготовка (проходження

студентами навчально-виробничої практики у закладах загальної середньої освіти, участь студентів у проведенні свят та розваг у початковій школі); контрольні заходи (складання заліків, екзаменів, державної атестації, написання курсових робіт) [1, с. 28].

Однією з важливих умов якісної підготовки майбутніх вчителів початкової школи в умовах реформування освітньої галузі була і залишається участь Одеського педагогічного фахового коледжу у всеукраїнському експерименті на базі Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» у регіональному інноваційному проєкті «Нове покоління вчителів для Нової української школи» за підтримки Департаменту освіти і науки Одеської обласної державної адміністрації.

Так, починаючи з 2017 року по теперішній час у коледжі активно впроваджувалась програма спецкурсу «Нова українська школа». Протягом 2017–2018, 2018–2019, 2019–2020 навчальних років у коледжі було оновлено зміст фахових навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу, який передбачав засвоєння майбутніми вчителями початкової школи знань та практичного досвіду в реалізації компетентнісного, особистісно-орієнтованого, інтегрованого, ігрового та діяльнісного підходів в організації освітнього процесу початкової школи. В організації навчальних занять викладачі коледжу використовували і продовжують використовувати новітні педагогічні технології інтегрованого та інтерактивного навчання, студенти працюють в сучасно-обладнаних навчальних аудиторіях та лабораторіях Нової української школи тощо.

Окрім того, необхідно зазначити, що з метою якісної підготовки випускників коледжу до роботи в Новій українській школі викладачі коледжу були активними учасниками різноманітних «круглих столів», інтернет-марафонів, методичних об'єднань вищих педагогічних навчальних закладів Південного регіону України з питань впровадження новітніх технологій в освітній процес.

Також, на сьогоднішній день неабиякого значення в організації освітньої роботи в умовах карантину набуває якісно організована дистанційна форма роботи. У коледжі налагоджена організація дистанційного навчання через використання в освітньому процесі різноманітних онлайн-платформ, вебсервісів та інтернет-ресурсів провідних освітніх порталів України. Викладачі долучаються до створення власних інтерактивних навчальних відео; створення електронних посібників, різноманітних інтерактивних навчальних вправ і презента-

цій; створення вебресурсів, фахових блогів, сайтів, де викладачі описують свою діяльність організовуючи онлайн навчання зі студентами коледжу тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про організацію освітнього процесу Комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж». Одеса, 2020. 35 с.

2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти» та «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 р. № 2736. URL: <https://nus.org.ua/news/zatverdylu-try-profesijni-standart-vchytelya-dokument/>.

3. Тверзовська Н., Філіпова Л. Сутність та зміст поняття «педагогічні умови». *Нова педагогічна думка*. 2009. № 3. С. 90–92.

Дорошенко Вікторія Анатоліївна

*викладач англійської мови і методики навчання англійської мови,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»*

НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЧЕРЕЗ ГРУ

Більшість дітей із задоволенням та цікавістю починають своє навчання у школі, але часто бажання ходити до школи та інтерес до навчання швидко зникає. Якщо запитати сучасних учнів, чому вони не хочуть ходити до школи, більшість з них відповість, що це через вчителів, які на них кричать. На жаль, часто у школі працюють вчителі, які не люблять дітей і не вміють знаходити з ними спільну мову, мають авторитарний стиль спілкування з учнями, користуються застарілими методами і прийомами навчання, а також не хочуть враховувати психофізіологічні особливості молодших школярів. Таке ставлення вчителів до учнів не сприяє створенню довірливої дружньої атмосфери, а також позитивного ставлення до навчання. Але найбільш серйозною, на мій погляд, проблемою є небажання багатьох вчителів змінюватися відповідно до освітньої реформи і концепції НУШ.

Якою повинна бути школа, щоб дитина кожного дня із задоволенням ходила до неї? На це питання відповів видатний грузинський педагог, засновник гуманної педагогіки Шалва Олександрович Амонашвілі: школа повинна бути доброю і справедливою, школа повинна

усміхатися і бути радісною. Тоді діти і у велике життя прийдуть добримі. Зробити світ щасливим без справедливої і доброї школи не можливо. А такою її роблять добрі, мудрі учителі, які люблять свою роботу і дітей. Ш. О. Амонашвілі приділяє велику увагу емоційному стану дітей, вважаючи, що без живого, емоційного спілкування вчителя з дітьми неможливо зацікавити учнів, зробити їх активними учасниками і творцями уроку. Педагогічна технологія формування особистості учня молодшого шкільного віку, за Ш. О. Амонашвілі, базується на основних положеннях гуманної педагогіки: дитина — цілісна особистість, яку необхідно сприймати такою, якою вона є. Вчителі повинні вміти розуміти дітей. Розуміти дітей означає стати на їхню позицію, поважати їхні почуття. Ш. О. Амонашвілі вказує на те, що не треба підкоряти їх своїй владі. На його думку, розуміти дітей — означає оволодіти найвищою майстерністю виховання маленької людини [1].

Вчителі, які працюють з молодшими школярами повинні пам'ятати про те, що у молодшому шкільному віці навчальна діяльність знаходиться в особливо тісному взаємозв'язку зі станом здоров'я і фізичного розвитку дитини. Процеси читання й письма у молодшому шкільному віці вимагають значного напруження, тому що зоровий аналізатор ще не завершив свій розвиток в цьому віці. Учням початкових класів досить важко виконувати тривалу письмову роботу, оскільки цей процес вимагає тонкої координації рухів. А формування кисті учні завершується не в 7 років, а в 10–13. Складною і втомливою для малюків є також і діяльність окремих груп м'язів, що забезпечує нерухоме положення тулуба під час письма. Розвиток опорно-рухового апарату молодшого школяра вимагає періодичної рухової активності. Тому якщо дитина змушена упродовж 45 хвилин підтримувати незручну для неї статичну позу і працювати з максимальною віддачею розумових сил і напруженням уваги, то це призводить до поверхового дихання, зниженню обміну речовин, застою крові в нижніх кінцівках. У дітей знижується працездатність мозку, послаблюється увага, пам'ять, погіршується координація рухів. Дитина надмірно збуджується і втомлюється [3].

Отже, завдання вчителя — так спланувати урок, щоб попередити спад інтересу і працездатності дітей, щоб зменшити вплив статичного навантаження видами роботи, які передбачають достатню рухливість учнів, змінюючи кожних 5 хвилин види діяльності.

Науковці давно намагаються зрозуміти, як саме відбувається процес вивчення іноземної мови. Більшість вчених вважають, що най-

кращий спосіб швидко вивчити іноземну мову — це автоматичне неусвідомлене вивчення мови, слухаючи і читаючи іноземною мовою, і таким чином підхоплюючи цю нову мову. Тобто засвоєння іноземної мови повинно відбуватися так само, як діти засвоюють рідну мову. Таким чином, із самого початку навчання слід забезпечити слухання учнями іншомовного мовлення та інтенсивне вживання мовленнєвих зразків у говорінні [7].

Найбільш ефективним у навчанні молодших школярів є *метод повної фізичної реакції (Total Physical Response Method)*, суть якого полягає у тому, що учні супроводжують вивчення іноземної мови фізичними рухами. Навчання відбувається через занурення у мову, спочатку відбувається усвідомлення нової мови, адже часто учням потрібен період мовчання, і примушувати їх говорити немає сенсу. Навчання повинно відбуватися у ненапруженій ігровій атмосфері, учні спочатку вчать розуміти нову для них мову на слух, а згодом із задоволенням починають розмовляти іноземною мовою. Цей метод ідеально підходить для навчання як дошкільнят, так і молодших школярів, адже дає дітям змогу рухатися під час заняття, що є вкрай необхідним, враховуючи їхні психофізіологічні особливості [5].

Найкращий спосіб вивчити іноземну мову — це взаємодія з іншими. Тому ще один ефективний метод для застосування у початковій школі — це *комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови*, який забезпечує успішне формування іншомовної комунікативної компетентності на рівні елементарного користувача A1, а також всебічний розвиток і виховання. Його суть полягає у тому, що навчання комунікації відбувається в процесі комунікації під час комунікативно-ігрової діяльності молодших школярів і учителя. Мовленнєва взаємодія учнів початкової школи проходить з активним використанням таких інтерактивних видів роботи, як парна та групова робота, рольові ігри, мозковий штурм, рухомі шеренги тощо. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу є використання автентичних матеріалів, які реально використовуються носіями мови. З самого початку учні оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності при обмеженому використанні рідної мови [5, 7].

Оптимальним підходом до навчання іноземної мови учнів початкової школи визначено *особистісно-діяльнісний підхід*, який ставить у центр системи навчання саму дитину. Переважає взаємодія учень-учень, вчитель втручається в процес комунікації лише за потреби. Роль вчителя зводиться до фасилітатора видів взаємодії, тобто ор-

ганізатора, який забезпечує введення нових одиниць мови, успішну взаємодію груп і виправлення учнів [5].

Одним із чинників ефективної партнерської взаємодії учасників освітнього процесу є психологічно комфортна атмосфера на уроці, довірлива і доброзичлива атмосфера педагогічного спілкування, яка в першу чергу, залежить від вчителя. Дуже важливим є заохочення учнів, адже для молодших школярів — це найкраща мотивація. Тому необхідно в першу чергу акцентувати увагу на успіхах учнів, а не на невдачах.

З самого раннього дитинства дитина спілкується зі світом через гру. Для неї гра — спосіб пізнання дійсності, спосіб випробувати себе. Але, на жаль, коли дитина приходить до школи, вчителі про це забувають, хоча саме *ігрова діяльність* є характерною для дітей цього віку.

Психологи давно визнали важливість гри у розвитку розумових здібностей та навчанні, адже навчання на основі гри мотивує учнів тривалий час виконувати певні операції. Чому учні часто проявляють байдужість щодо спілкування в класі? Тому що для них цілі в освітньому середовищі виглядають недостовірно. А у грі створюється реальність, яка їх приваблює. Навчатися у процесі гри значно цікавіше, ніж вивчати теоретичні матеріали, тому навчання через гру сприяє кращим та більш ефективним результатам. Через гру діти досліджують і пізнають навколишній світ. Процес гри повністю захоплює їх, і вони почуваються комфортно і щасливо.

Науково доведено, що розвиток будь-яких вмій та навичок відбувається швидше, коли ми щасливі та розслаблені. Для дітей особливо важливо отримувати задоволення від навчання, оскільки у них немає зовнішніх мотиваторів (таких як, наприклад, перспектива знайти хорошу роботу за допомогою знання іноземної мови), які б рухали їх уперед. Окрім того, опановуючи нову вправу чи гру, дитина вчиться розуміти і виконувати детальні інструкції англійською мовою [2].

Через гру діти отримують такі важливі для життя навички, як:

- спілкування;
- командної роботи;
- прояву ініціативи;
- генерації нових ідей;
- критичного мислення;
- оперування інформацією.

Для сучасних дітей гра — це не лише розвага. Гра — це ефективний метод навчання, здатний заохотити до пізнання світу та сформувати ключові компетентності, що допоможуть у подальшому легко і швидко адаптуватися до змін у майбутньому, адже нова українська школа — це школа компетентностей, а не знань. Важливо не ЩО ти знаєш, а ЯК ти вмієш користуватися цими знаннями [2].

Ігрова діяльність на уроці, безумовно, зацікавить дітей, надасть уроку більше емоційності, вмотивованості, а рухливі ігри знімуть фізичну втому і емоційну напругу. Але ігри на уроках англійської мови не повинні бути епізодичними, сам процес навчання повинен мати ігровий характер. Учні навіть не підозрюють того, що граючись, вони навчаються.

Існує багато дидактичних ігор, які можна використовувати у навчанні іноземних мов, в тому числі і використання ігрових конструкторів LEGO. Заняття з LEGO урізноманітнюють та вдосконалюють навчальний процес, роблять його цікавішим для дітей. За допомогою LEGO можна вивчати літери англійського алфавіту, будувати слова, речення, вивчати неправильні дієслова, виконувати фізкультхвилинки і багато інших цікавих завдань. Заняття в ігровій формі створюють неповторну атмосферу психологічного комфорту і проходять без нервового напруження, що позитивно позначається на якості засвоєння матеріалу [6].

Отже, ігрова діяльність є провідним містком у методиці навчання англійської мови у початковій школі, вона розвиває мовленнєві навички учнів і позитивно впливає на розвиток особистісних якостей дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Посмішко моя, де ти? Думки в учительській. Хмельницький, 2007. 32 с.
2. Гра по-новому, навчання по-іншому. Методичний посібник / упорядник О. Рома. The LEGO Foundation. 2018. 44 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Паршикова О. О. Комунікативно-ігровий метод навчання іноземної мови учнів початкової загальноосвітньої школи (теоретико-методологічний аспект) : монографія. Донецьк : Вебер, 2009. 296 с.

6. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / упоряд. О. Рома. The LEGO Foundation. 2018. 32 с.

7. The Communicative Approach to Language Teaching / ed. by Ch. Brumfit and K. Johnson. Oxford : Oxford Univ. Press, 1991. 243 p.

Коваленко Наталя Володимирівна

*викладач методики організації образотворчої діяльності дітей,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ТА ВЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ (МИСТЕЦЬКА ГАЛУЗЬ)

У Базовому компоненті дошкільної освіти України та Державному стандарті початкової загальної освіти визначається пріоритетність компетентнісного підходу до розв'язання основних завдань дошкільної та початкової ланок освіти. Ці документи покликані забезпечити поетапне становлення дитячої особистості, її фізичний, пізнавальний, соціальний, естетичний розвиток, набуття нею певного практичного досвіду, необхідного для використання у майбутньому житті [1].

Видатний учений Л. С. Виготський у свій час висловив думку про те, що «шкільне навчання ніколи не починається з порожнього місця, а завжди спирається на певну стадію розвитку, досягнуту дитиною, сучасні діти не такі, якими були попередні покоління учнів, отже, вони потребують від навчання чогось нового. Те, що було потрібно учора, не є актуальним сьогодні» [3, с.13].

Актуальність проблеми: сьогодні здійснення наступності між дошкільною та початковою ланками загальної освіти набули в педагогічній практиці особливої актуальності, зміст якої полягає в тому, що нове, змінюючи старе, зберігає в собі його елементи. Наступність розглядається як один із принципів неперервної освіти.

Метою статті є розгляд організаційно-методичних основ наступності між ланками дошкільної та початкової освіти у методах педагогічного керівництва, формах організації практичної діяльності у дошкільних закладах і молодшій школі під час проведення педагогічної практики з розділу мистецтва.

Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти в умовах реформування загальної середньої освіти на засадах Концепції Нової

української школи мають багато спільного. Одна із провідних видів діяльності — художньо-естетична: ліплення, малювання, аплікація, конструювання, слухання музики, спів, хореографічна, театралізована, — ці діяльності мають бути збережені і змістовно збагачені у молодшому шкільному віці. А пріоритетне завдання педагога — допомогти дитині зрозуміти: про що розповідає світові твій малюнок, спів, танець [1].

На основі досліджень О. Я. Савченко, О. В. Проскури, О. Л. Кононко, які підкреслюють про необхідність введення в педагогічний процес різних видів дитячої діяльності творчого характеру: самодіяльних ігор, драматизацій, технічного і художнього моделювання, експериментування, словесної творчості, музичних, танцювальних імпровізацій. Прилучення до національної художньої культури шляхом відвідування музеїв, виставок, майстерень художників, концертів, театрів, бібліотек [4].

Реалізація зазначених завдань у закладах дошкільної освіти і початковій школі, на думку викладачів Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж», полягає у забезпеченні єдності, взаємозв'язку та наскрізної узгодженості мети, змісту, методів, форм організації освітнього процесу з дітьми старшого дошкільного та молодшого шкільного віку.

Якщо розглянути модель перспективності і наступності в організації образотворчої та музичної діяльності між дошкільним закладом та школою, то можна побачити, що у них є спільна мета — це творчий розвиток особистості. А реалізувати це можна через наступні напрямки: теоретичний, організаційно-методичний, практичний. Викладачі Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» починали роботу з основних документів: оновленого Базового компоненту дошкільної освіти та Державного стандарту початкової загальної освіти [2].

Багато спільного є в розділі: «Дитина у світі мистецтва» та «Мистецька» освітня галузь — це реалізація в межах вікових можливостей спільної мети: формування почуття прекрасного, вміння розуміти і цінувати красу в житті і творах мистецтва, розвиток естетичних оцінок і смаків, уяви, фантазії, оригінальності й нестереотипності мислення, художньої творчості в процесі художнього пізнання й опанування світу. Виявляти музикальність, уміння передавати настрої, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Культурна компетентність, що передбачає залучення

до різних видів діяльності: художньо-продуктивної, музичної, театральної, хореографічної.

Мистецьку діяльність дошкільнят і школярів викладачі коледжу організовували за принципом інтеграції (гармонійного поєднання на заняттях і в різних життєвих ситуаціях музичних, літературних фрагментів, живопису, поезії з виходом на образотворення в різних видах художньої діяльності: малюванні, ліпленні, аплікації, музикуванні, мімічних етюдах).

Якщо розглядати теоретичний напрямок, то в практиці наступність реалізується як участь обох педагогічних колективів у спільних конференціях, педрадах, семінарах з питань наступності, взаємне ознайомлення з новітніми технологіями та змістом програм навчання й виховання обох ланок (старша група дошкільного закладу та першій клас початкової школи).

Організаційно-методичний — відвідування учителями занять з образотворчої діяльності, музики, трудового навчання, хореографії, а вихователів — уроків та гуртків у школярів. Цей аспект реалізується з наступним спільним обговоренням, семінари-практикуми з розділу мистецтва, конференції, обмін передовим педагогічним досвідом.

З дитячими колективами — це організація спільних тематичних виставок дитячих робіт, вернісажів, музичних конкурсів, свят; відвідування разом театралізованих вистав, музеїв, спільна участь у проєктній діяльності та інше.

Щоб забезпечити реальну перспективність і наступність у роботі дошкільного закладу та школи важливо дотримуватись певних умов: співробітництво має бути довготривалим і нерозривним; робота системною і плановою; завдання комплексними та інтегрованими.

Найбільш сприятливі умови принципу наступності створені на базі нашого Структурного підрозділу «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» та КЗ НВК ЗОШ — I ст. імені С. О. Морозової в м. Білгороді-Дністровському Одеської області.

Вони мають для цього відповідне розвивальне середовище: три спеціальних приміщення з демонстративними та робочими зонами, весь необхідний матеріал та обладнання, стіни групових класів оздоблені декоративним розписом. Одна кімната спеціально обладнана під світлицю, де зібрані старовинні речі наших пращурів, які були виготовлені власними руками: меблі, вишиті рушники, святковий український одяг, картини, піч, предмети побуту та глиняний посуд. Екскурсії та заняття

із зображувальної діяльності та мистецтва проводять в цих приміщеннях, ця атмосфера сприятиме творчості, яка збагачує духовний світ дітей, художньо-естетичний розвиток особистості, виховує любов до декоративно-прикладного мистецтва, зберігає традиції нашого народу.

На базі нашого структурного підрозділу та НВК проводили відкриті заняття на тему: «Розмалюю писанку», «Чудовий світ картин Катерини Білокур», на якому діти дошкільники разом з учнями першого класу відчули себе справжніми майстрами, навчалися розмалювати писанки, оздоблювати незвичайних птахів та тварин за допомогою петриківського розпису, слухали українські народні пісні.

Студенти коледжу мають можливість познайомитись із досвідом педагогів зображувальної діяльності Філіпової Л. В. та Столітньої С. О., які проводять гуртки «Вмілі пальчики» з дошкільниками, а зі школярами — «Творче натхнення», «У світі фантазії», результати праці можна побачити в організації спільних виставок та участь у міському конкурсі: «Чисті роси». Систематично оновлюються персональні виставки дитячої творчості, наприклад, на тему: «Природа рідного краю» учениці 3 класу Чумаченко Софії. Розглянути виставку та поділитися враженнями можуть вихованці, батьки, гості закладу.

Протягом року на базі структурного підрозділу та НВК проводяться благодійні ярмарки на тему: «Дари осені», «Свято Миколая», «Великдень іде — свято в душі несе!». Активну участь приймають батьки дошкільнят та школярів, всі виконані роботи — це їх спільна творчість та фантазія.

Заздалегідь плануються екскурсії старших дошкільнят до школи, ознайомлюють з першою вчителькою, класом, бібліотекою, спортивною залом, комп'ютерним класом. Такі екскурсії викликають у дітей інтерес та позитивне ставлення до школи. А свої враження дошкільники втілюють в малюванні на тему: «Моя майбутня школа», «Школяр»; виготовляють на заняттях з аплікації «Закладки для підручника», «Листівки-запрошення на випускне свято».

Студенти КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» намагаються перейняти методи та прийоми роботи досвідчених педагогів під час проведення педагогічної практики. Теоретичні знання, студенти відділення «Дошкільна освіта» та відділення «Початкова освіта» отримують під час вивчення методики організації образотворчої діяльності дітей, образотворче мистецтво з методикою навчання, реалізують свої практичні вміння та навички на практиці. Під час проведення занять в дошкільному закладі та в першому класі,

використовують нетрадиційні техніки малювання: штампування листочками, губкою, трафаретами, долоньками, спонжиками, зубною щіткою, сухим жорстким пензликом, свічкою, ниткою та інші. Зображувальна діяльність тісно пов'язана з музичною. Наприклад, під час зображення чудових квітів на папері, прослуховували музичний твір «Вальс квітів» Д. Кабалевського, «В гостях у Нептуна» — школярі малювали мешканців моря, а надихнув їх музичний твір «Море» з опери «Садко» музика М. Римського-Корсакова. В дитячому закладі дошкільнята теж передавали зображення рибок, а для оздоблення використовували нетрадиційні техніки малювання, роботи вийшли яскраві, не схожі одна на одну, кожна дитина проявила свою фантазію. На свято 8 березня завжди діти готують святковий концерт та подарунки, які виготовляють власними руками, а це може бути портрет матері, зроблений з любов'ю, тема малювання портрета продовжується і в 1 класі. Студенти в роботі з дошкільниками на практиці використовували музично-дидактичні ігри на шкільну тематику: «Що зайве», «Хто швидше складе портфель».

Узагальнюючи досвід практичної роботи викладачів та студентів коледжу у роботі в дошкільних навчальних закладах та початковій школі з образотворчого мистецтва та музики, можна відзначити широке використання різноманітних нетрадиційних технологій, які поєднуються з музичним супроводом, як під час виконання самостійної роботи дітьми, так й на початку заняття, щоб зацікавити дітей, допомогти створити образи в їхній уяві, підсилити емоційне сприйняття.

Отже, винайдення вихователями дошкільних закладів і вчителями початкової школи цікавих спільних форм і методів організації дитячої художньої творчості дає можливість забезпечити таку необхідну наступність художньо-естетичного, музичного, хореографічного розвитку особистості дитини на ланках дошкільної та початкової освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оновлений Базовий компонент дошкільної освіти. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021. № 2.
2. Бушуєва Н. Шестирічки: формування повноцінної навчальної мотивації. *Дошкільне виховання*. 2002. № 9. С. 4–13.
3. Компетентісно орієнтований підхід до навчання в контексті неперервної освіти: збірник науково методичних праць / за заг. ред. В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир : «Полісся», 2016. У 3-х ч. Ч. II. 296 с.
4. Савченко О. Початкова освіта має стати якісною новою. *Дошкільне виховання*. 2001. № 1. С. 4–6.

Крисяк Наталія Іванівна

*викладач методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ»,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ
МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ В ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ
ДО ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Одним із важливих завдань Нової української школи є запровадження інтегрованого навчання з опорою на компетентнісний підхід. У початковій школі це здійснюється, насамперед, через інтегрований курс «Я досліджую світ».

У співпраці з КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» Комунальний заклад «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» є учасником всеукраїнського експерименту за темою «Навчально-методичне забезпечення підготовки вчителів в умовах реформування освітньої галузі». Курси з підготовки тренерів НУШ дали змогу опанувати особливості навчального процесу в умовах реформування освіти для більш якісної підготовки майбутніх вчителів.

Відповідно до змісту реформи викладачами коледжу в першу чергу було скориговано робочі програми з методики навчання курсу «Я досліджую світ». Але, на нашу думку, знайомити студентів з сучасними новими методами та технологіями тільки при вивченні методики, то втрата часу та можливостей випробувати нові підходи для організації власного навчання. Тому опановувати інноваційні методи студенти починають ще з молодших курсів під час вивчення природничих дисциплін.

Природничі науки — це завжди великий об'єм інформації. Як викладати його стисло? Та ще й так, щоб інформація запам'яталася студентам. Допомагає вирішити цю задачу створення карт пам'яті (або ментальні карти, або карти розуму, або інтелект-карти, або карти знань).

Ментальні карти — це графічне відображення процесу мислення та структуризація інформації у візуальній формі. Ментальні карти відображають природний спосіб мислення людського мозку [2, с. 6]. Якщо інформація оформлена у вигляді ментальних карт, то вона легко і просто сприймається мозком людини, бо записана на «мові мозку».

Карти знань ідеально підходять для використання в школах і коледжах, можуть бути застосовані до будь-яких видів завдань. Так, на уроках біології студенти вчаться створювати карти пам'яті, тобто стисло відображати інформацію, враховуючи логічні зв'язки та підпорядкованість понять. Карти пам'яті розвивають у студентів різні види інтелекту: словесно-логічний, образний, емоційний, візуально-просторовий. Чим більша кількість видів інтелекту задіяна, тим краще осмислюється, вивчається та запам'ятовується інформація. Інтелект-карта повідомляє викладачеві наскільки глибоко опрацьовано тему, які питання студент зрозумів краще, а які ще треба допрацювати. Створення карт пам'яті допомагає засвоювати нові терміни та використовувати їх.

Важливо відмітити, що позитивний результат досягається лише систематичним використанням цієї технології. Таким чином, застосовуючи цю технологію в процесі власного здобуття знань, майбутній вчитель має змогу на власному досвіді, через власну практичну діяльність пізнати особливості використання даного методу, щоб потім навчати цьому своїх учнів.

Міністерство освіти і науки України розробило методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти, які в тому числі містять вказівки і щодо вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ», де зазначається, що значну увагу слід приділяти дослідницькому методу навчання, який передбачає організацію процесу отримання нових знань [6]. Це означає, що школа має не тільки надавати учням певну інформацію, а ще й вчити здобувати її через власні дослідження. Для цього може використовуватися проектна технологія, а також дослідження на основі запитів учнів. Студенти Білгород-Дністровського педагогічного фахового коледжу не тільки теоретично, а й практично знайомляться з такими технологіями як організація та проведення досліджень, виготовлення лепбука, підготовка проектів, створення коміксів. Під час вивчення теми «Дослід як метод пізнання природи» з методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» студентам було запропоновано провести дослідження на тему «Як живляться рослини» шляхом використання проектної технології та презентувати результати досліджень у різних формах. На підготовчому етапі було визначено мету проекту та загальні напрямки дослідницької роботи.

Так як пропонувалися різні напрямки цієї роботи, то було вирішено створити дві групи для проведення досліджень. Кожна з груп продумала план досліджень. Далі за теоретичними джерелами вивчалася

та аналізувалася відповідна інформація з теми. І проводилися дослідження: одна з груп вивчала живлення пекінської капусти, а інша — цибулі. Результати досліджень також презентувалися по-різному. За результатами вивчення інформації та проведеними дослідженнями одна група створює лепбук. А інша — комікси.

Загальновідомо, що природничі науки неможливо опанувати без усвідомлення значної кількості нових термінів. Цікавими сучасними методами, що допомагають учням початкових класів засвоїти нові поняття та активно їх використовувати є «Шестикутне навчання» та «Хмара слів». Вивчаючи тему «Методика формування понять», студенти вчать практично використовувати такі методи на прикладі матеріалу підручників «Я досліджую світ».

Особлива увага приділяється методиці організації ранкових зустрічей. Бо вони значною мірою сприяють формуванню психосоціальної компетентностей, тобто певних життєвих навичок, які необхідні людині у будь якій діяльності і становлять основу для розвитку ключових, професійних, предметних компетентностей та компетентностей множинного інтелекту. Саме ранкові зустрічі допомагають учням відчувати єднання з групою, обмінятися думками, висловитися з приводу будь-якої події чи проблеми і вислухати думки інших. Після ознайомлення з методикою проведення ранкової зустрічі студенти проводять їх на початку наших занять. Аналізують та обговорюють.

Окрім теоретичного та практичного ознайомлення з особливостями сучасного освітнього процесу, продовжується ця діяльність і під час виконання курсових робіт у вигляді елементів наукових досліджень. Цікавими темами курсових робіт були «Особливості проведення інтегрованого уроку «Я досліджую світ»» та «Використання інноваційних методів при вивченні предмету «Я досліджую світ».

Таким чином, набуваючи в процесі навчання практичних умінь щодо використання нових технологій, студенти впевнено застосовують їх під час практики. Вони краще розуміють особливості підготовки та використання того чи іншого методу, прогнозують труднощі, що можуть виникати у учнів та наслідки застосування певних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар С. П., Момот Л. Л., Липова Л. А., Головка М. І. Перспективні педагогічні технології в шкільній освіті. Рівне: Тетіс, 2003. 200 с.
2. Бьюзен Т. Супермышление / пер. с англ. Е. А. Самсонова. 2-е изд. Мн.: Попурри, 2003. 304 с.

3. Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та інші. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник. К. : Алатон, 2019. 128 с.

4. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник. К. : Генеза, 2020. 256 с.

5. Теорія і практика компетентнісного підходу. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи* / за заг. ред. О. В. Овчарук. К. : К. І. С., 2004.

6. Методичні рекомендації Міністерства освіти та науки України щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році. URL :<https://is.gd/fmOvel/>

Ліпінська Олена Францівна

методист,

КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Багаторічною педагогічною практикою і дослідженнями науковців доведено, що саме початкова ланка освіти закладає основу для творчого розвитку дитини, її подальшого навчання та становлення як самостійної особистості. Не є новиною і те, що якість цієї основи значною мірою зумовлена якістю професійної діяльності педагогів, які працюють та працюватимуть із нею.

На разі сучасна система освіти зазнає суттєвих змін та оновлення, що, відповідно, призводить до висунення нових вимог і до фахівців, що приходять до закладів освіти. У першу чергу, вони стосуються рівня їх професійної компетентності та психологічної готовності до роботи з дітьми. При чому поняття професійної компетентності також набуло останнім часом нового трактування. В першу чергу йдеться про компетентнісний підхід. Сучасні викладачі мають бути не просто готовими до практичної діяльності, вони мають бути максимально гнучкими, пластичними, креативними, здатними включатись в інноваційні процеси, використовуючи їх у своїй роботі, бути готовими до змін та власної творчої діяльності.

Зважаючи на це, одним з першочергових завдань, що стоять перед нашим навчальним закладом вважаємо формування в майбутніх вчителів готовності до використання у власній професійній діяльності сучасних освітніх технологій, здатності до критичного мислення, саморозвитку, самовдосконалення, адаптації в умовах сучасних педагогічних реалій.

Оволодіваючи педагогічними технологіями досвідчених педагогів, студенти готуються до їх використання у своїй майбутній педагогічній діяльності. Йдеться не просто про знайомство з різноманітними педагогічними технологіями, а про опанування ними і на цьому тлі — формування у майбутніх педагогів здатності до самостійної педагогічно-технологічної діяльності. Зазвичай, дослідники використовують два підходи у трактуванні сутності готовності і компетентності:

1) як психологічного стану, що виявляє психоемоційну і когнітивну налаштованість особистості на виконання певної діяльності;

2) як усталеної якості особистості, що формується внаслідок її цілеспрямованої підготовки до виконання певного виду діяльності. При цьому більшість авторів дотримуються спільної позиції, згідно з якою готовність до діяльності і компетентність є інтегральними утвореннями, що складаються з комплексу різноманітних, пов'язаних між собою, елементів.

Готовність виступає характеристикою внутрішнього потенціалу майбутнього вчителя, його поінформованості і здатності практично вирішувати завдання професійної діяльності.

Уточнимо розуміння терміну «сучасні освітні технології», у попередній літературі частіше використовується термін «сучасні педагогічні технології».

До педагогічних технологій сьогодні відносять дві групи: перша пов'язана із застосуванням технічних засобів в освітньому процесі, друга — з його організацією. Крім того, педагогічна технологія є синтезом досягнень педагогічної науки й практики, поєднанням традиційних елементів минулого досвіду й суспільного прогресу, соціальних перетворювань і нового педагогічного мислення.

Однією з провідних тенденцій сучасного етапу розвитку педагогічної науки в Україні є переосмислення педагогічних процесів і явищ з позицій технологічного підходу. Так, ученими (В. Беспалько, І. Богдановою, В. Гузеєвим, І. Дичківською, В. Євдокимовим, О. Кияшко, А. Кіктенко, М. Кларіним, М. Мисливець, І. Прокопенко, О. Пехотою, М. Поленовою, Т. Сальниковою та ін.) було визначено

поняттєво-термінологічний апарат педагогічної технології, виявлено її сутнісні ознаки і досліджено структуру, обґрунтовано принципи конструювання та організації освітнього процесу на засадах технологічного підходу тощо.

Незважаючи на те, що даний термін широко використовується в теорії і практиці освіти, міцно увійшов у сучасний освітній процес, науковці дають йому різні визначення. Найбільш влучними на нашу думку є:

— педагогічна технологія — це спільна галузь педагогічного знання, яка включає в себе дві групи питань, перша з яких пов'язана із застосуванням технічних засобів у навчальному процесі, друга — з його організацією (О. Пехота);

— педагогічна технологія — це системний метод створення, застосування й визначення всього процесу викладання й засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти (ЮНЕСКО) [4, с. 80].

Отже, готовність майбутнього вчителя до використання у власній професійній діяльності сучасних освітніх технологій ми визначаємо як цілісну характеристику, що виявляє його спроможність свідомо здійснювати цю діяльність на засадах технологічності та знаходить відбиток в його когнітивній, афективно-емоційній і практично-дієвій сферах. Цю готовність ми розглядаємо як окремих випадок його загальної готовності до професійно-педагогічної діяльності, яка виникає на межі перетину результатів психолого-педагогічної, методичної підготовки майбутнього вихователя та його власних ціннісних орієнтацій.

Формування фахової підготовки майбутніх педагогів під час навчання у коледжі включає опанування відповідним теоретичним та методичним матеріалом, яким студенти оволодівають під час лекційних та практичних занять. Зокрема на заняттях з різних фахових методик студенти опановують у тому числі і різноманітні сучасні методики та технології навчання.

Але підготовка до застосування у роботі сучасних педагогічних технологій тільки на базі теоретичних знань може призвести до підміни ситуацій реального освітнього процесу його ідеальними конструктами, уявленнями про нього. Подолати відрив ідеального уявлення від його реального втілення можна лише за допомогою самостійного усвідомлення і осмислення майбутніми педагогами того змісту, що пропонується і опановується ними. Зважаючи на це, вважаємо, що

уникнути цього допомагають введені до освітньої програми спецкурси: «Діяльнісний підхід у початковій школі» та «Новітні педагогічні технології в початковій освіті», де засвоєння навчального матеріалу подається саме через діяльнісний підхід. Це значно відрізняється від традиційної форми засвоєння методик, що допомагає майбутнім вчителям засвоювати матеріал у дії, тим самим одночасно аналізуючи його, як педагог та проєктуючи вже свою діяльність. Окрім того для вироблення практичних професійних навичок навчальні плани включають достатню кількість годин для навчально-виробничої практики. Практикою студентів керують досвідчені фахівці з викладчів коледжів та вчителів шкіл, баз практик, де студенти поступово навчаються впроваджувати у свою професійну діяльність ті технології, якими оволоділи.

Звичайно, що все це лише частина професійної підготовки. Так як людина відноситься до типу складних систем, які здатні до саморегулювання і самоорганізації, майбутні вчителі у процесі пізнавальної власної активності можуть, і мають, вийти за межі теї інформації, яка подається їм у змісті навчальних дисциплін, уточнити, доповнити або переглянути їх і бути здатними сформулювати нові уявлення, котрі будуть їх особистісними знаннями, здатностями, притаманними власне їм. Упродовж всього навчання студентів орієнтують на безперервний розвиток, формують здатність до самоосвіти, саморозвитку, критичного мислення, опанування новітніми інноваційними технологіями тощо. Уся робота зорієнтована на розкритті особистісного творчого потенціалу кожного студента, так як лише креативний вчитель буде готовий до використання сучасних освітніх технологій у своїй діяльності, до опанування новацій та власної творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посібник. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Кічук Н. В. Проблеми інноваційно-орієнтованої підготовки фахівця у сучасній вищій школі. *Педагогічна наука : історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. 2010. Вип. 3. URL: http://intellectinvest.org.ua/ukr/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n3_2010_st_12/
3. Пехота О. М., Кіктенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / за ред. О. М. Пехоти. К. : А. С. К., 2004. 256 с.
4. Прокопенко І. Ф. Педагогічні технології в підготовці вчителів: навчальний посібник / за ред. І. Ф. Прокопенка. 3-є вид., допов. і переробл. Харків: ХНПУ, 2018. 457 с.

Мягкоход Наталія Миколаївна
викладач української філології,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»

МЕТА І ЗАВДАННЯ КУРСУ «МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ» В УМОВАХ НУШ

Інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність у роботі кожного викладача, яка полягає у внесенні якісно нових елементів в освітній процес. Викладачі української філології використовують нові технології, здійснюють творчий пошук нових концепцій, принципів, підходів у викладанні дисциплін філологічного циклу, віддаючи перевагу навчанню студентів через співпрацю. А під час такого навчання відбувається спільне вирішення поставлених завдань, здійснюється розвиток креативних якостей як студента, так і викладача.

Перше місце у своїй роботі ми надаємо кінцевому результату, який втілений у здатності студентів діяти в різних умовах і обставинах. Це і показові уроки студентів, і участь у різноманітних мовно-літературних конкурсах, інтелектуальних змаганнях обласного, регіонального, всеукраїнського та міжнародного рівнів. Адже реалізація компетентнісного підходу відкриває перед студентами безліч можливостей, привчає їх до самостійного творчого пошуку, розвиває їхні творчі здібності та особистісні якості.

Утілюючи ідеї педагогіки партнерства, викладачі намагаються використовувати у своїй роботі не тільки стандартні методи організації навчально-виховного процесу, але в більшій мірі виявляти ініціативу і будувати навчання і виховання таким чином, щоб студент був постійно залучений до спільної діяльності.

Активно практикуємо проведення тренінгів під час занять з методики навчання української мови, сучасної української мови за професійним спрямуванням; у проведенні виховних годин.

Наприклад, тренінг на тему: «Спілкування. Види спілкування. Вимоги до культури мовлення вчителя», тренінг «Чи потребує сучасна українська мова захисту?» під час заняття з сучасної української мови за професійним спрямуванням. Під час занять з методики навчання української мови організувала тренінг з використанням технології «Навчання на основі запитів» під час вивчення теми «Методика навчання грамоти. Історія становлення методів навчання грамоти». Зрозуміло, що роботу над використанням таких технологій необхідно планувати заздалегідь і готувати студентів.

Необхідно планувати так, щоб студенти шукали відповіді на власні запитання. Студент ставить запитання, шукає на нього відповідь, обговорює результати пошуку у групі, удосконалює власні знання під час планування і проведення уроків української мови і літературного читання у початковій школі, шукає шляхи їх використання, обдумує процес пізнання та шляхи удосконалення власного мислення.

В основі стратегії «Навчання на основі запитання» лежить діяльнісний підхід, коли замість лекцій, коротких відповідей студенти самостійно висувають гіпотези, проводять власні дослідження, роблять висновки та обговорюють ідеї. Звичайно, викладач контролює роботу, стимулює процес пошуку, закликає спиратися на факти методики та інше.

Головне: навчати студентів дотримуватися алгоритму організації дослідження на основі запитів:

1. Зацікавлююсь.
2. Що я знаю про це?
3. Запитую.
4. Знаходжу можливі відповіді.
5. Ставлю нові запитання.
6. Шукаю нову інформацію.
7. Створюю.
8. Дискутую, презентую.

На нашу думку, технології інтерактивного навчання найбільше допомагають забезпечити розвиток ключових компетентностей. Це саме та форма організації пізнавальної діяльності студентів, мета якої — створення найкомфортніших умов навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність. На заняттях української філології викладачі використовують рольові ігри, прес-конференції, спільне розв'язування проблем, що ефективно сприяє створенню атмосфери співробітництва. Для закріплення матеріалу, контролю знань практикуємо вправи «Піймай помилку», «Я — редактор», «Займи позицію», «Я — оратор», намагаємося створювати проблемні ситуації, розв'язання яких сприяє розвитку пізнавальних і творчих здібностей студентів.

Активно запроваджуємо на заняттях з сучасної української мови з практикумом, методики, практичні роботи, під час виконання яких пропонуються такі завдання: скласти алгоритм прочитаного визначення, узагальнити матеріал у вигляді таблиці, створити ментальну карту. Майже на кожному занятті методики навчання української мови, сучасної української мови з практикумом студенти складають

твори, інструкції, пов'язують вивчене з життям. Наприклад, складання інструкції «Безпечна поведінка за комп'ютером в умовах дистанційного навчання» з використанням лише складнопідрядних речень; твір-мініатюра «Моя школа», «Я — сучасний учитель» — під час вивчення теми «Культура фахового мовлення».

Реформа української школи примусила нас, викладачів української філології, переорієнтувати зміст методики навчання української мови на те, щоб отримані учнями початкової школи знання сприяли розвитку його особистості, навчали б його самостійно опанувати нові знання. Адже компетентісна освіта зорієнтована на практичні результати, на досвід особистої діяльності, вироблення взаємин, що зумовлюють принципові зміни в організації навчання дітей української мови; освіта спрямована на розвиток конкретних цінностей і життєво необхідних знань та вмій учнів. В основі Концепції НУШ — перехід від школи знань до школи компетентностей. Ми зрозуміли, що відходимо від практики «постачання школярам змісту освіти». Курс «Методика навчання української мови» сьогодні реалізує компетентнісний підхід у навчанні дітей рідної мови, розв'язуючи, крім навчальних завдань, конкретні завдання, зокрема:

- навчаючи дітей рідної мови, підвищувати рівень умотивованості учнів;

- у навчанні використовувати набутий учнями суб'єктивний досвід;

- формувати в учнів навички здобувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел;

- чітко й оптимально організовувати кожний урок;

- підвищувати рівень самоосвітньої та творчої активності учнів;

- формувати моральні цінності особистості;

- розвивати соціальні й комунікативні здібності учнів;

- створювати ситуації успіху.

Наш студент має володіти добре розвиненими навичками моделювання, проектування, конструювання уроків рідної мови та літературного читання.

З цією метою ми внесли доповнення у зміст матеріалу з методики навчання української мови, додавши роботу над різновидами діяльності учнів відповідно до освітньої компетентності «Спілкування державною, рідною та іноземними мовами; загальнокультурна грамотність» (розділ «Методика навчання української мови як педагогічна наука»).

- Зокрема, різновиди діяльності учнів:
- формування вміння висловлювати власну думку;
 - удосконалення вмінь вести навчальний діалог;
 - складання усних та письмових рецензій на відповідь, доповнень і зауважень до неї;
 - удосконалення вмінь формулювати мету власної діяльності й робити висновки за її результатами;
 - організація групової роботи;
 - участь у нестандартних уроках;
 - підготовка нестандартних запитань однокласникам.

Під час вивчення теми «Методика викладання української мови як педагогічна наука» ми розглядаємо питання «Участь учителів у пілотному проєкті «Нова українська школа», знайомимося із змістом Державного стандарту початкової школи, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами тижнів «Нова українська школа». Практична робота № 1. Ознайомлення із змістовними лініями мовно-літературної освітньої галузі Державного стандарту початкової школи, робота з підручником «Я досліджую світ».

Внесено зміни до змісту лабораторних робіт. Наприклад, лабораторні роботи № 1, 2. Відвідування показових уроків у пілотних класах проєкту «Нова українська школа». IV курс. Практична робота № 6. Складання конспектів інтегрованих занять «Я досліджую світ» та проведення фрагментів. Внесено зміни під час вивчення теми «Планування роботи вчителя з української мови та літературного читання» з урахуванням вимог Державного стандарту початкової школи, потижневого планування.

Усі зміни і доповнення внесено у перелік питань до державного іспиту.

Нами, викладачами української філології, проводились заняття спецкурсу для студентів IV курсу. Заняття включали такі теми: «Методика інтегрованого навчання», «Творчі завдання з навчання грамоти під час інтегрованих занять «Я досліджую світ», «Особливості унаочнення на заняттях «Я досліджую світ», «Методика інтеграції рідної мови з іншими дисциплінами».

Під час практики «Пробні уроки» студенти проводять інтегровані заняття «Я досліджую світ»; накопичуємо картотеку інтегрованих занять, які проводять наші студенти III та IV курсів.

Під час вивчення тем «Методика вивчення граматики», «Методика читання. Освітнє й виховне значення уроків читання» продовжує-

мо знайомство студентів з універсальними прийомами, методами та вправами навчання для розвитку ключових і предметних компетентностей учнів під час навчання рідної мови та літературного читання, зокрема «Метод проєктів», «Велике коло», «Сторінка зі щоденника», «Конкурс літописців», «Мудрі сови», «Інфокарусель», «Інфовідгадайка», «Асоціативний куц» та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Порадник для вчителя. Навчально-методичні матеріали. Київ, 2017.
2. Дмитренко К. А. Звичайні форми роботи. Новий підхід: розвиваємо ключові компетентності. Х. : Основа, 2018.
3. Калинчук В. В. Український освітній онлайн-портал для вчителів «На урок». Бібліотека авторських матеріалів.

Нікіруй Валентина Афанасіївна

заслужений працівник культури України,

викладач музики з методикою навчання

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА ЗАНЯТТЯХ МУЗИКИ З МЕТОДИКОЮ НАВЧАННЯ

Сучасна початкова освіта відповідно до наукових тенденцій та вимог часу все активніше та більш впевнено рухається у напрямку інтеграції, що задекларовано в Законі України «Про освіту» (2017 р.), Концепції Нової української школи (2017 р.) тощо. Так, упровадження Концепції НУШ вимагає від педагога будувати освітній процес на засадах «реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси» [7], серед яких дисципліни мистецького спрямування відіграють одну з найважливіших ролей. Таким чином, актуалізується проблема підготовки майбутнього вчителя до проведення інтегрованих уроків у сучасній початковій школі.

При підготовці студентів КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» та формуванні їх професійних компетентностей, готовності до здійснення освітнього процесу в умовах реформування освітньої галузі, під час впровадження експерименту, музика

набула нового значення. Її стали розглядати не окремим елементом, як колишні предмети «Співи» чи «Музика», а складовою цілої мистецької галузі, що має назву «Мистецтво: музичне мистецтво». Завдання цієї галузі реалізуються через дотримання інтегративного підходу та узгодження програмового змісту предметів, адже використовується один підручник і теми у ньому є спільними для різних напрямків мистецтва.

Аналізуючи зміст типової освітньої програми для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти, розроблену відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти під керівництвом О. Савченко [2], відзначаємо потенціал формування у здобувачів початкової освіти низки компетентностей. Зокрема, з освітньої галузі «Мистецтво» виокремлюється компетентність до мистецької освіти. Так, освітні компетентності систематизовано та об'єднано у такі групи, як: ключові (метапредметні); естетичні (міжпредметні, галузеві); мистецькі (предметні — музичні, образотворчі, хореографічні, театральні, екранні). У структурі змісту освіти виокремлено три змістові лінії (замість наявних у попередньому стандарті п'яти): музична, образотворча (домінантні) та мистецько-синтетична (додаткова) [3].

Окрім інших, не менш важливих, на нашу думку, слід виділити культурну компетентність, що передбачає залучення молодших школярів до різних видів мистецької творчості (образотворче, музичне та інших видів мистецтв) шляхом розкриття і розвитку природних здібностей, творчого вираження особистості.

Визначені Державним стандартом початкової освіти вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів з освітньої галузі «Мистецтво» у свою чергу висувають вимоги й до професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів [2]. При цьому готовність педагогів до переходу на таке навчання пов'язана з його професійною підготовкою ще в період навчання у закладі вищої освіти. Учитель початкової школи зобов'язаний не просто бути фахівцем високого рівня, але й бути обізнаним у специфіці здійснення мистецької освіти.

Метою навчання мистецтва у школі є всебічний художньо-естетичний розвиток особистості дитини, освоєння нею культурних цінностей у процесі пізнання мистецтва; плекання пошани до вітчизняної та зарубіжної мистецької спадщини; формування ключових, мистецьких предметних та міжпредметних компетентностей, необхідних для художньо-творчого самовираження в особистому та сус-

пільному житті [5]. Тому в КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» на відділенні «Початкова освіта» майбутні вчителі початкових класів під час занять з музики з методикою навчання засвоюють необхідні знання теорії і практики організації та проведення інтегрованих уроків мистецького спрямування; набувають навичок планування, моделювання й проведення таких занять під час педагогічної практики.

Як свідчать виступи студентів спеціальності 013 «Початкова освіта» на підсумкових конференціях, такі заняття викликали інтерес молодших школярів, оскільки вони залучалися до безпосереднього сприйняття творів художньої культури. Значну роль у цьому процесі відводилося вмінню педагога розвивати творчі здібності учнів, формувати уяву за допомогою художніх творів та репродукцій картин, музичного супроводу тощо. Причому деякі майбутні вчителі початкової школи зауважували, що саме інтегровані уроки готувати складніше, але вони розвивають пізнавальну активність учнів.

У результаті вивчення студентами коледжу мистецької галузі було сформульовано ряд завдань курсу, до яких відносяться: забезпечення майбутніх учителів необхідною системою знань теорії та методики музичного виховання; формування вмінь та навичок для музичного виховання учнів; набуття вмінь здійснювати керівництво музично-творчою діяльністю учнів; виховання потреби у вивченні нових досягнень музичної культури та передовому педагогічному досвіді щодо впровадження його у освітній процес.

По завершенню курсу з музики з методикою навчання студенти коледжу повинні знати: місце музики у системі виховання; характеристику методів музичного виховання і навчання в початковій школі; позакласні форми музичної роботи з молодшими школярами; особливості програм з музики, їх структуру, основні принципи, мету, завдання, характеристику; сутність основних досягнень у галузі українського та західноєвропейського музичного мистецтва, світоглядні системи, що складають духовний світ людини; проблеми розвитку світової культури від давніх цивілізацій і до наших днів та найвидатніші їх досягнення.

Під час проведення педагогічної практики студенти коледжу повинні виявити вміння: характеризувати творчість композиторів, визначити форму, стиль, жанр, музичну термінологію цих творів; визначити рівень усвідомлення напрямків професійної діяльності фахівця в галузі освіти, культури та мистецтва; керувати хоровим колективом;

виступати у ролі соліста виконавця; бути організатором навчальної музично-виховної роботи; постійно вдосконалювати педагогічну та музично-виконавську майстерність.

З урахуванням інтегрованого підходу до засвоєння музичних знань студенти коледжу під час проходження педагогічної практики використовують ряд цікавих методичних прийомів і форм роботи, використання яких сприятиме цілісному, глибокому засвоєнню музичних знань, практичних умінь і навичок художньої діяльності, активізації емоційної та інтелектуальної сфери дітей на уроці та в позаурочній діяльності.

Ефективними, на наш погляд, є використання таких інтегрованих художньо-творчих завдань:

– Прослухані музичні твори віднести до одного з трьох китів (жанрів) музики (пісня, танець, марш). Відповідно до характеру музичного твору намалювати: кита, що марширує (сумний, веселий, урочистий марш); кита, що танцює (український, східний, африканський танець); кита, що співає пісню (українську народну, російську, польську, естрадну сучасну або старовинну).

– Скласти казку про піаніно. Згадати й зафарбувати кольоровими олівцями на зображеній у зошиті фортепіанній клавіатурі: октаву, в якій може заспівати школяр (голубим кольором); октави, звуками яких можна зобразити літній дощик, срібні дзвіночки, пташку, білочку (кольори учень добирає відповідно до характеру явища або уявного художнього персонажа); октави, звуками яких ти відтворив ходу ведмедя, слона, удари літнього грому (аналогічно до попереднього завдання).

– Запропонувати власні варіанти звукових картинок явищ природи, тваринного світу і вказати, в яких октавах їх можна виконати. Придумати назви музичних творів, де зображалися б ці явища.

– Придумати казку про музичні звуки, записати її на аркуші цупкого паперу й оформити кольоровими олівцями та акварельними фарбами. Оздобити за допомогою обривної аплікації.

– Запропонувати музичні твори, які можна використати для супроводу казкового сюжету. Створити сценарій музичної казки з розподілом ролей між учнями класу. Виготовити казкові атрибути для інсценізації казки.

– Скласти казку про Ноти та інших героїв Музичної країни. Намалювати фломастерами чи олівцями портрети скрипкового й басового ключа. Виліпити музичні знаки із пластиліну й заселити ними Музичну країну (оформлений музичний куточок у класі).

На нотний стан «музичного деревця» переписати улюблену мелодію:

– Зобразити окремо на аркуші паперу графічну лінію цієї мелодії й уявити, що це обриси природного гірського ландшафту. Розмалювати фарбами уявлену тобою картинку, оформити в рамочку й прикрасити музичний куточок.

– Виготовити нотні знаки з паперових смужок на уроці трудового навчання. Створити об'ємну аплікацію, використовуючи ноти та інші музичні знаки. Завдання допоможе виконати вірш про нотні знаки:

*П'ять лінійок цих чарівних
Прийняли усіх гостинно.
Тут дієзи і бемолі,
Ключ басовий і скрипковий,
Нотки дружно виступають,
Пісню гарну нам співають.
Отакий гостинний пан,
Його звати — Нотний стан.*

– Придумати орнамент до книжкової закладки. Включити в орнамент квіти й нотні знаки.

– За прослуханим віршем про гами й лади уявити та намалювати її портрет за допомогою олівців і фломастерів. Спробувати за допомогою фарб відобразити її характер:

*Є у гам-ладів важлива суть —
Звуки їх у злагоді живуть.
Всі важливі партії співають,
Але між собою поважають
Ноту першу на початку гами.
Це серйозна леді і важлива дама.
Гамам всім вона дає ім'я,
Тонікою нотна зве її сім'я.
Прізвища ж у гам — то їх лади,
Настрій надають вони завжди.
Це мажор й мінор, їх тільки два —
Радості й печалі острова.*

– Уявити острова Мажору й Мінору та їх мешканців. Розселити мешканців Мажору на першому малюнку, а Мінору — на другому. Придумати назви до своїх малюнків, оформити й прикрасити музичний куточок.

– Знайти в запропонованому вірші ті об’єкти, які живуть за ритмом. Намалювати їх.

*Б’ють годинники на вежах,
Звуки лунуть за вікном.
Ритм за рухом стрілки стежить —
Бім! Бом! Бім! Бом!
Сходить сонце із-за обрію,
Розквітає новий день.
В полі дзвоники вітаються
І ритмічно так гойдаються:
Дзень-дзелень, дзень-дзелень.*

– Прорекламувати вірш про дощик із різними мовними інтонаціями (радість, захоплення, подиву, жалю, прохання, вимоги), додаючи ритмічні оплески:

– За допомогою пластичних рухів, пантоміміки, танцювальних елементів зімprovізувати емоційно-образний зміст «музики дощу» (діти заздалегідь виготовляють допоміжні атрибути танцю: збільшений варіант листочків дерев, крапель дощу тощо).

– Проспівати «пісеньку дощу» на певній музичній інтонації (одній або двох звуках). Налити в декілька склянок різну кількість води, постукати по них чайною ложечкою, щоб утворилися звуки. Зімпровізувати на склянках, дотримуючись ритму «музичного дощику».

– Графічно зобразити мелодичний рисунок, передати лініями характер руху мелодії (плавний, стрибкоподібний) напрям руху мелодії (вгору, вниз і дібрати до мелодії відповідні за характером лінії-образи (лінія-пружинка, лінія-пунктир, лінія-хвиля, лінія-зигзаг).

– Намалювати ескіз писанки за зразком або за власним досвідом.

– Добрати кольори, відповідні музичним тембрам, образам, і настроям.

Отже, досвід роботи викладачів КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» дозволяє стверджувати, що впровадження інтегрованого підходу є ефективним для шкільної освіти загалом і початкової зокрема. Завдання полягає в тому, щоб якісно підготувати майбутнього вчителя для реалізації державних вимог перебудови освітнього процесу початкової школи на засадах інтеграції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, 2007, 1736 с.: іл.

2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p> (дата звернення 21.02.2019 р.).

3. Загнітко А. П., Шукіна І. А. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2008. 704 с.

4. Концепція «Нова українська школа». URL: [https://www.kmu.gov.ua/... / ukrainska-shkolacompressed.pdf](https://www.kmu.gov.ua/.../ukrainska-shkolacompressed.pdf). (дата звернення: 21.02.2019 р.).

5. Масол Л. Новий стандарт мистецької освіти: науковий коментар до основних змін. URL: <http://mon.gov.ua/2016/08/17mon>. (дата звернення: 22.01.2019 р.).

6. Сінопальникова Н. М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування інтегрованих форм організації навчального процесу в початковій школі : автореф. дис. ... к. пед. наук. 13.00.04. Харків, 2010. 20 с.

7. Типова освітня програма для 1–2 класів Нової української школи, розроблена під керівництвом О. С. Савченко. URL: <http://nus.org.ua/news/opublikovaly-tyповi-osvitni-programy-dlya-1-2-klasiv-nush-dokumenty>

Осадча Світлана Іванівна

викладач іноземної мови (німецька),

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Головною метою вивчення іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння вміннями й навичками спілкуватися в усній і письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки в типових сферах і ситуаціях.

Працюючи у Білгород-Дністровському педагогічному фаховому коледжі і викладаючи методику навчання німецької мови не один рік, звернула увагу на те, що вивчення іноземної мови корисне всім учням і студентам в тому числі, оскільки воно позитивно впливає на розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви учня, стимулює її загальні мовленнєві здібності, позитивно впливає на володіння рідною мовою, бо на уроках постійно проводиться порівняння лексичних одиниць і граматичних структур іноземної та рідної мови, що сприяє кращому їх засвоєнню. Також слід відмітити виховну і пізнавальну цінність вивчення іноземної мови, яка проявляється в більш ранньому входженні дитини до загальнонародської культури через спілкування іноземною мовою.

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» бере участь в експерименті, готуючи студентів до роботи в Новій українській школі, і однією з компетентностей Державного стандарту початкової освіти є володіння іноземними мовами. На початковому етапі це проявляється у можливості розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування [2].

У системі підготовки фахівців для навчання іноземної мови учнів загальноосвітніх закладів для студентів передвищих навчальних закладів у циклі профілюючих дисциплін особливе місце посідає виробничо-педагогічна практика, оскільки вона виступає тим ланцюгом, який має на меті поєднати теоретичні знання з дисциплін освітньо-гуманітарного, фундаментального циклу, з одного боку, і дисциплін психолого-педагогічної спрямованості — з іншого, з умін-

ням застосовувати їх у процесі навчання іноземної мови учнів різних вікових категорій [1, 5].

Під час педагогічної практики студенти працюють з учнями, які починають вивчати німецьку мову, використовуючи один з дієвих підходів до вивчення іноземної мови, а саме комунікативно-ігровий метод навчання. Він забезпечує дійове, зорієнтоване на особистість навчання іншомовного спілкування.

Враховуючи психологічні та фізіологічні особливості дітей цього віку, найоптимальнішим способом навчання на початковому етапі є ігрова ситуація.

Гра — це один з найдавніших, до тепер актуальних методів навчання.

Учитель забезпечує умови для вивчення іноземної мови, задовольняючи потребу дитини гратися, перевтілюватись, рухатись.

Іноземна мова має засвоюватися учнями як засіб спілкування. Вони можуть вивчати мову в процесі зацікавленого спілкування та взаємодії з різноманітними персонажами: ляльками, вдаваними носіями мови, героями казок, вчителем, комп'ютерними героями.

Дитяче мислення має свої характерні риси. Одна з них — феномен централізації: дитина бачить навколишній світ тільки з тієї позиції, в якій вона стоїть. Є дві важливі діяльності, які мають вплив на процеси розвитку дитини. Це праця та гра, в найрізноманітніших формах. В грі дитина весь час «перевтілюється», змінює свою позицію. Одні й ті ж предмети постають перед нею з різних боків. Гра розвиває психологічну гнучкість, розкутість, комунікабельність, емоційно-вольовий вплив. Гра — іскра, що запалює вогник допитливості, зацікавленості і вимагає концентрації уваги учнів, напруження їх сил.

Кожен із різновидів ігор має свої особливості і є доцільним у використанні на певному етапі вивчення німецької мови. Під час пробної практики на уроках німецької мови студенти використовують різні види ігор для кращого засвоєння навчального матеріалу: так, зробити процес запам'ятовування іноземного алфавіту легким та цікавим допоможуть спеціальні ігри для вивчення алфавіту «Kennst du das ABC?», «Finde das Wort», «Wörter im Sack», «Auf die Plätze, fertig, A-E-I-O-U!» [2, 4].

Фонетичні ігри-вправи сприятимуть тренуванню вимови німецьких звуків, встановленню правильної артикуляції органів мовлення

під час вимови окремих звуків, орфоепічно правильному і чіткому читанню: «Finde den Laut», «Sortiere die Wörter».

Граматичні ігри мають на меті навчити дітей використовувати у своєму мовленні слова та словосполучення, котрі містять певні граматичні труднощі, розвивати мовленнєву активність і самостійність молодших школярів. Сприятимуть зацікавленню до прочитання як нових, так і вже відомих текстів ігри для розвитку навичок читання: «Wer bleibt?», «Was ist anders?», «Fehlerjagd» [4, с. 11].

Аудитивні ігри навчать дітей краще розуміти та сприймати зміст висловлювання, виділяти головне у потоці інформації, розвиватимуть слухову пам'ять та реакцію: «Wessen Porträt ist das?», «Essen oder nicht?».

Ігри для розвитку усного мовлення сприятимуть виробленню вміння чітко, логічно та послідовно викладати свої думки, а також практичному та творчому застосуванню набутих раніше мовленнєвих навичок та розвиткові комунікативних навичок. Зроблять цікавим та захоплюючим процес написання слів та словосполучень ігри для розвитку навичок письма. «Wer ist das? Was ist das?», «Wer ist der beste?», «Blinder Maler», «Meinungslinie», «Alles, was ich mag/nicht mag», «ABC-Geschichte», «Zehn Wörter — eine Geschichte» [4, 5].

Лексичні ігри допоможуть збагатити словниковий запас учнів новими німецькими словами, усунуть труднощі в їх запам'ятовуванні. «Wort im Wort», «Сиквейл — Elfchen», «Was gehört zusammen?» [3, 4].

Вважаю цікавим також використання Bausteine — цеглинок на уроках німецької мови. Діапазон використання Bausteine або цеглинок ЛЕГО з точки зору конструктивно-ігрового значення для дітей досить широкий. Цікавою вважаю технологію навчання, яка називається «Шість цеглинок» [3, 5], вона сприяє розвитку мовленнєвих умінь з німецької мови, а саме вміння описувати свої дії, запам'ятовувати граматичні структури, роди іменників, розповідати історії, виражати власні думки. Такі цеглинки різних кольорів студенти коледжу використовують під час практики на різних етапах уроку для вивчення граматики, лексики, для розвитку мовленнєвих умінь і навичок. Наприклад, з'єднуючи цеглинки учні вчать-ся дієвідмінювати дієслова, запам'ятовувати їх закінчення в різних особах.

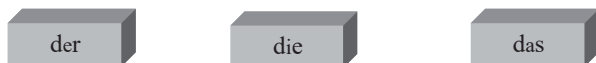

З різною кількістю цеглинок вивчають на уроках моделі речень, які учні зможуть використати пізніше процеси спілкування.

В такому випадку наші цеглинки виступають опорами, спираючись на які учні краще засвоюють лексику, граматику, будову речення, роди іменників.

Для запам'ятовування родів іменників учні беруть три Bausteine — цеглинки (синього, червоного і зеленого кольорів), вони отримують картки з іменниками і їм треба розподілити їх на 3 групи відповідно до кольору синій — чоловічий рід, червоний — жіночий рід, зелений — середній рід. На кожній з цеглинок написано артикль.

Водночас учитель має пам'ятати, і цьому вчать мої студенти, що цікаве дітям краще запам'ятовується.

Дуже дієвим показав себе метод гейміфікації — це використання ігрових елементів у неігровій діяльності (навчальній, трудовій), спосіб впливу на поведінку людей, який має у своїй основі використання ігрових елементів. Це явище давнє, але зараз воно отримало нове значення. Додавання елементів гри, нагород за досягнення, рейтинги.

А це означає, впливаючи на освітній процес дитини, можна використовувати не засоби примусу, а ігрові засоби з метою зацікавити дитину, спонукати її до навчання.

Звичайно справжній процес гейміфікації вимагає більше часу на його впровадження ніж один або два уроки на пробній практиці.

Але наші студенти активно використовують елементи гейміфікації, а саме:

1. Бейджі
2. Рівні
3. Бали
4. Рейтингову систему
5. Бонуси
6. Лінію прогресу
7. Квести

Все це — базові ігрові елементи, які можна інтегрувати в освітній процес, і багато хто їх уже використовує в навчальному процесі.

Для учнів важливі позитивні емоції, які вони відчують під час гри, стосунки між учасниками команди та зворотній зв'язок. Малоактивні діти долучаються до виконання завдання і не бояться робити помилки, усвідомлюють, що все можна виправити. А це дуже важливо для дорослого життя. Вони відчують гордість за особистісний вклад в гру та бажають отримати публічне схвалення за завершення процесу. Переконливим позитивним фактором є те, що учні навчаються взаємодіяти з однокласниками та допомагати один одному. Таким чином в учнів формується ключова компетентність «Ініціативність і підприємливість»: виявляється здатність до роботи в команді, бути ініціативним, генерувати ідеї, брати відповідальність за прийняття рішень, вести діалог задля досягнення спільної мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Педагогічна практика: навчально-методичний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра, магістра спеціальності «Філологія» освітньо-професійних програм «Мова і література (англійська)», «Мова і література (німецька)», «Мова і література (французька)», «Мова і література (іспанська)» / укладачі К. М. Ружин, О. А. Каніболоцька, Н. О. Надточий. Запоріжжя : ЗНУ, 2019. 106 с.

2. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

3. Шість цеглинок. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/tseglinok-kviten-2018-web.pdf> (дата доступу 18.04.2021 р.)

4. Sprachspiele für den Unterricht. URL: <https://www.lehrerweb.at/materials/gs/deutsch/sprechen/sonst/sprachspiele.pdf> (дата доступу 18.04.2021 р.).

5. 30 Sprachspiele — spielend Sprachen lernen. Режим доступу: <http://lernox.de/deutsch-daf-daz/aktivitaet-spiel/was-soll-ich-tun-aufforderungen-wiedergeben-rsr1786> (дата доступу 18.04.2021 р.).

Павленко Інна Олександрівна

викладач педагогіки,

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

Панагія Валерія Михайлівна

здобувач освіти,

КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Модернізація національної освіти зумовлена соціально-економічними, політичними, екологічними та технологічними змінами, що здійснюються як в Україні, так і в усьому світі. Реформування вітчизняної освіти, яке розпочалося з початкової школи у 2018 році, є невід’ємним складником кардинального оновлення всієї освітньої системи. Нова українська школа (НУШ) потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін [1, с. 20]. Поставлені перед сучасною школою завдання зумовлюють необхідність модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців, які працюватимуть в оновленій початковій школі. У зв’язку з цим доречно говорити про нову роль учителя — не як єдиного наставника та джерело знань, а як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора в індивідуальній освітній траєкторії учня. Сучасний учитель має бути здатним до інноваційної діяльності, творчого та самостійного мислення, готовим до впровадження нестандартних рішень, володіти низкою компетентностей.

На сучасному етапі підготовки випускника в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» в КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» велику увагу викладачі коледжу приділяють теоретичній і практичній діяльності, формуванню професійних компетентностей студентів. Викладачами коледжу оновлено програми для підготовки фахівців Нової української школи на заняттях педагогіки, психології, педагогічної майстерності. Велику увагу вони приділяють практичній діяльності студентів. Практика

дає можливість перевірити рівень теоретичної підготовки студентів і творчо застосовувати знання, практичні уміння в умовах професійної діяльності. Провідними завданнями педагогічної практики є формування професійних якостей особистості майбутнього фахівця, які відповідають вимогам Державного стандарту, формування професійних умінь і навичок. Саме педагогічна практика є безпосереднім джерелом знань, формуванням умінь і навичок, провідним етапом професійної підготовки майбутніх фахівців.

Нова українська школа спрямовує освітній процес, починаючи вже з перших шкільних кроків, не лише на формування в учнів комплексу ключових і предметних компетентностей, а й на розвиток у них емоційного інтелекту, комунікативних і творчих здібностей, які закладають підґрунтя для особистісної самореалізації дитини в суспільстві, її успішності в житті. На важливості саме таких завдань наголошено в Державному стандарті початкової освіти та чинних Типових освітніх програмах з мистецької освітньої галузі [2, с. 14].

Урок музичного мистецтва є основною формою музичної освіти і музично-естетичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл. Від організації і змілоного проведення уроків залежить вирішення завдань музичної освіти підростаючого покоління.

Студенти коледжу активно впроваджують набуті теоретичні знання та практичні навички в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» під час педагогічної практики та написанні курсових робіт. Цього року студентка відділення «Музичне мистецтво» Панагія Валерія Михайлівна при проходженні переддипломної практики вивчала досвід роботи вчителя та застосовувала на практиці набуті знання, що знайшло відображення у курсовій роботі на тему: «Використання інтегрованого підходу в освітньому процесі початкової школи на уроках музичного мистецтва».

Практична робота була проведена в Котловинській ЗЗСО Ренійської міської ради. Під час переддипломної практики вивчали досвід роботи вчителя музичного мистецтва Долапчі Лідії Федорівни, вчителя вищої кваліфікаційної категорії, вчителя-методиста, педагогічний стаж якої 20 років.

Мету своєї роботи, як вчителя музики, Лідія Федорівна бачить в тому, щоб навчити дітей цінувати прекрасне, використовувати його для формування їх особистості, знайомити учнів з найвизначнішими досягненнями мистецтва, розвивати творчі здібності, креативне мислення школярів, сприяти емоційному розвитку особистості, вчити ді-

тей формулювати свою думку й належно аргументувати її, виховувати в учнів повагу до своєї культури та традицій.

На своїх уроках вчитель впроваджує ігрові технології, арт-технології, інформаційні технології, проектні технології, технології розвитку критичного мислення, що сприяють досягненню певних завдань, підвищенню освітнього процесу, які гарантують високий рівень проведення занять, розвиток творчих здібностей і формує ціннісне ставлення до мистецтва в цілому.

Лідія Федорівна залучає дітей до: створення творчих робіт; пошукової роботи під час вивчення народної творчості, української музичної культури, творчості композиторів світу; оформлення результатів роботи у вигляді різних проектів за певними темами.

У своїй роботі вона використовує такі прийоми арт-терапії:

— казкотерапія (створення казки, розповіді, пригод до прослуханого музичного твору, театралізація);

— танцювально-рухові прийоми (передача почуттів через рух, ритмічні та рухові загадки, ритмічно-руховий супровід до пісні, вірша з музичним супроводом, іншого музичного твору тощо);

— музична терапія (вокалотерапія, дихальні вправи, гра на музичних інструментах тощо).

Цікавим, на нашу думку, є аналіз музичного твору, коли діти характеризують прослуханий твір різними способами: через рух, через кольори та форми, через слово, уявлені образи, фантастичні описи.

Головним у своїй роботі Доплачі Л. Ф. вважає створення у дітей ситуації успіху, а її результатом стане краще розуміння художнього твору, його аналіз, побудова власних інтерпретацій, розвиток творчих здібностей.

Після вивчення досвіду вчителя музичного мистецтва Котловинської ЗЗСО Ренійської міської ради, під керівництвом вчителя було проведено 5 уроків музичного мистецтва у першому класі із застосуванням інноваційних технологій. Під час проведення уроку музичного мистецтва на тему «Професії у кіномистецтві. Оркестр, диригент», застосували вправу «Квітка настрою», щоб перевірити настрої учнів на уроці, вправи «Так — чи ні», «Долоньки». Словесний опис музики було проведено у формі гри «Гарний настрої», для розвитку творчості використали «Музичне малювання» та ігрову ситуацію «З'єднай».

При проведенні уроку на тему: «Мистецтво і техніка», застосували прийом «Смайлики», «Розминку» та вправу «Веселий звукоряд», інтерактивні технології «мозковий штурм», «мікрофон» та «вірю — не

вірю», техніку формувального оцінювання «Світлофор», де зелений колір означає «розуміння», жовтий «не повне розуміння», червоний «нерозуміння».

Під час уроку-подорожі на тему «Світ рослин у мистецтві», застосували інтерактивну вправу «Світлофор настрою», технології критичного мислення «Хочу, знаю, навчився», «Малюємо музику», «Синквейн», технологію «шість цеглин» при виконанні поспівки («Раз, два, три, раз, два три, всі цеглинки ти збери, раз, два, три, раз, два, три, все ритмічно розклади») та інтерактивну гру «Питання-відповідь».

Широко використовували на уроках технологію «LEGO»: під час вивчення поспівок, слухані музики, визначали характер музики та рух мелодії під час проведення уроку музичного мистецтва на тему «Світ тварин у мистецтві», визначали кольором настроїв дітей на уроці музичного мистецтва на тему «Пори року» та застосували такі методи: «Очікування», «Вірю — не вірю», «Мозковий штурм», «Хвилинка фантазії». Застосовували техніку формувального оцінювання «Світлофор», де зелений колір означає «розуміння», жовтий «не повне розуміння», червоний «нерозуміння».

На інших уроках використовували різноманітні творчі завдання (наприклад, «слухаємо тишу», «розминка», «ланцюжок», «співоча ниточка», «мікрофон», «реклама», «світська розмова», «музичні інтерпретації», «дебати», «мозковий штурм», «рольові імітаційні ігри», «композитори», «малюємо портрет», «кореспонденти» та ін.).

Метою музичної освіти в початковій школі є формування основ музичної культури учнів як важливої і невід'ємної частини їхньої духовної культури, комплексу ключових, міжпредметних і предметних компетентностей у процесі сприймання й інтерпретації кращих зразків української та світової музичної культури, а також формування естетичного досвіду, емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи : МОН України. Київ, 2016. 40 с.
2. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / za zag. red. N. M. Bıbık. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Пляєди», 2017. С. 50–69.
3. Масол Л. М. Загальна Мистецька освіта: теорія і практика : монографія. К.: Промінь, 2006. 432 с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх закладів: Музичне мистецтво, інтегрований курс «Мистецтво». Видавничий дім «Освіта».

5. Просіна О. Інтеграція в НУШ. Інтегрований підхід в освітньому процесі. *Методист*. 2018. № 2. С. 68–71

6. Рома О. Ю. Методичний посібник Шість цеглинок в освітньому процесі. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/05/tseglinok-kviten-2018-web.pdf>

7. Рома О. Ю. Гра по новому, навчання по іншому : методичний посібник. URL: https://rada.info/upload/users_files/02141503/eda7c5935e828d8599e07de86ded294a.pdf

Печарська Віра Петрівна

*завідувач навчально-виробничої практики,
КЗ «Балтський педагогічний фаховий коледж»*

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІД ЧАС ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ ПЕРЕДДИПЛОМНОЇ ПРАКТИКИ

Ефективна робота над формуванням у практикантів ключових компетентностей, необхідних сучасному вчителю Нової української школи, включає якість теоретичної та практичної підготовки студентів педагогічного коледжу.

Переддипломна практика є завершальним етапом практичної підготовки майбутнього педагога, в ході якої засвоюється його багатофункціональна професійна діяльність. Методологічною основою практики як системного об'єкта служить особистісно-діяльнісний підхід до процесу професійного становлення вчителя початкової освіти. Саме включення студентів в різні види діяльності, що мають чітко сформульовані завдання, і його активна позиція сприяють успішному становленню майбутнього спеціаліста початкової освіти.

Мета практики:

Набути професійно-педагогічної, соціально-громадянської, загально-культурної, мовно-комунікативної компетентностей, які необхідні вчителю початкової освіти.

Оволодіти сучасними методами, формами організації навчального процесу в початкових класах, проведення виховної роботи, зміцнення одержаних на базі коледжу професійних знань, сформувати та удосконалити практичні уміння та навички відповідно до Концепції Нової української школи-навчитися приймати самостійні рішення під час практики в реальних умовах діяльності школи, виховувати

потребу систематичного оновлення своїх теоретичних знань та творчо їх застосовувати на практиці. Адже однією з вимог сьогодення є формування покоління вчителів нової генерації, здатних до навчання креативних дітей.

Набути вміння працювати в колективі, організовувати до активної роботи класну спільноту.

Переддипломну практику студенти проходять протягом семи тижнів в загальноосвітніх закладах нашого міста, за місцем проживання, в школах «Молодої гвардії», «Артек-УА».

Творчі, досвідчені вчителі початкової освіти із задоволенням діляться з майбутніми фахівцями своїми знаннями, подають слушні поради, методичні рекомендації. Почуття нового, творче ставлення до педагогічної справи притаманне методистам педагогічної практики, серед яких є як досвідчені викладачі, так і молоді колеги — тренери спецкурсу «Нова українська школа». У тісній співпраці з вчителями початкової школи вони проводять активну роботу по підготовці сучасного вчителя — висококваліфікованого спеціаліста початкової ланки освіти, творчого, цілеспрямованого вчителя, здатного креативно мислити, розв'язувати нові творчі проблеми, реалізовувати свій потенціал.

Гарні враження справила на студентів переддипломна педагогічна практика, яку вони проходили у ПЗНЗ «Школа ІнвенторСкул» (м. Київ). Тут практиканти мали змогу ознайомитися із особливостями впровадження Стем-технологій у початковій школі, із змістом таких навчальних дисциплін, як Робототехніка, Майнкрафт-програмування, Kidsproject та методикою їх викладання. Вчителі ПЗНЗ «Школа ІнвенторСкул», у свою чергу, відзначили високий рівень креативності наших студентів, ініціативність, творчу активність, відповідальне ставлення до педагогічної практики.

Підсумком всіх видів педагогічної практики є проведення науково-практичних конференцій, творчих звітів, засідань круглого столу, спільні методичні об'єднання викладачів та студентів коледжу, вчителів загальноосвітніх шкіл.

Так, успішно пройшла науково-практична конференція на тему «Нова українська школа — школа компетентностей XXI ст.»

У роботі конференції взяли участь студенти 3 та 4 курсів, методисти педагогічної практики, вчителі початкових класів міських шкіл.

Було розглянуто питання про особливості вербального оцінювання навчальних досягнень першокласників, про місце інклюзивного

навчання в школі, про місце інтегрованого навчання як одного із методів розвитку творчих здібностей учнів початкової школи.

На базі коледжу було проведено методичне об'єднання завідувачів навчально-виробничої практики педагогічних закладів вищої освіти Південного регіону України.

Вся робота методичного об'єднання була спрямована на підвищення практичної діяльності студентів, творчого впровадження Державного стандарту початкової загальної освіти, вмілого застосування майбутніми вчителями інноваційних технологій, створенням умов для формування ключових компетентностей учнів, студентів, педагогів, інтеграцій у навчально-виховному процесі дітей з особливими потребами.

По завершенню практики студентам пропонуються анкети, де вони можуть висловити свої враження про переддипломну педагогічну практику:

АНКЕТА

I. Що дала вам переддипломна практика в професійній підготовці?

II. Які із заходів, проведених в педагогічному коледжі при підготовці до переддипломної практики, допомогли вам при проходженні цього виду практики?

III. У чому ви відчули труднощі при роботі в школі?

IV. Який рівень готовності до роботи за обраним фахом, на вашу думку, ви отримали?

V. При проведенні яких уроків ви відчували найбільше труднощів? Які, на вашу думку, причини даних труднощів?

VI. Вказати предмети, з яких ви провели нестандартні уроки:

VII. При виборі та підготовці до даних уроків вам допомогли:

VIII. Чи отримували ви методичну допомогу від методистів коледжу під час переддипломної практики? Вказати, яку.

IX. Ваші поради, пропозиції щодо розподілу на переддипломну практику та організації роботи методистів на майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

Степаненко Тетяна Олексіївна
викладач інформатики,
КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У сучасному суспільстві комп'ютерна грамотність знаходиться в одному ряду із уміньми писати, читати та рахувати. Використання інформаційно-комунікаційних технологій, які призначені для розв'язання пов'язаних із професійною діяльністю завдань — одна з головних вимог до сучасного кваліфікованого фахівця будь-якої галузі. Використання комп'ютерних та цифрових технологій на ринку праці і в суспільстві виділяє цифрову компетентність як одну з найважливіших серед життєвих компетентностей. Цифрова компетентність передбачає впевнене та критичне використання цифрових технологій у професійній діяльності, повсякденному житті та спілкуванні [4].

Цифрові технології активно використовуються в освіті. Інформаційно-цифрова компетентність педагога означає вміння використовувати цифрові інструменти для підвищення ефективності організації освітнього процесу. Пандемія та карантин призвели до потреб у суттєвих змінах змісту, форм, методів і засобів навчання. Потреба у інформаційно-цифровій грамотності очевидна. Рівень володіння і використання інформаційних технологій у закладах освіти все ще залишається недостатньо високим.

Питанням розвитку цифрової компетентності педагогів присвячені роботи вітчизняних дослідників В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, Н. Морзе, С. Семерікова, О. Спіріна та ін. Основний акцент цих досліджень спрямований на виокремлення інструментів, процедур, принципів і критеріїв оцінювання цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу [4]. Варто зауважити, що низка вчених у своїх роботах відзначають недостатній рівень цифрових компетентностей педагогів — Д. Галкін, Б. Гірш, Г. Крибер, Р. Мартін, Л. Манович, О. Овчарук, О. Спінін та ін.

Відповідно до тлумачення Національного освітнього глосарію, компетентність (competence, competency) — це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей,

яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти [1, с. 28–29]. Тоді інформаційно-цифрові компетентності — це здатність користувача упевнено, ефективно і безпечно застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в різних сферах життя.

Робочою групою за Наказом Міністерства освіти і науки № 38 від 15 січня 2019 року був розроблений опис цифрової компетентності педагога за п'ятьма напрямками [3]:

1. Вчитель у цифровому суспільстві.
2. Професійний розвиток.
3. Використання цифрових ресурсів.
4. Навчання та оцінювання учнів.
5. Формування цифрових компетентностей учнів.

Інформаційно-цифрова компетентність вчителя початкових класів має забезпечувати розвиток широкого спектру усіх її складових.

Розглядаючи роль вчителя в цифровому суспільстві, слід визначити важливість навичок педагога у здійсненні шкільного врядування та документообігу, роботі з «цифровим робочим місцем» вчителя та його формуванню, плануванню та моніторингу освітнього процесу (ведення цифрових журналів, щоденників, планів уроків, тестування тощо) на основі використання цифрового освітнього середовища закладу та вміння використовувати цифрові технології для навчання впродовж життя (для самоосвіти та підвищення кваліфікації, професійного мережевого спілкування тощо). Педагог, який має сформовану інформаційно-цифрову компетентність, вміє розпізнавати маніпуляційні технології, перевіряти надійність джерел і достовірність даних, небезпек в цифровому просторі, а також розуміє важливість відповідальної і безпечної поведінки в цифровому просторі.

Під час навчання майбутніх педагогів початкових класів достатню увагу необхідно приділити формуванню вмінь використання цифрових сервісів для професійного спілкування, спільної роботи та професійного розвитку. Сформована інформаційно-цифрова компетентність педагога передбачає вміння організації співпраці всіх учасників освітнього процесу, обміну знаннями і досвідом, а також спільного оновлення цифрових освітніх ресурсів. Усвідомлення необхідності навчання протягом життя у цифровому суспільстві, використання освітніх ресурсів для неперервного професійного розвитку є ознаками цифрової грамотності вчителя.

Використання та аналіз цифрових ресурсів передбачено на кожному етапі педагогічної діяльності. Вміння оцінити достовірність даних на основі розширених критеріїв, при використанні цифрових ресурсів у класі адаптувати їх до навчальних потреб учнів, створювати он-лайніві цифрові освітні ресурси, наприклад, інтерактивні робочі аркуші, форми онлайн-оцінювання, спільні навчальні онлайн-сервіси, ігри, додатки, комбінувати наявні цифрові освітні ресурси для використання їх в освітній діяльності з урахуванням цілей навчання, особливостей та потреб учнів, програмувати цифрові додатки, наприклад, ігри для підтримки навчальних цілей — все це потужний функціональний потенціал інформаційно-цифрової компетентності педагога.

В умовах дистанційного або змішаного навчання особливо важливими стають навички створення та використання навчальних курсів або навчальних модулів, вміння організовувати навчальну діяльність учнів у цифровому освітньому середовищі, оцінювати і добирати найбільш відповідні засоби взаємодії та управління освітнім процесом і підтримки учнів за допомогою цифрових сервісів. Педагог повинен вміти використовувати цифрові сервіси для задоволення різноманітних освітніх потреб учнів, навчання учнів на різних рівнях, з різною швидкістю та для забезпечення доступу до навчальних ресурсів і діяльності всіх учнів, у тому числі і з особливими освітніми потребами.

Використання «цифрових» технологій має носити наскрізний характер, тобто використовуватися не лише у класі інформатики, як зазвичай, а й при навчанні усіх предметів, у взаємодії учнів один з одним і з педагогами, при здійсненні досліджень, в індивідуальному навчанні тощо [4].

В умовах реформування освіти, переходу до Нової української школи ключова роль належить педагогу, якому довірено розвиток учнів, розкриття їхнього потенціалу та формування успішної людини. Отже, є необхідність у розвитку та вдосконаленні рівня володіння інформаційно-цифровою компетентністю педагога, сформованість якої дозволяє йому використовувати електронні освітні ресурси, онлайн-інструменти для організації комфортного, результативного та ефективного освітнього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний освітній глосарій: вища освіта. Київ : Плеяди, 2014. 100 с.
2. Овчарук О. В., Сороко Н. В. Загальні підходи до проблеми оцінювання інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти впро-

довж життя. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія № 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2015. № 16 (23). С. 145–148.

3. Морзе Н. Опис цифрової компетентності педагогічного працівника (проект) / Н. Морзе, О. Базелюк, І. Воротникова, Н. Дементієвська, О. Захар, Т. Нанаєва, О. Пасічник, Л. Чернікова. *Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету*. 2019. Спецвипуск. С. 1–53. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_spetsvip. 41

4. Сахно, О. В. Цифрова компетентність і технології для освіти: принципи та інструменти. *Імідж сучасного педагога*. 6(195). 10–14. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6\(195\)-10-14](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-6(195)-10-14)

Ткачук Ірина Олександрівна

кандидат педагогічних наук, викладач

КЗ «Одеський педагогічний фаховий коледж»

ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛЕКСІВ ЗАГАЛЬНОРОЗВИВАЛЬНИХ ВПРАВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Згідно Державного стандарту початкової освіти метою фізкультурної освітньої галузі є формування соціальної та інших ключових компетентностей, стійкої мотивації здобувачів освіти до занять фізичною культурою і спортом для забезпечення гармонійного фізичного розвитку, підвищення функціональних можливостей організму, вдосконалення життєво необхідних рухових умінь та навичок.

Здобувач освіти:

– регулярно займається руховою активністю, фізичною культурою та спортом; демонструє рухові вміння та навички та використовує їх у різних життєвих ситуаціях;

– добирає фізичні вправи для підвищення рівня фізичної підготовленості;

– керується правилами безпечної і чесної гри, уміє боротися, вигравати і програвати; усвідомлює значення фізичних вправ для здоров'я, емоційного задоволення, гартування характеру, самовираження та соціальної взаємодії [1, с. 8].

Згідно з навчальною програмою «Фізична культура» для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів змістом предмета у початковій школі є рухова активність із загальнорозвивальною спрямованістю [2, с. 1].

У програмі навчальний матеріал розподілений не за видами спорту, а за способами рухової діяльності [2, с. 3]:

- вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики;
- вправи для оволодіння навичками пересувань;
- вправи для опанування навичками володіння м'ячем;
- стрибкові вправи;
- ігри для активного відпочинку;
- вправи для розвитку фізичних якостей;
- вправи для формування постави і профілактики плоскостопості.

До змісту навчального матеріалу за програмою загальнорозвивальні вправи відносяться до вправ для формування культури рухів з елементами гімнастики та вправ для формування постави і профілактики плоскостопості.

Так, починаючи вже з першого класу до вправ для формування культури рухів з елементами гімнастики входять:

- загальнорозвивальні вправи без предмета (імітаційного характеру), із гімнастичною палицею, з прапорцями, з м'ячами, із скалкою.

До вправ для формування постави і профілактики плоскостопості:

- загальнорозвивальні вправи без предметів на місці: вправи для м'язів: нахили та повороти голови; вправи для верхніх кінцівок і плечового пояса: згинання та розгинання верхніх кінцівок, колові рухи руками у фронтальній та сагітальній площині; для м'язів тулуба з вихідних положень стоячи, сидячи, лежачи: нахили вперед, в сторони, назад, повороти тулуба, пружинячі рухи; для м'язів живота з вихідного положення лежачи на спині, животі, підйом з положення лежачи в положення сидячи; для м'язів спини: вправи з вихідного положення лежачи на животі; для м'язів нижніх кінцівок та збільшення рухливості культових суглобів: присіди, напівприсіди, згинання та розгинання ніг, відведення ніг в сторони з різних вихідних положень, вправи на рівновагу;

– загальнорозвивальні вправи в русі: різновиди ходьби, бігу, стрибки, вправи на координацію;

– загальнорозвивальні вправи з предметами: викрути рук зі скалкою, з гімнастичною палицею [2, с. 7, 10–11].

Поступово самі вправи ускладнюються, а кількість повторень збільшується.

Учні четвертих класів вже виконують:

— загальнорозвивальні вправи в парах, з великими м'ячами, з обручами, з гантелями (вагою 500 г); для формування правильної постави біля гімнастичної стінки;

— загальнорозвивальні вправи на місці вправи для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів шиї: нахили та повороти голови; для м'язів верхніх кінцівок плечового поясу: згинання та розгинання рук, пружинчасті рухи, нахили, викрути для м'язів спини, живота, тулуба: з різних вихідних положень, вправи на рівновагу, статичні вправи; для м'язів нижніх кінцівок: присіди, напівприсіди, випади, стрибки;

— загальнорозвивальні вправи в русі: кроки, ходьба, біг з поворотами тулуба, вправи на координацію;

— загальнорозвивальні вправи з предметами: з гімнастичними палицями, м'ячами, зі скакалкою, з мішечками піску на голові під час ходьби [2, с. 22, 26–27].

Комплекси загальнорозвивальних вправ складаються з 10–12 вправ та кількість повторень може варіюватися від 8 до 12 в залежності від теми уроку, мети, завдань: освітніх, оздоровчих, виховних і т. д.

За структурою уроку зазвичай комплекси загальнорозвивальних вправ проводять в підготовчій частині уроку, але якщо це ознайомлення з новим комплексом загальнорозвивальних вправ, то може бути і в основній частині уроку.

Зараз, у зв'язку з епідеміологічною ситуацією, загальноосвітні школи переходять на дистанційне або змішане навчання. На теренах Інтернету з'явилося дуже багато відеоматеріалів різноманітних комплексів загальнорозвивальних вправ: під музичний супровід, з предметами та без, парні та індивідуальні. Але, на жаль, дуже мало є саме комплексів загальнорозвивальних вправ з детальним описом самих вправ.

Вправи для формування культури рухів з елементами гімнастики та вправи для формування постави і профілактики плоскостопості різноманітні. Кожна з них повинна мати свою назву, доступну для всіх. У назві вправи відображається сутність визначеного руху або положення з урахуванням правильної класифікації гімнастичних вправ і підкреслюються її характерні особливості. Називаючи вправу, слід відобразити послідовність складових рухів, даючи характеристику кожному з них, особливо якщо вони складні [3, с. 182].

В подальшому плануємо розробити комплекси загальнорозвивальних вправ з детальним описом, використовуючи гімнастичну термінологію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 р. № 87 (у редакції постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688) / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>

2. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи. Фізична культура. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/13.-fizichna-kultura-.1-4-klas-mon-zaminiti.doc>

3. Ткачук І. О. Теорія і методика фізичного виховання початкової школи : [навчально-методичний посібник]. Одеса : ВНКЗ «Одеське педагогічне училище», 2019. 269 с.

Шаповалова Ірина Валентинівна

*викладач методики навчання української мови,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

Кобальчинська Наталя Андріївна

*викладач методики навчання української мови,
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж»*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ «БІЛГОРОД- ДНІСТРОВСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ»)

Протягом усього навчання студентів у Білгород-Дністровському педагогічному фаховому коледжі створюються умови, наближені до їх майбутньої професійної діяльності, які орієнтовані не на пасивне навчання, а на активне. Це сприяє створенню творчої атмосфери на заняттях з дисциплін філологічного циклу, розвитку навичок професійного спілкування з метою розв'язання навчальних завдань. На заняттях з методики навчання української мови, дитячої літератури з основами культури і техніки мовлення формуються уміння моделювати, прогнозувати й аналізувати педагогічні ситуації на різних етапах уроку української мови та літературного читання в початковій школі.

У процесі формування професійно-методичних умінь особливо-го значення набуває дослідницька креативна компетенція, основним шляхом формування якої є моделювання ситуацій та розв'язання методичних задач. Вважаємо, що це і є одним із шляхів удосконалення методичної компетентності.

Метод моделювання навчальних занять стимулює студентів до самоаналізу, самооцінки та саморозвитку, готує майбутніх педагогів до співпраці з учнями. Вважаємо, що його слід ширше впроваджувати у навчальний процес підготовки майбутніх вчителів.

Моделювання будь-якої педагогічної ситуації складається з наступних етапів: аналітичного (аналіз й оцінка завдання та усвідомлення самої ситуації, яку необхідно змодельовати); проєкційного (плануванням форми, методів і засобів для моделювання педагогічної ситуації, методична розробка фрагмента уроку); виконавчого (практичне відтворення розробленого проєкту).

Метою моделювання і програвання педагогічних ситуацій на практичних заняттях з методики навчання української мови — формування готовності майбутніх фахівців до роботи у початковій школі, зокрема готовності проводити уроки української мови, літературного читання, інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Під поняттям «моделювання і програвання педагогічних ситуацій» розуміємо створення таких ситуацій-моделей, де реальні об'єкти (учні певного класу) замінюються подібною до нього моделлю (студентська аудиторія), взаємостосунки між учасниками діяльності складаються штучно та організовані спеціально під керівництвом викладача. Під час проведення таких занять студенти імітують діяльність учнів, а один зі студентів виступає у ролі вчителя. Так відтворюється модель освітнього процесу. При цьому одну й ту ж педагогічну ситуацію варто моделювати по-різному, тоді якість змодельованої ситуації буде безпосередньо залежати від знань студента та його креативного мислення. Однак вважаємо, що доцільно програвати (моделювати) не всі компоненти уроків, а лише найбільш важливі, методично значущі їх частини, що дозволяє апробувати більше способів і організаційних форм проведення занять з мови й читання у школі.

Так, вивчаючи з другокурсниками особливості навчання читання і письма першокласників, опановуємо як традиційну методику навчання грамоти, так і сучасні інноваційні підходи. Перш за все студенти мають добре засвоїти вимоги Базового компоненту дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти. На спільних май-

стер-класах викладачів методики розвитку мовлення і методики навчання української мови вони мають змогу ознайомитись з особливостями використання інноваційних методик на заняттях з грамоти в ОЗД і на уроках навчання грамоти в НУШ. Таким чином, реалізується розуміння наступності дошкільної і початкової освіти.

Методики навчання грамоти (традиційну, інноваційні) об'єднують, що усі вони передбачають через ігрову діяльність одночасне включення в роботу основних аналізаторів сприймання — слуху, зору, дотику, тобто активізацію обох півкуль головного мозку, що дає змогу уникнути розумового перевантаження дітей.

Студенти на заняттях з методики навчання української мови моделюють ситуації:

- проведення звуко-буквеного аналізу слів за допомогою цеглинок Лего;
- міжпредметної інтеграції навчального матеріалу з мови, математики, природознавства; розвитку мовлення та логічного мислення;
- побудову слів із «живих звуків»;
- читання «кольорових слів»;
- показ тілом чи частиною тіла форм літер, складів, «живих» слів;
- аналіз звука (голосний — «співає чисто», приголосний — «шумить, ричить, сичить, шипить, гуде, тархтить» тощо);
- спів римівок, складаночок-оберталочок на вивчену літеру [1, с. 79];
- друкування в зошитах різними кольорами (синім — букви, які позначають тверді приголосні; зеленим — букви, які позначають м'які приголосні; червоним — букви на позначення голосних звуків; чорним кольором (простим олівцем) — букви, які не позначають звука): в е д м і д ь;

— виготовлення наочного матеріалу для тематичної «Стіни слів».

Таким чином, студенти вивчають навчання грамоти як інтегративну систему. Під керівництвом викладача методики вчать добирати нові прийоми роботи для реалізації діяльнісного підходу вивчення української мови молодшими школярами на практиці. Вчать створювати ментальні карти за опрацьованим матеріалом на заняттях філологічного циклу.

Під час вивчення особливостей методики читання студенти вчать урізноманітнювати прийоми роботи над текстом. Роль викладача полягає у правильній мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів, розвитку їхніх творчих здібностей, залученні до активної

співпраці на лекційних і практичних заняттях, використання інноваційних технологій, ефективних прийомів роботи тощо. На заняттях з української літератури, дитячої літератури з ОКТМ вдосконалюються уміння працювати з творами різних жанрів, використовувати нестандартні прийоми роботи. Прикладом можуть бути:

- «Поетична майстерня»;
- гра «Інтрига»;
- вправа «Редактори»;
- «Літературні дослідники» [2; с. 58].

Студенти коледжу активно використовують прийоми розвитку критичного мислення, зокрема:

- елементи передбачення після знайомства з назвою твору або прочитаного першого абзацу (передбачити, як будуть розвиватися події у творі);
- створення асоціативного куща характеристики героя;
- визначення спільних та відмінних ознак героїв, використовуючи кола Вена;
- використання кубика Блума для роботи за змістом твору (хто?, який? що робить? + чи -?; поведінка героя на початку твору, у кінці твору).

Спостереження за роботою вчителів 1–3 класів Структурного підрозділу «Заклад дошкільної освіти — заклад освіти I ступеня» Комунального закладу «Білгород-Дністровський педагогічний фаховий коледж» під час проведення «Щоденних 5», активне залучення студентів до проведення видів діяльності даної методичної системи дає необхідний практичний досвід майбутнім фахівцям, розуміння особливостей організації освітнього процесу в НУШ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навч.-метод. посібник. Львів: Світ, 2019. 136 с.
2. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами. *Початкова школа*. 2006. № 5. С. 57–59.

Наукове видання

**НОВЕ ПОКОЛІННЯ ВЧИТЕЛІВ
ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ:
ВИКЛИКИ І ДОСЯГНЕННЯ**

**Збірник тез доповідей
Всеукраїнської науково-практичної
онлайн-конференції**

*30 квітня 2021 року
м. Одеса*

Завідувачка редакції *Т. М. Забанова*
Технічний редактор *М. М. Бушин*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 16,50.
Тираж 300 прим. Зам. № 305 (42).

Видавництво і друкарня «Астропринт»
65091, м. Одеса, вул. Разумовська, 21
Тел.: (0482) 37-14-25, 33-07-17, (048) 7-855-855
e-mail: astro_print@ukr.net; www.astroprint.ua; www.stranichka.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1373 від 28.05.2003 р.